

“**MEKÂN**
ANLATIMI
METİN YARIŞMASI 2022”

MİMARLAR ODASI

MİMARLAR ODASI

www.mimarlarodasi.org

“**MEKÂN**
ANLATIMI
METİN YARIŞMASI 2022”

**MİMARCA MEKÂN ANLATIMI
METİN YARIŞMASI
2022**

Yayına Hazırlayanlar

Devrim Yücel Besim
Abdullah Can
Emine Gökbörü

Asli Jüri Üyeleri

Neşe Yaşın (Jüri Başkanı)
Kozan Uzunoğlu (Oda Başkanı)
Özge Kırçıl (2021 Yarışma Birincisi)
Devrim Yücel Besim (Yayın Kurulu Üyesi)
Abdullah Can (Yayın Kurulu Üyesi)
Müge Cengizkan
Suha Özkan

Danışman Jüri Üyeleri

Anber Onar
Ekrem Bodamyalızade
Münevver Özgür Özersay

Raportör

Behcet Yenigüç

Kapak ve Grafik Tasarım

Gürkan Gökaşan

2023, Lefkoşa

İÇİNDEKİLER

Önsöz: Mimarlar Odası Başkanı, Kozan Uzunoğlu.....	8
Seçici Kurul Raporu.....	9
Yarışma Katılımcılarının İsimleri ve Eserleri.....	12
Birincilik Ödülü.....	16
İkincilik Ödülü.....	25
Üçüncülük Ödülü.....	34
Özel Ödül (Çelen Mirata Birkan adına).....	38
Mansiyon Ödülü.....	48
Mansiyon Ödülü.....	54
Mansiyon Ödülü.....	64
Seçkiler.....	72

Yarışma jüri değerlendirme toplantısından görüntüler

Yarışma değerlendirme sonrası asli jüriye plaket takdimi

Yarışma değerlendirme sonrası asli jüriye plaket takdimi

Suha Özkan'ın Söyleşisinden Fotoğraflar

MİMARLAR ODASI BAŞKANI'NDAN...

Değerli Okurlar,

Henüz daha Covid 19 pandemisinin etkileri ve savaşlar dolayısıyla dünyada ekonomik krizin yarattığı sıkıntılar devam ederken, Türkiye’de 6 Şubat’ta, onbinlerce kişinin hayatını kaybettiği ve hepimizi derinden etkileyen ve felakete dönüşen bir deprem yaşadık. Öte yandan, Adıyaman’da deprem dolayısıyla kaybettiğimiz “Şampiyon Melekler”imizin, öğretmenlerimizin ve velilerin acısı hep içimizde. Depremi felakete dönüştüren yönetim anlayışlarını kınarken, bu depremde hayatını kaybedenlere allahın rahmet diliyorum. Ümit ederim, toplum olarak bu hepimize ders olur ve bu acıları bir daha yaşamayız... İşte böylesi bir ortamda, “Mekan Anlatımı Metin Yarışması”nın beşincisini de sonuçlandırmış bulunmaktayız.

Bu yıl yarışmaya, birbirinden değerli elli dokuz eser katıldı. Her bir eser jüri üyeleri tarafından büyük bir heyecan ve merakla okundu ve değerlendirildi. Değerlendirme sonucunda eserlere üç ödül, Çeler Birkan özel ödülü ve üç eşdeğer mansiyon ödülü verildi. 34 eser de bu kitapta yayınlanmak üzere seçildi. Yarışmaya katılan tüm eser sahiplerini ve ödül alanları emek ve başarılarından dolayı içtenlikle kutlarken, bu ilgilerinin bundan sonraki yarışmalarda da devamını diliyorum.

Her zaman belirttiğimiz gibi, bu yarışma ve “Mekan Anlatımı Metin Yarışması” yayınları, mimarlık disiplininin edebiyat ile oluşturduğu, heyecan, merak ve yüksek enerji içeren bir arakesite önemli katkılar koymaktadır. Bunun yanında; mekan algısı, mekanın dilini anlayabilme, mekanın yaşayanlar için anlamı, yarattığı hisler, insan üzerindeki etkisi, mekanı duygularla kurgulama gibi konuları da içermesi dolayısıyla mimari psikoloji disiplinine de şüphesiz önemli katkılar koymaya devam edecektir.

Bu yarışmanın her aşamasında, gönüllü ve bitmek bilmeyen enerjileriyle emek veren arkadaşlarımıza, raportörümüze ve jüri üyelerimize teşekkürlerimi ve tebriklerimi sunuyorum.

Sağlık ve huzur dolu günlerde buluşmak dileğiyle, herkese keyifli okumalar diliyorum.

Saygı ve sevgilerimle.

Kozan Uzunoğlu

Mimarlar Odası Başkanı

SEÇİCİ KURUL RAPORU

MEKÂN ANLATIMI METİN YARIŞMASI V, 2023

2018 yılından beri süregelen ve yıllar içinde kurumsal temelleri daha da güçlenen metin yarışmasının bu yıl beşincisi düzenlenmiştir. “Mekân” vurgusunu daha güçlü kılmak için, bu yıl yarışmanın isminde minör bir değişiklik yapılarak, MEKÂN ANLATIMI METİN YARIŞMASI olarak ilan edilmiştir. Mimarlık ve edebiyat disiplinlerinin ilişkilendirildiği, akademik tez ve makaleler dışında farklı yazılı kaynaklara ve onların barındırdığı derin değerlere dikkat çeken yarışma, mekân anlatımı içeren metinlerin çoğalmasını amaçlamaktadır. Çevremizde veya içimizde mekâna ait farklı veri ve duyguları ortaya çıkarmayı hedefleyen metin yarışmasının aracı yazın dünyası, asıl hedefi ise kişisel birikimlerin yazma deneyimleriyle paylaşarak kültürel birikime ve toplumsal belleğe katkı sağlayacak bilgi ve görgünün çoğaltılmasıdır.

Mekân Anlatımı Metin Yarışması, KTMMOB Mimarlar Odası, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkiye’de, mimarlık ve ilgili örgütlerine bağlı meslek insanlarına açık olarak 2022 yılı Ekim ayında çağrıya çıkmıştır. 7 Nisan 2023’te Lefkoşa’daki merkez binada toplanan asli jüri üyeleri Neşe Yaşın [Jüri başkanı], Abdullah Can, Müge Cengizkan, Özge Kırçıl, Suha Özkan, Kozan Uzunoğlu ve Devrim Yücel Besim değerlendirmeyi tamamlamıştır. Asli Jüri Üyeleri, KTMMOB Mimarlar Odası Yönetim Kurulu’na, Danışman Jüri Üyelerine ve Yarışma Düzenleme Komitesine, ortaya koydukları emek ve gerçekleştirdikleri titiz çalışma için teşekkür eder; yarışmaya, eserlerini göndererek katkıda bulunan değerli yarışmacılara, ilgileri için minnetlerimizi sunarız.

Seyahatnameler, günlükler, biyografiler, denemeler, resmi belgeler, mektuplar, arşivler gibi farklı yazın türlerinde belgelenen kent, yapı ve mimari elemanlar, mimarlık tarihi yazını ve mimarlık kültürünün oluşumuna katkıda bulunmuştur. Değerlendirmeye giren yazılarda temel ölçüt olarak, bu çevreleri deneyimleyen ve oluşumuna katkıda bulunan kişilerin gerçek ya da kurgu mekânları temsil etme biçim ve yorumlayışları kadar, mimarlık disiplininin edebiyat içerisinde kendine nasıl bir yer edindiği ve ana temsiliet aracı olarak mimarlığın yazıya özgün katkıları göz önüne alınmıştır.

Jüri değerlendirmesi sonucu ödüle layık görülen metinlerin yazınsal kalite, mekân kurgusu ve mekânın ele alınış biçimiyle öne çıktığı gözlemlenmiştir. Yarışmaya katılımın niceliksel ve niteliksel açıdan tatmin edici olması yarışmanın devamını gerekliliğinin kanıtıdır. 58 katılımın gerçekleştiği bu yıllık yarışmada, geçen yıllarda olduğu gibi bu yıl da kadınların ve otuz yaş altı katılımcıların sayıca çoğunluğu göze çarparken, genel olarak yaş dağılımının çeşitliliği de kayda değerdir.

Geçtiğimiz dönemlerden farklı olarak, mimarlık dışındaki meslek gruplarının (şehir plancıları, mühendisler, iç mimarlar, peyzaj mimarları gibi) yarışmaya daha fazla ilgi göstermesi, sevindiricidir. Bu gelişme, yarışmanın hedeflerine ulaşılmış olması anlamında önemlidir.

Ayrıca, katılımcıların kentlere göre dağılım yelpazesinin genişlemesi de dikkat çekicidir.

Ait olduğumuz coğrafyanın gerçekliğiyle çaresiz biçimde yüzleşmek zorunda kaldığımız ve yarışmamızın teslim zamanıyla örtüşen 6 Şubat Depremi, mesleğimiz açısından da acı verici olmuştur. Bu zor yüzleşmeye dikkat çeken metinlerin, yarışma seçki kitapçığına özel bir bölüm olarak eklenmesi bir zorunluluk olarak hissedilmiştir.

Asli jüri üyelerinin oy birliği ile aldığı karar sonucunda belirlenen seçim ve ödüllendirmelere ait değerlendirmeleri, gerekçeleri ile aşağıda açıklanmıştır:

Birincilik Ödülü

BOŞLUK / Mina Hazal Taşçı

Mekânı temel alarak kurduğu öyküsünün akıcı, edebi tadı, Salinger öykülerini anımsatan sürprizli sonu, yapıların yaşam deneyiminin en uzak parçalarından biri olan apartman boşluğu ile kurulan mekân yaşam ilişkisini etkileyici biçimde sunuşu, farklı anlatımı, doğru biçimde kurduğu görsel ve metin ilişkisi nedeniyle birincilik ödülüne değer bulunmuştur.

İkincilik Ödülü

EV / Berilay Ökten

İhmaleterk edilmiş bir mekânın bellekteki canlılığını yansıtması, mekânı duygularla ilişkilendirmekte gösterdiği beceri, hatıra mekanlarına ilişkin ihmale çektiği dikkat, kullanım ve zamanın mekân algısını farklılaştırmasını aktarmadaki başarısı nedeniyle ikincilik ödülüne layık görülmüştür.

Üçüncülük Ödülü

BELLEK ÇİZGİSİ / Ece Ünübol

Caddeyi kentsel değil de mimari bir mekân olarak başarıyla ele alış, mekan anlatısına katılan edebi lezzet, kenti sekans sekans değil tek bir mekan gibi anlatması, kentin ortak noktalarını vurgulayışı, başarılı kurgusu ve derinlikli anlatımı nedeniyle üçüncülük ödülüne layık görülmüştür.

Çelen Mirata Birkan Özel Ödülü

KIRANAT / Serdar Anlağan

Hatıra fragmanlarını lezzetli bir üslupla sunması, güçlü ve canlı mekan betimlemeleri, kentsel ölçekten yapı ölçeğine ve yapı ölçeğinden endüstriyel ürün ölçeğine geçişleri başarılı biçimde aktarması nedeni ile özel ödüle layık görülmüştür.

Mansiyon Ödülü

HÜCRE DEVASA BİR MEKÂNDIR / Üzeyir Aydın

Çarpıcı, iç burkan hikayesi, somut mekânı bedenle ilişkilendiren özgün konusu, mekanla kurulan zorunlu ve baskıcı ilişkileri Foucault'un heterotopia tanımlaması çerçevesinde canlı olarak resmedişi, hapsolme duygusu ve mekanla ilişki kurma zorunluluğunu güçlü bir biçimde aktarması nedeniyle mansiyon ödülüne değer görülmüştür.

Mansiyon Ödülü

FESLEĞENDEN LAVANTAYA BİR YAPI SARMALI /

Deniz Üçer Erduran

Kamusal mekanların kafkaesk özelliklerini başarıyla sergileyişi, kaotik mekanla kurulmaya zorlanılan birlikteliği kaotik bir anlatıyla desteklemesi nedeniyle mansiyon ödülüne layık görülmüştür.

Mansiyon Ödülü

LOJMAN / Munteha Arabalı Tatar

Mekan tasvirini duygularla çeşitlendirmesi, Cumhuriyet dönemi mimari miras alanlarından olan fabrika yerleşimlerinin zengin sosyal yaşamını mimari değerleriyle örtüştürerek zengin biçimde aktarması, kent yerleşkesi ve onu oluşturan yapılara ilişkin değişim dönüşüm konularını sorgulamaya neden olması gerekçesiyle mansiyon ödülüne layık görülmüştür.

KATILIMCILARIN İSİMLERİ VE ESERLERİ

(Yarışmaya başvuru tarihlerine göre sıralanmıştır)

Mustafa Kalkan / Kadraja Sığamayanlar
Muhammed Emin Kuşaslan / Mekân ve Mimarın Kaotik Buluşması
Delfin Günay Ercan / Yıl 2223, Mekân?
Mina Hazal Taşcı / Boşluk
Burçin Akoğlu / iksellik/Eşiksel Mekân
Deniz Erdoğan / Mekânsal Belleğin Oyunu
Sema Kızılelma / Duvarlarımız
Meryem Esra Tosun / İki Üstat - Bir Hayal
Bengi Yurtsever / Evren Karması
Cennet Kızıkanat / Soğuk ve Beyaz
Berkay Nalçakan / Yeni Bir Başlangıç: Mars Teraryumu
Nihan Sümeyye Gündoğdu / Tek Kişik Bir Aşk Öyküsü: Kasr-ı Hümayun
Hale Gönül / Devşirme
Şimal Kesepera / Triad: İnsan, Sokak, Şehir
Ece Ünübol / Bellek Çizgisi
Aysel Özüsaliç / Karanlıktaki Işık
Deniz Üçer Erdoğan / Fesleğenden Lavantaya Bir Yapı Sarmalı
Caner Oktav / Ben Mekân
Jiyan Kanbur / Mimaride İşlevsel Bellek
Asena İrem Çimentepe / Yarım Patates
Mehmet Şemsi Akanyeti / Deli Karanlığı Delen Delikanlılık
Nejla Kılınç / Köprüden Gözlerim
Girne Gül Çelebi Uluçay / Meher Kapısı
Ecer Buldan / Biraz Uzak, Biraz Yakın
Elif Özgen / Gözlerim Kapalı
Fatma Nur Küçük / Anılarla Zihni Dinlendirmek
Osman Kurt / Dar Alanda Daralan Günler
Sena Nur Çokkahraman / Ne Boşluğun Dibi Ne De Varlığın Zirvesinde Bir Yer
Sıla Toplar / Bi An Vişne Ağacı

Üzeyir Aydın / Hücre Devasa Bir Mekândır
Zülküf Gökçek / Zamanın Çehresi
Esra Öztürk / O Eşik O Niş ve Ahşap, İşlemeli Defterim
Özlem Delikanlı Gün / 18.45 Vapuru
Merve Ulukaya / Taş Bina'nın Hikayesi
Berilay Ökten / Ev
Melike Nur Saraylı / Avluda Zeytin Ağacı, Üzerinde Delikli Taş
Serdar Anlağan / Kirânât
Feyzanur Azar / Tereke Defteri Etabli
Döndü Handenur Aydın / Hiçbir Yere Ait Olmadan
Münteha Arabalı Tatar / Lojman
Anıl Salar / Bir Sanayi Polisiyesi
Çağla Aydın / Olivia ve Balerin
Funda Güller / Arka Bahçe
Bahar Çalışkan / İz
Güliz Öktem Taşdemir / Karıncaların Başkent'teki Tarihi Yolculuğu
Alper Ustacı / Yık O Duvarları
Muharrem Duman / Durmak Yasak
Özlem Kır / Bir Fili Nasıl Kaybedersiniz
Büşra Kara / Bandabulıya
Gencay Çubuk / İleri Geri
Aytekin Erten / Şehir Ne Zaman Ölüyor
Ayşe Ayşin Korkmaz / Alacası İçinde Bir Dünya
Feyza Duman / Yeri İncitme
Sibel Çamurdaş / Altı Şubat Anısına
Çağrı Acar / İnanış
Bahar Almanar / Yuva
Aslınur Özdemir / Merhaba
Şüheda Nur Bal / Hayal Dünyasındaki Sihirli Mekân

**ÖDÜL ALAN
ESERLER**

YARIŞMA BİRİNCİSİ

MİNA HAZAL TAŞÇI BOŞLUK

Prolog

—Hoş geldiniz, buyurun buyurun geçin, evet balkona da geçebilirsiniz, hayır sigara içilmiyor; çocuklar var malum, rahatsız oluyorlar.

Hemen yanbaşımdaya duruyor Eren, misafirlerimizi karşılıyor. Salona doğru yönlendiriyor onları. Söyledim mi bilmiyorum, Eren geçtiğimiz hafta terfi etti. Patronu Halis Bey, iş arkadaşları Burak ve eşi Özlem, Gülşen ve yeni sevgilisi Nazım, Mehmet ve yeni işe başlayan çocuk, adını hatırlayamıyorum bile, geldiler, kutlayacaklar bu muazzam haberi. Eren misafirlerimizle ilgileniyor, ben ise koltuğun kenarına iliştim.

—Emine Hanım nasıllar, biraz daha iyi hissediyorlar mı?

Suratında kocaman bir gülümseme, espriler yapıyor Eren. Bir zamanlar o gülüş için her şeyimi vermeye hazırdım, şimdiyse o hâlimi hatırlayamıyorum bile. Gösterişli birisiydi Eren. Halis Bey'i gevrek gevrek güldürüyordu kötü şakalarına. İçeri geçiyorum. Kulağıma belirli belirsiz bir cümle çarpıyor koridordan, ses yine Halis Bey'in sesi: "Eren'ciğim, ne kadar zevkli bir tablo seçmişsiniz!". Öyle bir tavır, öyle bir ses tonu ki, evimiz ve bizler de dâhil olmak üzere içindeki her şey sanki Halis Bey'e ait ve kendisi geçerken bir uğramış gibi. Yine gülüşmeler... Midem bulanıyor.

Evimizi çok severdim oysa; mesela size salonumuzdan biraz bahsedeyim. Salon dediyseniz öyle alelade bir salon canlanmasın gözünüzde. Özellikle bahar sabahları Boğaz manzarası cepheyi saran pencerelerden salona sızıyor ve evin içine dolar, çok keyiflidir. Eren, kahve içmeyi çok sever. Bir zamanlar ben de severdim. Tam üçyüzkırkbir kere, o salonda Eren ve ben kahve içtik, şekeriz. Şeker sağlığa zararlıymış çünkü. Üç yüz seksen üç gündür, bugünle beraber üç yüz seksen dört, vücuduma kafein almıyorum, sadece Eren'le beraber kahve içmek zorunda kalmayayım diye. Şimdi düşünüyorum da şekeri bıraktığı anda bırakmalıydım onu.

Bir bardak su içtim, salona doğru gidiyorum şimdi. Biri geliyor, Halis Bey, korkarım bana bir şeyler söyleyecek:

—Merhaba canım, keyfin kaçık görünüyor.

—Yok efendim olur mu, hep beraber kutlama yapıyoruz işte. Eren'in bu mutlu gününde benim mutsuz olmam mümkün mü? Sadece biraz yorgunum.

—A neden canım? Bugün Cuma, onun yorgunluğu vardır belki üstünde?

"Ayakkabım ayağımı vuruyor. Elbise vücuduma dar geliyor. Bardak elime fazlasıyla büyük ve o tabloyu sevmiyorum. Bu evde bana uyan herhangi bir şey yok. Yine de sizleri memnun etmek adına burada toplanmış bulunmaktayız. Sizleri ve tabii ki Eren'i. Eren çok seviyor sizi. Hatta beni sevdiğinden daha çok sizi sevdiğine emin gibiyim. Aslında biliyor musunuz alıştım galiba, tam beşyüzaltmışüç gündür, canım pek yanmıyor." demek istedim.

"Haklısınız. Bu hafta yoğun geçti." dedim.

Kiralık

Efe Apartmanı'yla tanışma hikâyemi anlatayım mı? Eren'le evlenmemizin üzerinden bin sekiz yüz elli iki gün geçmişti. O zamanlar Beşiktaş'ın merkezinde küçük bir apartman dairesinde oturuyorduk. Ben, ikinci

çocuğumuza hamileydim ve daha büyük bir eve taşınmak istiyorduk. Güzel bir akşamüstü Eren şirketten izin aldı, ben de ofisten. Hamile olduğum için çok sorun çıkarmadılar zaten. Genç âşıklar gibi Maçka Parkı'nda buluştuk. O zamanlar beraber kahve içmek çok zevkliydi. O da orta şekerli içerdi ben de. Beşiktaş'ta çok sevdiğimiz bir kahveci vardı oraya doğru yola koyulduk. Bir yandan da apartmanların pencerelerine yapıştırılmış "kiralık" afişlerine bakıyorduk.

Bir anlığına gördüm onu. En üst kat, penceresine devasa, kırmızı ve berbat harflerle "sahibinden kiralık 3+1" yazılmış ve altında da bir telefon numarası. Çok net hatırlıyorum, size saçma gelecek biliyorum, nitekim artık bana da saçma geliyor ama aniden karşıma çıkıveren bu apartman ve Eren arasında müthiş bir benzerlik olduğu hissine kapılmıştım. Dedim ya, bir zamanlar Eren'e çok âşıktım. Baktığım her yerde, Maçka'da bir apartmanda bile Eren'i görüyordum.

Birbirinin ayna simetriği iki yüzeyin birleştirilmesinden oluşan bir cephe, sanki axis mundis tam ortasından geçiyormuş gibi. Benim tüm dünyamdı Eren. Binayı boydan boya kat eden gösterişsiz, betonarme sathlar, Maçka'nın eğimli yollarına bütün yataylığıyla kafa tutuyordu ve hissediyordunuz, dünyanın başına ne gelirse gelsin, o apartman hep orada duracak, birilerinin evi olacaktı. Tıpkı Eren'in de sonsuza kadar benim evim olacağı gibi.

Biraz daha yaklaşınca fark ettim ki aynı zamanda çok da muzip bir karakteri var bu cephenin. Devasa yüzey, belli ki Boğaz manzarasıyla bir muhabbet içinde fakat tüm bu boşluk, doğramalarla bölünmüş. Böylelikle o yatay etki biraz olsun hafifliyor, yapıya muzip bir hava katılıyordu. Tıpkı sert mizacından hiç beklenmeyecek bir rahatlıkta kocaman gülüveren Eren gibi. Biraz daha ilerleyince siyah granit üzerine altın majüskül harflerle yazılmış yazıyı okudum: Efe. Memnun oldum Efe.

Âşıktım ben ve geri dönüşü yoktu. İçten içe biliyordum, ölene kadar Efe Apartmanı'nda yaşayacaktım.

Et ve tırnak

Eren'i de ikna ettim ve hemen süreci başlattık. Efe Apartmanı'yla karşılaşmamdan tam yirmiiki gün sonra bir kamyon bizi ve kolilerimizi kapının önüne bırakmıştı bile. Alaaddin Yavaşca Sokak, Numara: 6. Ben çok hafif bir torba elime alıp asansörün önüne gittim ve düğmeye bastım. Eren elinde ağır bir koliyle belirdi, belli ki acı çekiyordu, asansörü bekleyemeyecekti. Yanımdan hızlıca geçerek asansörün çevresinde kıvrılan merdiveni tırmanmaya başladı.

Ben asansörün gelmesini beklerken, üniversitede bir hocamın sözünü hatırladım nedense: "Çocuklar, merdiveni ve asansörü mümkün mertebe ayrı ayrı çözmelisiniz. İkisi de kişiliği olan, kendilerine has yapı elemanlarıdır. Biri diğerine baskın olacak şekilde kurgulanmamalıdır." O zaman şöyle düşünmüştüm: Neden düşey sirkülasyonun iki temel elemanını ayrı ayrı çözmek gereksin ki? İkisi birbiriyle et ve tırnak gibi. İkisi de aynı amaca hizmet ediyor, insana düşeyde bir hareket kabiliyeti veriyor. Ayrıca basbayağı olmuş işte, Efe Apartmanı'nda olmuş. Bir merdiven bir asansörün çevresinde rahatlıkla çözülebilmiş. Üzerinde fazla durmadım tabii.

Asansör geldi. Eren'i kan ter içinde, naylonu çıkarılmamış koltuğun üzerinde yatarken buldum. "Hayatım bir kahve içelim mi?" dedi, "çok yorulmuş". Henüz yarım yamalak açılmış, üzerine siyah tahta kalemiyle "mutfak" yazılmış bir kolinin içinden kahve ve cezve ve şeker ve iki tane de fincan çıkardım. Cezveyi ateşe koydum, su ve kahveyi ekledim, kaynatmaya başladım. Şeker kavanozuna uzandım. Arkamdan seslendi: "Yalnız benimki sade olsun, şeker çok zararlıymış." Aslında yapılabilir elbette, bir sade bir de orta şekerli kahve peş peşe

kolaylıkla yapılabilir. Ancak ben yine de kavanozu olduğu gibi mutfak tezgâhının üstüne bıraktım. Eğer Eren şeker kullanmayacaksa ben de kullanmayacaktım.

Dedim ya, yeni evimize taşındığımız ilk günü de sayarsak tam üçyüzkırk bir kere kahveyi şekersiz içtim ve her anından nefret ettim.

Üstünden bunca zaman geçtikten sonra artık anlıyorum neden asansör ve merdivenin ayrı ayrı ele alınması gerektiğini. Asansör yalnızca bir asansördür ve imkânları önceden tanımlıdır. Asansörün dünyasında hissiyata yer yoktur. Çağırırsın gelir, biner ve gidersin. Teknoloji çağının şahikasıdır. Yüksek yapıları mümkün kılandır. Merdiven ise analogdur, primitiftir. Ama imkânları sınırsızdır. Bir basamak atlayacak mısın, teker teker mi çıkacaksın? Eğer döner merdivense küçük adımlarla daralan tarafı mı; yoksa büyük adımlarla geniş tarafı mı tercih edeceksin? Tırabzandan kayacak mısın? Kaymayacaksın da en azından merdiven kovanından aşağıya bir bakacak mısın?

Asansör havah olabilir ama asansör olmasa da olabilir. Olsa da bozulabilir. Oysa merdiven, her daim insanları bir yukarı bir aşağı taşımaya devam edecektir.

Eve taşınmamızdan bugüne kadar geçen yediyüzyirmidört gün boyunca pek görmedim Eren'i. Şirkette günde on iki saatin üzerinde mesai yapıyordu. Anlayacağımız bu terfiyi çoktan hak etmişti. Bu arada Melis okula başladı, bir oğlumuz oldu, hatta adını da Efe koyduk. Yediyüzyirmidört gün boyunca Eren bütün sevgisini işine verdi. Başlarda ne oldu pek hatırlamıyorum, sanırım biraz kavga ettik; ama sonlara doğru kavga bile edemeyişlerimizi çok iyi hatırlıyorum.

Bir zamanlar bana bakarken gözlerinde beliren özel bir ton vardı, yerini donuk bir bezginliğe bıraktı. Ben çaresiz, onu yakalayabildiğim her akşam, ikimize de birer orta kahve yaparak Eren'e ayak uydurmaya çalıştım. Tıpkı bir asansörün etrafında öylesine çözülmüş alelade bir merdiven gibi, kişiliğimin bütün özelliklerini kaybettim.

İşten çıkınca koşturarak eve geliyordum artık. Eren yoktu. Bir süre sonra işe de gidemez oldum çünkü Eren yoktu. Çocuklarımı çok özliyordum, çok

öpüyordum onları ve Eren yoktu. Evden de pek çıkmaz oldum sonraları zaten Eren yoktu.

Efe Apartmanı'nın en üst katı artık güven verici değil, sıkıcıydı. Pencereleer, Boğaz'la muhabbeti bırakmış, benimle dalga geçiyorlardı.

Şeker

Şakırdayan mücevherler, bir dolup bir boşalan kadehler ve kahkahalar. En çok da kahkahalar. Herkes çok mutlu, ne güzel. İçeri gitmeliyim.

—Müsaadenizi isteyeceğim. Çocuklara bir bakayım.

Salonu bir hışımla geçtim. Koridora bağlanan kapıyı araladım ve soldaki ilk kapıdan içeri girdim önce. Melis uyuyordu. Usulca sokuldum yanına. Ağzı hafif açık, gözler kıpır kıpır. “Yetişkinler, böyle açık ağızla uyurken berbat görünürler, ama çocuklar öyle görünmüyor. Yastığın üstü olduğu gibi tükürük olsa da, güzel görünüyorlar çocuklar (1).”

Alnından bir kere öptüm. Yavaşça odadan çıkıp hemen yanındakine girdim. Melis'in bir boy küçüğü, yatağının içinde yastığını bacaklarının arasına sıkıştırmış, elleri iki yandan sarkar bir biçimde yüzüstü yatıyor, çok komik görünüyordu. Elimde olmadan kıkırdadım biraz. Onu da alnından öptüm, hafif kıkırdandı, gözlerini araladı:

—Anne?

—Efendim oğlum.

—Gidiyor musun?

—Hayır oğlum. Nereden çıkardın?

—Rüyamda gördüm anne, dedi ve tekrar uykuya daldı.

Çok anlam veremedim bu haline ama gözlerim doldu biraz. Hemen toparlandım. Kapıyı arkamdan nazikçe kapattım.

Koridorun sonundaki kapıdan mutfığa girdim. Cezveyi, kahveyi ve şeker kavanozunu çıkardım, kendime şöyle bol şekerli bir Türk kahvesi yaptım önce. Zor günler için çatal bıçak çekmecesine bir adet sigara saklamıştım, onu buldum güç bela. Melis doğarken bırakmıştım sigarayı, çocuklar için çok zararlı, biliyorum. Yine de dev mutfak çakmağıyla sigaramı yaktım

ve kocaman bir nefes aldım, özlemişim doğrusu. Ben sanırım kötü bir anneyim.

Doğru ya, size mutfaktan hiç bahsetmedim. Gösterişli evimize hiç de ayak uyduramayan sade bir mutfagımız var. Havasız bir kere, bir de apartman boşluğuna bakıyor. Bir balık kızartsanız üç gün kokusu çıkmaz. Ayrıca çok dardır, iki kişi beraber rahatlıkla iş yapamaz. Aslında adam olurdu belki ama ben üşendim, Eren de sormadı.

Sigara dumanının içeri gitmesini istemediğim için mutfak penceresini sonuna kadar açtım. Bir elimde kahvem, diğer elimde sigaram yarı belime kadar pencereden sarktı, yapacak daha iyi bir şey bulamadığım için daha önce hiç dikkatli bir biçimde incelemediğim apartman boşluğunu seyre daldım. Gördüğüm manzara çok etkileyiciydi. Işık yukarıdan yarı saydam bir yüzey sayesinde kontrollü bir şekilde süzülüp geliyor, apartman boşluğumuza ancak Aya Sofya'ya yakışacak türden ruhanî bir his veriyordu. Ön cephenin muntazamlığının tam aksine, her yer karma karışıktı. Kablolar sarkıyor, Klima kasalarından sular damlıyordu. Sıra sıra dizilmiş pencereler, bu küçücük boşluktan ne kadar hava ve ışık alabileceklerse almaya çalışıyorlardı. Komşularımızın büyük bir kısmı bunu doğrularcasına pencerelerini aralamış, kim bilir belki de evin içinde hava akımı yaratmaya çalışıyorlardı. Zeminde bir takım hayatî ama çirkin araç gereçler sıralanmış, boşluk, dışarıdan görünmesi istenmeyen zerzevatların koyulduğu bir depo haline gelmişti. Samimiydi burası. Hiçbir şeyin, Efe Apartmanı'nın bile, cepheden görüldüğü kadar mükemmel olmadığını göstergesiydi. Daha doğrusu o cephenin bu kadar gösterişli görünebilmesinin altında yatan sebep, arkalarda bir yerlerde, tüm yükü çekecek bir shaft olmasıydı. İlginç. Yerde parlak bir şey gördüm sanki ama ne olduğuna anlam veremedim. Biraz daha eğilip bakmak istedim. O anda fincanımın dengesi bozuldu, onu düzeltiyim derken ayaklarımla yerin bağlantısı kesildi ve havada duruyordum şimdi. Kütle çekim yasaları esasınca, yer yüzeyinden belirli bir yükseklikte olan cisimler, bir zaman sonra düşerler. Düşüyordum şimdi.

Sekans

Kahve fincanı çoktan elimden fırladı. Önce alt komşumuzun penceresine kolumu çarptım, itiraf etmek gerekirse, biraz acıdı. Her yeri örümcek ağı gibi örmüş olan, incecik kablolarla takılıp duruyorum. Kim bilir nelere hizmet ediyorlardı.

Dördüncü kattaki komşumuz, sağ olsun vasistaslı penceresini ardına kadar açmış. Ben ise daha da açtım.

Üçüncü kattaki komşumuzun iki odası arasından devasa bir kablo geçiyor. Bu kalınlıkta bir kablo evin içinden geçemeyeceği için, apartman boşluğunu çaprazlamasına kat ediyor. Tutunmaya çalıştım ama ne yazık ki beni taşıyacak güçte değil, hızımı bile kesemedi.

İkinci katta bir kalp cerrahının muayenehanesi var, çok meşhur bir doktor. Pencerelerin yarattığı nişler sigara izmariti ve çer çöp dolu, klimanın üzerinde durduğu kaide kim bilir kaç yıldır temizlenmemiş. Muayenehanenin içinin tertemiz olduğuna ve ancak bir galoş giyilerek girildiğine eminim.

Pencere boşlukları kapılara dönüştü artık. Yukarıdan bakınca anlamlandıramadığım cismin ne olduğunu görebiliyorum şimdi. Bir sulama hortumuymuş. Toplanmış bir halde duruyormuş. Yanında da çekçek var. Dar bir sehpanın üzerinde de bir sürü malzemeye beraber bir de beyaz bidon duruyor. Üç tane boya kutusu, bir tanesi tiner olabilir, yan yana dizilmişler, sanki yere varmamı bekliyorlar.

Yere vardım. Kahve fincanı da şimdi geldi. Kutulardan biri gerçekten de tinermiş. Biraz canım yanıyor. Yer oldukça sertmiş. Güç bela kendimi sırt üstü döndürebildim.

Atladı diyecekler benim için, zaten psikolojisi bozuktu diyecekler. Umurumda değil. Göğe bakıyorum şimdi. Kendimi kutsanmış gibi hissediyorum. Yukarıdan sızan ışık bütün pencereleri ve elbette beni özenle gölgeliyor. Ağzımda kan, kahve ve şeker tadı var.

Kaynaklar

[1] Salinger, J. D. (1995). Gönülçelen. İstanbul: Can Yayınları, çev. Adnan Benk.

Notlar

Tüm fotoğraflar yazara aittir, bu nedenle referans verilmemiştir.

YARIŞMA İKİNCİSİ

BERİLAY ÖKTEN
EV

MİNA HAZAL TAŞÇI

Eskişehir’de doğdu. 2014 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi’nden Yüksek Lisans derecesiyle mezun oldu. 2020 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi’nde başladığı doktora programında eğitimine devam etmektedir. 2013 yılında Emre Arolat Anlama ve Araştırma bursunun, 2015 yılında Yeni Doğu Derneği’nin araştırma bursiyeri olarak çeşitli ülkelerde bulundu. 2015 yılında MAMA. Art Architecture bünyesinde Roma’da, 2016 yılında SPDO Mimarlık bünyesinde İstanbul’da mimar olarak çalıştı. 2016-2020 yılları arasında Bahçeşehir Üniversitesinde uzman olarak, 2020 yılında Marmara Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2021 yılından itibaren İstanbul Teknik Üniversitesi’nde araştırma görevlisi olarak görev almaktadır.

Burnumda yoğun bir ahşap kokusu, yüzümde ılık bir esinti vardı. Gözlerimi aralamaya çalıştım. Tepemdeki bir kısmı çökmüş çatıdan geriye kalan ahşap karkasların ve kiremitlerin arasından bir ışık süzülüyordu gözlerime. Uçuşan tozların arasından etrafımı belli belirsiz seçmeye çalışıyordum. Ellerimle yüzümü silip doğruldum. Kafamı kaldırdığımda çatıda tutunmaya çalışan ahşapların arasından masmavi gökyüzü görünüyordu. Yavaşça olduğum yerde doğruldum, ayağa kalktım ve birkaç adım attım. Bastığım her yer gıcırdaydı. Etrafım çatlak duvarlardan dökülen sıva ve çatıdan düşmüş ahşap parçalarıyla doluydu. Yerler toz içindeydi. Etrafta hiç kimsecikler yoktu. Camları patlamış pencereye doğru yaklaştım. Başımı kırılmış camdan arda kalan parçaların arasından dışarıya doğru uzattım. Yüksek bir tepedeydim. Karşımda uçsuz bucaksız pırıl pırıl deniz ve bir ada görünüyordu. Biraz eğilip aşağıya doğru bakmaya çalıştım. Yemyeşil büyük bir bahçe ve bu bahçe kapısının ardında bir orman olduğunu gördüm. Bahçe sessiz ve boştu. Sanki buraya bekçilik yapıyormuş gibi duran kocaman bir köpek vardı ve başıboş tavuklar dolanıyordu. Neler olduğunu anlayamıyor hiçbir şey hatırlayamıyordum. Tek bildiğim ruhumda tarifi mümkün olmayan bir acı olduğuydu. İçimde bir yerlerde bir şeyler eksilmişti tıpkı tepemdeki çatı gibi. Kendimi paramparça olmuş hissediyordum. Neredeydim? Ben kimdim?

Görsel 1: Uyandığmda gördüğüm çatı.

Odadan çıkmak için kapıya doğru yöneldim. Etraftaki toz kokusundan ciğerlerim yanmaya başlamıştı sanki. Merdivenleri takip ederek aşağıya doğru inmeye başladım. Ahşap merdivenlerin düşmek üzere olan oymalı trabzanlarını tutarken ellerimde bir acı ve yanma hissettim. Belli belirsiz yaralar vardı ellerimde. Bastığım her basamak adımlarımın altından kayıp gidecekmiş gibi hareket ediyordu. Gözlerimi açtığımda kendimi bulduğum bu yıkık dökük yer hem yabancıydı bana hem de çok tanıdıktı. Aşağı indiğimde ardına kadar açık sıra sıra kapılar esintiyle hareket ediyordu. Koridor boyunca ilerleyip açık olan kapılardan birine doğru yürüdüm. İçeride balık istifi dizilmiş bir sürü paslanmış demir karyolalar duruyordu. Odanın diğer ucuna doğru yürümeye başladım. Ranzaların arasında gezerken ayaklarıma yerlere saçılmış dosyalar, kağıtlar, yırtılmış kıyafetler, ayakkabılar, oyuncaklar dolanıyordu. Eğilip kağıtlardan birini aldım üzerinde bir isim ve kişi bilgileri vardı. Tüm bu eşyalar, kağıtlar sanki aceleyle toplanırken etrafa savrulmuş gibi darmadağındı. Birkaç adım daha atıp pervazı paramparça olmuş pencerelerden birine yaklaştım ve başımı dışarıya çıkardım. Ilık bir rüzgâr esti, biraz deniz koktu burnuma biraz da çam. Ve karşımda gene o ada vardı. Pencereye sırtımı dönüp odayı şöyle bir süzdüm. Burası bir yatakhaneydi sanırım. Bir zamanlar kimilerinin güzel düşler, kimilerinin kabuslar gördüğü, belki de uyanıp hava almak için bu pencereden dışarıya baktıkları ve günün birinde apar topar bırakıp gitmek zorunda kaldıkları bir yatakhane. Hızlı adımlarla odadan çıktım ve bu kez karşıdaki açık kapılardan birine rastgele girdim. Burada da bir dizi yıkık dökük paslı ranza karşılıyordu beni. Pervazı parçalanmış bir sıra pencereden birine koşup dışarıya baktım. Karşımda gene uçsuz bucaksız bir deniz ve başka bir ada vardı. Dört tarafım denizle çevrelenmiş ve bende bu iki adanın ortasındaki başka bir adada kalakalmışım diye düşündüm. Terkedilen ben miydim yoksa bu bina mı? Ne olursa olsun bu pencere, bu adalar, bu çam kokusu bana daha da tanıdık geliyordu şimdi. Sararmış çatlak duvarlar, toz kokusuyla karışmış kesif bir küf kokusu ve çürümüş ahşaplarda kendime dair bir iz arıyordum. Hızlı adımlarla koridora koştum. Kafamı sağa sola çevirip ne yöne gideceğimi düşündüm. Koridorun bitimindeki karanlık ve çürüyüp düşmüş ahşapların olduğu, kapısı olmayan odaya doğru yürüdüm. Burada bir merdiven daha beni bekliyordu. Bu bir merdiven dairesiydi. Biraz önce geçtiğim merdivene göre daha dardı. Aşağıya doğru dönerek süzülüyordu. Basamaklarının bazıları delinmiş, bazıları parçalanıp kopmuş merdivenden geriye kalan parçalara basarak alt kata geçtim. Gün ışığının değmediği loş, sonu görünmeyen bir koridora

Görsel 2-3: Merdiven dairesi ve yatakhane.

çıkılmıştım. Bu kez kapılar yoktu. Sadece pencereler vardı. Burayı geçince genişçe ahşap bir zemine ulaştım. Etrafıma baka baka yürürken ansızın bir yere çarpıp irkildim. Çarptığım kapı koluna aldırmadan dönüp kapıdan şöyle bir içeriyi süzdüm. Gördüklerim kafamı karıştırmıştı. İçeriye doğru süzuldüm. Odanın içinde dizilmiş ders sıraları vardı. Kafamdaki sorular giderek artıyordu. Burası okul muydu? Kendimi düşünmekten ve kendime dair bir iz aramaktan alıkoyamıyordum. Yorulmuşum. Sıralardan birine oturdum, ellerimi üzerine koydum. Sıranın yanındaki pencereden dışarıya baktım. Sonsuz maviliği ve adayı izlerken, pencerenin ahşap kasasında açılmış deliklerden sızan ılık hava ve çam kokusuyla mest olmuşum. Buraya oturana kadar geçtiğim koridorları, ahşap merdivenleri ve paslanmış ranzaları düşündüm; bir zamanlar bu ranzalarda kimlerin yattığını, merdivenlerden kimlerin indiğini... Bir gümbürtü böldü sessizliği. Arkamı döndüm. Çaprazımdaki duvarda yarıya kadar döşenmiş ahşaplardan biri daha fazla dayanamayıp düşmüştü. İrkildim derin bir nefes alıp önüme döndüm. Elimini koyduğum yerde biraz pürüz hissettim. Sırayı yokladım ve elimle silerek toz tabakasının altında ne olduğunu anlamaya çalıştım. Bir yazı yazıyordu. Bir isim ve bir tarih. 15.09.1923. İyi ama ben hangi tarihteydim. Kendime dair bir iz ararken unuttuğum bir şey vardı. Kendime dair hiçbir şey hatırlamıyordum. Bu isim bana ait olabilir miydi? Bu tarihin üzerinden ne kadar süre geçmişti? Derin bir nefes daha alıp oturduğum sıradan kalktım.

Kapıdan çıktım ve geldiğim yönün tersine doğru yürümeye başladım. Geçtiğim koridorları düşünürsek binanın ortasında olabildim. Kafamı kaldırdım yüksek, açık renk ahşap bir tavan vardı. Ve sağımda beni bir kat daha aşağıya indirecek olan, öncelilere göre daha geniş, tıpkı tavan gibi açık renk ahşaptan yapılmış bir merdiven vardı.

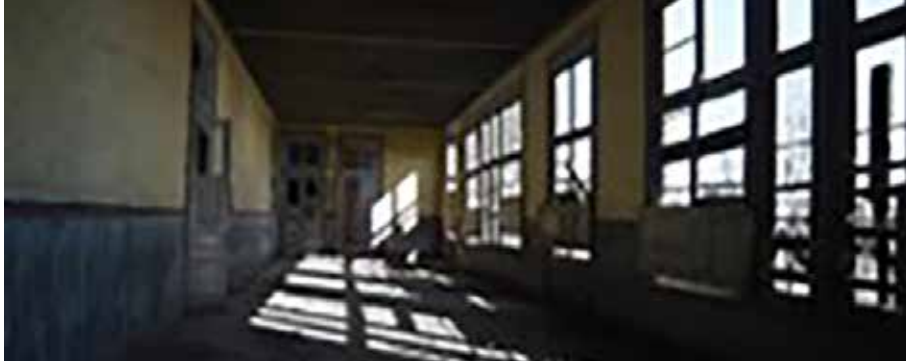
Görsel 4-5-6: Pencereyi koridor, derslik ve sıradaki yazı.

Tırabzanları ise daha sade ve daha yorgundu. İnip inmekte kararsızdım ama aşağıda birileri varsa bana yardım edebilirlerdi. Bir an duraksadım aşağıda birileri olsaydı bu bina böylesine yıkık dökük olur muydu diye sormadan duramadım. Bu ışıl ışıl sonsuz maviliğe bakan pencereler çürümemiş, bu ahşap merdivenler kırılmamış olsaydı, bu koridorlarda cıvı cıvı insan sesleri olsaydı, ciğerlerime dolan toz kokusu değil de sadece çam ve deniz kokusu olsaydı bu koca bina nasıl olurdu kim bilir. Bunun hayalini kurarken bulunduğum geniş, kolonları zamana meydan okuyan bu boşlukta bir süre daha durdum. Derin bir nefes daha aldım. Merdivenleri takip ederek alt kata doğru ilerledim. Her yer birbirine benziyormuş gibiydi fakat her yer bir o kadar da birbirinden farklıydı. Eşizdi. İndiğim katta birkaç kapı ve gene bir merdiven vardı. Binanın her bir köşesi öylesine yorgun görünüyordu ki ona bunu kimin neden yaptığını düşünüyor ve gözyaşlarına engel olamıyordum. Terkedilmek, kimsesiz kalmak, yorulmak dünya üzerindeki her canlıya, her nesneye, her binaya, her şeye acı verirdi. Terkedilen her şey üzerinde yürüdüğüm bu ahşap zemin gibi delik deşik olurdu. Bunları düşünürken karşı çaprazdaki

Görsel7-8: Merdivenler ve mutfak

kapıya doğru yürüdüm. İçeri doğru göz gezdirdim. Yerlere tuğla ve kiremit parçaları saçılmıştı. Siyah bacaları tavana kadar uzanan büyük ocaklar vardı. Şu ana kadar gördüklerim içinde en az hasara uğramış olan şey bu ocaklardı. Ortada uzunca masaya benzeyen bir tezgâh ve altında fırınlar vardı. Ansızın hafızamda bu mutfağın kapısında duyduğum enfes yemek kokuları ve birkaç çocukla akşam yemeğinde ne olduğunu tahmin etmeye çalışma oyunu oynadığımız bir kare belirdi. Bir şeyler anımsıyordum. Ben burada yaşıyordum sanırım, burası benim evimdi. Kardeşlerim bile vardı. Şu an neredeler peki. Evim neden böyle yıkık dökük, terkedilmiş ve yalnız bırakılmıştı, neden evsiz kalmıştım, kardeşlerimle beni ayrı düşüren şey neydi. Gözümdeki yaşları silerken kapıdan çıktım. Rengini kaybetmek üzere olan, her yeri çatlamış sarı boyalı duvarlara bakarak yürüdüğüm koridorun pencerelerinden bahçeye baktım. Bir ağaca bağlanmış, açık turkuaz renkli yapayalnız bir salıncak akan zamanın içinde öylece durmuştu. Halatları yıpranmıştı. Sahi ne kadar zaman olmuştu bir çocuk bu salıncakta denizin ardındaki şehrin silüetine doğru sallanmalı. Çıkabildiğim en yüksek noktaya çıkana kadar sallanmayı hayal ettiğim bu salıncağa bakarken zihnimde bana bir şeyler gösteriyordu. Bir ateş vardı. Dumanlar tütüyordu. Kardeşlerim ve ben koşuyorduk çığlıklar içinde. Yanıyordu evimiz ve ben çok korkuyordum. Birden kayboluyordum karanlığın içinde. Kimseler duymuyordu çığlıklarımı ve ben son nefesimi veriyordum ateşler içinde. Gözlerimi açtım hemen nefes alamıyordum. Kalbim o kadar hızlı çarpıyordu ki bir an yere yığıldım. Bu sarısı solmuş tozlu duvarlar sanki üzerime geliyordu. Hatırladım o günü, ben acılar içinde ve bedenimde yüzlerce yanıkla yok olup gitmiştim. Kimsesiz bir çocuk olarak ve henüz 12 yaşındayken. Ben ölmüştüm, peki ya o mutfağın kapısında neşeli kahkahalar içinde oyun oynadığımız kardeşlerim neredeydiler? Yuvamızı,

Görsel 9-10-11: Sarı duvarlı koridor, salıncak ve giriş kapısı.

anılarımızı ve belki de en çok sevdiğimiz oyuncaklarımızı burada bırakıp neden gitmişlerdi? Acılar, hayal kırıklıkları ve umutsuzluk içinde yürüdüm. Yitip giden zamanın yıprattığı giriş kapısından çıkıp, kaderine terkedilmiş geniş ve soğuk mermer merdivenlerden inip dışarı çıktım.

Ciğerlerime dolan çam ve deniz kokusuyla yürümeye başladım. Bu güzel bahçe, evimi taşıyan ve masmavi denizi izleyen bu tepe tıpkı yuvam gibi yapayalnız kalmıştı. Kimsecikler yoktu. Her yer tel örgüyle çevrilmiş, bahçe kapısına kilit vurulmuştu. Kuş seslerinden başka bir ses duyulmuyordu artık bu tepede. Anılar toprağın altında çoktan yok olmuştu sanki. Binanın tam arkasına doğru yürüdüm. Burada bir giriş daha vardı. Mermer basamakları koşar adım geçip içeri attım kendimi. Kocaman bir salonun içindeydim. Burada biraz soluklandım. Tam ortasında durduğum salonun birçok yerindeki ahşap uzun kolonlar her şeye rağmen dimdik duruyordu. Kolonların tavana bağlandığı yerlerde işlemeli oymalar vardı. Tam karşımda sağında ve solunda kıvrılmış merdivenler olan balkon, bütün salon üzerinde hakimiyet kurmuş gibiydi. Gözlerimle etrafi süzerken bu balkonun sağ alt

Görsel 12-13-14: Arka giriş, büyük salon ve piyano

tarafında, köşede çaresizce duran bir piyano ilişti gözüme. Oraya doğru yürüdüm. Bir ayağı çürümekten kısılmış, yan yatmış, telleri çıkmış ve tuşları paramparça olmuş bu piyanoya uzunca baktım. Bir gün yeniden güzel şarkılarıyla bu koca salonu çınlatmayı ümit ederek beklemişti. Oysa kimse geri dönmemiş, belki de dönememişti. Neden kimse dönmemişti? Piyanoya sırtımı döndüm karşımda yüksek ahşap bir sahneyi andıran bir yükselti vardı. Üzerinde zamanın hoyratlığına direnememiş ve çürümüş bir koltuk öylece kalmıştı. Zihnimde bir an daha belirdi. Kardeşlerim ellerinde çantalar koşuyorlardı koridorlarda. Bazılarında sadece birkaç parça eşya vardı. Gözlerinde korku, telaş ve çokça hüznüyle çıkıp gidiyorlardı. Koşmaya başladım bende durun dedim, durmadılar. Bahçeye koştum arkalarından baktım, seslendim ama duymadılar. Dışarıda onları bekleyen ve çabuk olmalarını söyleyen insanların yanlarında çıkıp gittiler bahçe kapısından. Ormanın karanlığında, belirsizlikte yok oldular. Ne olduğunu bilmediğim bir acı içinde evlerini bırakıp gittiler. İstemeden ve sonsuz bir çaresizlik içinde.

Görsel 15: Büyükada Rum Yetimhanesi (Prinko Palas Otel)

Bahçenin ortasında durup, kafamı kaldırıp bu kocaman eve baktım. Şimdi tam olarak hatırlıyordum. Kaderine terkedilmiş ve yıkılmaya direnen bu kocaman ahşap bina 12 yıllık kısacık hayatımın 7 yılında bana yuva olmuştu. Henüz 5 yaşındayken, ince hastalıktan ölen annem ve babamın cenazesinden sonra buraya getirilmiştim. Kabuslarla uyandığım gecelerde şimdi pervazı parçalanmış o pencereden denizi izleyen, o salıncakta şehrin silüetine doğru sallanan, merdivenleri koşar adım inen bendim. Ben 12 yaşında sonsuzluğa kavuşmuş Gregg. Her gece aynı acıyla uyuyup her sabah aynı hafıza kaybı ile uyanıyorum bu çatı katında. Ruhum hapsolmuş buraya, insan evini nasıl bırakıp gider ki...

Kaynaklar

<https://www.yenisafak.com/gundem/buyukada-rum-yetimhanesi-restorasyona-aliniyor-3689745>
<https://www.trthaber.com/foto-galeri/buyukada-rum-yetimhanesinin-gelecegi-belirlenecek/37968/sayfa-3.html>
<https://www.herumutortakarar.com/buyukada-rum-yetimhanesi-ii/>
<https://xxi.com.tr/i/yetimhaneden-ogrenmek>
<https://www.nenerede.com.tr/ilan/buyukada-rum-yetimhanesi-5/>
<https://www.youtube.com/watch?v=TplW6XYNiis&t=305s>

Hikâyenin Karakteri

Gregg: 12 yaşındayken yetimhanede çıkan yangında (binanın yetimhane olarak kullanıldığı dönemlerde böyle bir yangın çıktığı söyleniyor) ölen bir Rum çocuk. Gregg kelime anlamı olarak bekçi demektir.

BERİLAY ÖKTEN

2017 yılında Ege Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı bölümünden mezun oldum. 6.yılına girmiş olduğum meslek hayatımın son iki yılından bugüne kadar çocuk oyun alanı sektöründe çalışmaktayım. Belirli aralıklarla PeyzaX Mimarlık Dergisi'nde köşe yazarlığı yapmaktayım. Doğaya uyumlu bir kent hayali içinde mesleğime olan sonsuz saygum ve sevgimle işimi yapmayı sürdürmekteyim. 6 Şubat depremini yaşadığımız bugünlerde yazımın son aşamalarını zor şartlarda tamamlamış olup, çok sevdiğim Büyükada Rum Yetimhanesi'ni konu alarak 'ev' ve 'yuva' kavramlarının kendimce önemini işlemeye çalıştım. Umuyorum ki bu zor günleri hep beraber atlatacağız ve yuvasız kalan herkesi olması gereken, doğru ve doğaya uyumlu yapılaşma anlayışı içinde yuvasına kavuşturacağız.

YARIŞMA ÜÇÜNCÜSÜ

ECE ÜNÜBOL BELLEK ÇİZGİSİ

Bir Zamanlar

Burası ince uzun bir çizgi. İçinden insanlar, araçlar, bisikletler ve tramvaylar geçiyor. Hemen her zaman çok kalabalık ve karmaşık. Çok sesli. İnsanın kulağına hep farklı diller çalıyor. Zor hareket ediliyor. Fakat etraftakilerin hızıyla göreceli olarak değişen ilerleme hali, insanı sabit durmaktan da alıkoyuyor. Bir tarafla sıkışık bir mücadele bu, diğer taraftan akıntıya kapılmak ya da savrulmak gibi, istemsiz ve karşı konulamaz bir hareket; kitlelerin sesi ve görüntüsüyle ile uyum içinde bir ilerleyiş.

Üzeri neredeyse her zaman insanlarla dolu çizginin eğimi uzaktan pek seçilemiyor. Öte yandan hızlanan kalp ritmi, orta noktaya gelindiğinde değişen irtifanın ilk işaretlerini veriyor. Burası çizginin en yüksek yeri. Aynı zamanda, en geniş. Mekânın ferahlaması, hareket halindeki insanlara yarıyor. Yolun başından beri tutulan nefes dışarı veriliyor, şişen diyafram sönüyor ve kalabalık burdan sonra biraz daha rahat ilerleyebiliyor. En az istifade edenler ise araçlar; kesip geçiyorlar çizgiyi. Şanslı sürücüler hızla beceriyor bunu; kalabalığın içinde rehin kalan bahtsızlar, mecbur bekliyorlar akıntının durulmasını. Karşıdan gelen bir diğeri olduğunda makas değiştiren tramvay, kısa bir süre durup yolcu indiriyor genişleyen çizgide. Etrafını sağlı sollu saran davetsiz misafirlerini kabul ediyor basamaklarında. Nabızı yükselmiş bisikletli pedal çevirmeyi bırakıp yokuş aşağı sallanıyor. Fırsat bulursa etrafına bakmıyor. Mantıklı değil belki yaptığı ama ne şahane şey, bir su çizgisi üzerinden ve yüz küsur yıllık binaların arasından süzülerek geçmek.

Bir Gün

Gündelik bir ritmi var bu çizginin. İlk canlılık belirtileri, saat 7 gibi başlıyor. Sabah bu saatlerde yaya trafiğinden ziyade yük taşıyan ticari araçlar, çöp kamyonları, temizlik arabaları, servisler ve taksiler yoğunlukta. Saat 8'e doğru, görev icabı orada olduğu belli olan yayalar görünüyor. Bu grupta

işe gidenler ya da işten gelenlerle, koşuya çıkanlar, köpeklerini gezdirenler ve dükkanların vitrinlerini silenler var. Saat 9 olduğunda, yarım kalan ve biriken işler sebebiyle, kuralsız ve şeritsiz yolun üzerindeki insan ve araç hareketi üst üste biniyor. Çizginin tam ortasında kendinden emin bir şekilde zilini çalarak ilerleyen tramvay, biraz olsun açıyor düğümlemiş trafiği. Akıllılar peşine takılıyor kırmızı kutunun. Saat 10'dan sonra iyice artıyor insan kalabalığı. Mesai saatleri içinde, hali hazırda burada yaşayanlar ve çalışanlar, evrak işi için resmi binalara gelenler, öğle arasına çıkanlar, okul gezisi yapanlar çoğunlukta. Bir şeyler yiyip içmeye, görmeye ve görülmeye gelenler de var. Son yıllarda sayısı azalsa da, müzeleri ve tarihi binaları gezenler ile sinemaya ve tiyatroya gidenler bu gruba dahil. Öte yandan festival zamanları sinemaların önünde kuyruk olan, gayretli ve idealist seyirciler ile irili ufaklı müze ve galerilerdeki açılışları kaçırmayan sanat gurmeleri, giderek silikleşen bir zamana ait görünüyor. Tüketim üzerinden şekillenen, hızla ve doğal olarak tek tipleşen var olma biçimleri, dışarıda kalanların oyun alanını daraltıyor. Parlak beyaz ışıklı, pembe yapma çiçeklerle bezeli, dev peluş ayların salıncakta sallandığı fantastik mağazalar ile vitrinlerinde baklava kulelerinin, bıyıklı ve fesli beylerin sergilendiği taticılar, ince uzun çizgiyi ele geçirmeye yelteniyor. Bir uçtan diğerine, aynı cafcıflı görüntülerin tekrar ettiği, sıkıcı bir kesit çıkıyor ortaya. Benzer şekilde imal edilen ucuz malzemelerin, özensizce bir araya getirildiği ticarethaneler sıfır kotunun dengesini bozuyor. Hep aynı noktaya kayıtsız şekilde verilen ağırlık, iyiden iyiye artıyor akşam saatlerinde. Başta insanı özgürleştirilmesi beklenen karmaşa ise alışveriş poşetleriyle verilen bir savaşa dönüşüyor. Birbirine yabancı binlerce insanın paylaştığı tek şeyin bu silik çizgi olduğu anlaşılıyor. Zifiri karanlıkta seçilmiyor üstündeki binaların yüzleri. Ardından gelen yersizlik hissi hava aydınlansa da geçmiyor.

Bir Dönem

Çizginin her iki yanında devamlı bir yıkım ve yapım gürültüsü var. Metal, ahşap ve kumaştan yapılmış şantiye perdeleri, bu iki eylem arasındaki opak yüzeyi temsil ediyor. İçeriden sızan betonun nemli soğunu örtüyorlar aynı zamanda. Bu hat üzerinde ya da çeperinde bir bina yapmak için, önce var olanı yıkmak gerekiyor. Kimi yanıp kül olan, üstüne kat çıkılan, kapısına kilit vurulan; kimi üstüne bir çivi bile çakılmayan, tadilatını yıkımdan bekleyen; yüzyıllardır birbirinin üzerinde biriken, yorgun ve yıpranmış bir doku

var. Bunca zaman, tüm noktaları tutulmuş ve kenarlarına konuçlanılmış bu hattın üzerine oynanan ve dağıtılan kartlar, artık tedavülden kalkmış. Yeni bir oyun için yeni kurallar düzenleniyor ve bol akçeli ödüller vaad ediliyor şimdi. Hırslı ve kurnaz oyuncular, bu düzene çoktan alışmış, peşi sıra yapıyorlar hamlelerini.

Burası hem şanslı hem de şanssız bir yer. Her halükarda önemli ve özgün. Oyun masasını devirecek kadar da güçlü aslında. Fakat onu her cepheden saran bu hızlı ve arsız dönüşümün içinde ve her yeni yıkımda, karakterinin etli butlu bir kısmını yitiriyor. Kule vinçler ve beton mikserleri ile kafasına vuruluyor, belleği eziliyor. Beyaz floresan ışıkları altında ateşe verilip üzerine toz antep fistiği serpiştiriliyor. Utanıp, sıkılmadan hem de. Trafikte tramvayların önleri kesiliyor, zilleri duymazlıktan geliniyor. Müzelerinin önleri, anne korkusundan abluka altına alınıyor. Sinemaları yıkılıp, yerlerine kötü taklitleri yapılıyor. Taş cepheli ve işlemeli yüzyıl başı apartmanlarının yerine inşa edilen alçı pastadan binalar, krem şantiden bir köpük gibi sarıyorlar etrafını. Sayısız kere sökülen döşeme taşları, her defasında daha ucuz görünen bir malzemeyle değiştiriliyor ve kırılıp dökülüyor, daha ilk günden. Üzerinden giderek daha sık geçen çakarlı ve sirenli arabalar ise, etraftaki telaşı ve ürkek kalabalığı iyice huzursuz ediyor.

Üstelik yeni de değil bu erk gösterisi. Ne zamandır, çizgi üzerinde bulunan çeşit çeşit dükkanla tek taraflı bir husumet yaşanıyor. Vitrinleri taşlanıyor, içleri boşaltılıyor. Dükkan sahipleri, çaresiz ve umutsuz, kapatıp gidiyorlar buradan. Yerlerine açılanlar ise bu ince uzun çizgiye yabancı; üzerinde nasıl yürüyeceklerinden, dengeyi ne şekilde kuracaklarından, neye ağırlık vereceklerinden habersizler. Hangi dille anlaşacaklarını, nasıl günaydın diyeceklerini bile bilmiyorlar. Belki çok da umursamıyorlar. Küsüp konuşmamakta buluyorlar çareyi. Sonunda, içine kapalı, birbirine yabancı odalardan oluşan koca bir zemin kat çıkıyor ortaya. Üstelik, yüzeyde olup biten bu yabancı hissi, insana kafasını kaldırıp üst katlara bakmayı unutturuyor. Ayaklarımızın altından akıp giden bu mekanda, bir anı yaratmak veya bir şeyi hatırlamak giderek zorlaşıyor. Dolayısıyla aidiyet azalıyor, anlam kaybı yaşanıyor. Biz, adı konulmamış failer; yıkanlar, yapanlar, kayıtsız seyredenler ve nihayet kabullenenler dahil, dengemizi kaybetmeden var olmaya çalışıyoruz bu dönüşen çizginin üzerinde. Zıt kutupların faydasız düellosunda taraf seçiyoruz, bildiğimiz en iyi şey bu olduğu için. İki grup çıkıyor ortaya. İlki, rasyonel iyimserlerden oluşuyor.

“Bu bir faz ve her faz gibi bitecek; yerine yenisi, belki de daha iyisi gelecektir” diyenler. İkincisi ise, “Bu onarılamaz ve geri dönüşü olmayan bir yıkım; tekrar hatırlamanın mümkün olmadığı ağır bir bellek kaybı” diyen romantik kötümserler.

Bir Son

Burası ne çok ince ne de çok uzun bir çizgi. Baştan sona 10-15 dakikada, kol kola girilirse 20-25 kişi ile birlikte yürünebilir. Ortasına gelince kişi sayısı artış gösterebilir. Günün farklı saatlerinde volta atan farklı insanlar görülebilir. Tramvayın basamaklarına tünleyenler ve peşine takılan bisikletliler dahil.

Bu dönüşen bir çizgi. Üzerinde taş binalar, pasta binalar ve inşaatlar var. Hepsi aynı zemini paylaşıyorlar. Aynı yersizlik ve yabancılaşma hissinden muzdaripler bu yüzden. Üstlerine söylenen sözler ve söyleyenler, her şeyde olduğu gibi ikiye ayrılıyor.

Burası şehrin en önemli çizgisi. Söylenen onca sözün yanında yapılacak bir o kadar daha şey var. Kutuplaşmadan, savaşmadan ve nostaljinin küfü çöğürlerimize dolmadan; bu çizgi iyiden iyiye silinmeden, bir ucundan başlasak yürümeye, ortasına gelince bir nefes verip belki, diğer ucuna ilerlese.

ECE ÜNÜBOL

1991 yılında İzmir’de doğdu. 2014 yılında İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü mimarlık bölümünden mezun oldu. 2016 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesi Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı’nı tamamladı. Her iki öğrenimini de birincilikle tamamladı. 2016 yılından bu yana Teğet Mimarlık’ta çalışıyor. Mimari projelerde görev almasının yanı sıra, Teğet’in araştırma, yayın ve iletişim işlerini koordine ediyor. İTÜ Mimari Tasarım Doktora Programı’nda, hafıza ve temsil konuları üzerine araştırmalarına devam ediyor.

ÇELEN MİRATA BİRKAN ÖZEL ÖDÜLÜ

SERDAR ANLAĞAN KIRÂNÂT

"...Akar hem akar hem de eser. Ah, burayı lütfen Körler Ülkesi'ne benzetmeyiniz, burası yeryüzünde çile çekmişlerin son durağı, hastaların iyileştiği, göğün ve denizin seviştiği, uzun bacaklı ve incecik ayak bilekli, dans eder gibi yürüyen, sürme gözlü, büyüleyici bakışlı, esrareniz, muzip, çapkın, ele avuca sığmaz, tekinsiz bir ülkedir."

"...Yalıya sırtınızı vererek bakınız, sağa sağa akar. Dikkat edin, eğer yüzerseniz sakın açılmayın, anafoları görüyor musunuz? Sizi alır götürür, bir de bakmışsınız akıntı sola dönmüş. Kimse fark etmeden kendinizi karanlık denize doğru sürüklenirken bulabilirsiniz. En tecrübeli kaptanlar bile bu boğazın akıntılarının sırrını tam bilmez, değişikdir çünkü."

"...Hayat doludur, altı da üstü de. Haziranda istavrit gelir meselâ, bakınız, ellerinde kamlar, martı tüyünden kırmızı iplikli çaparilerle pırl pırl çırpınan gümüş söğüt yapraklarını nasıl da çekiyorlar. Bu yıl pek bereketli, evde anneler unda kızartıp yedirecekler bebelerine, babalar işe yaradıklarını hissederek keyiflenip çay bardağıyla rakı yuvarlayacaklar akşama. Siz de deneyeceksiniz bu işi, büyük depremden sonra palamut akınına da şahit olacaksınız, çifti üç kuruşa herkesin karnı doycak. Yunus da göreceksiniz, bilirim yunus görünce çocuk gibi sevinirsiniz."

"...Hareket halindedir burada her şey, en durağan canlının, midyenin bile Romanlar tarafından toplandığını, sabahları erkenden çuvallarla Piyasa Caddesi'nin kıyı kaldırımına yığılıp ayıklandığını, kabuklarının dağ gibi biriktiğini sonra denize süpürüldüğünü göreceksiniz. Renkler ve sesler hep değişir, bakınız, sandallarla dolu deniz ve Karadeniz'in dev gibi balıkçı tekneleri bile üşüşmüş körfeze, nasıl da ağ çeviriyorlar kuzey rüzgârlarını böğründen yiyen Kireçburnu açıklarında. Yaşanmaz orada, ne de yakın bize oysa, Tanrı korusun hastalanırsınız kışın, oysa burası korunaklıdır, karayel, poyraz ıskalar burayı, ılık hava buradadır, bu yüzden İkinci Roma'nın en değerli sayfiyelerindendir yüzyıllardır."

"...Evet, artık erguvanlar çiçeklerini döküyor, tek tük kaldı imparator rengiyle bize asaletini göstereni ama bakınız, hafiften alıyor musunuz kokuyu? İhlamurlar çiçekleniyor."

"...Doğrudur, birçok konsolosluğun yazlığı buradadır, o içinde tilkilerin dolaştığı, üstünde şahinlerin uçtuğu ve asırlık ıhlamur ağaçlarının, fıstık çamlarının, yosun tutmuş meşe, selvi, kayın, çınar, dişbudakların eteklerinde defne ve şimşirlerle, tabanı eğrelti otlarıyla kaplı, alacalı gölgeli, yumuşacık patikalarıyla, kimseler kıymadan kutsal varlıklarını sükûnetle sürdürdükleri korular işte bu sefaretlerin mülküdür."

"...Beş yıl öncesine kadar denizi göremezdik, deniz kenarındaki her boşluk mafya işgalindeydi. Bakınız, Beyaz Park ne güzel, belediye banklar da koydu, bazen sevgililer geliyor, öpüşüyorlar, kum havuzunda çocuklar oynuyor, salıncak da var, oysa gazinoydu burası, kimse giremezdi. Neyse ki

şanlı ordumuz bu duruma el koydu ve mafyayı sildi süpürdü, şimdi rahatça kıydan ufka bakabiliyoruz."

"...Ekseriyetle Doğu Karadenizliler göç etmiştir buraya, onlar Yenimahalle'dedir, iklim, denize dik arazi onlara tanıdıktı hem de balıkçılık yapabiliyorlardı geçinmek için, fırıncılık ve pastanecilik de yaparlar; Romanlar, midyecilik, çalgıcılık, çiçekçilik yaparlar, onlar Çayırbaşı'nda oturur, Tarabya'daki gazinolarda çalışırlar geceleri. Bizimkilerden pek az kişi kaldı, eser miktarda, Rumların da yetimhanesi neredeyse olduğu yere çökecek, kiliselere gelen giden yok, yalıların bile çoğu boş, viran. Göreceksiniz, mavi gözlü, mühendis bir belediye başkanı gelecek ve o yalıların önüne demir kazık çakıp denize asfalt dökecek sonra Sivashlı başka bir belediye başkanı gelecek ve Sivashlılar da buraya göç edecek."

"...Ah, maalesef çürüyor bu görkemli ahşap konak, sahip çıkan yok, miras meselesi, paylaşamıyorlar, bakınız, arkasında aynı ismi taşıyan memba suyu kaynağı var, tesis halâ çalışıyor, meşhur Kocataş suyunu şişeleyip satıyorlar, Çırçırın suyu da meşhurdur, pek tatlıdır bizim sularımız ama sularımızın tükendiğini, kaynakların saklandığını, konağın bir gece yandığını da göreceksiniz."

"...Evet, bu kunt Art-Deco ev Büyük Patronundur, sever bu evi, yazları buradadır, mütevazî yaşamayı tercih eder. Yapının brütlüğü, mekânların içe dönüklüğü ve konforsuzluğu, onun ömrü boyunca kişiliğinde muhafaza etmeye çalıştığı nefsi-terbiyesi adetine uygun olduğundan belki. Arkadaki 22 dönümlük el değmemiş korusuna ulaşmadan önce muvazeneli, yaşlı

bir Osmanlı bahçesinden geçersiniz. Gölgede yaşama kabiliyeti edinmiş, koyu yeşil, kalın-etli yapraklı Osmanlı çimi ile kaplıdır, çiçek tarhlarının arasında münasip ölçülerde bir yüzme havuzu da vardır, Beyefendi'nin gösterişsiz yazıhanesi bu bahçededir; sağındaki yokuşun adı Bülbül Sokaktır, Büyük Romancının çatı katı bu sokağın tepesindedir, kendisiyle dost olacaksınız, kırmızı Marsilya kiremitli çatıların üzerinden geçen yeşil şilepleri seyrederken rakı içeceksiniz beraber, edebiyat, siyaset, yaşam ve ölüm üzerine tartışacaksınız; her ziyaretinizde bizim yalının bahçesinden kış gülleri taşıyacaksınız bu cesur ve dürüst kadına, ta Tarabya'ya kadarki yürüyüşlerinizde hayli yaşı olduğu halde hıza yetişemeyeceksiniz ve bir gün Rus Sefaretinin deniz banyosunun önündeki virajı alamayan bir sürücü, son sürat çarpacak büyük yazara puslu bir akşamüstü, aklında son romanı: "...Alma Mahler...Alma Mahler" diye dalgın yürürken, fırlatacak atacak denize, lanetli voyvoda kazıkları gibi başını sudan çıkarmış Beyaz Park Gazinosu'nun paslı kalıntılarının üzerine."

"...Bizim yalının kilisesidir bu: Surp Boğos, zengin bir tüccarmış bizim yalının banisi, rivayet muhtelif, Tokatlı oldukları söylenegeler, aile köklüdür, devlet-i âliyede yüksek mevkilerde görev yapmış zat-ı muhteremler,

mimarlar, ressamalar yetişmiştir bu aileden, Ermeni Katolik Cemaati'nin liderleri de vardır aralarında. Bakınız, nasıl da bakımlı halâ, ahşapmış ilk inşasında, yıkılmış sonra yerine bu yapılmış, Neo-Gotik üsluptadır, gülünü görüyor musunuz? Ama siz, bu kiliseden nedense, belki kibirli duruşundan, uzak duracaksınız; yerine metruk Rum Yetimhanesinin bitişiğinde her pazar inatla bir avuç cemaatini dingin çanıyla ibadete çağıran, Arnavut kaldırımli serbest geçişe açık avlusundaki yüzyıllık ağaçları ve mütevasi mimarisiyle insancillaşan, körlerin Azizesi Paraskevi'nin kilisesini seveceksiniz. Akademi'de okurken proje yetiştirmek için sabahladığınız küçük odanızın penceresinden de ciddi işlerinizi yaptığınız Şaraphane Sokak'taki büronuzdan da bu kilisenin çan kulesini göreceksiniz. Çok tedbirli zangocuna, üzerinde Caduceus olan ilk şiir kitabımızı Papaz Efendi'ye iletmesi için emanet edeceksiniz."

"...Evet, o boşlukta bir zamanlar Boğaziçi'nin en âlâ otellerinden biri vardı, meşhur Belvü Oteli. Ahşap, manzaraya odaklanmış, monoblok bir yapıydı. Arsası şimdi Haydarabat Prensesinin mülküdür, oteli bizzat yıktırmıştır, nefret edermiş zira işgalci subayların gözde mekânlarındanmış, her yeri Yunan motifleriyle bezeliymiş. Ve siz, dostunuz, haminiz, sonradan patronunuz ve Türkiye müzeciliğinin en büyük mesenlerinden biri olan

Daime Hanımefendi'nin ufkundaki hedefe ulaşmasına yardım etmek, bir Osmanlı kadın kostüm müzesi inşa etmek için Prensesle yaklaşacak ve bu yapının canlandırılması amacıyla yıllarca uğraşacaksınız, ama yıldızlar sizden yana olmayacak."

"...Yorulmadınız değil mi? Sonunda vardık yalımızın önüne. Sizi Piyasa Caddesi'nde şöyle bir gezdirmek zorundaydım evinize buyur etmeden önce. Her ne kadar şimdilerde sıradan, asfaltlı, kışın vızır vızır, yazın tıkalı, korna sesi, egzoz dumanı, çekirdek kabuğu ve izmaritle dolu deniz kıyısındaki tıklım tıklı kalabalığı, gürültüsü patırtısıyla kaba saba bir yer olsa da aslında burası bir zamanlar İstanbul ekalliyetinin en asude gezisi idi ve bu semt, seçkin oteller ve yalılarla abat idi."

"...Doğrudur, Boğaziçi'nin geleneksel dokusuna pek uygun bir bina değildir. Toprağı bol olsun, banimizin Avusturya Tirollerindeki dağ evlerinden etkilenip, Mimar Andon Kazazyan'dan bir benzerini tasarlamasını istediği söylenir. Yalımızı "Katalog Mimarlığı" diye küçümseyenler de bulunur. Hakikaten baktığınızda, beşik çatısı, ön cephedeki sivri tuğu, çapraz atkılıyla, iki katlı cumbası da olmasa yani demem o ki, Alpler'den alınmış gibidir. Yapının bazı elemanları prekast üretilip, inşası kısa

sürede tamamlandığından olsa gerek, halk "Vidalı Yalı" adını yakıştırmıştır. Sizin mimarlık mesleğinde yetkinleştiğinize kani olunup, yalının dış cephe restorasyonu görevi zat-ı âlinize tevdi edildiğinde; yaptığınız ameliyatta yapının iç organlarını gözlemleyecek, imalâtın titizliğine ve banisinin cömertliğine hayran olacaksınız. Çatı katı dahil 20 metre yüksekliğinde 400m² alana oturan yalı, mütemadi taş temel üzerine ahşap karkas olarak inşa edilmiştir. Çatki kadronlarında çifte atkılı konstrüksiyon, bağdadi dolguyla kullanılmıştır, duvar kalınlığı 40-50 cm'yi bulur, bu yüzden Azaryan Yalısı hiçbir depremde çatlak vermemiştir, Bedros Azaryan bu yalı ile ölümsüz olmak istemiş zahir."

"...Peki, madem öyle istiyorsunuz sizi ziyaretçi kapısından değil personel kapısından alalım içeri, lütfen buyurunuz. Bakınız, sağda gece bekçisi hücresi ve teknisyen lojmanı var, öyle ya artık burası bir müze. Büyük Patron burayı 1950'de yüz yapraklı gül isimli sevgili eşi için satın almış. Hanımefendi'nin vefatından sonra annesinin tilmizi Daime Hanımefendi'nin arzusu ile 1980'de ailenin etnografik eser koleksiyonunun sergilendiği bir müzeye dönüştürülmüş, restorasyon projesini de elbette Cumhuriyet mimarlığının Büyük Üstadı yapmış."

"...Mutfağa bakınız, kocaman davlumbaz duruyor halâ, burası müze çalışanlarının favori mekânı olacak, patron dahil herkesin doğum günlerinin kutlandığı bir aile ocağına dönüşecek müzenin parlak zamanlarında. İşte bu daracak gri yağlıboya ahşap merdiven gizlice çatı katına kadar çıkar, servis içindir. Dünyalar kıyasıya aykırıdır bu 33 odalı yalıda, hizmetkârların görünmeden servisi ve ikâmeti şarttır. Ama şaşırtıcı olan, güzeller güzeli, öğrenmeye pek meraklı patronunuzun hiç de kibirli olmamasıdır; eline fırça, sünger alıp temizliğe girer, misafir ağırladığı çalışma odasını bile zorla muhterem pederiniz tahsis etmiştir Hanımefendi'ye makamının tam karşısında. Ve bu oda sizin için hep sürpriz karşılaşmaların mekânı olacak; bir de bakacaksınız Disney'in mimarı Micheal Graves patrona kitaplarını sunacak veya zarif Dr. Jennifer Dickson size Royal Academy of Arts'ın başkanı Phillip King'in ismini iletcek kartvizitiyle, Norman Foster'ın atölyesinde staj yapmanız için.

Yalımız karniyarik planlıdır, bu kapıdan zemin kat sofasına girilir. Asıl cümle kapısı kullanılmaz, her daim kapalıdır, önünde kuyruklu bir Steinway piyano vardır. Ortadaki büyük masif masanın üstünde sabahları tazelenen güllerle dolu bir Baccarat vazo bulunur, sol taraftaki duvarda Büyük Patronun mimar bir dostuna yaptırdığı soyağacı tablosu asılıdır, ailenin köklerinin Hacı Bayram-ı Veli'ye bağlandığını gösterir. Sağda,

muhterem pederinizin kapısı hep açık olan müdür odası ise müze ahalisinin günün ilk kahvesi, çayı için buluşma noktasıdır, en çok da siyaset konuşulur. Tavanda bir Bohemya avizesi asılıdır, daha zarifi birinci katta bulunur. Üstadın restorasyonu döneminde Ali Usta diye boyacı bir herif varmış, Üstat meşgul olduğundan elbette, ana kararları belirleyip, iç mekânla ilgili detayları vakfın yetkililerine bırakınca, işte bu Ali Usta hak edişini arttırmak için, yalının 3 metrelik masif çam iç kapılarının üzerine titizlikle yapılmış yanık meşe göbeği dokusu veren stensilleri gri yağlı boya ile boyamış geçmiş ama her nedense bu katta unutmuş ve siz sonradan yalımızın iç mekân restorasyonunu yüklediğinizde, tahrip edilen kapıları bu sağ kalan örneklere uygun olarak eski haline getireceksiniz, 60 kadar kapı kanadı olduğundan epey de para kazanacaksınız.

Ziyaretçi kapısından girdiğimizde ise solda muhteşem cümle merdiveni vardır, bu da çamdır ama yanık meşe cilası ve zamanla oluşan patinasıyla yalıya eşsiz bir sıcaklık katar.

İşte birinci kattaki Boğaziçi Salonu, solda Şeker Ahmet Paşa'nın ormandaki ceylân resmi var, antika mobilyalarla simetrik olarak tefriş edilmiştir.

Ve koleksiyon, hayranlık duyduğunuz İznik çinileri, sevmediğiniz Kütahyalar, Ön-İslam eserleri, incelikle imal edilmiş hesap kitap aletleri, usturlaplar, simgelerle bezeli ölçü araç-gereçleri, dört halifenin kibaraları ve daha niceleri.

Ama hazine dairesine bayılırsınız değil mi? Bir üst katta, zengin kostüm koleksiyonunun arkasında, en son küçük odadaki zarif antika vitrinlerde elmas, yakut, zümrüt mücevherler, saatler, mineli yumurta ve altın tuğralı kahve zarflarına.

"...İşte şimdi çatı katındayız. Bakınız bu sağ-sol, ön-arka odalar hep depo, dinlendirilen ve envanter sürecindeki eserler çelik dolaplarda saklanıyor. Biliyorum, ilk gördüğümüz andan itibaren bu durumdan rahatsız olacaksınız ama ileride bunu da çözeceksiniz; müze kompleksine ait 2.derece tarihi eser bir yapıyı restore ederek bir depo binası inşa edecek ve yalımızın boynundan bu ağır yükü kaldıracaksınız.

Ama bırakalım şimdi bunları, yalıda en seveceğiniz yere gidelim, kütüphaneye, çatıdaki merkez oda, üstelik manzarayı izleyebileceğiniz ve

her otobüs geçişinde sallanan, tabanı çinko kaplı bir cumba üstü balkonu da var, işte burada, kaptan köşkündesiniz. Şimdi aşağıya inme zamanı."

"...Üstadın tasarladığı huzurlu bahçedeyiz. Yapıyı dik açıyla ortalayarak tırmanan, arka cephenin üçte biri genişliğindeki kayrak taş basamaklar bizi yavaş yavaş iki yüce ağacın huzuruna çıkarıyor, manolya yılda belki birkaç gün öyle güzel kokar ki ve mavi ladin kar yağdığında rüya gibidir. Böylece yalhya yüksekte bakan, paralel, yeterince kullanışlı bir üst avluya kavuşuyoruz. Bu bahçede, büyüğü Boğaziçi akşamlarına, seçkin davetlere tanık olacaksınız. Üstadın zarafeti bununla da kalmıyor, eğitim hayatınız boyunca ikâmet edeceğiniz lojman, avlunun dayandığı korunun şevine inşa ettiği sağlam istinat duvarına adeta bir kuş yuvası gibi kondurduğu, klasik imzasını içeren, geniş saçaklı, oranlı ve yalının tasarım örüntüsüne saygılı bir eserdir, konsol kirişler ile taşınan çıkmasıyla minyatür bir Taşlık Kahvesi'dir ama eli-böğründesiz.

Buyurunuz lütfen, çikalım kuru-altına, Marmara taşı geniş merdivenden, bakınız, Üstat modernisttir, onlarca metretül korkuluk parapeti basit lama demirden ve yuvarlak kesitli çubuktan imal edilmiş, oranlı, sağlam, beyaz yağlı boyadır. Anneniz valide hanımefendi hazretleri, Üstadın bu yalın tasarımını yirmi yıl emekle, yazları yemyeşil, sonbaharda kan kırmızı sarmaşıklar, baharda merdiven parapetlerini delice saran mor salkımlar, pembe, sarı, mavi ortanca kolonileri, melisalar, Sadberk gülleri, elleriyle diktiği, baharda beyaz-lavanta rengi çiçekler açan Osmanlı çimlileri ile eşsiz bir bahçe haline dönüştürecek.

Gelin, sizi sevgilinizle tanıştırayım. Bunu en sona sakladım, biliyorum onmaz bir aşka tutulacaksınız, onun güzelliğini ve ihtişamını ancak denize bir kayıkla açıldığınızda veya Eminönü-Sarıyer vapurunda Büyükdere İskelesi'ni es geçip uzaktan, dikkatle Azaryan Yalısı'na gözünüzü diktiğinizde gerçekten fark edebilirsiniz. İşte o zaman anlarsınız ki Azaryan Yalısı, üzerindeki ulu çınarın tacından daha küçüktür. Onun gövdesini kucaklamaya sizin o uzun kollarınız bile yetmez. O çok yaşlıdır, çok görmüş geçirmiştir ama ruhu genç sevdalara hep hazırdır.

Sizi bu ulu çınarın gölgesinde yıllarca büyümeye ve haziranlar ıhlamur kokarken öğleüstleri onun yapraklarından alazlanan Venedik Körlüğüne mahkûm ediyor ve bazı geceler koruda yaşayan bülbüllerin şarkılarını işittiğinizde sizden Logos'un bülbül sesine geleceğini hatırlamanızı istirham ediyorum."

Alma Maria Mahler Gropius Werfel (1879-1964): Avusturyalı besteci, yazar, editör.15 yaşında Max Burckhard ona akıl hocalığı yaptı. Küçük yaşlarından itibaren müzikal kompozisyonlar üretti, çalışmalarıyla ilgilenmeyen ilk eşi Gustav Mahler'den ayrılarak, kendisine destek olan Walter Gropius ile evlenmiştir, Manon Gropius'un annesidir. "Alma Sorunu" Gustav Mahler ve eşi Alma'nın yaşamları ve eserlerinden doğan bir kavramdır.

Caduceus: (L.) Antik Yunan Tanrısı Hermes'in (Merkür) asası.

Logos: (Yun.) (fel.) Kelâm. Logos başta Heraklitos olmak üzere doğa bilginlerince "Gerçeğin insan sözüyle dile getirilmesi"dir. Onlara göre logos bir yasal düzeni yansıtır, insan bedeninde ve ruhunda logos bulunduğu gibi, evrenin ve doğanın da logosu vardır. Logos insanda düşünce, doğada kanundur, her yerde ve her şeyde vardır, ortaklaşa ve tanrısalıdır. Logosu bulmak, sırlarını göz önüne sermek, insan sözüyle dile getirmek düşünürün asıl ödevidir.

SERDAR ANLAĞAN

1968'de Ankara'da doğdu, arkeolog ve müzeci bir ailenin ikinci oğludur. Küçük yaşta mitoloji ve felsefeye ilgi duydu. 1985'te Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde okumaya başladı, ancak ertesi yıl aynı fakültenin İç Mimarlık Anasanat Dalı'na geçti. 1991'de mezun oldu. 1990-94 arasında çeşitli mizah ve resimli roman dergilerinde yazar ve çizer olarak çalıştı. 1994'te UCLA ALC'de yoğunlaştırılmış İngilizce eğitimi aldı. 2010-13 Arasında M.Ü. Bodrum GSF'de Çağdaş Sanat dersleri verdi. Sadberk Hanım Müzesi, Darüşşafaka Müzesi, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi, Sermet Çifter Kütüphanesi, Hacı Abdullah Lokantası, Air France gibi kurumlar için proje ve uygulamaları vardır. 2005'te UIA İstanbul 22. Dünya Mimarlık Kongresi'nde Serbest Kürsü'de manifesto okumuş ve iş hayatından çekilmiştir. 2019-2022 arasında Bodrum Mimarlık Kitaplığı'nda gönüllü olarak yöneticilik yapmıştır. Yayımlanan kitapları: The Book M (2004) Denizin Köpüğüne (2019) Çok Safsın Bebek (2021)

MANSİYON ÖDÜLÜ

DENİZ ÜÇER ERDURAN

FESLEĞENDEN LAVANTAYA BİR YAPI SARMALI

Kampüs kentin yoğun yapılaşmasından uzak ve kırsalı andıran bir sadelikte. Tüm fakülte binalarının belirli aralıklarla iki yakasında yer aldığı, ucu bucağı bir hamlede görünemeyen patika, araç trafiğinden yalıtılmış ve her türlü yaya grubuna ikram edilmiş. Güneşin meraklısı kediler, tedirgin köpekler ve dersleri başka binalara dağıtılmış biz öğrenciler için hem bir yol hem de hoş vakit geçirme alanı.

Acelem olmasa salına salına yürür, pastırma yazının tadını çıkarırdım ama şimdi koşar adım yol almam gerek. Dersim kampüsün pek uğramadığım bir tarafında ve daha önce hiç gitmediğim bir binada olduğu için arkadaşlarımla tariflerine göre yol alıyorum. Anlatılanlara göre, patikanın sonuna doğru, sol kol üzerinde, yüksek merdivenli, iri kıyım bir bina. Geç kalmamak için hızlandıkça beton küplerden oluşan patikanın pabuçlarımı yok sayan dokusu, ayak tabanlarıma rahatça ulaşıyor. Bazen gıdıklanıp bazen sekerken, patikanın daraldığı bölgede iki kolumla çalılara sürtünerek geçebiliyorum. Çalılar arasındaki, kokusu aklıma başımdan alan fesleğenlere ellerimi olabildiğince uzun değdirerek derin nefeslerle havayı kokluyorum. Yaprakların küçüklüğüne karşın çok yoğun olan bu kokunun binanın girişini tanımlayıp sarmalayan mis gibi bir daveti var. Aradığım binaya ulaştığımı anlayınca sıvası çatlamış yüksek duvardaki eski, demir doğrama ağır kapıyı açıp içeri giriyorum.

Yoğun fesleğen rayihasına demirin nemli kokusu bulaşmış ellerimi derin derin koklayarak programdan dersin yerini kontrol ederken, KTJ-Z-B05 kod adlı, suçluymuş gibi duran bir sınıfı bulmak zorundayım. Belli ki karmaşık olan bu binada yol bulmayı kolaylaştırmak için duvara asılmış dolaşım diyagramlarını uzun uzun inceliyor, farklı renklerdeki okları gözlerimle takip ede ede o kattan bu kata, o sınıftan bu sınıfa savrulup dursam da bir türlü aradığım yere ulaşamıyorum. Kırmızı bir daire çizimi, bina planındaki yerimi gösterdiğini iddia ediyor ama birden fazla noktada “şu anda buradasınız” yazdığı için işin içinden çıkmak kolay değil. Her

masum insan gibi bu çözülmesi zor, kriminal bilmeceyle uğraşmaktansa, o sırada varlığı benim için parlak bir ışığa benzeyen güvenlik görevlisine doğru meylediyor ve fısıldar gibi,

“KTJ-Z-B05,” diyorum.

Kolunu uzatarak ötede yürüyen birini işaret ediyor:

“Ona çok iyi anlattım. Gözden kaybolmadan takip et, yoksa o sınıfı bulamazsın, geri de dönemezsin,” diyor.

O an parlak ışık yer değiştirip uzaktaki adamın üzerine doğru kayıyor ve benim büyük takibim başlıyor. Güvenlik görevlisinin uyarıları çocukluğumu uyandırdı. Bir anda, bütün dikkati meyve sebzenin tazeliğinde olduğu için kalabalık pazar alanında küçük bedenimi unutan dedemi hatırladım ve onu takip etmezsem sonsuza kadar kaybolacağım hissini şu an yeniden yaşıyorum. Öbür yandan, bu tuhaf binada bana gösterilen kutsal izi takip etmezsem asla bulamayacağım sınıf da beni tedirgin ediyor. Yaşamsal reflekslerimin seri yardımıyla rehberimin peşi sıra loş bir koridora giriyorum. İki yanımda kararmış tuğla duvarlar, ritmik mesafelerde eski tip yağlıboya kapılar, kapılarda isimlikler, sınav notu listeleri, türlü duyurular ve renkli posterler. Çok uyaranlı bu yolun en can alıcı tarafı, birazdan nefessiz kalabileceğimi hatırlatan tavanı. Başımın sadece bir karış kadar üstünde, varlığını aralıksız hissettiren ve fiziksel temas olmadan da göğüs kafesime bastıran beyaz lambalı koyu gri tavan. Göğsümü bu baskıdan biraz olsun rahatlatmak için yeniden fesleğen kokusuna başvurmayı deniyorum ama kendisi ellerimi çoktan terk etmiş. Ben yürüdükçe koridorun sonuna yaklaşıyor olma hissine kapılırken o sadece sola dönüyor; sonra bir kez daha sola.

Merdivene doğru, gün ışığının küçük bir aralıktan yol bulup yükseklerden rehberime doğru süzülüğünü gördüm. Kafasını kaldırıp ışığa doğru baktı. Işıқта uçuşan toz tanecikleri arasında belirsizleşen düşünceli yüzüne bakınca yukarıda nereye gideceğini kestirmeye çalıştığımı sandım. Fakat o sadece kısa da olsa güneşin tadını çıkarmak istemiş olacak ki aşağı inmeye başlıyor. Ben de birkaç basamak indiğimde dış dünyadan duvarlarla tamamen yalıtılmış bu merdivenin karanlığına gömülüyorum. Ayaklarım ezberle bir tempoyla yol alırken binanın ne tarafında olduğumu, nereye ulaşmaya çalıştığımı, hangi fakülteye geldiğimi, kampüste mi bulunduğumu,

günlerden ne olduğunu, hayatta bir amacım olup olmadığını yavaş yavaş unutmaya başlıyorum. Yeterince basamak tekrarından sonra bu merdiven beni aniden yıllar öncesine taşıyor.

Köyün en yüksek noktasını ararken çocuk gözlerim minareyi keşfetmişti ve balkonda müezzini görmüştüm. Kendimce yaptığım araştırma, balkonun adının “şerefe” olduğunu söylemiş ama alkollü içeceklere eşlik eden bu neşeli nidanın camiyle ne alakası olduğunu anlayamamıştım. Minarenin demir kapısının arkasında bir asansör olmalıydı ve böylece köyün bütün çatılarını, belki civar kasabaları bile konfor içerisinde görebilmeliydim. İçeri girince asansör olmamasına pek takılmamıştım çünkü minicik ve üçgen taş basamaklı merdiveni hoplaya zıplaya çıkarken, ellerimi duvara yaslayınca uçabiliyordum bile. Her uçuşta ellerim nemlenmiş ve duvarın ıslak serinliğini biraz iç gıcıklayıcı ama eğlenceli bulmuştum. Ellerimi burnuma götürünce buranın tam dede evi koktuğunu fark etmiştim. Kar her yağdığı yapı nemlenmesin diye dedemin çatısını ivedilikle temizlediği ama yine de hep rutubet kokan eski ev. Karanlığın içinde saydığım her on basamakta bir, duvarın eksik bir tuğlasına denk gelmişim. Her seferinde çenemi oraya yaslayıp rüzgârlı taze hava almış, ne tarafta olduğuma ve ne kadar yükseldiğime bakmıştım. Bir güvercin ailesine denk gelip minarenin tek meraklısının ben olmadığını anlayınca tüm gücümle aşağı doğru koşmuştum. Güzel oyunum zamansız sonlansa da biraz uzaklaşınca dönüp minareye son bir kez alıcı gözle bakmış ve delikleri parmaklarımla sayıp nereye kadar çıktığımı hesaplamıştım.

Gömüldüğüm karanlık merdiven kovalarında çocukluk anımdan sıyrılmaya çalışırken artık ne kaç kat indiğimin ne de hangi tarafa döndüğümün farkındayım. Zamanında beni minareden indiren, şimdi de arzın merkezine eriştireceğine inandığım merdivenin son basamağı aradığım sınıfın çok yakınında.

Koridor beni kesif bir koku ile karşılayınca bir an önce kurtulmak için sınıf kapısına doğru hızla yürüyorum. Belli ki bu binada da başka birçok yerde olduğu gibi burnumuzun dibinde bir yerlerde ve pek de iyi çalışmayan bir tuvalet var. Binalarda bu sorunu çözenin neden bu kadar zor olduğunu düşünürken dedemin de çok uğraştığı halde duvarlardan nemi bir türlü uzak tutamadığını yeniden hatırladım. Olmayınca olmuyordu demek ki. Kapıya doğru yaklaşırken yoğun bir uğultu duyuyorum. Farklı seviyelerde

patlayan kahkahalar, ince-kalın insan sesleri, sandalye gıcırıltıları ve müzikler. Kapıdan girmemle beraber kalabalık adeta üst üste yığılmış şekilde karşımda. Amfi düzeninde tasarlanmış bu oturma şemasında, zeminden tavana kadar birbirlerinin kafalarına basarak durabilen bir öğrenci grubu havası var. Kapıda varlığımın fark edilmesi, uğultu bulutunun çok kısa bir süreliğine bıçak gibi kesilmesine ve tüm gözlerin bana yönelmesine sebep oldu. Bu kadar büyük bir etki yaratmayı beklemediğimden gayri ihtiyari üzerimi yokladım ve böyle anların ilk kabahatlisi olan fermuarımı kontrol ettim. Uğultu yeniden başlayıp gözler de kendi meraklarına çevrilince, benimle ilgili bir mesele olmadığını anladım ve şimdi kapının amfinin odak noktasında olduğunu fark ediyorum. Hiç penceresi olmayan koyu gri duvarların arasında beje çalan, ahşaptan kaba bir işçilikle yapılmış zemin, kapı ve hemen yanındaki kürsü, kendiliğinden dikkatleri üzerine toplayan bir sahne. Böylece kapıdan giren herkes, istese de istemese de sınıftaki varlığına sahneye çıkarak başlıyor. Böyle olacağını önceden bilsem ufak bir performans hazırlar, gerçekten havalı bir giriş yapardım. Fakat şu an yapabildiğim tek şov, sahneden kurtulmaya çalışırken ayaklarımın ahşap zemin eşliğinde seslendirdiği gıcırıltılardan ibaret. Seyirci saflarında kendi yerimi alırken en sevdiğim iki şarkıdan hangisinin sahnede seslendirmeye daha uygun olduğu konusunda gelgit yaşıyorum. Sınıfa yeni birisi giriyor, avcı gözlerimizi ona çevirip sus pus oluyoruz. Bariz bir ürpermeyle fermuarını yokluyor, zemini gıcırdatıyor ve sonra o da sırasını savıyor.

Oturduğum yerde dersin başlamasını beklerken çevreme göz gezdirerek sınıfı biraz tanımaya çalışıyorum. Başında bereyle oturanları da görünce sınıfın serinliğine şüphe yok. Dışarıda yazın son fırsatları hüküm sürerken bizim Sibiryâ’dan hallice bu yerde bulunmamıza canım biraz sıkkın. Eser miktarda da olsa gün ışığı beklentisiyle sağı solu yokluyorum ama maalesef yok. Ararken gözlerim kapı boşluğuna ve koridora kayıyor; hemen karşımda bizim sınıf kapımızın aynısından bir tane daha var. Orası da sınıf mı, soğuk mu, ışısız mı diye düşünürken Hoca geliyor ve sahne sonunda gerçek sahibine kavuşuyor.

Hoca parmaklarını birleştirmiş; sessizce durup kafasını kaldırarak bizleri gözleriyle uzun uzun tarıyor. Gözler kimin üzerindeyse o put kesiliyor, sebepsiz bir mahcubiyetle başka bir yöne bakmaya çalışıp incelenme sırasının geçmesini bekliyor. Bu sahnede farklı öğrenci gruplarının karşısına daha önce belki binlerce kez çıkmış olan Hoca, sınıfa ilk defa gelen biz

çaylak öğrencilerin giriş anında yaşadığı bakma-bakılma dengelerinin tam tersine sahip. Böylece, bir yere aşinalığın mekânın en güçlü dinamiğini bile rahatça tepetlak ettiğini aniden fark ediyorum. Hoca merkezde ve bizler tarafından çepeçevre sarılmış olduğu halde avcı gözlerin sahibi biz değiliz. O an, sahneye uygunluğunu sorguladığım şarkıların ikisinden de bir hamlede vazgeçiyor ve esaslı bir performans için bu özgüveni hızla oluşturmanın yolları üzerine düşünmeye başlıyorum.

Dersin akışını yarı uyusuk takip ettiğim sırada yanımda oturanlardan da uykudaki solumaya benzer, derin ve yavaş nefes sesleri geliyor. O ara öğrencilerden biri, amfinin üst basamaklarından aşağı doğru inmeye başlıyor ve atalet içindeki vücutlarımız sadece gözlerimizi kıpırdatarak takibe geçiyor. Hedef yol aldıkça seyirci sayısı artıyor ve o amfinin son basamağını da indiğinde biz artık tamamen hedefe kilitliyiz. O koridora çıkıp karşıdaki kapıyı açıyor, boşluktan amfiyi dalgalandıran yoğun bir gün ışığı fişkirirken kesif bir koku da hızla sınıfa doluyor ve kapı kapanıyor. Kulağımız hocada olsa da gözlerimiz ekipten ayrılmış gibi hissettiğimiz öğrencinin dönüşünü yakalamaya takılı kaldı. Kapı yeniden açılırken zamanın akışı sanki daha yavaş. Güçlü güneş koridora bir kez daha doluyor, içerisinde bir silüet ağır hareketlerle, kemerini uzun uzun toparlayarak bize doğru yaklaşıyor. Silüet bol güneşli tropikal bir tuvalet coğrafyasından bizim karanlık ve soğuk Sibiryaya sınıfımıza gelirken zaman da hafif bir titremeyle gerçek hızına dönüyor.

Ders bitiminde, bina çıkışına ulaşmak için bana yine yardım gerekli. Kalabalığın peşine düşüp yeniden minaredekini andıran merdiveni, boyalı kapıları, kirli duvarları, sınav notlarını, posterleri geçiyorum. Basık, karanlık koridorlara girip köşelerden döndükçe dönüyorum. Yer altında, köstebek tüneline yol alıyormuş hissinden kurtularak dışarı çıkınca gün ışığının doldurduğu heybetli boşluk sonunda karşımda. Ilık havayı yeniden hissedince gevşiyor, derin bir nefes alıp yüzümü gökyüzüne çeviriyorum. Gözlerim kapalı, kafamı indirmeden yürürken zeminin dokusu yeniden ayaklarımın altında.

İç dünyama gömülmüş, dış uyaranlarının tanıdıklığının tadını çıkarırken açılan ayakkabı bağcığıma basınca tökezliyorum. Bağlamak üzere eğildiğimde burnumu yoğun bir lavanta kokusu dolduruyor. Ufacık yapraklar ve eflatun çiçekler, kendilerinden beklenenden çok geniş bir

açık alanı adeta kokuyla sınırlamışlar. Bu koku müthiş keyifli fakat binaya girerken bunun fesleğen olduğuna dair kesin bir kanım var. Bu tuhaflığa bir cevap bulmak üzere çevreme dikkatle bakarken çatlaklı duvarı, demir kapıyı, beton parke yolu, çimleri, çalıları ve diğer her şeyi çok iyi hatırladığıma eminim. Fesleğen-lavanta ikilemine kafa yorarken uzakta, her şeyiyle aynı bir giriş mekânı daha olduğunu fark ediyorum. Çevresinde biriken kalabalığa abartılı el kol hareketleriyle azimli bir şekilde yol tarif eden güvenlik görevlisi de orada. Bir anlık göz teması kurabildiğimizi hissedince, sadece bir kez görüştüğüm ama yardımını yadsıyamayacağım bu adama büyük bir içtenlikle el sallıyorum. Bu samimi selamda hem bir teşekkür hem de “Ben bu belalı binadan çıkmayı başarabildim, haberin olsun,” mesajı var. Yumruk yaptığı elinin başparmağını kaldırıp elini bana doğru uzatınca mesajımı aldığını ve başarıyı takdir ettiğini anlıyorum.

DENİZ ÜÇER ERDURAN

2007 yılında ODTÜ Mimarlık Bölümünden mezun oldum. Mesleği şantiye, ofis ve akademi gibi sahalarda deneyimleme şansını buldum. Her alandaki türlü zorlukların yanı sıra yaratıcılıkla ilişkilenen eğlenceli tarafların da olduğunu düşünüyorum. Proje üretme işleyişinin yazma sürecine benzerliği de bu noktalardan biri. Mekân anlatımı metin yarışması da bu açıdan kafa yordüğüm kıymetli bir egzersiz oldu.

MANSİYON ÖDÜLÜ

ÜZEYİR AYDIN

“HÜCRE” DEVAŞA BİR MEKÂNDIR

Ceza-Evi, 1982 Haziran. Binbaşı Vedat: “Artık film başlayabilir.”

Bin yıllık mazinin yığınları üstüme yığılmıştı. Yüzümün moraran her hücresi, yapıştığım betonun soğuk ellerinde merhamet bekliyordu. Yine de başımı kaldırmak, doğrulmak istiyordum; ama bunu yapabilmenin imkansızlaştığını biliyordum. O an bilincimin açıklığında tepiniyor, ruhumu teslim alamamamın bedelini bedenim ödüyordu. O günlerde kokuşmuş küflü bir düşüncenin salyaları her tarafı kirletiyordu. İnsanlık adına ne varsa müsaade isteyip yok olmuştu. İşkencenin her türlüşünü bir binaya, bir koğuşa, bir hücreye sığdırmışlardı. Böyle bir evin siparişini verenler uygulayacakları işkencelere göre bir mekân istemişlerdi. Bunu koridorlarının avluya olan özleminden, hücrelerin ışığa olan aşkından anlıyordunuz. Öyle ki her yerde sürekli yankılanan inilti insanı çürümeye zorluyordu. Burası özenle tasarlanmıştı ve “işlevsel” bir mezarı andırıyordu.

Mezarın sağı solu ceset kokuyordu. Ama kokuya çabuk alışıyor insan, çabuk yorulmuş koku duyuları bende galiba bu yüzden gittikçe alışıyordum bu mezara. Hayal meyal hatıralar ilmek ilmek örülüyordu üzerimde. Çoğunlukla sessizliği aradığım anlar oluyordu. Musalla taşının soğuk ezgileri eşliğinde ninniler büyüyordu kulağımda. Dinlediğim her ninniden sonra hücredeki duvarlarla dertleşiyordum. Sürekli insanları şikâyet ediyordum duvarlara. Ben canlıların cansızlar karşısındaki acizliğini; betonun, kapıların, pencerenin insanı dinlemeye olan tahammülünü burada öğrendim. Çünkü o sahipsiz taşlar ile karanlık hücre sabırla dinliyordu beni. Herkes sağırlaşmıştı bu işkencelere; gardiyanlar, askerler, doktorlar, savcılar, hakimler... Hepsinden umudumu kesmiştim. Dilim döndükçe sadece kısık bir sesle hücremle konuşuyordum.

Uzun uzun bakışlar atıyordum duvarlara ve bir süre sonra resim çizmeye başlıyordum zihnim. Son birkaç gündür ise ranzamın hemen yanındaki kırık lavabonun çatlamış çizgisi üzerinde bir silüet beliriveriyordu. Gittikçe

Resim: Metin yazarı tarafından oluşturulmuştur.

*Ruhumun bedenim
üze-rindeki ağırlığı
taşınmaz hale gelmişti.
Şu an gözlerimi kapatıp
o anı düşündüğümde
beliren silik görüntü
işte budur.*

netleşiyor ve sonunda altın saçlı kızımın yüzü bir sanat eseri gibi hücre duvarına çivileniyordu. Bazen de oksitlenmiş lavabo akıntısının maviliği, mercek gibi parlıyor ve o mavi merceklerin her biri kızımın gözlerine dönüşüyordu. Orada kızımın ne işi vardı bilmiyorum. Yalnız bu çok güzel bir örüntüydü. Gördüğüm bu serap bedenimin uyuşmasını sağlıyor beni rahatlatıyordu. “Bir gün gerçekten o boncuk gözlerin içine bakabilecek miydim? Tamamıyla kapılmışken bu hayalin ahengine iki askerin hücreme yaklaştıklarını duydum. Coplarıyla parmaklıkları tek tek okşamışlardı. Akşam yemeği niyetine atacakları dayağa nasıl başlayacaklarını tartışıyor, zaman ilerledikçe sesleri yükseliyordu. Çok geçmeden hücremin önünde durmuşlardı. Neden durduklarını tahmin etmiştim. Her akşam sekizde başlayan rutin dayaklar bu son günlerde erken saate alınmış ve gittikçe şiddeti artmaya başlamıştı. Duraksız işkencelerin mahsulünden biri olan bu dayakların tadı bayattı ve ekşimiş insanlık kokuyordu.

Bu nasıl bir adalet örgüsüydü, anlamak zordu. O gece dahil üç gündür mideme bir lokma girmemişti. Yeni boyanmış askeri botların demir çengelleri yüzümde paralanıyor, tekme darbeleri içime kan akıtıyordu. Ellerini kullanmaları için dua ediyordum. Çünkü elleriyle vurduklarında çabuk yoruluyorlardı. Bir önce yorulmaları için dua ediyor, lütfen sıra yumruklara gelsin diye içimden temenniler döküyordum. Askerlerin

Resim: Metin yazarı tarafından oluşturulmuştur.

*Sevdiğim kadının
duvardaki silüetinin
önünde hep demir
parmaklıklar vardı.
Oysa ellerimde
büyüttüğüm çiçek
sepetini uzatsam belki
yeniden doğardım.*

uzun kollu üniformalarını sıvazladıklarını gördüğüm an sevinçle doldum. Hızla alıp verdikleri nefesten belliydi artık yorulmaları çok kısa sürecekti. Terlemeye başlamışlardı. Tuza bulanmış terleri damla damla yaralarının üzerine akıyordu. Bu sefer beni kesin öldürecekler diye düşünüyordum. Hissizleştiğim an bir orkestra senfonisinin son vuruşunun dikkatiyle durmaya başladılar. Belki de ölüme bir nefes mesafesini bırakmaları profesyonel olduklarının göstergesiydi, bilemiyorum!

Hiç bekletmeden beni bir ceset gibi havaya kaldırdılar. Kulağıma askeri yürüyüş yapan mahkumların okudukları marşlar ninni gibi gelmeye başlamıştı. Hapishane koridorlarını sürünerek tamamladıktan sonra hücreme geri dönebilmişim. Hücreme geldiğimi anlamışım, çünkü artık ben kokuyordum. Gözlerimi açamıyor, bütün gücümle kirpiklerimi birbirinden ayırmaya çalışıyordum. Gördüğüm ilk manzara hiçliğin, sessizliğin silüetiydi. Renksizliğin her tonu görünür olmuştu. Boşlukta savruluyor gibiydim. Parmaklarımla bir yere tutunmaya çalışıyor, tırtıklı betonun derz aralarına sığınyordum. Başımı kaldırmanın derdine düşmüşken vücudumu sağa doğru yaslamaya çalıştım. Üç bölmeli iki karış genişliğinde ki pencereden içeri sızan güneşin dans ettirici sıcaklığını göz bebeklerimde hissettim.

İllüstrasyon: Metin yazarı tarafından oluşturulmuştur.

*İnsanların neden
güneşe taptıklarını
anlayabiliyordum.
Çünkü hücremden içeriye
sızması için yalvardığım
güneşin yüzüne
muhtaçtım.*

Yeni doğan çocuklar da ışığı ilk gördüklerinde böyle mi hisseder acaba? Mekânla ilk tanıştığımız anne rahminin sıcaklığındaki hissi alıyordum. Şu taş merkezleri çatırdamış pencereden sızan sarı ışığın bana yeniden doğduğumu hissettirmesi ne tuhaf... Anne rahminden cezaevine giden yol dikenliymiş diye düşünürken aklıma annem geldi gözlerimden bir damla süzölmeye başladı. Yanağımdan devrilirken damlalar, mırıldanmaya başladım kendi kendime:

*Kaç zamandır yüzüm tıraşlı,
Gözlerim şafak bekledim.
Uzarken ellerim, kulağım kırışte.
Ölümlü özledim anne...
Yaşamak isterken delice!
Yani benim güzel annem
Ala şafağında ülkemin yıldız uçurmak varken
Oturup yıldızlar içinde kendi buruk kanımı içtim.*

(Şair: Nevzat Çelik)

Evet, ala şafaklarda yıldız uçurmak varken ülkemin semalarında. Şimdilerde ölesiye uygulanan işkencelerin gölgesinde gökyüzü kara

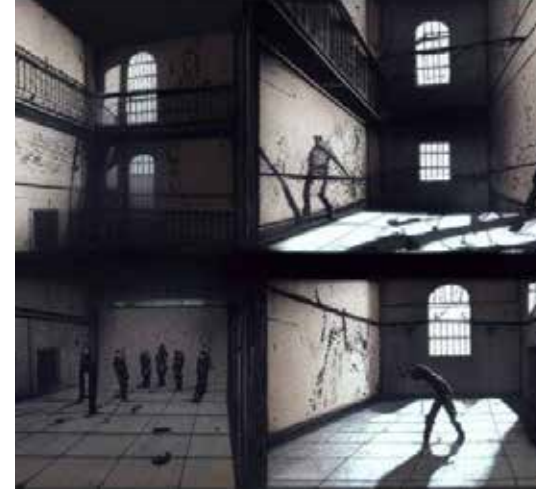
bulutlarla kaplanmıştı. Her bir işkence yirminci yüzyıl Türkiye'sine bir kara leke olarak işliyordu. Ne kadar konuşuyorsam ve düşünüyorsam o kadar suçluydum. Ne kadar suçluysam o kadar ışıktan mahrum kalmalı, görmemeli, görülmemeliydim. Tam da bu yüzden taşlardan bir kafesi mabedim yapmışlardı. Bu mabedin kolonunda bir al tuğla da sen olacaksın diyorlardı.

İnsanlığın geçirdiği onca evre hiç geçilmemişti sanki. İnsanoğlu oysa ateşi, tarımı, dini, tekerleği, yazıyı, devletleri, şehirleri, sözleşmeleri, insan haklarını çoktan keşfetmişti. Ama öyle düşünmüyorlardı; “Bedene ulaşmayan bir ceza neydi ki?” Yaşadığım bunca acının yanında bedenimden kaçabilseydim eminim bunu ben başarırdım. Her saniye bedenim esiri olmanın acısı altında eziliyordum. İnsanın bedeni, ruhunun evidir. Benim bedenim, cezanınevine dönmüştü. Ruhumun bedenim üzerinde bir taht

***Kutsal olanın dibinde
secdeye vardığımda
parlak yıldızların
eğildiği gördüm önüme
dizilenlerin soğukluğu
ışığı milyonlara
bölüyordu ve renkler
demirleri yalarken
ben ölüyordum.***

İllüstrasyon: Metin yazarı tarafından oluşturulmuştur.

İllüstrasyon: Metin yazarı tarafından oluşturulmuştur.

***Betonun soğukluğu
parçalanmış duyguların
devrik tahtlarında zaman
ve mekân akışkan
bir hal alıyor, erimeye
başlıyordu. Koridorlar
ve ben bütünleşik
dans ediyorduk.***

kurmaya hakkı olduğunu artık anlamıştım. Çünkü bedenime yapılan bunca işkencenin hiçbiri ruhumu esir alamıyordu. Belki de bu onları delirtiyor, özgür düşüncenin tadını damağında eriyordu. Yaptıklarının hepsi birer saçmalıktı. Ölüm asla özgür ve doğru bir düşüncüyü yok edemeyecekti. Bunu düşünüyordum çünkü içimde güzellik adına büyüttüğüm ne varsa beni hayatta kalmam konusunda ikna ediyordu.

Cezanın en katı halini bedenimin sokaklarında eritmişlerdi. Bense kendime sürekli sorular sorup duruyordum: Bir gün içimde yanan alevi söndürecek bir su bulabilecek miydim? Ölümü istemek bencillik sayılır mıydı? Ölümüne kavuşmak adına ölüm orucunu tutmak tek seçenek miydi? Yoksa sözde “Eğitim” verdiklerinde dinlemeli, küflü duvarlar arasında uslu bir öğrenci mi olmalıydım? İpe serilmişçesine sıra halinde dizilen bu hücrelerin içinden bir gün gerçekten “eğitilerek” evimize dönebilecek miydim?

Umutsuzluk...

Sonu gelmeyen soruların dibinde diz çökmüştüm. Beni koydukları bu binanın izlerini üzerimde taşıyordum. Bu eve içeri adım attığım ilk günden beri her dört katının her ayak karesinde bir duygumu bırakmıştım. Her köşesi bir şeyi ifade ediyor, güzelliğin karşıtı ne varsa bu boşluklara kazınıyordu. Upuzun koridorları sırat köprüsünü andırıyor, bina yüzyıllardır burada yaşayan bir canlı gibi davranıyordu. Oysa daha yeni 18 Temmuz

1979’da açılmıştı. Buna rağmen bina çok kibirli duruyordu. 22 Ekim 1981 askeri darbesinden sonra bu kibri giderek artmıştı. Çünkü askeri yönetime devredilen bu cezaevi kendini tanrının cehennemi sanıyordu. Öyle ki bütün haklara kafa tutuyor, gerektiğinde yaşam hakkı dahi tanımiyordu. Burası, geçirgen ve saydam olan doğanın sınırlarını kendisi belirliyor, her katı insanın vücudunu andırıyordu. Ayakları niyetine bodrum katı kullanıyor ve bütün pisliğe buradan başlıyordu. Bodrum katının ünü bütün cezaevini sarmıştı. Buradaki lağım çukurlarıyla tanışmaktan daha kötüsü yoktu. İnsanların yardım çığlıkları duvarların, demir parmaklıkların, taşların, kulakların, vicdanların yüzeyinde dalgalanıyordu. Buna şahit olmak kadar acı bir şey yoktu. Çığlıkların kara kara işlendiği anlarda, tavanlı bir göğün altında her tarafın tavanlarla donatıldığı burada yerin ve göğün yaratıcısına defalarca el açıp isyana bulanmış dualar etmişim.

Göğü görmenin arzusu tıklım tıklım doluyordu göğsüme. Sıra sıra kapıların eşiklerinde iz bırakmak, yeryüzünde sadece cezaevine mahsus bir şeydir sanırım. Zihinlerde yer edinmenin bundan daha iğrenç yolunu bulamadı ki insanoğlu. “Suçluları” bir yapının içine hapsedmek bütün cezalardan üstün gelmişti. Canlılar için bir mezar inşa etme fikri ne kadar yaratıcıydı. Adalet beşiğinde sallanmanın dengesizliğini tam olarak burada kurmuşlardı. O yüzden cezaokulumun dayattığı tüm siyasal süslemelerin eşliğinde düşünce tutsağı olmak gururu beni diri tutuyordu. Endamıyla dalgalanan ışık hüzmelerinin dansını artık göremeyecektim. Artık buradan toprağa gideceğimi düşünüyordum.

Maddi gerçeklik yok oluyordu günden güne. Biliyorum, insan zihni her boyutuyla tasavvur edemeyeceği kadar karmaşıktır. Yine de yapılanları anlamlandıramıyordum. Bu mekânı belleğime düğümlemişlerdi. Bu düğümü çözenin yolu olan özgür düşünceyi sayfa kıvrımlarında süzülen kelimeler gibi kullanıyordum. İki boyutluluğun tarif edemediği uzamların düzleminde yaşama olan inancım burada gizliydi. Bu denli aziz uzamın karşısında belleğime mihlanmış hatıralar biriktirdim. Bunların bir mekâna sığabileceğini asla düşünmezdim. Avluda sürünürken arşı delen bir duvarın dibinde taşlarla savaşan gebre otunun mücadelesi, çırlıçılak teşhir edildiğimde hücremin penceresine konan kuşun varlığında umut saklıydı. Ne pahasına olursa olsun hepimizi “adam” edeceklerdi. O yüzden bir cehenneme çevirdiler orayı. Oysa ben avluları bir evin cennetine benzetirdim; ama burada upuzun duvarlarla çevrili avluda çıplak

Resim: Metin yazarı tarafından oluşturulmuştur.

*Sırtını dayadığın duvar
başını önüne eğdiğin
anlar ışığın camdan
süzülüştü dağmıklık ve
sevdiklerim hepsi bir
camın üzerine
yansı-muştu.*

teşhirlerin, lağım çukurundan karın doyurmaların, dayakların, falakaların “eğitim alayına” çevirmişlerdi. Sınıfsal, düşünsel ayrımların kucacağında bizi yıldırmaya çalışan başrollerin her biri kendini bir kahraman, bir kurtarıcı, bir öğretmen ilan ediyordu. Onlar burada bir “okul” kurmuşlardı. Bu okulun müfredatı ağzına kadar gericilik, ölüm ve faşizm doluydu. Kitaplarına noktası, virgüllu şaşmayan saçmalıklar, zorbalıklar, zulümler işlemişlerdi. Yoklama aldıkları her gün bir öğrenci eksiliyordu. Çünkü bu “okulun” düzenli simetrisini bozmanın cezası buydu. Mülkün temeli olan adaletin adını anmak dahi gelmiyordu içimden. Küfürlerin duvarlara çivilendiği yerd burası. Altı adım genişliğinde ki koridorların, beton kirişlerinde boy boy yazılan küfürlerin bir anlamı yoktu benim için. Gerçek düşüncelerin önünde bunların zavallı kaldıklarını gördüğümde gülümsüyordum. Her geçen gün bir yapının kullanım amacının dibinde çürüyen tonlarca gerçeklik beynimi sarıyordu.

Yalnız bir sorun vardı. Kafamda sürekli dönen soruların cevapları yoktu: Özgür düşünce adına her köşesi hafızama nakşedilen düşüncelerimden vazgeçecek miydim? Tu-tuklanmama sebep olan düşüncelerden birer birer sıyrılabilecek miydim? Bu binayı tasar-layanların mimarlığı bir iktidar aracı olarak görmelerinin altında yatan doğruluk payı ne kadardı? Düşünceleri değiştirebilme gücü, kaba kuvvetin her halini kullanma erkini elinde bulunduranlar. Ve bu “okulu” mimarlığın, geçirimsiz fizikselliği nedeniyle etkili bir baskı aracı olarak kullananlar, insanlık değerlerinin vazgeçilmez

Resim: Metin yazarı tarafından oluşturulmuştur.

Azluyu çevreleyen sınırlar, gökyüzünün derinliği, ceketimin sağ düğmesi, boyanın hoyratlığı namusunu arıyordu.

ÜZEYİR AYDIN

1992, Hakkari doğumludur. 2018 yılında, Girne Amerikan Üniversitesi (Tam Burslu) Mimarlık Bölümünden mezun oldu. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde yüksek lisans yapmaktadır. 2018 Yılından itibaren kurucusu olduğu Aydın Mimarlığı kurmuştur. Kendi kurduğu tasarım ofisinde proje sorumlusu olarak çalışmaktadır. Mezuniyetinden hemen sonra özel ve kamu kurumlarına ait birçok projede görev almıştır. Eskişehir, Kahramanmaraş, Van, Isparta, Gaziantep başta olmak üzere özel konut, cami, okul, sağlık ocağı gibi yapıların tasarım ve uygulama çalışmalarını yürütmüş halen devam eden projelerin yöneticiliğini yapmaktadır. İlgi alanları arasında üç boyutlu tasarım programlarını ileri seviye kullanmak, fütüristik görseller hazırlamak, resim çizmek, tasarım araştırmaları yapmak, şiir yazmak yer almaktadır.

kanunları önünde bir gün hesap verecekler miydi?

Kırk bir yıl önce yaşadıklarım, elimden alınanlar, belleğime kazınanlar, sorduğum soruların ardı hiç kesilmedi. Yine de yıllar sonra işte bugün cesaret edip tekrar hücremi ziyaret edebildim. Her köşesi değişmiş buranın ama yine de o kasvetli karanlıklar, işken-celer, inlemeler, kendini ateşe verenlerin ağtıları çınlıyor kulağımda. Dayanamıyorum ku-sacağım...

O gün söylediklerimizi bugün dile getirenler nasıl kahraman oldular? Önemli değil olsunlar. Peki gece devrilenler, akşam dövülenler, sabah götürülenler, ölümlle keşişenler, ateşle süzülenler, koridorlarında sürünenler, kendisiyle savaşanlar buradaydılar. Burada bizleri unutanlar vardı. Şimdi burayı bir müzeye çevirenler var. Bir gençliğin, bir ülkenin yüreğinde üşüyen bir an varsa tam da bu andır. Evet, oluşun meydana geldiği yerdir mekân. Tam şimdi helallik istenecek zamandır. Kimisi için küçük, benim için ise "Hücre" devasa bir mekândır.

MANSİYON ÖDÜLÜ

MÜNTEHA ARABALI TATAR

LOJMAN

Savaş uçaklarının sesleri kulağımı sıyrıyor. Etraftan gelen alışık olmadığım gürültülerle sarsılıyor, arka bahçe kapısının camından dışarı bakıyorum. Gökyüzü duman grisi. Arka bahçenin sonundaki kayısı ağacından eve doğru koşan elinde silahıyla askeri üniformalı bir adam görüyorum. Kaçmalı ya da saklanmalıyım ama nereye? Neden burada bu adamlar? Benden ne istiyorlar? Hızla mutfağı geçiyorum. Mutfığa sığmayan buzdolabının arkasına, üst kata çıkan merdivenin altındaki boşluğa saklanıyorum. Epeyce karanlık ama yakalanmam an meselesi. Kapı kilitli bile değil. Eli silahlı adam içeri bir tekmeyle kolayca giriyor. Nefesim sıklaşıyor, ağzımı elimle kapatıyorum. Kalp atışlarım hızlanınca istemsizce kâbusumdan uyanıyorum. Her şey ne kadar gerçekti oysaki. Arka bahçe kapısının hemen önündeki muşmulanın koyu yeşil yaprakları, palmiyenin tırtıklı gövdesi, bahçede sıralanan dikdörtgen biçimli betondan yol taşları... Yirmi beş yıl olmuş ayrıralı. Bunca zaman geçmesine rağmen hala rüyalarımda evim, sığmağım lojman. Verandadan iki yüksek basamakla inmek gerekirdi bahçeye. Komşu tekstil fabrikasından gelen sıcak hava buharı geçerdi bu yüksek sekinin içerisinden. Bu sayede kış aylarında lojmanlarımız sıcak olurdu. Sadece değişiklik olsun diye bazen ön, bazen arka verandada yenilirdi yemekler. Pencere cephe boyunca ışık saçıyor içeriye.

Uyandığım oda ise doğup, büyüdüğümünden farklı. Yatak odasının penceresinden baktığımda başka bir binanın pencerelerini görüyorum. Gökyüzünü görmek içinse pencereye yaklaşip yukarı bakmam gerek. Salon nispeten daha aydınlık. Sitenin iç bahçesi D blok ile aramızdaki mesafeyi artırıyor. Çocuklar burada oyun oynamak için “aşağı inmek” durumunda. Lojmanda ise oyun için izin isterken “dışarı çıkabilir miyim?” derdik. Toprak seviyesinden yukarı çıktıkça özden uzaklaşıyor aslında insanlık. Şerefiye ise ters orantılı. Özden uzaklaştıkça madde kıymete biniyor. Sâhi aidatı ödemiş miydim? Asansörde selamlaşıyoruz komşularıyla. Bazılarının kulaklarında kulaklık var duymuyor veya cevap vermemeyi tercih ediyorlar. Çelikten kapımda üç ayrı kilit var. Mutfak ankastre, banyo hilton. Arabam

bodrum katta kapalı otoparkta duruyor. Her hareketimiz 24 saat farklı noktalara yerleştirilmiş kameralarla izleniyor. Bazen telefona mesaj gönderiyorlar; bir çocuk bisikletini uygun olmayan bir yere bırakmış. “Çocuklarımızı uyaralım” diye yazıyorlar. Kimse bilmiyor bahsedilen kimin çocuğu? Fotoğrafta boylu boyunca yerde yatan kimin bisikleti? B blok 57 numara yazıyorlar. Şahıslar bu numaralarla anılıyor. Burada benim adım A Blok 24 numara.

Lojmanda herkes bilirdi kimin çocuğu kaçta gidiyor, bisikleti nereden kaçta almış. Herkes beraber çalışıyor, beraber

üretiyor. Haliyle çocuklar hep arkadaş. Bisikletli vurmaca oyunu oynamıyor basketbol sahasında. Ebe, bisikletle sahayı turlayanları topla vurmaya çalışıyor ve vurduğu bisiklete binmeye hak kazanıyor. Oyunun gözdesi benim kırmızı elbette. Burada spor salonumuzda yan yana dizilip hiçbir yere varmadan koşuyor insanlar. Çocuklar ise bahçede plastik kaydırakta, salıncakta, bankta oturmuş hep beraber ayrı ekranlara bakarak “oyun” oynuyorlar. İç bahçede bol bol çim ve süs bitkisi var. Alt kotta her daireye en az bir araç prensibiyle planlanmış otopark konumlandırıldığı için köklü ağaç yetişemiyor bahçede. Ben hâlâ lojmanın çevresindeki ağaçların her birini tanyorum. Hangi ağaca neresinden tırmanmalı, hangi ağacın dalları ağaç ev yapmaya müsait, hangi erik sulu, hangi kayısı tatlı, en iyi dut nerede...

Sıra sıra dizili lojmanlarımız. Her ev bir önceki evden bir adım geride durur, kimse kimsenin evini görmez. Konutlar irili ufaklı, perde duvarlarla bölünmüş te olsa yan yana olunca, sakinleri de bir oluyordu belki de. Ütopuyla başlamıştı bu yaşam fikri. Neden sona erdi peki? Değişmişti şartlar. Rakamlar hesaplar değişmiş, fabrika zarar etmeye başlamıştı.

Makinalar yenilenmeli, çağa ayak uydurmalıydı. Olmadı. Değişen dengelerin hızına ayak uyduramadı. Üretmek ne güzeldi oysa ki. Sabahları kahvaltımızı bazen aceleyle yapsak ta atlamazdık birlikte sofraya oturmayı. Mutfak küçücük, buzdolabı mutfağın hemen dışında merdivenin altında dururdu. Mutfak lavabosunun altındaki dolap kapağının kulpuna basıp üst raftaki bardaklara ancak ulaşabilirdim. Çocuk ölçeğine göre büyük gelenler büyüklere küçük/yetersiz gelir genellikle. Babam ve annemle beraber çıkardık evden sabahları. Evimizin ön bahçesindeki yoldan geçer, fabrikaya doğru yürürdük. Fabrikanın hemen öncesinde beni kreşe bırakırlardı. Kreşte uyku saatini hiç sevmezdim. Kreş binasının at nalı biçimi sayesinde oluşan avlusunda kocaman bir çınar ağacımız, iki oturaklı gemiye benzer salıncağımız ve kaydırağımız vardı. Aynı oyuncakların bir boy büyükleri iki kol halinde sıralanan lojmanların merkezinde konumlanan çocuk parkında bulunmaktaydı. Her yıl yağlı boya ile renkleri yenilenirdi. Çoğunlukla çınar ağacının tohumları olurdu oynucağımız. Doktor amca kreşin girişindeki muayenehanesinde oturur. Hastalanınca dezenfektan kokulu bu odaya girerdik. Bisikletten düşüp te dudağımı patlattığımda yine bu odada pansumanım yapılmıştı. Paydos saati gelince anne-babamı eve bırakıp oyuna koşardım. Ön ve arka verandalarda yaz akşamları yemek saatinde çatal-bıçak sesleri birbirine karışır, sokak oyunları gece yarısına kadar sürerdi. Yapılara ilişkin detayların hafızamıza kazınması işte bu oyunlarla başlamıştır. Lojman çocuklarının keşfettiği bisikletli saklambaç oyununda

5-6 kişilik 2 gruba ayrılır ve bisikletlerle saklanmak üzere grup olarak hareket ederdik. Bisikletleri sakladıktan sonra gece karanlığında modern mimarlık miraslarının üst örtülerine tırmanmak, cephe elemanlarına sığınmak, öfkeli bir azarlama duyana kadar oyun, bugünün apartman çocuklarının ne olduğunu bilmedikleri bir zevkti doğrusu. Geniş bir alana yayılan yerleşkenin hemen her yeri biz çocuklar için keşfedilmeyi bekleyen hazinelerle doluydu. Bütün bu alan tel çitler ve çitlere paralel dikilmiş sıralı ardıc ağaçları ile çevriliydi. Yerleşke, iki ayrı girişinde bekleyen güvenlik görevlileri ile korunurken kimse kapısını kilitlemez, anahtarlar her dâim kapının üzerinde dururdu. Bazen eve geldiğimizde ışıklar açılmış, içeride şehir dışından gelen amcam oturuyor olurdu.

Fabrika, idari ofis, kreş, açık hava sineması, sosyal tesisler, spor alanları, müdür ve müdür yardımcısı villaları, personel lojmanları... Bütün binalar bir Sait Faik şiirinin dizeleri gibi uyum içerisinde ne eksik ne fazla her şey yerli yerinde. İngiliz bir firma tasarlamış demişti babam. Lokal bal peteklerinin mükemmel altıgen formundan ilham almış olmalı. Cepheden bakıldığında vakarlı oturuşuyla, güneş kırıcıların, renkli camların, iç mekânda açıkta bırakılan taşıyıcıların, aydınlatma fenerlerinin ahengi ve açık-kapalı mekân kurgusuyla saklambaç için bulunmaz kaftan, gazoz kapağıninsa cennetiydi lokal binası.

Şimdi oturduğum ev “iyi” bir muhitte. Ev sahibim yatırım için almış bu evi. Kıramı düzenli ödüyorum. Ev satın almak, ev beğenmek hiç kolay değil lojman çocuklarına. Bu taşındığım kaçınıcı ev ben de hatırlamıyorum. Öyle bir rüyada geçti ki çocukluğumuz, o rüyayı aramaktan vaz geçemiyoruz. Şimdiki evlerimiz yan yana değil üst üste. İşe gitmek için öncelikle bu siteden çıkmamız ve farklı yönlerde doğru yol almamız gerekiyor. Arabaya yapışturmam için bir etiket verdiler. Güvenlikten geçerken kapı otomatik olarak açılıyor. Gayri ihtiyari başımı sallıyorum ama görececek bir yüz olmuyor güvenlik kulübesinin minik karartmalı penceresinde. Fabrika yerleşkesine girerken güvenlikçi Ali Abi göz kırıp gülümser, kantinci amca aldığım gofreti babamın hesabına yazardı. Evdeki ufak tefek eksikleri almak için bisikletle kantine yollandığımız da olurdu. Domates, marul lazım olunca arka bahçeye gönderilirdik. Bir dönem tavuklarımız bile vardı ki; çilli kızın saldırısı pahasına yumurta almaya gitmek hayli meşakkatli gelirdi. Şimdi oturduğumuz sitenin içerisinde market var bilindik bir firmanın. Market arabası ile gezinip yine domates, marul, yumurta alıyorum. Markette iştah kabartan bu renkli, parlak ve düzgün yiyecekler, ağızma attığımda bir hayal kırıklığından öteye geçemiyorum. Epey yaşlanmış olmalıyım. Yaşlanınca insanın geçmişle olan bağı kuvvetlenir diyorlar. Ne denli dirensem de çok söylenen huysuz bir ihtiyar olup çıktım. Bedenimdeki bütün değişimlere inat büyümek istemeyişim, ağacın dalına oturup aşağı salladığım ayaklarım,

yağmurla gelen toprak kokusu eşliğinde kuru çam iğnelerinin üzerinde yapılan yürüyüşler aklında kalan. Yağmur artık buralarda toprağa pek ulaşmadan kanalizasyondan denize akıyor. Bugünlerde yeni sildiğim ocağa düşmek için birbiriyle yarıştığına inandığım pilav taneleriyle tartışırken buluyorum bazen kendimi. Bu ev dedikleri yere dev parmaklar beni lojmandan alıp savurmuştu sanki. Endüstri mirası diyorlar iki gözümün çiçeğine. Her ağacını tanıyım, hepsiyle konuşmuşluğum vardır. Onlar da benim gibi yaşlandılar.

Yirmi beş yıldır sahipsiz, bakımsız. “Âtıl kalan lojmanlar” diye anıyorlar. Vakit buldukça hâlini hatırlamaya sormaya ruhumu dinlendirmeye ziyaretine gidiyorum. Mekânlar, binalar da çocuklar gibi. Burnu akınca silmeli, üşüyünce üstünü örtmeli, kış günü ayağından çorabımı eksik etmemeli. Her mevsim mevsimine göre ikramlıkları sunmayı ihmal etmiyor halen. Cephesi solgun. İçerisinde mantarlar büyümüş, kanatlı karıncalar yuva kurmuş. Boya badana zamanı bir haftalığına misafirhanede kaldığımız günler dün gibi. Şimdi ne boya kalmış ne sıva. Küf kaplamış her yerini. Geniş kanatlı ahşap doğramaları şişmiş, sıkışmış. Salon ile mutfak arasındaki ağırlıklı mekanizması sayesinde açıldığı yerde sabit kalan servis penceresi ilişti gözüme. Bütün bunlar bizim için düşünülmüş, tasarlanmış ince ince. Gelişigüzel değil her ev Güney-Kuzey aksında. Antalya'nın bunaltıcı sıcağında nefes alabilelim diye. Hâlâ rüyalarım da ev diye gördüğüm lojman.

Yaşadığım sitede yaklaşık 240 konut var. Toprak kıymetli buralarda, ince hesaplar, incelikler insan üzerinden değil metrekaşe üzerinden yapılıyor. Metrekareler üzerinden değerler biçiliyor. Duştan sonra banyoda su birikiyor taşındığımdan beri. Teknik servis silikon sıkıp gidiyor, su yine de yolunu buluyor. Çok sayıda mimar var çevremde. Banyoyu şakülüne getirecek usta bulmak zor. Silikonu sıkamak beş dakika alıyor. Hep acelesi var gelen teknisyenin. Çay ikram edeyim diyorum “yok” diyor gözü telefonunda. “Su yine sızarsa siliver diyor duş aldıktan hemen sonra. Dikkat et kayıp düşme!”. Belli ki burada da uzun süre tutunamayacağım.

Sever mi insan betonu, küpeşteyi, yağmur suyu oluşunu? Severmiş işte. Sarıp sarmalamak geliyor içimden her detayımı. Fabrika yerleşkesinin arazisi şehrin ulaşım akslarının ortasında artık. Devletin üretmesi, kazanması, dışa bağımlılıktan kurtulması umuduyla kentin dış çeperine kurulmuşken,

büyüyen kent her şeyi yuttuğu gibi cancağzımı da yutmak üzere. Lojman da diğerleri gibi fotoğraflarda belge, kimilerine araştırma konusu, kimilerinin anısı, çocukluğu, gençliği, son demleri... Değişim, dönüşüm biz farkına bile varamadan gerçekleşiyor. Hayat şeklimiz, kabullerimiz, alışkanlıklarımız değişip dönüşürken bir sabah kâbusumuzdan uyandığımızda kendimizi pencereden görünen yabancı bir binanın cephesine bakıp düşüncelere dalmışken buluyoruz.

*Annemi ölmüş gördüm rüyamda.
Ağlayarak uyanışım
Hatırlattı bana, bir bayram sabahı
Gökyüzüne kaçırdığım balonuma bakıp
Ağlayışımı.*

Orhan Veli Kanık

MÜNTEHA ARABALI TATAR

1984 Antalya doğumluyum. 2009 yılında Kiev Milli İnşaat ve Mimarlık Üniversitesi'nden mezun oldum. 2019 yılına kadar çeşitli kurumlarda mimar olarak çalıştım. 2019 yılı nisan ayında Uşak Üniversitesi'ne araştırma görevlisi olarak atandım. Aynı yıl Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi ve Kuramı yüksek lisans programından mezun oldum ve aynı programda doktora eğitimime başladım. 2019 yılı aralık ayından bu yana Yıldız Teknik Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktayım.

BURÇIN AKOĞLU EŞİKSELLİK EŞİKSEL MEKÂN

Victor Turner eşiksellik kuramını Arnold Van Gennep'in üç aşamalı olan "geçiş ritüelleri" kuramının ikinci aşaması olan eşiksel aşama üzerine inşa eder, bu durum ne ilk ne son aşamadır, bir "aradalık" halidir.

2000'lerde yaşanan devalüasyon sayesinde Türkiye'nin stabil olmayan ekonomisi ile acı bir şekilde yüzleşmişim. Bir anda dolar fırlamış, ekonomi altüst olmuştu. Şubelerinin dekorasyonunu yapmakla yükümlü olduğum firma tam zamanlı çalışmaya karşılık yarım ücret politikasına gitmişti. Kabul etmeyenlere ise ücretsiz izin verilebiliyordu. İşçilerinse kredileri, okuyan çocukları, sürdürmek zorunda oldukları hayatları vardı. Gençlik ateşimle -daha henüz 28 yaşındaydım- bu konuyu şirketin sahibiyle tartışmam neticesinde işsiz kalmıştım.

O sıralar benim için de hayat kolay değildi, babamın sağlığı bozulmuştu. İşsiz kalmam bana babamla zaman geçirmek için bir fırsata dönüşmüştü. Böylece iki sene geçti. Artık daha iyi olmasına rağmen babamla zaman geçirme isteğimin arkasına sığmıyor hiçbir iş başvurusu yapmıyordum. Sanki o dönen çarktan çıkmıştım, nasıl tekrar gireceğimi bilemiyor ve en önemlisi korkuyordum. Bu kısır döngüden beni alıp çıkaran şey gaipten gelen bir telefon oldu.

Kuafördeyim telefonum çalıyor, bir kadın sesi. Oldukça heyecanlı bir ses tonuyla Bayraklı'da yüksek bir yapının inşaatından bahsediyor, beni iş görüşmesine çağırıyor. Kötü bir şaka mı bu? Kim, neden beni başvurmadığım iş görüşmesine çağırırsın? İçinde bulunduğum mekânla konunun örtüşmezliği benimle dalga geçiyordu. Bir yandan doğruluk ihtimali, diğer yandan bu kötü şakayı kimin yapmış olabileceğine dair düşüncelerim arasında söylenenleri algılamakta zorlanıyor; görüşme saati, yeri ve görüşeceğim kişiyi yakalamaya çalışıyordum.

bir bakkal. Herhangi bir yerden rahatlıkla içeri girebilecekken, binanın arkasına geçiyorum. Banliyö hissi uyandıran, binanın sırtına komşu, uzayıp giden hüzünlü, yaşlı tren raylarına bakakalıyorum. Tam bu sırada bir işçi beni düşüncelerimden koparıyor, ondan görüşeceğim kişinin ikinci katta olduğunu öğreniyorum.

Binaya, iki daire beton kolonun arasından giriyorum. Nasıl giremeyeyim ki, cam yok, kapı yok. Sağda dev bir asansör boşluğu, asansörü yok. Asansör yerine, başı sonu belli olmayan bir ışık hüzmesini taşıyor, ulvi bir görevi var sanki. Solda ise yangın kapısı, içinde merdiven olduğunu tahmin ediyorum, haklıyım. Sahanlıktaki shaft boşluğundan bir üst kata ulaşan düşey tesisata bakarak, henüz kaplanmamış beton merdivenleri iki kat çıkıyorum. Kapıyı açıyorum aynı ışık süzmesi, her adımmda karşıma çıkarak beni tüm aydınlığıyla kucaklıyor sanki... Koridorda biraz ilerleyip, bakınıyorum. İşte! Bu koskocaman katta en ücra köşede, bir yerlere yaslanmış, sığıntı gibi oracıkta duruyor. Gazbetonla yapılmış, sıvanmamış bile... Ben burada biraz kalıp gideceğim diye bas bas bağıriyor. İçimi acıtıyor bu sınırdaki, eşikte olma hali, kendime benzetiyorum. Oysa o kendi durumuna bakmadan,

önüme bir eşik koymuş kapalı kapısıyla bana dikleniyor. Çıkmadan-yapma kapının üstünde havalı bir isim; kontrollük. Anlık bir gel-git yaşıyorum, içeri girmek istemiyorum ama dönmek de istemiyorum, girersem neler olacağını merak ediyorum. Neden sonra bir cesaret kapıyı açıp, o eşikten geçiyorum.

İki ofis, bir arşiv, bir toplantı odası, bir de mutfak

Solda kapısız bir mutfağı, sağda içinde büyük bir masanın bulunduğu odayı geçerek, 90 cm'lik uzun bir koridorda meraklı gözlerle ilerliyorum. Solumda ikinci bir oda, bir adam çalışıyor, "G hanım" diyorum, ilgisizce "yan odada" diyor. Yan odaya kafamı uzattığımda odadaki iki kadın birden bana bakıyor sorgular gözlerle. "İş görüşmem vardı" diyor. Kızıl saçlı olan "yan odada M Bey olacak, önce onunla konuş" diyor ve öbür odaya gerisin geri dönüyorum. Özgeçmişimi uzatarak "G Hanım önce sizinle görüşmemi istedi. İş görüşmesi için geldim." diyorum. "Otur" diyor. 7 m2, ufak camlı bir oda. Bir masa, bir dolap, bir sandalye zar zor odaya sığmış. Masanın karşısındaki sandalyeye tedirgin bir şekilde yerleşiyorum. Yine bir kapı ağzındayım, sol omuzumla kapının açık kanadı arasında 10 cm var ya da yok. M Bey'in mesafeli duruşu odayı soğutuyor, aramızda olan 1,5 metrelik mesafe gittikçe uzaklaşıyor. Oda mı büyüyor, ben mi küçülüyorum? Soğukluğu ile birkaç sıradan soru soruyor, geçiştiriyorum. "Bu süreli bir iş. Bina bitince işimiz bitecek, sözleşmeli olarak işe birini alacağız, tahmini olarak iki seneye bitiririz." diyor ve ekliyor "Süre kısıtlı ve ara sürede bırakıp gidersen bizi zor durumda bırakırsın, yerine birini alıştıracağımız süremiz yok." "Olur." diyorum. Ne zaman bana ihtiyaç kalmazsa o zaman ayrılırım. En çok iki seneden bahsediyor, zaten ben iki senedir işsizim. İşsizliğimi iki sene için erteleyeceğimi farkediyorum. Bu işe alınsam bile yine arada bir yerlerde 'eşiklik' halinde olacağımı ve içinde olduğum bu geçici mekânla aynı kaderi paylaşacağımı o an farkediyorum. Değerlendireceklerini söylüyor, "Bir de G Hanım ile konuş." diyor. Öbür odaya geri dönüyorum. İki kişinin çalışma masasının zar zor sığıdığı, ötekine nispeten daha büyük bir odada bir süre sıcak bir arkadaş sohbeti dinliyorum. Belli ki yakınlar, bu sohbetin sıcaklığı sanki beni de içine çekiyor, kendimi onlardan biri gibi hissediyorum. Nice sonraları tam bana sıra geldi derken özgeçmişime bile bakmadan "Tamam, gidebilirsin, haber veririz" diyor. Geldiğim gibi gerisin geri giderken bir arşiv gözüme iliştiriyor, inceleyemeden geçip gidiyorum. Kontrollük yazan çıkmadan yapma kapının o eşiginde derin bir soluk alıp,

ardımdan kapıyı kapıyorum. İşte yine dışarıdayım.

İki gün geçti. Ümidim pek yok. Nispeten yeni bir mimarın böyle bir projeye alınması çok olası değil. Zaten tekinsiz bir yerde şantiye işi. Bir kadın için de zor iş. Öteki taraftan Kongre ve İş Merkezi, benim için çok faydalı olabilirdi ama olmadı derken telefon çalıyor, G Hanım. Bir şantiye toplantısına katılmam gerekiyormuş, işi alıp almadığım sonrasında belli olacaktı. Ertesi gün içimde bir kıpırtı, bir heyecan... Saat 13.00'de, yükleniciler ve kontrol grubu –yaklaşık 15 kişi- hazır bekliyor kontrollük eşığının önünde, ben de ordayım. Resmi bir tanıştırılma olayı gerçekleşmeden, bulunduğumuz kattan başlıyoruz. Şahısları tanımadığım gibi mekânları da tanımıyorum, onlar da beni tanımıyor. Bir yandan beni kaçamak bakışlarla süzüyorlar, bir yandan da hangi imalatların kabul edildiği, hangilerinin revize edilmesi gerektiği, yapılmayan imalatların neden yapılmadığı konuşuluyor. Mekân isimlerini bilmeden notlarımı alıyorum, kontrollükten referansla mekânları etiketliyorum. Sıkıntı yok, hallediyorum.

Geldiğim merdivenden alt kata iniyoruz. Sağa sola bakıyorum tanıdık bir şey yok. Mekânları bu kez büyüklüklerine göre mi etiketlesem acaba? Neden bunca insan tek bir mekân ismi telaffuz etmeden konuşur? Neyse, bu katta toparlanıyor derken, bir yangın kapısını açıyorlar ve hop başka bir merdivenden başka bir kattayız. Bir kez daha basamakları kaplanmamış, duvarları sıvanmamış bir merdivenden yukarı çıkıyoruz. Oysa az önce yukarıyı gezmemiş miydik? Garip bir yerdeyiz. Tesisat odası gibi ama bomboş. Sahne arkası yapılması ihtimali varmış. Orayı da terkedip yukarıya doğru tırmanmaya devam ediyoruz. Kocaman bir teras, önde denize, arkada tren yoluna hakim. Tren raylarının olduğu cepheye yaslanmış, sağda solda eşit mesafe bırakarak terası yırtıp yükselen 21 kat. Denizin sonsuzluğunda terasın yalıtım detayı tartışıyorlar, kimse manzaraya dönüp bakmıyor bile. Bir süre sonra terasın öbür ucunda bulunan bir merdivenle hiç durmadan aşağıya doğru kesintisiz iniyoruz. Kendimi kalabalık içinde öylesine kaybolmuş ve yalnız hissediyorum ki... Sanki Escher'in tablolarının birinin içindeyim ve tanımadığım bir grup insanla birlikte sürükleniyorum. Sonunda doğal ışığın girmediği bir alana ulaşıyoruz, anlıyorum ki bu bir otopark. Biraz içim rahatlıyor.

Sonra beni ilk karşılayan asansör boşluğunun karşısındaki merdivenden bu kez tırmanıyoruz. Eh nispeten tanıdık bir merdiven. Bir, iki, üç, dört,

.. durmadan dönüyoruz, nefesim kesiliyor, kalbim çok hızlı atıyor, başım dönüyor ama onlar ara vermiyorlar. Saymayı bıraktım artık kaçınıcı kattayız, gerçekten bilmiyorum. İnanamıyorum hala tırmanıyorlar! Ara ara durup soluklanıyorum, yüreğim ağzımda... Zaman-mekân kayboluyor, koskoca bir uzamsal boşluktaım, kalp atışım tüm vücudumu kaplıyor. Gittikçe geriye düştüm, beklemiyorlar, ama vazgeçmiyorum, bir yandan bilinçsizce iptidai montajlanan kutu profil korkuluklara tutunmuşum kendimi yukarı çekiyorum, diğer bir yandan nefesimi düzenlemeye çalışıyorum, vücudum iki büklüm. Durdular galiba, biraz soluklanıyorlar, ben de soluklanıyorum, birden tüm vücudumdan ter boşaldığımı fark ediyorum, omuriliğimden kayıyor, alnımda da hissediyorum o damlaları, kolumla yüzümü siliyorum. Kendime gelince elime bakıyorum kırmızı, terden demirin pası geçmiş. Deli mi bunlar?

Gene başlıyoruz. Tüm odalar birbirinin aynı, yer beton, tavan beton, yer yer duvar da beton. Gezmemize eşzamanlı odalara numara veriyorum bu kez. Kat bitince bir uçtan bir kat aşağı iniyoruz o katı gezip öbür uçtaki merdivenden diğer kata bağlanıyoruz. İniş kolay. Normalleşiyorum ama çok yorulduğum. Keşke biraz su olsaydı. Sonsuz bir deniz manzarası. Ama içecek, bir damla su olsaydı. "Dayan, bu katlar birbirinin aynı". Yangın kapısını tekrar açıyoruz ve gülümsüyorum, o tanıdık eşik. Kontrollükteyiz. Nihayet toplantı bitti. G Hanım'a toplantı odasını kullanıp kullanamayacağımı soruyorum. Yarım yamalak notlarımı temize çekmem, anılarım tazeyken mekânları tekrar gezip her şeyi yerli yerine oturtmam gerekiyor. Eve gitmem demek bu işte çuvallamam demek. G Hanım belli belirsiz gülümseyerek 'Tamam.' diyor. Notlarımı temize çekiyorum, fakat işin içinden çıkamadığım yerler var. Bölüm bölüm tekrar geziyorum, giderek aramızda bir aşinalık olmaya başladığımı fark ediyorum. G Hanım'a notlarımı mağrur bir şekilde teslim ediyorum. Artık kendimden eminim; bu binaya verebileceğim savaşçı bir ruhum, gençliğim var.

Artık Kongre ve İş Merkezi inşaatında kontrolörüm. O çıkmadan-yapma kapı artık önümde dikilemez. İçerideyim. İşim-uygulamacıları, hak edişleri denetlemek, proje koordinasyonlarını sağlamak ve uygulama projelerine uygun olarak inşaatı yürütmek üzere- kontrol G Hanım'la birlikte çalışmak. Bir kurumun kısıtlı imkânları ile oluşturduğu bütçeyle bitirilmesi gereken Bayraklı'nın ilk yüksek yapı projesiydi işimiz. Ofisimiz ise bu dev 21 katlı binanın ikinci katında geçici olarak yapılmış iki ofis, bir arşiv, bir toplantı

salonu, bir de mutfaktan ibaret. Kutu profilden şantiyede çatılmış üzerine branda çekilmiş büyük bir toplantı masasında geç saatlere kadar süren tartışmalı, uzun toplantılarla kararlarımızı alıyoruz. Toplantı sonrasında biten kahve, çay bardaklarını ve sigara izmaritiyle dolmuş küllükleri toplayacak halimiz kalmıyor, sabah ilk gelene bırakıyoruz. Sabah ilk gelen bir metrelik tezgâhın üstünde yığılı duran bulaşıkları kaldırıyor, çayımızı demliyor ve tüm gün hiç hız kesmeden çalışıyoruz.

Kış geldi çattı ama çok soğuk bir kış. Binanın camları da halen yok. Karayel rüzgârı girdap olup, binanın içinde uğultuyla dolaşiyor. İşçiler katlarda tenekelerin içinde ateş yakıyor, ellerini ısıtmaya çalışıyorlar. Bir de karnı burnunda bir kedi etrafta doluyor ama kimseyle muhatap değil. Hava her gün bir öncekinden beter, soğuk mu daha kötü rüzgâr mı bilemiyorum. Rüzgâr paltomu delip geçiyor, kemiklerime ulaşıyordu. Omuriliklerim kenetlenmiş ellerim soğuktan uyuşmuş halde kontrollüğe geldim, kapıyı kapayamamışım. Bir karaltı geçti arşiv odasına. Oralı olmadım çok üşüyorum. Sonra bir daha gördüm, ağzında yavrusuyla o kedi. Yavrularını çoktan bizim arşive yerleştirmiş. Anlıyorum ki bu onun kalan son iki çocuğunu soğuktan korumak için tek çaresi. Anlıyorum ki o da benim gibi o eşikten geçmiş. Akşama kalmadan çocuklarından biri ölüyor, kafası kopmuş cesedini atıyoruz. Kalan tek çocuğunu emzirmesi için kapıyı aralık bırakmaya karar veriyoruz, girip emzirip çıkabilsin diye. Ne o bizimle, ne de biz onunla muhatap olmuyor, birbirimizi görmezden geliyoruz. Özellikle de yavrusuna dokunmuyoruz emzirmeye devam etsin diye. Bir süre sonra kediciğ hareketlendi. Emzirme görevi bittiği için annesi gelmez oldu, bizim de Kivi adını verdiğimiz bir kedimiz oldu. Geçici işyerim artık bir kediciğe de geçici bir ev haline dönüşmüştü. Evet, her şey geçiciydi, bina bir gün bitecek, sahipleriyle buluşacak. Asıl kullanıcıları, konferanstan çıkıp, kahvelerini alacak, fuayede sıcak içinde salınacak. Onlar için ne soğuk ne de rüzgâr bir dert olacak.

Kış biterken biz de İş Merkezi'ni bitirdik. Artık binamız giyindi. Camları var, kapıları var ve önümüzde ikinci aşama olan Kongre Merkezi bölümü var. Saat 21.00 suları G Hanım kontrollüğe geldi, özel eşyalarını toplamaya başladı. "Ben ayrılıyorum." dedi. İlk binayı gezdiğimdeki gibi bir baş dönmesi aldı beni. Nasıl gider? M Bey biliyor mu? Neden? Gözündeki kara kararlılık, beni konuşmaktan alıkoyuyor. Beni yerleştirdiği masamın karşısındaki masasından bir bir eşyalarını kutuya koyuşunu izliyorum.

Bir gün benim de çıkıp gideceğim o eşikten süzülüp gidiyor, kendimle içselleştiriyorum. Araf'tayım sanki.

2. etap yani kontrollüğün bulunduğu katta imalatlar başlayacak. Artık kontrollüğümüzü başka yere taşımamız gerekiyor. İki ofis, bir arşiv, bir toplantı odası, bir de mutfaktan oluşan kontrollüğümüz yıkılacak, bu durumda Kivi de evsiz kalacak. Biz yine geçici olan tek odalı bir mekâna geçeceğiz. Görevim kontrollüğü boşaltmak. Önce kullandığımız dosyaları ayıklıyorum, koliliyorum. Sıra arşive geldi. Orayı da ayıklayarak tek tek kutulara koyuyorum. Bir tomar özgeçmiş geldi elime. Benim pozisyonum için Mimarlar Odası'ndan alınan özgeçmişler, aralarında arkadaşlarımın da özgeçmişleri var. Bir tek içinde benim özgeçmişim yok. Şaşırıyorum, ama bu konuyu öğrenmek üzere erteliyorum. İşim bitti, çıkmadan yapma kapının bu kez iç tarafındayım. Son kez pencerelere, kapılara, duvarlara bakıyorum, hafızama yazıyorum. Sonra nefesimi tutup eşikten geçiyorum ama bu kez arımdan kapıyı kapamıyorum. Onu kaderine terk ediyorum.

SEMA KIZILELMA DUVARLARIMIZ...

Bir duvar düşünün, hayal edin şimdi, kilometrelerce uzayıp giden, ardını göremediğiniz, hiçbir boşluğu olmayan bir duvar hayal edin... Ve şimdi de o duvarın yanında kendinizi hayal edin. Bu öyle bir duvar olsun ki bitmeyen uzunluğunun yanında sizin dört beş katınızı bulan bir yükseklikte... Hayal edin duvarın diğer tarafını, asla göremeyeceğiniz ötekiyi kendiniz tasarlayın, ne koyarsınız sahi oraya? Özlediğiniz anneniz, en yakın arkadaşınız, belki kardeşiniz, hatta sizin yansımınızı, sizin ötekinizi, diğer yarınızı mı? Her ne koyduysanız o hep öteki olacaktır bu duvarın ardında.

Şimdi iki tarafı ayıran bu duvara farklı perspektiflerden bakalım. Üç önerim var bu bakışta. İlk bakış, olumlu olmalı, her iki tarafı görebilmeliyim, kendimi ve yansımamı, kendi ötekimi beraber görebilmeliyim. Her iki durumu gördüğüm için mi olumluyorum, bunun için sadece görmek yetmez biliyorum, yaşamalı insan. Plan düzleminde, duvarın üstünde uçan bir kuş gibi hayal ediyorum kendimi, başka türlü nasıl her iki tarafı da görürüm bilmiyorum, bu geliyor aklıma, hayal gücüme; siz de hayal edin istiyorum. Duvarın üstündesiniz, tam ortada ve her iki tarafa da görsel olarak hakimsiniz. Duvarın her iki tarafına eşit mesafedesiniz, iki denk yüzeye sahip bir çizginin üzerindesiniz. Çizgi ne kadar kalın olsa, üzerinde o kadar iyi dururum diye düşünüyorsunuz ama bunu üstüneyken düşündüğünüz gibi duvarın yanında düşünemezsiniz, yanılıyorsunuz. O zaman ne kadar ince olsa o kadar iyi dersiniz, belki yıkılması, geçişim kolay olur diye geçirirsiniz aklınızdan. Yukarıdan baktığımız için yalnızca basılan noktanın ilgilenildiği bir konumdasınız ve bu nokta ayırdığı iki bölgeye de eşit yaklaşımda gibi gelir bir an, bu yüzden olumlarsınız. Ama ikinci bakışımı henüz görmemiş, hayal etmemişsinizdir. Şimdi kendinizi tepeden baktığımız halinden çıkarın, tıpkı kanadı kırılan kuş gibi, kendinizi duvarın iki tarafından birinde hayal edin, sağ ya da sol, doğu – batı, en yakın arkadaşının olmadığı taraf, anneniz öteki tarafı, kendinin dışı, ötekinin doruğu, nasıl isterseniz o yönden bakın ötekiniz, o açıdan tanımlayın karşınızı, kendi varlığınızın olduğu tarafı, karşınızın ötekini... Artık tepeden baktığınız

Resim 1. Duvara plan düzleminden bakış, her iki yüzeye eşit yaklaşımli çizgi
[Url 1(sol görsel) ve Url 2 (sağ görsel)]

kadar özgür değilsiniz, sınırsız konuşamazsınız, gördüm – biliyorum iki tarafı da diyemezsiniz. Bir ürperti gelir, bilinmezlik ürpertir çünkü. İyi ya da kötü bilmek istersiniz, sorgularsınız, ardındakini bilmek-görmek istersiniz.

Ama birden anlarsınız ki,

Bütün duvarlar gibidir bu duvar da, iki yüzlüdür, iki anlamlıdır. Anlamlar ve yüzler olduğun tarafa göre değişir, duvarın hangi yanından baktığın değiştirir anlamları. Baktığın yüzü, olan ve görebildiğin yüzdür, bilinmezdir öteki yüz. Ezici ve ayırıcıdır artık tepeden baktığınız o duvar, şartlarınız değişmiştir, sınırlarınız vardır artık, yalnızlaşsınız, ötekileşirsiniz... Şimdi duvarın hangi tarafında olduğunuz, duvarın yanında olduğunuz sürece aynıdır, farketmez hangi tarafta olduğunuz, olduğunuz tarafın karşıtı ötekidir, aynı öteki tarafta olduğunuzda buranın diğer taraf olacağı gibi... Duvarın iki tarafından birine konduğunuzda artık o demokratik, her iki tarafa eşit mesafedeki çizgi, bir sınıra dönüşecektir. Duvarın / sınırın hangi tarafında bulunuyorsanız orada kalmak zorundasınızdır, diğer taraf ötekidir sizin için. Oraya geçmek isterseniz yasaktır, geçemezsiniz. Zamanla şu iki seçeneğinizin olduğunu düşünürsünüz. Ya onunla yaşamaya – onu yaşatmaya – birlikte var olmaya çalışacaksınız ya da onu yıkmaya - yok etmeye - ondan kurtulmaya çalışacaksınız. Hangi seçenek doğru, hangisini seçeceksiniz, size kalmıştır.

Seçilemeyecek gibi mi geliyor, durum karışık mı, o zaman üçüncü bakışımıza göz verin. Üçüncü açıdan yani yandan bakabilirsiniz duvara, bu bakış kartezyen düzleme göre yandır ama aslında gerçekte duvarın içinden / kesitinden bakmaktır. Gerçekte dedim, gerçekten bakabilir misiniz duvarın kesitinden karşıya, yoksa o da hayal gücümüz müdür, o bakışı bize veren nedir sahi? Duvar kesitinden ayrılan boşlukta her iki tarafı

Resim 2. Duvar ara kestinden ötekini görme [Url 3 (sol görsel) ve Url 4 (sağ görsel)]

da görürsünüz ama bununla birlikte diğer taraftan hep mahrum olmaya, o tarafın sizin ötekiniz olmasına mahkumsunuzdur. Kuş uçuşundaki tepeden bakıştan farklıdır bu üçüncü bakış. Çünkü duvarın / sınırın varlığı hala oradadır, hatta siz de içindedesinizdir. Kesmişsinizdir duvarı tam tepeden, dikeyden bir bıçakla keser gibi ve ayırmak istersiniz, karşıyı görmek için boşluk gerekir çünkü. Boşluğu açmak için kesilen yerden açmak gerekir, sağlı sollu itmek, güç gerekir, uğraşsınız, evet açtım dediğiniz anda arada kendinizi görürsünüz, açmak – genişletmek istediğiniz boşlukta, o boşlukta kaldığınızı görürsünüz. Artık ne duvarın önünü görürsünüz ne de arkasını. Halbuki iki tarafı da görmek istemişsinizdir, tüm çabalar bunun içindir. Arada kalmışlığınızı bir duvarın ara kesitinde okursunuz, normal şartlarda olamayacağınız bir ara kesittir bu. Olmak isteyip olamayacağınız... Aynı zamanda bu kesit size olmak istediğiniz yerin ve halin kesitini de verir, size kalmıştır o boşluğu doldurmak, kendi dünyanızda, kendi düşüncelerinizle kurup kendi gözünüzle görebilecek tabloyu çizerek...

Bu tablo gerçek yaşamdan da kesitler sunar, göz önünde tutar yaşanmışlıkları, hatırlatır geçmişinizi, unutmak istenenleri silse de yerini yaşanılmak istenen anlara bırakabilecek potansiyeli her zaman vardır. Ama bir ihtimal de odur ki o duvarların yanında olup, karşıya hiç ulaşamayacak olduğunuz gerçeğidir. Ve ulaşmanın tek yolu, bir kuş misali duvara üstünden bakabilmenizdir. Çünkü duvarın üstünde olabilmeniz sadece sizin olmayı istediğiniz, hayal ettiğiniz yerdir. Olasılığa katmak istediğimiz, hayal gücümüzün vardığı yerdir.

Ve hayal gücünüz siyah beyaz olan resimleri rengarenk hale getirebilir, iç dünyanın yansımasıdır çünkü, görmek isteyip göremediklerinizdir, resmetmeye başlarsınız artık, duvarın ara kesitinden baktığınızda görmek istediğiniz şeyi resmedersiniz. Başkaları da bakınca hayal etsin, düşünsün

Resim 3. Duvar ara kestinden ötekini görme, bilme, sorgulama [Url 5 (sol görsel) ve Url 6 (sağ görsel)]

istersiniz. Herkesin başka bir resmi vardır o soğuk, katı, renksiz duran duvara çizmek isteyeceği... Kimisi gerçekten duvar yıkıldığında göreceğini resmeder, kimi de görmek istediğini. Ama her ne görürsek görelim o duvarda, daha iyidir duvarın katı, ruhsuz, renksiz halinden. Çünkü istenmeyen sınırdır o duvar, yıkılmak istenen, ardı görülmek istenen, görülme de hissedilen, ötekiye varmanın engelidir o duvar.

Bizi aşılamayacak ölçekte sınırlayan, geri adım attıran, geçişi yasaklayan engel duvar, zaman gelir yaşadığımız mekânın parçası olur, yaşamınıza şahit olur, yaslanacak sırt ağlayacak yüz olur, dost olur. Olur elbet ama nasıl kullandığımız var eder ondaki oluru, anlamı, varlığı. Varlığı dost olur mekân üretir, yaşam tasarlatır, ayırır odaları ama ulaşılır kılar aynı zamanda, ardına geçişi mümkündür çünkü. Bu sınır başka bir mekâna kapı aralayan olasılıklarımızı doğurur, yeni mekanlara gebedir ama asla engel değildir hiçbir geçişe, kalısa, varışa yahut hayale... Biz yaparız onları, harcı biz hazırlar, ellerimizle öreriz, aynı aşılabilir olanları da ördüğümüz gibi. İkisi de insan ürünüdür, anlamayız belki nedenini, niçinini ya da sorgulamayız örülen bu duvarları, ardı göze hayal olarak kalan ötekilerini duvarın... Kalındır örülen bu duvarlar, sadece sınır koymaz karşıyla aranızda, ağır bir de yük bırakır omzunuza, kalbinize, ruhunuza. Malzemesinden midir sahiden bu yük, yoksa fark etmez mi yapılırken ne ile karıştırıldığı, hangi özü barındırdığı, taş mı tuğla mı yoksa beton mu olduğu!.. Boşluklu olsa mesela, boyunuzu kat kat aşsa ama malzemesi farklı olsa, aralıkları olsa ama yine de geçişe izin vermese, o zaman nasıl olurdu dersiniz, yükü daha hafif hissettirir miydi? Görsel geçişe izin verse, gözünüz görse gönül katlanır mıydı, sizi bölen, karşı taraftan ayıran sınırın ağır yükü hafifler miydi, hayal edebilir misiniz, iki durumda da kendinizi o duvarın yanında, karşısında, boşluklarının arasında duruyor hayal edebilir misiniz? Ne hissettirirdi bir

Resim 4. Duvar ara kestinde hayal gücünün görsel yansımaları [Url 7 (sol görsel) ve Url 8 (sağ görsel)]

düşünün...Arada kalmışlık mı?

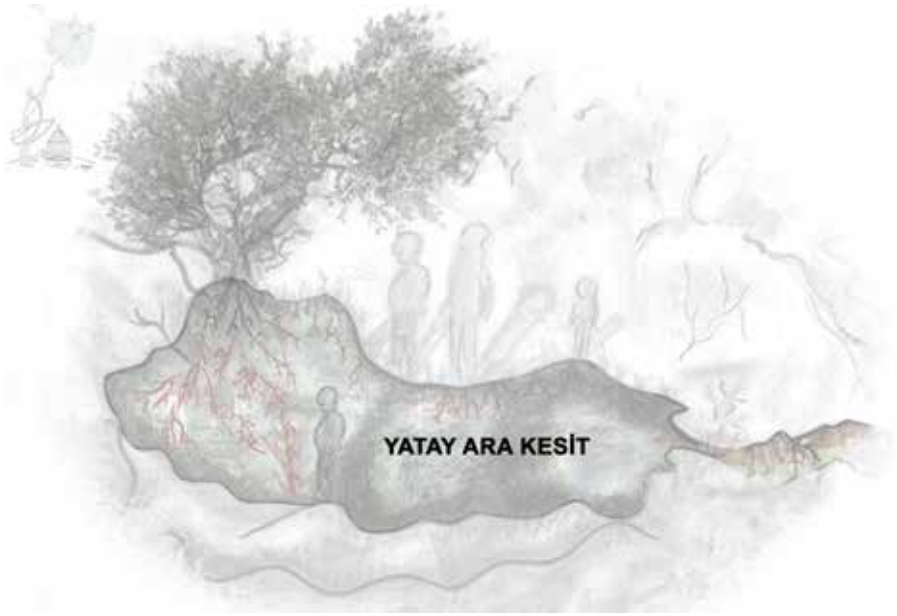
Bu aradakalmışlık her zaman duvarlar üzerinden ya da dikey unsurlarla okunmaz, bazen de yatayda görürsünüz bu sınırları, arada kalmışlıkları... Bulduğunuz yüzeyle, onun altındaki kesitte, yatay ara kesitte gösterir kendini, hissettirir. Dikeydeki duvardan üç bakış yatayda aynı alternatifleri sunmaz, üç bakış şansınız yoktur, ya üstte bulunduğunuz yüzeydesinizdir ya da altında, tam ötekisinde, yine normal şartlarda olamayacağınız bir ara kesitte... Burada çizginin üstüne çıkıp bakma özgürlüğü yoktur. Duvarın her iki tarafına eşit mesafede gibi duran o çizginin üstünde durmayı hayal edebiliyor olmanızın yatay ara kesitten bir farkı yoktur, bir fazladan alternatif doğursa bile.

Bu ayırıcı yatay çizgi, bulunduğunuz yerin ötekisidir. Aynıdır yine diğer tarafla olan mesafeniz, bulunduğunuz yerden bakışınıza göre değişir durumunuz. Zaman zaman yüzeye çıkmak isterseniz, batarsınız bazen dibe istemeden, bazen de isteklerinizden bağımsız iki yüzey arası hareket halinde kalırsınız, bulamazsınız yerinizi, olmak istediğinizi, arada kalmışlığı yeniden hissedersiniz. Kimi zaman bu yüzeyler karanlık –

Resim 5. Boşluklu duvar ara kestinden çıkış yolu arama, göz görür gönül katlanır mı?

[Url 9 (sol görsel) ve Url 10 (sağ görsel)]

Resim 6. Arada kalmışlığın görseli, yatay ara kesit (yazar tarafından çizilmiştir)

aydınlık olur, bazen iyilik – kötülük olarak tasvir edilir. Bazen yeşeren bir ağacın köküdür yüzeyin ötekisi, bazen o yüzeydeki ötekiyi görmek için beklemek, emek vermek, umut etmek gerekir.

Bu duvarlar çoğalıp bir gün her yer duvarlarla örüldüğünde artık duvarın hangi yanında, içeride ya da dışarıda olmanızın bir anlamı kalmayacaktır. Neyi savunduğunuzun, haklılığınızın ve de haksızlığınızın anlamı yok olacaktır. Bu sebeple bakmak gerek ötekiye, anlamak gerek, ama duvarsız, sınırsız, arada bir şey olmadan bakmak gerek. Aradaki duvarlar görmeyi engeller çünkü, bir zaman sonra görmek istediğiniz gibi görürsünüz aşılmaz duvarların ardını.

Bakın,

Bakın ve görün duvarsız, engelsiz olmanın güzelliğini,

Ve yaşatın, yaşattırın herkese bu güzellikleri.

İçinizdeki, dışınızdaki, gerçek ya da hayali tüm duvarlarınızı bir gün yıkabilmeniz ümidiyle...

Resim 7. Duvarlarımızı aştığımız güzel günlere bakış [Url 11]

Kaynaklar

[Url 1] Özgür, M. F. (2020, Ocak 30). Duvarlar halkları ayırmaya devam ediyor. İLERİ Haber: <https://ilerihaber.org/icerik/duvarlar-halklari-ayirmaya-devam-ediyor-109057.html>

[Url 2] Toprak, M. (2017, Ekim 5). Berlin Duvarı'nın ardından Berlin. Gazete DUVAR: <https://www.gazeteduvar.com.tr/kitap/2017/10/05/berlin-duvarinin-ardindan-berlin>

[Url 3] Akay, B. T. (2020, Kasım 24). 10 Maddede Berlin Duvarı ya da Utanç Duvarı. 10layn: <https://10layn.com/10-maddede-berlin-duvari-ya-da-utanc-duvari/>

[Url 4] Sofos. (2020, Nisan 20). Aynı Dil, Kültür ve Nesildeki İnsanları Ayıran Tek Duvar; Berlin Duvarı. Sofos (tarih - gezi - kültür): <https://blog.sofos.com.tr/berlin-duvari/>

[Url 5] Şafak, Y. (2022, Kasım 8). Berlin Duvarı'nın yıkılışının üzerinden 33 yıl geçti. Yenişafak: <https://www.yenisafak.com/foto-galeri/dunya/berlin-duvarinin-yikilisinin-uzerinden-33-yil-gecti-2071633?page=1>

[Url 6] Yaşar, Y. (2021, Ağustos 29). Saticının “Berlin Duvarı”: Önyargı.

Yaşar: <https://www.yalcinyasar.com/saticinin-berlin-duvari-onyargi/>

[Url 7] Ensonhaber. (tarih yok). Utanç Duvarı'na grafitilerle isyan. Ensonhaber.com: <https://www.ensonhaber.com/galeri/utanc-duvarina-grafitilerle-isyan>

[Url 8] Ajansı, A. (2022, Nisan 18). Grafiti sanatçılarının uğrak yeri: Ayrım Duvarı. TRT Haber: <https://www.trthaber.com/foto-galeri/grafiti-sanatcilarinin-ugrak-yeri-ayrim-duvari/45740/sayfa-1.html>

[Url 9] Meksika-ABD sınırı: Yüzlerce göçmen gözaltına alındı. (2019, Nisan 24). Yaşanacak Dünya: <https://www.yasanacakdunya.org/meksika-abd-siniri-yuzlerce-gocmen-gozaltina-alindi/>

[Url 10] Sayın, B. C. (2022, Temmuz 1). Meksika aktarmalı Amerikan rüyası. Oksijen: <https://gazeteoksijen.com/turkiye/meksika-aktarmali-amerikan-ruyasi-157000>

[Url 11] Trump'ı eleştiren Avrupa'nın 'utanç duvarları'. (2017, Şubat 14). Trt Haber: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/trumpi-elistiren-avrupanin-utanc-duvarlari-298909.html>

BENGI YURTSEVER EVREN KARMASI

Kendini oraya ait hissetmeye çalışıyordu. Şikâyeti yoktu; ama kimi zaman bir yabancılaşma hissine kapılıyordu. Her şey fazlasıyla keskin ve sert hatlara sahipti. Fazlalıklardan kurtularak kalan eşyalarla rahatlıkla bir gün geçirebilir; yaşamını sürdürebilirdi. Gerçekten eşyaların birkaçına biraz zarar vermeyi düşündü. Belki bir çeşit isyan da olurdu bu. Sesini duyurmuş olurdu en azından. Konuşsa da onu kimse anlamıyor gibi hissediyordu. Neden böyle bir dil ve anlaşılmazlık içerisinde kaldığını anlamıyordu. Onda mı bir sorun vardı acaba? Bu iletişimsizlik nedendi? Her anlamda bu kadar yüksek duvarlara ihtiyaç var mıydı? Ya da bu kadar yayılmaya, genişlemeye?

Bu eşyaların daha azı bile yeterli olurdu belki de. Bu kadarına kesinlikle gerek yoktu. Uyumak için bir yer, yemek hazırlamak ve yemek için bir yer... Topluca buluşmak için ise bir bahçe ya da veranda güzel olabilirdi. Kalabalık bir araya gelişler için bu kadar büyük mekânlara gereksinim var mıydı? Herkes sanki hep daha fazlasına gerek varmış gibi bir hayat sürdürüyordu. Gerçi kendisinin başkalarını da gördüğü yoktu. Daha çok çevresinde yani bu evde gördüğü birkaç insan... Onun dışındakileri aslında bilmiyordu; ama kendisi bu sonsuz büyüklükteki mekânları kullanmıyordu. Gerekli de bulmuyordu.

Arada bu tür düşüncelerle gün içerisinde yüklenirdi. Çok sessiz sayılmazdı; ama konuştuklarının anlaşıldığından pek emin değildi. Nasıl emin olabilirdi onu da bilmiyordu. Bazen boşluğa konuşuyormuş gibi hissettiği olurdu. Ailesini, sıcacık evini, yuva olarak tanımladığı bu yeri seviyordu. Aynı dili konuşamaları bile onların aslında iyi olduklarını görebiliyordu ya da hissedebiliyordu.

Bu düşünceler ile geçirdiği bir gün sona ermiş, yeni bir günün ilk adımları atılmaya başlanmıştı. Günün ilk ışıklarıyla kıpırdanmaya başladı. Hatta ışıklarından önce bile denilebilirdi. Akşam yemeğini erken yemesinden

olsa gerek acıkmıştı; ancak diğer ev sakinlerinin de uyanmasını beklemek durumundaydı. Sabah olmasına daha çok vardı sanki. Uyanmış olduğu saatler, günün en verimli saatleriydi. Herkes neden bu saatlerde uyumak isterdi ki? Keşke kalksalar, koşsalar, yemek yeselerdi. Sonra yine yatarlardı. “Kimse günün saatlerini verimli kullanmayı bilmiyor” diye düşündü. Devasa yorganın üzerinde biraz daha kıpırdandı. Belki sesini duyup, hareketini hissedip bir uyanan olurdu. Yok... Artık yatmak istemiyordu. Atık bir hareketle kalktı, esnedi, gerindi. Yataktan fırladığı gibi kendisini odaya açılan koridora attı. Koridor boyunca oyuncaklar vardı. Şu an onları göreceğ gücü yoktu. Evet dinç uyanmıştı ama açlığını daha baskın hissediyordu. Önce yemek yemeliydi. Koridorun sonunda mutfağa ulaştı. Dünden kalan birkaç parça yiyecek gözüne ilişti. Kokularını koridordan hissetmeye başlamıştı. “İyi ki dün hepsini yememişim” diye düşündü. Kendi hazırlayamazdı çünkü. Hızlıca yedikten sonra yetersiz de olsa biraz olsun enerjisi yerine gelmişti. Biraz daha bir yerlerde kıvrılabilirdi. Aynı koridordan yatak odasına dönerken yerdeki oyuncaklara birkaç tekme attı. Azıcık yemekle gelen enerjisini tüketme ihtiyacı olmuştu anlaşılan. Oyuncaklara vurdukça daha çok canlanıyordu sanki. Biraz daha mı ses yapsaydı? Belki evdekiler de uyanırdı o zaman. İkilemde kaldı. Öyle mi yapsam böyle mi derken kendisini usul usul yine yorganı ile bütünleşmiş bir şekilde buldu. Sıcacıktı hâlâ. Kim çıkmak isterdi ki? Açlık diye bir şey olmasa burada ömrünü geçirebilirdi. Yemek ve uyku döngüsü hiç canını sıkıyordu. Bu durumun belki başkaları için depresif bir ruh hali olduğu söylenebilirdi; ancak onun için âdeta bir yaşam biçimiydi. Güne uyum sağlamak, güneş doğmadan hareketlenmek, güneşi karşılamak, yemek yemek, uyumak, arada ufak yürüyüşler yapmak, kimi zaman enerjisiyi atmak için kendine has figürler ile dans etmek, çok geç olmadan yine uyumak...

Evin içerisinde ufak keşifler yapmak da hoşuna giderdi. Aslında çok büyük bir ev değildi ama onun için yeterliydi. Hatta daha bile küçüğünde rahatlıkla yaşayabilirdi. Eksiklikleri yok muydu? Elbette vardı. Bunu hissediyordu ama tam tanımlayamıyordu. Bazen kendisini yerinden çekilip alınmış gibi hissediyordu. Sanki olması gereken yer aslında burası değilmiş; ama şu an için hayatını devam ettirebileceği en konforlu yer de burasıymış gibi bir his. Tanımsız bir huzurla huzursuzluk arasında bir yer gibi. İşte tam da bu hisler, başkası için az da olsa depresif düşünceler oluşturabilecekken, kendisi çoğunlukla bunları uzun süre düşünmemeyi tercih ediyordu. Daha çok anlık yaşamayı, anda kalmayı tercih ediyordu. O zaman üzülmezdi

ya da en azından daha az üzülürdü. Bulunduğu anın keyfini çıkarmaya bakabilirdi. Kendisini seviyordu. Bencil değildi kesinlikle; ama kendisi de önemliydi sonuçta.

Herkes uyanmıştı artık. Keyifli bir aile günü kendilerini bekliyordu. Kahvaltı hazırlanmaya başlamıştı. Kızarmış ekmek kokusu tüm evi kaplıyordu. Ekmek kokusuna demlenen kahve kokusu eşlik ediyordu. Bir taraftan da hazırlanan sofradan gelen tabak, çatal sesleri ile ev bir anda o istediği enerjik şenlik havasına bürünmüştü. Fonda güne eşlik eden ve bu mutluluğu perçinleyen bir müzik vardı. Kendisi sözlerini anlamıyordu; ancak müziğin ritmi hoşuna gidiyordu. İçinde geçen bazı kelimeleri ailesinden de duymuş gibiydi. Tüm aile müzikle bir taraftan sofraya kuruyor bir taraftan ufak hareketlerle dans ediyordu. Sadece ayaklar bu kadar hareketli mi olmalıydı? Müziğe de uymuyordu sanki. Önemli değildi tabii ki; ama dikkati dağılıyordu. Siniri de bozulmaya başlamıştı. Ayakların hareketi durmalıydı. Takıntılı biri gibi görünmek istemiyordu; ama dayanamıyordu. Tam o anda yerde dikkatini çeken birtakım şeyler oldu. Çılgılığı çalan müzikle asla duyulmadı. Ailesinden birilerine hızlıca seslendi; ama ilgilenmediler. Duyulsa bile anlarlar mıydı diye düşünecek vakti bile yoktu; çünkü yerde gördüğü şeyler o kadar hızlı hareket ediyordu ki. Tamamen refleks hareketi ile yeniden bir çığlık attı. Kimse görmüyor muydu bu böcekleri? Nasıl insanlardı bunlar? Bu kadar hareketli şeyleri nasıl görmezlerdi. Hemen atık bir hareketle duvardaki böceği yere düşürdü, sonra yine benzer bir hareketle onu önce tuttu, sonra bıraktı. Hareketlerini gözlemlemeye başladı. Gitmesine izin veremezdi. Bir süre bu şekilde kalabilirdi. Böcek göz göze gelmiş gibi hissediyordu. Hatta tuhaf bir şekilde onun da kokusunu alıyordu. Evet evet, kesinlikle ondan geliyordu bu koku. Süpürgelikte boşluklara doğru yol alıp oradan dönüyordu. “Orada kim bilir ne böcekler vardır” diye düşündü. Dikkati dağıldı ve başka bir canlı için yuva olabilecek o boşluğa bakmak istedi. O sırada hızlanan böcek bir boşluğa girip gözden kayboldu. Bunu fark ettiği an biraz canı sıkıldı; ama yapacak bir şey yoktu. Belki de kimsenin dikkatini çekmemesi daha can sıkıcıydı. Bu anı ailesi ile paylaşmak isterdi. Herkes müziğe o kadar kapılmıştı ki. O tuhaf ayak hareketleri yerine böceği görmelerini tercih ederdi.

Böyle mutluluk anlarından sonra yaşadığı boşluk halleri düşünmesine neden oluyordu. Bu kadar mıydı tüm yaşayabileceği alan? Başka yerler

yok muydu? Bu kadarı bile ona yeterli geliyordu; ama bazen televizyonda gördüğü başka varlıkları nerede görebileceğini merak ediyordu. Sesleri, duruşları... Ona kendisini hatırlatıyordu. Böyle olunca hep o hissettiği eksik duygular da gün yüzüne çıkıyordu. Tanımlayamadığı o eksik duygular... Ailesini çok seviyordu; yanlarında da çok mutluysa. Onların yanında olduğundan beri başkalaşmaya başladığını hissediyordu. Bunun iyi mi kötü mü olduğunu bilemiyordu; ama başkaları ile tanışmak için de sabırsızdı. Ailesine o kadar alışmıştı ki başkaları ile karşılaşınca nasıl davranması gerektiğinden bile emin değildi.

Evet... Bu tanımlayamadığı hisler gün içerisinde kendisini hep yoklardı zaten. O nedenle çok fazla üzerinde durmak istemedi. Dikkati çabuk dağılılabildi. Sevdiği şeyleri düşündü. Mesela yeşili. Yeşilin kendisi için anlamı başkaydı. Bir ağaç gördüğündeki sevinci tarif edilemezdi. Bir dalına hızlıca tırmanıp kendine ayırdığı, özelleştirdiği; bir taraftan da her yeri görebildiği bir alan yaratabilirdi. Saatlerce orada kalabilir hatta uyuyabilirdi. Buna izin verilmezdi belki; ama hayal kurmasının önüne de kimse geçemezdi. Evlerinin bahçesindeki ağacı bu iş için göz hapsine almıştı. Ağacın dallarının giderek sıklaşarak, inceldiği, azaldığı tepe noktasına doğru bir kuş yuvası vardı. Gözlemleri sırasında kuşların aktif hareketi arada dikkatini dağıtsa da onlara da yuva olan bu ulu ağaç, kendisinin de hayalinde bir yaşam alanıydı. Ona dokunmadan, bir şey eklemeyen bile kendi kendisine nasıl da bir mekân tanımlıyordu. Hem kendi başına bir mekân, hem çevresine tanımlayıcı bir öge, hem altında oturanlar için ayrı bir mekân... Dört mevsimde farklılaşan yaprakları, dalları ile de kimi zaman serinlik, kimi zaman koruma ya da gizlenme alanı oluşturabiliyordu. Âdeta katman katman bir evren! Daha güzel bir şey olabilir miydi? Bu renksiz, her biri tuhaf başka bir malzemeden türetilmiş kutulara bu kadar gereksinim nedendi? Daha farklı yaşam alanları olamaz mıydı? Bu kadar çok parçaya bölünmeden; ama gündelik hayatın da içerisinde kalarak yaşamı sürdürmek, bir mekândan keyif almak bu kadar zor muydu? O koca kutu yığınlarının arasında neredeyse her birine sadece bir adet düşecek şekilde bir ulu ağaç vardı. Asla yeterli değildi. Kendisi gibi onların da yerlerinden edilmiş olduğunu düşündü. Ya da onlar aslında o sağlam kökleri ile yerli yerindeydi; ancak bu dev kutular onlara özgü alanı istila etmişti. "Bu şekilde gitmemeli" diye düşündü; ama küçücük hali ile kime, neye, nasıl ulaşabilirdi ki? Ulu ağaca bakıp derin düşüncelere dalmışken kuşların hareketi onu uyandırdı. Şimdi onları izliyordu. Ne güzel bir kuş

ailesiydi. Kalabalık ve birbirlerine benzer bir grup. Kendisi ise bu evde tek başına gibiydi. Kimse onu anlamıyordu. Hiçbirine de benzemiyor gibiydi. Canı sıkıldı. Bu kadar dışarıyı izlemek yeterli gelmişti. Biraz kestirmek için yatak odasına geçti. Günün bu saatleri kestirmek için idealdi. Yatağın üzerinde kıvrıldı. Gözleri kapanmaya başlamıştı bile. Arada duyduğu çıtırtılar ile gözlerini aralasa da miskin modundan çıkmak istemiyordu. Depresyon mu? Yok canım. Alakası yok hem de. O böyleydi. Başkaları gibi olmasını beklemek yanlıştı. Dünya etrafında dönebilirdi. Öyle de olmalıydı zaten. Bir kere bu dünyaya gelmişti ve direnmeyi gereksiz buluyordu. Canı sürekli uyumak istiyorsa uyumalıydı. Gezebileceği, ağaçlarda koşturup eğlenebileceği bir yaşamı yoktu sonuçta.

Gün batarken güneş ışıkları salona vuruyordu. Jalûzinin aralıklarından sızan güneş, zeminde geniş bir alanda izler oluşturmuştu. Bu saatleri evdeki herkes çok severdi. Bir şeyin sonu olarak bir gün batımı belki duruma göre hüzünlü olsa da bu ışıklar o günü kutlanmaya değer kılıyordu. Evde ufak kıpırdanmalar başlamıştı. Kendisini güneşle bütünleştirdiği için o da güneş ışıklarının en yaygın olduğu yere doğru miskinlikle yürümeye başladı. Yine aynı koridordan uzunca yürüdü. Oyuncaklar hala yerde durmaktaydı. Salona vardığında yatak odasına göre daha sıcak olduğunu fark etti. Yemeğe kadar burada miskin miskin oturmaya devam edebilirdi. Güneşin en çok vurduğu yeri özenle seçti. Neredeyse tam da ona sığacak şekilde kıvrıldı. Ne üşüyordu ne de ev ahalisinden uzakta bir yerdeydi. Burada bir taraftan pineklerken bir taraftan da ailesi ne konuşuyor duyabilirdi. Pişen yemek kokularını da duyması bu mekânda bulunmanın getirisiydi. Ne zaman havanın karardığını anlamadı bile. Yemekten sonra bir köşede uyuyakalmıştı.

Benzer döngüyü yaşayacağı bir güne daha uyandı. Kendinden daha çok sevdiği tek şey belki de onunla bütünleşen günlük rutinleri idi. Bu sefer tek başına bir sabah saati istemiyordu. Herkesi uyandırmak istedi. Yatak odasında yorganın içinden çıkıp yastığın üzerinde yükseldi. Önce usulca mırıldanacak şekilde sesler çıkardı. Belki duyup uyanırlardı. Yeterli gelmeyince pembe patilerini hala uyumakta olan insanın yüzüne dokundurdu. Bu daha etkili olabilirdi. Birkaç dokunuştan sonra amacına ulaşmış hissediyordu. İnsanın uyanması ile mırıldamaların sesi yükselmişti. Ona olan sevgisini sabah mutluluğu ile birleştirdi. İnsanı da bu mutluluğunu karşılıksız bırakmadı. Sarılarak kendisinin de mutlu olduğunu

göstermek istedi. Bu kendisinin ana dili değildi ama öğrenmişti. Artık itiraz etmiyordu; çünkü başka şekilde iletişime geçmek imkânsızlaşmıştı. Kendi aralarında geliştirdikleri bu dile ihtiyaçları vardı. Buradan gitmek istemiyordu, buradaki herkesi seviyordu. Evet, ev ya da yuva denilen yer fazlasıyla katıydı. Yükseklerle tırmanacak bir yeri bile yoktu belki; ama sevgiyi hissediyordu. Burası dışındaki hayatın nasıl olduğu hakkında bilgisi yoktu. Sadece güven duygusu ile burada olmak ona iyi geliyordu. İkili duygularını bir yerde bırakarak yine amı yaşadığı o mutluluk haline geçiş yaptı. İnsanı ile birlikte koridorda onun ayaklarına dolanarak mutfığa doğru yürüdüler. Kahvaltı saati bugün daha şenlikli olacaktı belli ki.

Günü, güneşi, kendini bu kadar sevmek, doğayı ve doğadaki tüm canlıları sevmek, doyduğu kadar yemek, bedenini yeri gelince esnetmek, yeri gelince tüm kaslarını çalıştırmak... Belki de kendisinden yaşam adına çokça şeyi ilham almak gerekiyordu. Mekânı tanımlarken geçici tatmin öğelerinden öte gereksinimleri ön planda tutmak, doğa ile gerçek anlamda bütünleşebilmek en önemlisiydi. Belki de bütün canlıları yerinden etmenin bir getirisi olmadığını, kısa vadeli çözümlerin fazlasıyla sorunu beraberinde getirdiğini fark etmek gerekiyordu. Evren bir karma felsefesi ile çalışıyor olabilir miydi? Bu kadar doğal güzelliğin karşılığında, ona yapılanların bir geri dönüşü olmayacak mıydı? Doğa tarafından fazlasıyla gösterilmiş bir tolerans olduğu apaçık ortadaydı. Bir canlı için yuva olan mekânın başka bir canlı için yuvaymış gibi davranması artık günün çözümü dâhi olamayacak ölçüdeydi. Yuvanın, evin, mekânın her canlı türü için yeniden tanımlanmasına gereksinim vardı. Geçici tatminler doğa krizlerinin görünümünü gölgeliyordu. Kendisi bunu hep hissediyordu. Tanımlayamadığı, kimi zaman anda kalmak uğruna huzursuzluğunu ötelediği o his biraz da bundan kaynaklıydı. İnsanoğlu için artık sorumlu aramak yerine sorumlu davranmak, anda biraz olsun daha huzurlu kalabilmek adına yapılabilecek tek eylemdi.

HALE GÖNÜL DEVŞİRME*

Günün ilk ışıkları evin duvarlarını aydınlatmaya başladığında bir grup genç karşı yokuştan tırmanmaya başladı. Meraklı meraklı çevrelerine bakıyor, arada biri fotoğraf çekmek için duruyor, sonra koşa koşa öndekilere yetişmeye çalışıyordu. Aceleleri vardı, güneş tepeye varıp da ortalığı kavurmadan harabeliği gezip dönmek istiyorlardı. Her yıl yaza girerken aynı şey olurdu, birden ziyaretçiler artar, kalabalıklar oluşur; kimi sabah erken, kimi akşama doğru, kimisi de canına zoru mu var dedirtircesine öğle vakti gelir, bu güzel kenti, bir zamanlar benim de parçası olduğum mermer şaheserleri gezer, sonra köye inip meydanda soluklanırdı.

Evet, ben her zaman bu köyün bir parçası değildim, şimdi bakmayın köy evinin sundurmasının direği altında ters durduğuma; bir zamanlar, yukarıdaki güzel kentte, Aigainassos'ta, başım dik bir şekilde Zeus'un evinin önünde dururdum. Orada da güneş ilk benim olduğum yüze vururdu, her sabah en önde diğer yedi kardeşimle beraber selamlardık yeni günü. Hemen üstümüzde, çatının önündeki üçgeni kapatan alınlığa kazanmış, rengârenk boyalı, büyüklü küçüklü birçok tanrı, en tepede ise çok süslü, altın yıldızları güneşte parlayan kocaman bir yaprak vardı. Kardeşlerimle, basamaklarla yükseltilmiş podyumun dört yanını sarardık, ardımızda duvarlarla çevrili büyükçe tek bir oda vardı ve içinde de heykellerin en görkemlisi; tahtında oturmuş Zeus. Neredeyse on insan boyundaydı; elbiseleri, saçları altından, gövdesi fildişindendi; sol elindeki rengârenk taşlarla bezeli asanın ucunda bir kartal dururdu; sağ elinde ise kanatlı minik bir tanrıça. Bazen gün doğarken insanlar topluca gelir, görevliler kapıları açar, ışık içeri dolunca Zeus tüm ihtişamıyla parlardı. Önümüzdeki sunakta kurbanlar keser, ateş yakar, dua ederlerdi. Diğer zamanlar tekli ya da gruplar halinde gelir, mermer basamaklara oturur, sohbet edip, kenti seyredilerdi. Tapınak, bir tepenin üstünde olduğundan, aşağıdaki kent merkezi ve tüm yapılar gözükürdü buradan, böylece şehirde ne olup ne bittiğinden önce bizim haberimiz olurdu.

Merkez dediğim, zemini taş döşeli, dükkânlarla çevrili geniş bir alandı, halk buraya agora derdi. Dükkânların önünde sütunlarla taşınan bir çatı vardı, insanların stoa dedikleri bu yer gölge olduğundan sıcak yaz günlerinde öğleden sonra burada oturup, sohbet etmeye bayılırlardı. Akşamları gösterilerden önce de burada toplanır, sütunlu caddeden tiyatroya yürürlerdi. Genç oğlanlar, gymnasion dedikleri okuldan çıktıktan sonra kütüphaneye gitmeden evvel agoraya uğrar, dükkânlarda bazen de yemek satan yerlerde oyalanırdı. Sokaklar birbirini dik keserdi bizim şehirde, büyük yapılar merkezde toplanmıştı, çevrelerinde ise evler sıralanırdı. Sütunlu cadde, şehir surlarından başlayıp, agoraya varır, buradan da tiyatroya devam ederdi. Surların ötesinde ise, kocaman bir dağ yükselirdi, kışın tepesi karlı, yamaçları rüzgârlı Oetius. Duyduğuma göre, arkasında da sonu görünmeyen bir su birikintisi varmış, adına deniz dedikleri. İnsanlar, bilmem nasıl, suyu aşır uzak diyarlardan, kumaş, baharat, değişik yiyecekler getirir, bunları satardı. Ne kalabalık olurdu o günlerde agora.

Merkezin çevresine zamanla başka binalar eklendi, hamam dedikleri yapının arkasındaki açık havuzdaki insanların sesleri bazen bizim oraya kadar geliyordu, her yerde olduğu gibi onun da etrafı heykellerle süslüydü. Öyle çok heykel vardı ki şehirde, kardeşlerimden biri heykellerin sayısının insanlardan çok olduğunu söylemişti bir gün de ne çok gülmüştük. Gittikçe daha fazla yapı inşa ediyorlardı, mesela konserler için bir odeon ve sonra da mahkemeleri görecekleri bir bazilika. Ama biz en çok, önümüze yeni bir giriş kapısı yaptıklarında sevinmiştik, tapınak sütunlarla çevrili geniş bir açıklığın ortasında dururdu; aşağıdan gelen yol, tam önümüzde biter, kutsal alana buradan girilirdi. İki sütunlu sade kapının yerine, tetrapylon dedikleri dört sütunlu bir yenisini diktiler. Öyle güzeldi ki, çiçek bezemeleri rengârenk parlar, tanrı ve hayvan tasvirleri sanki canlanıp da yere incekmişçesine öne doğru fırlardı.

Böyleydi işte Aigainassos'umuzda yaşam, insanlar refah içinde mutluydu ve biz bunun böyle sonsuza kadar süreceğini sanıyorduk ki, bir zaman sonra bizim oraya eskisi gibi uğranmaz oldu, heykele de eskiden olduğu kadar saygıyı göstermiyorlardı sanki. Artık bakımsız da kalmaya başlamıştık, çatıyı taşıyan ahşapların takırdadığını duyabiliyorduk bazı geceler. Yağmurlar ahşapları iyice çürütmeye başlamış, çatının bazı yerleri açılmış, kiremitler düşmüştü. Bu sırada şehirde yepyeni bir imar faaliyeti başladı. Daha önce görmediğim türden yapılar inşa ediyorlardı. Bir öğle vakti bir

grup, merdivenlerle tapınağın çatısına çıkıp, kiremitleri söküp götürdüler.

Agoranın hemen yanında, hamamın ötesindeki meclisi ve yanındaki birkaç evi yıkarak, buraya yeni bir yapı yapıyorlardı, bizim kiremitleri de orada kullanmaya başladılar. Başka bir gece ise iri yapılı dört adam, Zeus'un üstündeki taşları, yıldızları, fildişi kaplamaları söküp götürdü; o görkemli heykel yamalı bohçaya dönmüştü. Bu kadarla da kalmadı, sunağın taşlarını bir bir taşıdılar yeni yapıya ve arkadaşlarımdan birkaçını da götürdüler. Derken sıra bana geldi, beş yüz yıldır kıpırdamadığım yerden bir günde yeni inşaata taşınmışım, arkadaşlarımla beni, daha önce üstünde durduklarımızdan farklı, çizgileri spiral şeklinde yukarı kıvrılan sütunların üzerine diktiler. İnşaat çok uzun sürdü, bittiğinde kocaman binanın içinde kalmıştık, tavanı taşıyan sütunların birinin üzerindeydim artık ve ne gün ışığını, ne agorayı, ne güzel Oetius'umu göremiyordum; mozaiklerle kaplı zemin ile duvarlar ve tavanlarda boyalı insan resimleri, artık yeni manzaramdı. Ayrıca birkaç yerde heykeller de vardı, bazen insanlar gelip önlerinde dua ediyordu. Hem resimlerde hem de heykellerde insanların başları çevresinde bir ışık vardı; hiç böyle birini görmemiştim daha önce. Sonradan adımın kilise olduğunu öğrendiğim bu binada üç uzun koridor paralel uzanırdı, girişin hemen karşısında çok süslü, resimler ve altın yıldızla bezeli bir duvar vardı, bazı günler insanlar toplanıp bu duvara karşı oturur, ardından çıkan görevliler eşliğinde şarkılar söylerdi.

Yıllar geçtikçe insanların kıyafetleri ve yüzleri solgunlaşmaya başladı, ne eski neşeleri vardı ne de üst başlarından anladığım kadarıyla eski refahları. Üstelik giderek daha az insan gelmeye başlamıştı, belli ki nüfus azalıyordu şehirde. Ayrıca bina da giderek yıpranıyordu, fakat ne solan resimler yenileniyordu, ne de akan tavanı tamir ettiriyorlardı. Bir zaman sonra artık tek tük insan görür olmuştuk. Dışarıdan da hiç ses gelmiyordu, herkes nereye gitmişti?

Uzun yıllar böyle geçti, yağmurlar ve fırtınalar çatının birçok yerini çökertti, eşyaların üstü önce toz, sonra da kalın bir çamur tabakasıyla kaplandı. Kasvet çökmüştü içimize, bir mucize olsa da dağımızı tekrar görsek, güneş gene üzerimizde parlarsa diyorduk kardeşlerimle; derken o mucize bir gece geldi. Yer o kadar şiddetli sarsıldı ki, dünyanın sonu geldi sandık. Birkaç saniye sonra, yıllara ve yağmurlara zor dayanan son ahşaplar da çatırdadı, tavadan kalanlar büyük bir gürültüyle çöktü, yıldızlar gene üstümüzde

parladı. Kardeşlerimden birkaçı yere yuvarlandı, birinin ikiye ayrıldığını gördüm, tüm camlar kırıldı ve her şey koca bir sessizliğe gömüldü.

Gün aydınlanınca gördük, Aigainassos'umuz haraptı. Bir zamanlar parçası olduğumuz tapınakta, belki beş, belki altı sütun tam olarak ayakta; gerisi devrilmiş, boyalarının da hepsi silinmişti. Eskiden rengârenk olan yapı, şimdi güneşte parlayan çıplak mermerlerden ibaretti. Evlerin neredeyse hepsinin damları çökmüş, agora tanınmayacak haldeydi. İlk kez gördüğüm bir sürü yeni yapı vardysa da hepsi haraptı. Arada birkaç küçük sarsıntı daha oldu, biri o kadar şiddetliydi ki, ben de yere yuvarlandım, üzerimdeki yapraklardan birinin ucu kırıldı, fırladı gitti; çok üzüldüm, ama neyse ki en azından hala tek parçaydım.

Böylece geçen yıllar ahşapları eritti, küçük taşların üzerini bitkiler örttü, kilisede kalan son eşyaların üstü toprakla kaplandı, zaman aktı geçti; bir insan görmeyeli kaç yıl olmuştu, beş yüz? Belki daha fazla? Derken bir gün, yazın başlarıydı, bize doğru koşan küçük bir hayvan gördük, daha önce görmüştüm bu hayvanı sanki evet, bir keçi. Neşeyle koşarak geldi, hemen ötemdeki otları yemeye başladı, sonra bir başkası, bir diğeri derken koca bir sürü ve ardından on yaşlarında iki çocuk. Kıyafetleri, dilleri, o kadar farklıydı ki yüzyıllar önce gördüğüm insanlardan, ama bakışları sanki hep aynıydı. Devrik duran sütunlardan birinin üstüne gölgeye oturdular, mendile sardıkları ekmeklerini çıkarıp yemeğe koyuldular. Aralarında konuşuyorlardysa da dillerini ilk kez duyduğumdan ne dediklerini çıkaramıyordum. Yaz boyu, neredeyse her gün geldiler; arada da uzaktan geçen başka insanlar görüyordum. Bazen çok uzaklardan melodik bir erkek sesi geliyordu, zamanla küçük çocukların dillerini çözmüş olsam da bu sanki başka bir dildeydi. Zamanla daha çok ziyaretçimiz olmaya başladı; yerde olduğumdan tam göremiyordum ama insanların sürekli bir şey taşıdıklarını, sürüklediklerini duyuyordum. Yazın sonlarına doğru, orta yaşlı iki adam yanlarında bir eşekle çıkageldi, birkaç taş parçası ve kardeşlerimden birini alıp gittiler; öbür gün başkaları ve başkaları derken yerdeki parçaları bir bir topluyorlardı. Sıra bir gün bana geldi, biri genç biri daha yaşlıca iki adam, beni belki beş, belki altı ben de bilmiyorum, yüz yıldır yattığım yerden kaldırıp eşeklerine yüklediler.

Kapıdan çıkıp, eskiden sütunlu cadde olan yerden aşağı doğru inmeye başladık, tahmin ettiğim gibi birçok yapının yerinde yeller esiyordu.

Köşede bir keçi, eskiden çeşmenin kurnası olan yere toplanmış yağmur suyunu içiyordu. Çeşmenin üstü tamamen yıkılmış, heykelleri kim bilir neredeydi. Sahi, neredeyse hiç heykel yoktu artık etrafta. Geçerken agoranın dükkânlarını tanıdım, ama hiçbirinin damı yoktu şimdi. Tiyatronun önündeki görkemli bina yıkılmış, sadece oturma sıraları kalmıştı; onun da çoğunu otlar bürümüştü. Hamamın kubbeleri çökmüştü ama heybetli duvarları hala yerindeydi. Şehir sularından ise çok az parça kalmıştı geriye, onların da yüksekliği bir insan boyunu geçmezdi. Şehrime son kez baktım. Bir hüznün kaplıysa da içimi, yerini hemen umuda bıraktı, sahi nereye gidiyorduk? Acaba kardeşlerimin yanına mı? Acaba gökyüzünü, güzel dağımı görebileceğim bir yere mi? Ben bunları düşünürken artık şehirden çıkmış, yokuş aşağı kıvrılarak inmeye başlamıştık.

Daha çok az yol gitmiştik ki binalar görmeye başladım, Aigainassos'tekilerden çok farklılardı, genelde tek katlı, damları topraktan, duvarları taştan, bazılarının üstü sıvalı yapıları. Oldukça dağınık olan yerleşim, yokuştan indikçe sıklaşmaya başladı. Önümüzden tavukları kovalayan iki çocuk geçti tozu dumana katarak. Ve duman dağıldığında, bir anda kardeşlerimden birini gördüm, evlerden birinin sundurmasındaki ahşap direğin altında baş aşağı duruyordu. Başka bir evin duvarında ise, bizim sunaktan tanıdığım, üstü geyik kabartmalı taşı gördüm, duvarın bir parçasıydı şimdi. Biraz daha yürüyünce bir açıklığa geldik, tiyatronun en ön sırasında, o hani soyluların oturduğu arkalıklı banklar var ya, onlardan birine oturmuş iki yaşlı amca sohbet ediyordu, geçerken selam verdiler. Az ilerdeki çeşmenin kurnası, nekropoldeki lahitlerden biriydi. Az daha ilerleyince bu sefer yaşlı bir teyze gördüm, bizim agoradaki heykellerin birinin kaidesinin üstünde oturuyordu, heykeli kim bilir neredeydi şimdi... Köşeyi dönünce, büyükçe bir açıklığa geldik; geniş bir yapının önündeki sundurmada kümeleşmiş insanlar oturmuş, sonradan adının kahve olduğunu öğrendiğim içeceği yudumlayıp, kâğıtlarla oynuyordu. Sundurmanın ahşap çatısını taşıyan ise bizim agoradaki sütunlardı. Az ilerde çocuklar, bir zamanlar tiyatronun sahne binasının çatısında duran kabartmalı taşlar arasında koşturup oynuyordu, bu masklar bana hep korkutucu gelse de, çocuklar sevmiş benziyordu. Hem insan kalabalığından, hem de yapıların toplanışından agoraya benzettiğim bu açıklığın hemen sonunda, yanında yüksek silindirik bir kule olan, diğerlerine göre daha büyük bir yapı vardı. Biraz daha yaklaşınca, duvardaki taşların arasında, tam köşede, kardeşlerimden birini tanıdım; ters dönmüştü ve yapraklarından biri kopmuştu, ama belli

ki memnundu yerinden. Kapının yanında, bir zamanlar kütüphanenin kirişlerinden biri olan taşın kırılmış parçası üzerinde iki adam oturmuş sohbet ediyordu. Derken kuledeki balkonda bir adam belirdi ve seslenmeye başladı, melodiye hemen tanıdım, arada çok uzaklardan duyduğum sestiydi bu. "Hadi acele edelim de namaza yetişelim," dedi adamlardan biri eşeğin yularına asılarak, diğeri de öbür yana geçip adımlarını sıklaştırdı. Dar bir yola girip, yokuş aşağı biraz ilerleyince, bahçesi çitlerle çevrili bir evin önüne geldik. Agoradan, tiyatrodan, hamamdan parçalar yığılıydı bahçede, dışlı frizlerden biri evin duvarının bir parçasıydı artık. Ters çevirip, kapının biraz ilerisine yerleştirdiler beni, az öteye kardeşlerimden birini, öbür yanıma da stoadan bir başlığı; onun bizim gibi yaprakları yoktu, kıvrık koçbaşına benziyordu daha çok. Evin duvarına doğru istifledikleri ahşap blokları üzerimize yerleştirmeye koyuldular sonra; anlamıştım, sundurma yapıyorlardı ve bize de direkleri taşıma görevi düşmüştü. "Hadi," dedi adamlardan yaşlıca olanı, "üstü için merdiven lazım, yarın Musagillerden alıp, devam ederiz." Ve ikisi de yokuştan yukarı, açıklığa, daha sonra meydana dediklerini öğrendiğim yere geri tırmanmaya başladılar.

O günden beri işte burada, bu sundurmanın damını yılmadan usanmadan taşıyorum. Yerimden öyle memnunum ki, dağım yine karşımda, belki Aigainassos'te olduğu gibi tüm yerleşime hâkim değilim, ama meydana görüyorum, kardeşlerimden biri yanımda, şikâyetim yok. Aslında kendi halinde bir köydü burası, ben diyeyim son yirmi, siz deyin otuz yıldır, ziyaretçisi çok arttı. Sonradan anladım ki meğer hepsi bizim güzel şehrimizi görmeye geliyorlarmış, daha doğrusu şehirden kalanları. Ah bir de o eski halini görselerdi! İşte bugün de ziyaretçilerimiz hiç eksik olmadı. Sabah çıkan grup, öğlen döndü, meydandaki kahvede oturup, reyhan şerbetlerini, çaylarını içtiler. Akşamüstü, gene bizim yokuşun oradan inmeye başladılar, dönüş vakti gelmişti. Neşeyle aşağıya yürürlerken, aralarından genç bir kızla göz göze geldik, gülümseyerek yanıma geldi, yapraklarımı okşadı, "Bak," dedi arkadaşına, "Korint sütun başlığı, akantus yaprağının ucu kopmuş ama gene de ne kadar güzel." "Evet," diye cevap verdi arkadaşısı, "herhalde yukarıdaki Zeus tapınağından, orada birkaç tane ayısından görmüştük hatırladın mı?" Başımı salladı kız, bir fotoğrafımı çekti, uzaklaştılar. Bu dilde adım buymuş demek, gülümsedim, "merhaba", dedim, "ben Korint sütun başlığı".

* *Bulunduğu yapıdan alınarak, başka bir binada kullanılan mimari parça.*

ŞİMAL KESEPARA TRIAD: İNSAN, SOKAK, ŞEHİR

Eski bir Yunan felsefesi, sayıların her birinin karakterleri olan simge durumunda bulunduğunu söyler. Bu felsefeye göre; monad, bir rakamıymış. Tanrıyla birlikte Tanrı'nın yeryüzündeki tezahürü olan insanı sembolize edermiş. Diyad, ikiymiş. Evrendeki dualite sembolize edilirmiş bu rakamla. Aydınlık-karanlık, özgürlük-tutsaklık, bölünmek-birleşmek gibi bir tür karşıtlık ve birbirini bütünlüyle gösteren iki unsur ifadesiymiş. Bir ile ikinin birleşiminden oluşan üç ise triad'mış. İçinde, bir üçgenin köşeleri gibi birbirinden ayrı ve kopuk olmayan binlerce üçleme barındırır. Bu felsefeden esinlenilerek oluşturulan üçlemenin başkahramanları ise; insan, sokak ve şehir.. İçlerinde birbirlerini barındıran bu kavramların başlarına gelenleri işleyen üç hikâyede; kadersel ortaklıklar, yaşanan süreç ve sonuçlar farklı ölçeklerde gözler önüne serilmiştir.

İnsan

Derin bir uykudan uyandığımdaya beyaz steril bir odada beyaz çarşafın üzerinde uzanıyordum. Ne yaşadığımı hatırlamak için zihnimi kurcalamaya çalışıyordum. Fakat beynimin içindeki kesintisiz siren sesleri düşünmemi engelliyordu. Beyazlığıyla, beynim ve bedenimdeki acılara boşluk aralamak isteyen bu odaya nasıl gelmişim ben?

Otobüse binmişim. Şemsiye! Evet, sarı şemsiyemi okulda unuttuğumu fark ettim. Hemen dönüp koşarak okulun merdivenlerini tırmandım. Koridorun sonunda soldaki sınıfta hocam elinde şemsiyeyle karşıladı beni. "Tıp fakültesini kazanma hedefine bu kadar kitlenmen seni unutkan birine dönüştürdü." deyip takıldı bana. Gülüştük. Şemsiyeyi aldığım gibi okuldan çıkıp durağa doğru yürümeye başlamıştım tekrardan ve gelen otobüse binmişim. Kalabalık. Hatırladığım şey kalabalık. Ve karşı şeritten hızla bulunduğum otobüse doğru gelen bir başka otobüs. Sonrası beynimin içiyle aynı... Durmak bilmeyen sirenlere.

Kazada sol kalçamdan bedenime beni ortadan ikiye bölen metal bir çubuk girdiğini öğrendim. Tabii kol, göğüs, bacak ve ayaklardaki kırıklarda cabası. Her tarafım alçılı... Her günüm yatakta tavanı izleyerek geçiyordu. Fiziksel hareketlerim, hayallerim hatta hayatım saniyelik bir kazada elimden alınmıştı. Bu sırada bir mucize doğmaya hazırlanmış. Ağır hasarlı binanın eskisinden daha sağlam, daha özgün ve daha özgür tamir edilmesini arzulayan ailem yatağımın tavanına bir ayna asıp kucağıma bir tuval ve elime bir fırça yerleştirdiler. Ben her gün gördüğüm, her acısına, her hayal kırıklığına karşın yaşama tutunmaktan asla vazgeçmeyen kendimi, saçma taktığım çiçeklerimle resmetmeye başladım. Arkadaşlarım, doktorlarım, resim sanatının ehli sanatçıları beni takdirle alkışlayıp yüreklendirdiler. Ayağa kalkmak için, yürümek için, yeniden hayallerimi inşa etmem için sargılarımı ve acılarımı bir kenara koyacak kadar iyileştim, cesaretlendim ve yürüdüm.

İlk başlarda utandım protez bacağımla yürümekten. Kaçırılmış fırsatlar yığınında, doktor olma ihtimalimi düşündüm hep. Yangınların, şimşeklerin içerisinde kalmıştım ama ben yangın ve şimşeklerin içerisindeki uyumu görmeyi seçmiştim. Aydınlık ve karanlık yanlarıyla barışarak, özgürlüğün bir süreç olduğunu; dilemekle değil çaba göstermekle onu elde edebileceğimi öğrendim.

Şimdi şövalenin üzerine yerleştirilmiş tuvalde, içinde iki tane ben olan tabloya bakıyorum. İhtimallerin birinde doktor olmuş ben, ihtimallerin diğerinde kazayı yaşamış ve resimle tanışmış ben. İkisi de tek başına tam değildi. Tüm hayal kırıklıkları, acıları, düşleri ve çabalarıyla el ele tutuştuklarında BİR'diler.

Sokak

Cahit Bedevi'nin kutu gibi dükkânının kocaman cam vitrininde sergilenen, tadını damakta bırakan o leziz tatlıları... Her gün onlarca aralardı o dükkânın ahşap çerçeveli cam kapısını. Kimisi 'kalimera' deyip süzülürdü içeriye, kimisi 'napan be Cahit abi' diye. Cahit Bey de tatlılarının birleştirici gücünü tehditlere, yaratılan korkulara karşı dayanak olarak kullanmıştı hep. Sokağa inci gibi dizilen dükkân komşularının bir bir 'diğer tarafa' taşınmasına tanık olmuştu. Yıl 1958'i gösterdiğinde artık tatlı yiyip tatlı konuşulamayacağını anlamış, dükkânını Girne Kapısı'na taşımıştı.

Uzunyol mu dersiniz yoksa Ledra Caddesi mi demeyi tercih edersiniz bilmiyorum. Ben Lefkoşa'nın ticaret aksı demeyi tercih ederdim. Herhalde üzerinde cıvı cıvı insanların dolaştığı, sağına soluna dükkânların dizildiği, her bir dükkânından muhabbet seslerinin yükseldiği o Cadde'nin, Kıbrıs'ın ilk ikiye ayrılan yeri olacağından haberi yoktu. Yaşamın ve canlılığın sembolüken bir anda bölünmüşlüğün simgesi olmasına eminim Ledra da çok şaşırmıştır. Ve eminim ki, toplumsal ayrışmalar nedeniyle ortadan ikiye bölünen sokağın güney tarafında kalan insanlar da bir daha Cahit Bey'in tatlılarından yiyemeyeceklerini düşünüp üzölmüşlerdir.

Yıl 1963. Duvarlar ve barikatlarla ikiye bölündü sokak ve 2008 yılına kadar da bölünmüş sokağın bir yarısı ayrı, diğer yarısı ayrı gelişim gösterdi. Bir tarafı tanınmanın vermiş olduğu güçle daha çok yardım alıp dükkânlarını restore ederken, diğer taraf bulabildiği yardımlarla yenilenmeyi minimum düzeyde tutmak zorunda kaldı. 2008 yılında ise öncelikle kuzey tarafı yöneticilerin arzusu, sivil toplum örgütlerinin çabası ile Ledra'ya bir kapı açıldı... Lokmacı.

Cahit Bey'in tatlılarıyla bir ilgisi yok tabi bu kapının adının. Ama bana hep manidar gelir adı. Ege ve Akdeniz bölgelerinde âdettendir hayırdı da, şerde de 'lokma' dökmek. Lokmacı Kapısı, hayırlı oldu Ledra'ya. Duvara açılan kapı caddeye geçit araladı. Lokmacı sınır kapısında bir araya gelen, birlikte dans edip şarkılar söyleyen, kültürel etkinliklerde bulunan farklı etnik kökenli insanlar duvarların oluşturduğu sınırı özgürleştirdiler. Karşıt olarak görünenle, nasıl da uyum içerisinde akıp gideceklerini keşfettiler. Fakat Cahit Bey vefat edince, bir daha ne kuzeydekiler ne de güneydekiler onun o meşhur tatlılarından yiyebildi. Ledra'ya kimlik kazandıran çoğu işletme yerini yenilerine bıraktı. Ağızlardaki şerbet tadı hoş bir seda bıraksada, galip gelen devinim oldu.

Şehir

Şehir önce, Lefkoşa'nın tam ortasına mühür gibi basılan o güzelim burçların içinde büyüdü. Gel zaman git zaman, değişen hükümdarlıklarla şehir sığmaz oldu kabuğuna. Dışarılara taşıtı, büyüdü, serpildi... Yuvarlak kasnağın kenarına oya gibi işlenen 11 tane burcun içi, içinde tüm hükümdarlardan iz bırakan bir açık hava müzesine dönüştü. Sonra bir anda şehrin ortasında barikatlar, duvarlar belirmeye başladı. Duvarlar;

insanları, sokakları, şehirleri ayırıyorlardı. Fiziksel olanları şehirleri, sokakları; Fiziksel olmayanlar toplumları ayırıyordu. Örgüt mensupları, yöneticiler hatta birleştirici gücüne inandığımız din mensupları tuğlalar hazır edip harç karmıştı sembolik ve hayali duvarların, barikatların oluşmasına.

Elde ki yeşil kalemle haritanın üzerine çizilen çizgi, resmi olarak unvanını vermişti; Dünya'nın bölünmüş son başkenti... Lefkoşa. Aslında tek vücut olan bir şehrin, bir tarafı ilerlerken diğer tarafı ihmal edildi bir süre. Mümkün müdür ki; bir cismin yarısı toprağa zincirle bağlı kaldıkça öteki kısmı yükselebilir? Mümkün olmadı tabii. Önce bir altyapı sorunu patlak verdi. Duvarlarla görmemek, yok saymak kolaydı, fakat koku... Diğer tarafın varlığını ayan beyan ortaya çıkartıyordu işte. Çok affedersiniz, b.k'tan bir sebep karşılıklı istişareye getirmek zorunda kaldı iki tarafı. Sonuçta, özgürlüğü kısıtlayan hiçbir duvar gökyüzü kadar yüksek değildi.

Gökyüzü birleştiriyordu şehri, insanları...

Sonra iki tarafta ellerindeki hazinenin farkına vardı. Surlariçi'nin misafirlerini büyü sokaklarında zaman yolculuğuna çıkartacak güçteki hazinesi ilham kaynakları oldu. Birçok paydaşın ortaklıklarıyla yenilenme sürecine girildi. Fakat bu süreçte de, eski şehrin iki tarafı farklı gelişim gösterdi. Bu sefer koruma ve yenileme politikalarının yanında finansal aktör eksikliği baş gösterdi bir taraf için...

Eski şehir merkezinde, yeşil hattın silindiğini, şehrin BİR olduğunu, zaman bize gösterir mi? Bilinmez. Fakat bölünmüş bir başkentte yeni bağlantılar yaratan kamusal projelerin, şehir ölçeğinde sayılarını arttırmak ve bu sefer yeşil'i gerçek anlamında kullanmak öngörülü bir başlangıçtır. Öyledir ya; kamusal alanlara dolan, etnik ve dini farklılıklarını kardeşçe kucaklayan, keyifle sosyal ve kültürel etkinliklerde bulunan, sokaklarda dükkânlara girip çıkan, sohbet eden, alışveriş yapan insanlar atar damarı olur şehirlerin...

AYSEL ÖZÜSALİÇ KARANLIKTAKİ IŞIK

Karanlık bir koridor gibiydi hayat. Yürümüş yürümüş nihayet kendi kapıma ulaşmıştım. Sonrasında bir kilit sesi ve ardına kadar açılan bir kapı... Bu karanlığı sonlandırmak belki de bir düğme kadar uzaktaydı. Ya da değildi... Çünkü o düğmeye defalarca kez bassam da benim karanlığım sona ermeyecekti. Bu yüzdendi benim kendi ışığımı bulma çabam. Böyle başlamıştı benim ışık saçmayan gizli ışıkları bulma yolculuğum.

O düğme bana ışığı vermemişti belki ama üzerinde olduğu duvar hep yol göstericim olmuştu mesela. Dümdüz duvardı oysaki ama tutuna tutuna ilerlediğim bir ışık olmuştu benim için. İlk bitişinde mutfak kapısıyla sonlanan bir duvar. Sonra soğuk seramikler olurdu yol göstericim. Soğuktular belki ama sıcak yemeğe ulaşmamdaki ışıklılar. İronik ama benim gerçeğimdi bu. Acıkmadıysam uzun koridora devam ederdim. Mutfak kapısından iki adım sonra solda kalırdı banyo ve hemen önünde terliklerim. Giyip girerdim banyoya, ilerledikçe şıp şıp sesler gelirdi kulağıma. Lavabonun önünde hep az da olsa biriken, annemin de hep isyan ettiği sulardan gelirdi bu ses. Oysa ben severdim bu suyu. Her ayak basışımda banyoda olduğumu, dikkatli olmam gerektiğini hatırlatırdı bana. Bir de istersem şarkı söyleyebileceğimi... Belki sadece bana, belki de herkese öyle geliyordu ama burada sesim hep daha güzel gelirdi kulağıma.

Ellerimi yıkayıp kuruladıktan sonra banyonun da duvarlarına tutunma vakti gelirdi. Kendime bu sefer daha da soğuk ama yine yol gösterici bir ışık bulmuştum. Ardından uzun koridoru geçip salona gelirdim. Beş adımlık ahşap dokulu parkenin yol göstermesinden sonra halı alırdı sorumluluğu. Bana kendince "Benim kenarımdan geç, ortadan geçersen masaya serçe parmağımı vurursun!" uyarısı yapardı. Ayaklarımı sürüye sürüye ilerlerdim onun gösterdiği yumuşak yoldan. Ardından kendimi rahat koltuğa bırakırdım. Uzun, yorucu bir gün sonrası bir süre uzanırdım burada. Sessizliği dinlerdim uzun uzun. Düşüncelere daldımdım. Günümü düşünürdüm çoğu sefer, tıpkı bugün yaptığım gibi. Çok yol gezmiştim

bugün. Çok fazla yol göstericim olmuştu. Kimiyle ilk defa gittiğim yerlerin duvarları, zeminleri oldukları için ilk kez tanışsam da kimi evimde olup bana hep yol gösteren ışksız ışıklarımı. Yokluk içindeki varlıklarımı onlar benim. Kendi karanlığımı kabullenmişim ama onlarsız karanlık benim için imkânsızdı. Çocukken çok korkardım bu yol göstericilerim de giderse diye; çünkü herkes bırakabilirdi insanı. Yapayalnız, bir başına...

Çünkü insanlar giderdi, hayvanlar giderdi hatta bunu söylemek çok acı ama bazen duyular bile giderdi ama mekânlar hep benimleydi. Bazen duvarındaki dokusuyla, bazen yansıttığı sesiyle, bazen de buram buram kokusuyla olurdu hep yanımızda. Dedim ya bazen duyular bile gider diye, işte mekân tüm işlevlerinin toplamıyla da giden gözlerim olmuştu. Bundan dolayıldı ona karanlıktaki ışığım deyişim ve kopmazcasına sahiplenişim.

CENKER OKTAV BEN MEKÂN

İnsan: Kaç milyon yıldır buradayım hatırlamıyorum. Kaç yüz milyar farklı bedende can buldum sayamadım. Ancak bildiğim bir şey var, bu canların hepsinde de bir yerde barınmaya, güvenliğini sağlamaya, bir mekân içerisinde yaşamaya gereksinim duydum. Doğadaki mekânlar zamanla bana yetmedi. Bir yere girip çıkabilmek için kapıyı, nefes alabilmek için pencereyi, odaları oluşturabilmek için duvarı, döşemeyi, çatıyı, merdiveni icat ettim. Ve bütün bunların hepsinin birlikteliğine ise mekân adını verdim. Ancak mekânın ne olduğunu tam anlamıyla kavrayamadım. Bu yüzden sizleri çağırdım. Mekânın oluşumunda hanginizin ne kadar etkisi olduğunu anlamak istiyorum.

Kapı: Sevgili insan, milyarlarca yıllık bu evrenin küçük bir gezegeninin genç bir üyesi olduğunu unutuyorsun. Senden çok daha önceleri var olan pek çok canlı türüne yardımcı olan ben, nasıl oluyor da senin icadın oluyorum? Beni evrenin adını dahi bilmediğin yerlerinde, ayak basmadığın kuytu köşelerinde bulabilirsin. Mekânın ne olduğunu soruyorsun, söyleyeyim. Benim olduğum her yer mekândır. İçine giremediğin veya dışarı çıkamadığın bir yere mekân diyebilir misin? Mekân diye ayrı bir adlandırmaya dahi gerek yoktur. Beni görüyorsan, orada mekânı görüyorsun demektir.

İnsan: Benden önce sen sadece bir geçittin, bir aralıktan ibarettin. Ben sana açılıp kapanma düzeni sağlayan menteşeli sistem yaptım. O hayranlık uyandıran taç kapılar, taklar ve sanat tarihine giren tüm üretimlerle benden önceki halini nasıl bir tutuyorsun?

Kapı: Senin pek çok diğer canlı türünden daha fazla bana ve buradaki arkadaşlara tesir ettiğin yadsınamaz. Ancak bu tesirin karşılıklı olduğunu unutma. Beni öyle bir kavramsallaştırdın ki senin hayatında hem olumlu hem olumsuz tesir ettim. Bir kapı kapanır bir kapı açılır diyorsun. Kaderini bana bağlamışsın. Çalışmak için her kapıya başvurduğum diyorsun, geçimimi bana bağlıyorsun. Masraf kapıları açıldı diyorsun, giderini bana

bağlıyorsun. Hayatına dair her şeyi bana dayandırdıktan sonra beni değil de mekânı anlamaya çalışman saçma değil mi?

İnsan: Bu söylediğini buradaki diğer herkes iddia edebilir. Pencerenin de benim hayatımda senden aşağı kalır tesiri yok mesela. Gerçi camı 4500 yıl kadar önce bizzat benim ürettiğimi kimse inkâr edemez herhalde.

Pencere: Sevgili insan, kapıyı düşünürken yaptığın hatayı beni sorgularken tekrar yapıyorsun. Bizler cam veya ahşap değiliz. Menteşeli veya menteşesiz olmamız da esas konu değil. Bir yerden başka bir yere geçilmeyi sağlayan her şey kapıdır. Aynı şekilde bir yerden başka bir yere bakılabilmeyi sağlayan tüm boşluklar da penceredir. Mekânı da oluşturan haliyle bunlardır. Öte yandan ben şunu iddia ediyorum: Her kapı bir penceredir. Kapı dediğin aslında yere kadar olan pencereden başka bir şey değildir. Dolayısıyla kapının mekân diye ayrı bir adlandırmaya gerek olmadığı ifadesi doğrudur; ancak mekânın yerine geçen kapı değil, penceredir. Mekânın boşluklarını da, sınırlarını da, bir sınırdan diğer sınırı görebilmeyi sağlayan da penceredir. Mekânı anlamak, pencerenin bir çeşidi olarak kapıyı anlamaktan değil, doğrudan pencereyi anlamaktan geçer.

Duvar: Burada sessiz bir şekilde bekleyişime bir son vererek söz almak istiyorum. Zaten ilk sözün bana verilmesi en doğrusuydu. Zira beni anlamadan kapıyı veya pencereyi anlamlandırmak mümkün değildir. Kapı nereye geçiş yeridir? Bir duvardan başka bir duvara geçiş yeridir. Pencere boşlukları neyin boşluklarıdır? Duvarın boşluklarıdır. O halde duvarsız bir pencere, duvarsız bir kapı, kısacası duvarsız bir mekân düşünmek mümkün müdür? Odaları var eden, metrekareleri belirleyen, koltukların masaların nereye konulacağını sınırlarını belirleyen ben değil miyim? Mekân deyince akla ilk gelen benim. Bir odanın bütün duvarlarını kırın bakalım o mekâna dair ne kalır! Bir binanın tüm duvarlarını kırın bakalım o binaya dair ne kalır? Özetle mekân sınır demektir, mekânın sınırlarını belirleyen ise duvarlardır. Dolayısıyla mekân duvar demektir.

İnsan: Kapının düştüğü hataya senin de düştüğünü zannediyorum. Öyle bir şey söylüyorsun ki bunu iddia edebilecek pek çok yapı elemanı çıkar. Mesela bir yapının bütün döşemelerini kaldır, mekâna dair ne kalır? Döşeme de pekâlâ mekânın sınırlarını belirler.

Döşeme: Benim var olma sebebim gezegendeki yerçekimi yasasının varlığıdır. Ben diğer arkadaşlar gibi egoist açıklamalarda bulunmayacağım. Diğer arkadaşlara da kendi var olma sebeplerini hatırlatmak isterim. Evrenin birtakım kanunları söz konusu ve hepimiz bu kanunların izin verdiği ölçüde kendimize yer buluyoruz. Aramızdaki en genç ve en tecrübesiz varlık olan insan, hepimiz hakkında hak iddia ederek bizi kendi ürettiğini zannediyor. Ben ise en yaşlımız olarak hiçbir hak iddia etmemem gerektiğini bilecek tecrübedeyim. Evren var olduğundan beri varım. Nice göktaşlarına, nice yıldızlara, nice gezegenlere döşeklik ettim. Eğer illaki mekânı arıyorsanız ki bence gereksiz bir uğraştır, ayak bastığımız döşemede aramanız gerekir.

İnsan: Sizleri icat edenin ben olduğu söylemimden kastım, dünyadaki kültür varlıklarının oluşumuydu aslında. Sizin bakış açınızla benden önce var olduğunuzu düşünmenize itirazım yok. Ancak herkesin ayrı ayrı kendisinin mekân olduğunu, mekânı oluşturan ana unsur olduğunu söylemesine itirazım var. Görüyorum ki sadece ben değil sizin için de mekânın ne anlama geldiği tam bir muamma.

Çatı: Şimdiye kadarki konuşmacıların insana hak ettiği değeri vermediği için duyduğum rahatsızlık sebebiyle söz almak istiyorum. Beni var eden yerçekimi yasası değil. Tersine, ben insan aklı sayesinde yerçekimi yasasına rağmen var oldum. Döşeme evrendeki her şeyin altını kendine mal etti. Elbette ben de evrendeki her şeyin tepesini, üstünü, örtüsünü kendime mal edebilirim. Ama bunu yaparsam döşeme gibi başkalarını egoistlikle suçlayarak kendi egoizmime yer açmış olurum. Ben şunu iddia ediyorum: Dikey elemanlar olarak duvar ve kolon, yatay elemanlar olarak döşeme, giriş ve ben, organize bir aklın ürünü olarak sistematik inşa edilmiş bir mekânın parçalarıyız. Bu inşaat insandan önce de gayet tabii pek çok yerde vardı. Ancak bu gezegende bunu en iyi yapanın insan olduğunu da tespit etmemiz gerekiyor.

Merdiven: Tam bu yataylık ve düşeylik konusu açılmışken araya girmek istiyorum. Beni bir yere çıkmaya veya bir yerden inmeye yarayan düşey sirkülasyon aracı olarak tanıyorsunuz. Ben aynı zamanda yataylığı da kurmaktayım. Genişliğim yataylığı, uzunluğum düşeyliği belirler. Basamaklarımı budarsanız rampa olurum, eğimimi sıfırlarsanız döşeme olurum. Sadece binalar ve çevresinde değil caddelerde, sokaklarda, yollarda, her yerde belli belirsiz kendimi gösteririm. Kapısız, penceresiz,

duvarsız, çatısız, döşemesiz pek çok mekân gösterebilirim size. Ancak merdiven olmayan bir mekân gösteremezsiniz bana. Siz görmesiniz de orada mutlaka bir merdiven vardır.

Duvar: Keşke rampa da aramızda olsaydı da bu söylediklerine yanıt verebilseydi. Ancak söylenenlere göre buraya gelirken onu merdivenlerden aşağı atmışsın.

(Yarı gülüşmeler yarı bağırmalar yaşanır.)

İnsan: Değerli katılımcılar lütfen sakin olalım. Buradaki amacımız bir münazaradan galip gelmek değildir. Şimdi sözü çok farklı birine, hepimizin varlığına dokunmuş olan renge bırakıyorum.

Renk: Sizleri teker teker dinlemek büyük bir zevk. Zaten evrende çeşitlilik olmasa, farklılık olmasa, her şey ne kadar da sıkıcı olurdu. Bu sıkıcılığı gidermek adına her birinizin söylemi benim açımdan önemli. Öte yandan benim de her birinizin varlığına ne kadar dokunduğumu sizlerin takdirine bırakıyorum. Kendinize şunu sormanızı istiyorum: Üzerimdeki bu kırmızılık, mavilik, yeşillik, beyazlık veya siyahlık olmasa, beni kim görecek, kim kullanacaktı veya kim mekânda yaşadığımı söyleyebilecek? Bu soruyu sorduğunuzda renk olmadığı zaman mekânın var olamayacağını rahatlıkla tespit edebilirsiniz.

Işık: Renk dediğiniz, cisimler tarafından yansıtılan ışığın gözde oluşturduğu duyumdur. Burada görme duyusunun oluşabilmesi için üç temel varlığı tespit ediyoruz. Birincisi renk, ikincisi bu rengi görecek göz ve hepsinden önemlisi göz ile renk arasındaki bağlantıyı sağlayacak bendeniz ışık.

Şekil: Bu noktada beni de unutmayın lütfen. Şekli olmayan hiçbir cisimden söz edilemez. Renk ve ışık ne kadar olmazsa olmazsa, şekil de o kadar olmazsa olmazdır. Dolayısıyla ben şunu söylemek istiyorum. Kapıdan pencereye, duvardan döşemeye, çatıdan merdivene kadar söz alanlar içerisinde kimse belli bir şekli olduğundan bahsetmedi. Oysa bir kapıyı kapı yapan, o kapının kemerli mi kayar mı yoksa döner kapı mı olmasıyla ilgilidir. Renk dahi ikinci plandadır. Her pencere, her duvar ve hatta her mekân şekillerine göre adlandırılırlar.

Malzeme: Şekil dediğin nesnel bir gerçekliğe tekabül etmez. Kemerli kapı deriz doğru, ancak o kemeri oluşturan kilit taşıdır. Öte yandan ahşap pencere dediğimizde şekilden de bahsetmeyiz. Ve hatta taş ev, betonarme okul, çelik iş yeri dediğimizde bütünüyle binayı ve mekânı malzemesi üzerinden değerlendiririz. Kanaatime göre renk ve şekil diğer tüm elemanların önündedir; doğru, ancak malzeme hariç. Işığın da hakkını vererek bir kenara koymalıyım. Bu yüzden bana göre mekânı oluşturan iki temel unsur ışık ve malzemedir.

Işık: Ben o zaman size kronoloji üzerinden olayı özetlemeye çalışayım. 13.5 milyar yıl önce evren var oldu. 200 milyon yıl sonra ise ben evreni aydınlatmaya başladım. Daha sonra elektron ve protonlar oluşarak maddeler var olmaya başladı. Ardından şekil ve renk de belirince mekâna dair her şey oluşarak ilk canlıyı beklemeye başladık ki bu bekleme 10 milyar yıl kadar sürdü. Ondan sonra kapıdan pencereye, duvardan döşemeye, çatıdan merdivene hepiniz var olmaya başladınız. En son ise insanın varlığıyla hepimiz için bambaşka bir dönem başladı.

İnsan: Şekil, malzeme, renk ve ışık dörtlüsünden baktığımızda mekâna yönelik birtakım fikirleri yerli yerine oturtuyor. Ancak ben mekânın sadece gözle görülen veya duyularla algılanan bir özellikte olduğunu düşünmüyorum. Bana çok daha ötesi gibi geliyor. Şu sorumu yanıtlayabilecek biri var mı? Bir mekân içerisinde sıkılmama veya mutlu olmama sebep olan nedir? Bir mekânı sevmemi veya ondan nefret etmemi sağlayan esas faktör nedir?

Şekil: Burada renk, şekil ve malzemeyi bir arada düşünmemizi sağlayan biçim kavramını öneriyorum. Üçümüzü ayrı ayrı düşündüğümüzde şekilsiz bir rengin, malzemesiz bir şeklin mekâna bir katkısının olmadığı ortaya çıktı. Biçim adı altında üçümüzü beraber düşündüğümüzde, insanın estetik beğenilerine yönelik tüm taleplere karşılık verebileceğimizi düşünüyorum. İnsanın bir mekânı sevmesi, o mekânın biçimini estetik olarak güzel bulmasıyla mümkündür.

Malzeme: Ben bunu tek başıma gerçekleştirebileceğim yönündeki ısrarımı sürdürüyorum. Biçim uydurulmuş bir kavram olmak yerine gerçek olsaydı, aramızda bulunur ve kendini başka birinin ifade etmesine gerek kalmadan açıklardı.

Pencere: Biçim her zaman bir şeyin biçimidir. Biz yapı elemanları olarak her birimiz, biçimin varlığını içimizde hissederiz. Malzeme ve rengin kendi perspektifinden bunu hissetmemesi normal olabilir. Ancak duvara da sorsanız, çatıya da sorsanız bir biçimi olduğunu inkâr etmezler.

Çatı: Elbette ki benim çatı olarak bir biçimim var ama bu benim çatı olmaklığımyı açıklayan bir unsur değil. Benim biçimim gezegendeki birçok uygulamada farklılık arz edebilir. Bu nedenle ben biçimin varlığını içimde hissetmiyorum. Benim varlığını hissettiğim şey biçim değil, işlevdir. Pek çok farklı biçimde çatı düşünebilirsiniz. Öte yandan bir yapıyı örtmek, kapatmak amacıyla olmayan bir çatı düşünemezsiniz.

Merdiven: Çok doğru! Üst kata çıkılma veya alt kata inme amacı taşımayan bir merdiven düşünsenize! Mavi fil düşünme demek gibi bir şey bu.

Kapı: Malzemenin biçim için söylediğini işlev için de söylememiz mümkün. Mademki hepimizin amacını belirleyen bir üst akıl var, niçin burada değil ve çıkıp konuşmuyor?

İnsan: Bu noktada benim konuşmam gerekiyor. Biçim ve işlev burada değil; çünkü mutluluk ve hüznün de burada değil. Ancak ben buradayım. Ben buradaysam işlev ve biçim de burada. Kapı var olabilir. Kapının bir rengi, bir malzemesi de var olabilir. Ancak bir kapı nasıl olmalıdır diye sorduğumda, bir kapının güzel görünmesi için neleri barındırması gerektiğini düşündüğümde, biçimin getirdiği estetik kaygıları kurarak kapıyı bir sanat eserine dönüştürmeye çalışırım. Döşeme ve duvarlar odaları oluşturabilir. Ancak odaların içindeki yaşamın nasıl programlanması gerektiğini sorduğumda, toplumsal olarak daha iyi yaşam alanlarının nasıl kurulabileceğini araştırdığımda, işlevin getirdiği kararlarla mekânı tasarım nesnesine dönüştürmeye çalışırım. Böylece estetik ve teknik, biçim ve işlev birlikteliğiyle tasarım varlıklarından biri olan mekânın oluşumunu sağlar.

(Uzun bir sessizlikten sonra...)

İnsan: Ben gidiyorum. Sanırım bana ayrılan sürenin sonuna geldim. Mekânın ne olduğunu ve diğer pek çok soruyu tam anlamıyla çözemesem de, bütün bu sorgulamalar ışığında epey yol aldığımı söylemek mümkün. Ancak sorgulamaları hayata geçirebildim mi, dünyayı daha yaşanabilir bir mekâna dönüştürebildim mi, pek sanmıyorum. Hepinize teşekkür ederim.

(İnsan çıkar.)

Kapı: İnsandan sonra yaşayan diğer canlılar da zamanla ayrıldılar ve şu anda bir yerden başka bir yere girip çıkacak kimse kalmadı. Dolayısıyla bana ihtiyaç da kalmadı. Ben de ayrılıyorum.

Pencere: Aynı şey benim de başıma geldi. Hava alacak kimse olmayınca, bize de gerek olmuyor.

(Kapı ve pencere çıkar.)

Duvar: Bir süre sonra sınırın varlığı anlamını yitirdi. Herhangi bir yeri başka bir yerden ayırmanın manası kalmadı. Ben de çekiliyorum.

Döşeme: Gezegen eskisi gibi değil. Aşağısı yukarısına, sağ sola karışmış durumda. Yönlerin hiçbir anlamı kalmadı. Gitmeyi istemesem de mecburum.

Çatı: Döşeme ve çatı diye iki ayrı varlıktık, zamanla birbirimizi karıştırdık olduk. En son da kendimizi tamamen kaybettik ve yok olduk.

Merdiven: Ne yatay kaldı ne düşey. Her şey yerle yeksan oldu. Olmayan yerleri birbirlerine bağlamak ne mümkün...

(Duvar, döşeme, çatı ve merdiven çıkar.)

Renk, Şekil ve Malzeme: Hiçbir cisim geriye kalmadı. Olmayan şeyin rengi, şekli ve malzemesinin olması ne mümkün!

(Renk şekil ve malzeme çıkar.)

Işık: Yine kaldım kendi kendime. Göz açıp kapayınca kadar geçti her şey. Birazdan ben de yerimi karanlığa, hiçliğe devredeceğim. Nerede peki bu aradığımız mekân? Ne başlangıçta, ne de sonda karşımıza çıkmadı. Ya da çıktı da biz mi göremedik, anlayamadık? Belki de soruyu yanlış sorduk. Neyse, ben de gideyim de mekân zamanla birlikte otursun hiçliğin koltuğunda.

(Işık çıkar ve toplantı biter.)

ASENA İREM ÇİMENTEPE YARIM PATATES

Sıcak bir gündü. Annesi pazara giderken o da takılmıştı annesinin peşine. Aslında istememişti kadın, kızının gelmesini. “Kalabalık olur, bak hava da sıcak.” demişti, ama nafile. Nasıl bir yerdi pazar merak ediyordu. Çocuk merakını yenememişlerdi. İsrar kıyamet ikna ettiği annesiyle düşmüşü yollara. Pazar arabasının bir ucundan o, bir ucundan da annesi tutmuştu. Bu yürüyüş sırasında hep hayal kuruyordu. Acaba renkli bir yer miydi, yaşlıları var mıydı? Sokakları birer birer geçerken annesi onu tembihledi her gördüğünü istememesi hakkında. “Uslu dur ve peşimi asla bırakma.” dedi. Bu sözler onu az da olsa tedirgin etmişti. Nasıl bir şey onu bekliyordu artık hayal edemiyordu. Sokakta oyun oynamak gibi bir şey olmasa gerekti. Kalabalığa ve uğultuya doğru yürümeye devam ettiler. Uğultular yaklaştıkça sesleşti, birileri bağırıyordu. İşte o an tedirgin oldu ve eve gitmek istedi ama bunu annesine söyleyemezdi. Pazara gelmek için çok fazla ısrar etmişti. Nedenini anlayamadığı seslerden giderek korkmaya başladı. Pazar arabasının köşesinden çekilip annesinin yanında yürümeye başladı. Güçlü durabilirdi ama henüz 5 yaşındaydı.

Üstü kocaman kumaşlarla örtülü o sokağa girdiler. Bağırışlar önlerinde tezgâhlar olan insanlardan geliyordu. O kadar yüksekti ki sesler, anlamakta güçlük çekiyordu. Önünden geçtikleri tezgâhlarda birkaç saniye duraksayıp satıcıların ne dediklerini anlamaya çalışıyordu. İrice bir adam “Gel abla gel, domata gel!” diyordu. Domat dediği önündeki kırmızı, kahvaltıda yediği şeydi. Neden domat deniliyordu ki? Diğer tezgâhtaki kadın biberlerinin taze olduğunu haykırıyordu. Onun meraklı bakışlarını gören satıcı kadın gülümsedi. Korkmuştu, çünkü o bir yabancıydı. Adımlarını sıklaştırıp annesini can havliyle yakaladı. Yerler taş olduğu için kimi zaman minik ayakları taşların arasındaki boşluklara denk geliyordu. Annesinin eteğinden tuttu ve onunla aynı hizada yürüdü bu sefer.

Bir tezgâhta durmuşlardı. Annesi satıcı adama meyvelerinin taze olup olmadığını soruyordu. Parmak uçlarında yükseldi tezgâhtaki meyveleri

görebilmek için. Salkım salkım üzümler orada tahta tezgâhın üzerinde duruyordu. Tezgâhın üzerine de kareli kırmızı bir örtü sermişlerdi. Ağzı sulandı üzümleri görünce. Aklına üzüm düşünce parmak ucunda olduğunu unuttu ve dengesini kaybetti. Son anda tezgâhın yanındaki ahşap direği tuttu. Bu ne böyle diye kafasını yukarı kaldırdı. Fark etti ki bu direklerden birden çok vardı. Direkler o kocaman kumaşları tutuyordu. Pazara girdiğinden beri bir merakını başkasına soru sormadan giderebilmişti. Annesi ona seslendi ve devam ettiler. Pazar arabasının içine bir poşet üzümü koymuştu annesi. Tuttu pazar arabasını, annesi pazar arabasını çekiyor, o da peşinden sürükleniyordu. Yerdeki taşlardan dolayı pazar arabası epey yalpalıyordu. Bu durum onun da yalpalamasına sebep oluyordu. Gözlerini tezgâhlardan alamıyordu, ilginç bir yerdi burası. İlerledikçe de kalabalık artıyordu. Küçük olduğu için bazı insanlar onu görmüyor ve çarpıyordu. Sinirleniyordu onlara, ta ki annesi aniden durana kadar. Pazar arabasına çarpıp geriye doğru düştü. Refleks gereği yere ilk ellerini basmıştı. Taşlar avuçlarını yuzmuştu, canı acıyordu. Annesi geriye doğru baktı ve “Aman be kızım!” dedi. Suçlu gözlerle kaldırdı kafasını, tepedeki kumaşın yırtığından içeri süzülen güneş gözlerini almıştı. Annesi ona doğru hamle yaptı ve kollarının altından tutup onu kaldırdı. Karşı tezgâhtaki kadın onları tezgâhın arkasına davet etti. Tezgâhın arkasına geçtiler ve yarım şişe suyla ellerini yıkadı annesi. Annesi sinirlenmişti, bunu ellerini sert ovuştundan anlayabiliyordu. Annesi bastırıldıkça canı yansa da dayanmalıydı. Tezgâhtaki satıcı kadın kesik yarım bir patates uzattı annesine “Yaraya bas.” diyerek. Patatesti o, yenen bir şeydi, nasıl iyi gelebilirdi ki? Şaşkınlıkla bakıyordu ellerinde tuttuğu patatese.

Annesi onu elinde patatesle bu sefer pazar arabasının içine koydu, poşeti dış tarafa asarak. İlerlemeye devam ettiler. Pazar arabasının içinde olmak çok keyifliydi adeta lunaparkta gibiydi. İlerledikçe tezgâhlarda satılan şeyler meyve sebzededen çıkıp kıyafete dönüşmüştü. Kimi satıcılar bu sefer tezgâhların arkasında değil, üzerindeydi. Kadınlar tezgâhların üzerindeki tepeleme kıyafetleri ayıkıyorlardı, sanki bir şeyler arıyor gibi. Annesi o tezgâhların hiçbirinde durmadı. Sokağın sonuna da yaklaşmışlardı. Çıkışa yakın yerde dolaplar gördü içinde peynir, yoğurt olan. Annesi orada durdu. Satıcı adam onlara ne istediklerini sordu. Annesi eliyle işaret etti bir peyniri. Adam elindeki bıçakla bir lokma kesip uzattı onlara. Tam hamle yapıp peynirden alacaktı ki annesi iki parmağıyla kavradı peyniri ve yedi. Satıcı adam onun hüznü gözlerle baktığını fark etmiş olacak ki yeni bir lokmalık

peynir yapıp “Abla çocuğa da ver, göz hakkı.” dedi. Çok sevindi ve teşekkür etti adama, annesinin ağzına tıktığı peyniri yutmaya çalışırken. Aldılar peynirden bir kalıp ve pazardan çıktılar. Onunsa aklında tek bir şey vardı, eve gidip abisine pazar hakkında her şeyi anlatmak.

Eve vardıklarında abisi her zamanki yerinde yatıyordu. Koşarak yanına gitti. Bunu gören annesi ona seslendi: “Ellerini yıkamadan sakın abine dokunma.” Unutmuştu abisinin hassas bir bünyesinin olduğunu, anlık hayal kırıklığıyla geri döndü ellerini yıkamaya. İçinde bir ukteydi abisine doya doya sarılmak, onunla oyunlar oynamak. Annesi hep derdi abisinin diğer abiler gibi olmadığını. Aslında onun hatırlayamadığı dönemler o da diğer herkes gibiymiş ama bir gün hasta olmuş abisi ve hep yatmak zorunda kalmış. Alışmıştı bu duruma, bundandır ki dışarıda gördüğü her şeyi abisine anlatmayı görev bilmişti kendine. Ellerini yıkadıktan sonra döndü abisinin yanına. Dizlerini kırıp çömeldi ve başladı ona pazarı anlatmaya:

-“Biliyor musun? Pazar kocaman bir yer. Herkes bağırıyor orada bir şeyler satabilmek için. Hava çok sıcaktı ama kumaş yapmışlar üstünü, o yüzden gölge oluyor.”

Abisi birkaç tanımsız ses çıkardı, kız ise ne dediğini anlamış gibi devam etti:

-“Evet, hiç terlemiyorsun. Sadece kalabalık, o yüzden sıkışıyorsun. Küçüğüm ya ben o yüzden görmediler beni kimi zaman. Bak hatta ellerime.” dedi ve küçük avuçlarını abisine doğru kaldırdı. “Düştüm yere”, dedi. Abisinin sesi toklaşmıştı. Anladı ki kızmıştı ya da üzülmüştü. Direkt cevap verdi: “Hayır hayır canım acımadı, patates bastık üstüne. İyi geldi.” Sonra annesi seslendi gelip yemeğe yardım etmesi için. Abisini alnından öptü ve mutfağa gitti. Annesi tezgâhta yeni aldıkları peyniri dilimlerken, o yeni aldıkları yıkanmış üzümüleri salkımlarından ayırıp kâseye doldurdu.

Annesi yarın da dışarı çıkacaklarını söyledi. Yine pazara gideceğiz diye düşündü. İçinde bir yanı pazara gitmek istemiyordu. İnsan kalabalığı ve sesler onu sıkıştırılmış hissettirmiş ve kimseye itiraf edemese de korkutmuştu. Pazar büyüklere göre bir yerdi. Diğer yanı pazara gitmek istiyordu çünkü bugün yaralı ellerine patates veren satıcı kadını bulmalıydı. Pazardan patates almalıydı. Ellerindeki yaralara iyi geleceğini söylediği patateslerden almalıydı ki abisinin yaralarına koyup onu iyileştirsin.

Ertesi gün yine annesiyle koyuldular yola. Bu sefer pazar arabaları yanlarında değildi, bu yüzden üzülüyordu. Çünkü bu demek oluyordu ki pazara gitmeyeceklerdi. Sokakları geçerken dün pazarın olduğu sokağa doğru yürüdüklerini fark etti. Ama değişik bir durum vardı. Onu dün korkutan uğultuları, dev sesleri duyamıyordu. Yaklaştıkça fark ediyordu ki o kocaman kumaş parçaları artık yoktu. Kafası karışmıştı, gözlerini ovuşturdu. Sokağa girdiklerinde tezgâhları göremedi. Onun yerine sokakta şimdi sağlı sollu arabalar park etmişti. Dünkü kalabalıktan eser yoktu, sadece birkaç insan sokaktan öylece geçip gidiyordu. Anlayamamıştı. Burası pazar değilse neydi ya da pazarsa şu an neydi? Sokağı yürürken bu sorularla boğuştu. Küçüktü, kendine cevap veremiyordu. Ta ki yerde kesik yarım bir patates görene kadar.

MEHMET ŞEMSİ AKANYETİ

DELI KARANLIĞI DELEN DELİKANLILIK

Başkent'in Dr. Küçük Parkı'ndaki yürüyüşten sonra evin yolunu tuttuğumda güneş çoktan batmış, karanlık çökmüştü. Aniden şimşek çakınca sık sık olduğu gibi elektrik gitti, sokak lâmbaları söndü. Korkularımın tetikleyicisi KARANLIK koyulaştıkça koyulaştı. Küçüklüğümde beri katmanlar halinde içimde oluşan korkuyu ıslıkla bertaraf edebilirim sanısıyla dudaklarımı üflemeli çalgıya dönüştürdüm. Karanlıkta yürümemin gittikçe güçleştiği bir anda karanlığın bir damlası izlenimini veren karanlıktan daha kara bir kedi, kaşla göz arasında, teklifsizce ayakkabılarıma sürünerek geçerken anılan korku katmanlarımı bir yanardağ gibi harekete geçirdi. Ve ben nerde olduğumu nereye gittiğimi unutarak elektriksiz gecelerde masallaştırarak çocuklarıma anlattığım delikanlılık dönemime daldım suyu soğuk bir havuza atlar gibi.

Yıl 1963.

16 yaşındayım.

Küçük kasabamız çok üzünçlü bir duyumla çalkalandı.

Baf köylerinden birinde öldürülen 16 yaşındaki delikanlının cenaze töreni kasabamızda yapılacak. Camideki cenaze namazından sonra kasaba dışında 1950'de hizmete giren yeni gömütlükte toprağa verilecek. Cenazenin getirilişi, bayrağa sarılı tabutun kasabamızın tek minareli tek camisinin giriş bölümüne, musalla taşı boyacı iskelesi gerisinde kaldığından, genel etkinlikler için istiflenen hasır iskemleler üzerine yerleştirilmesi, akşamı bulduğundan törenler yarına kaldı.

Yedi sokağın kavuştuğu küçük kasabamızın ünlü meydanı yarın yine mahşerî bir kalabalıkla dolup taşarak unutulmaz günlerden birine daha tanıklık edecekti. Tam caminin karşısındaki, çocukların oyun oynarken ve polis kaçaklarının saklanacak yer ararken tercih ettikleri geniş kovuklu yüzyıllık çınar ağacı; sömürge döneminde 1950'lerde Kraliçe II. Elizabeth'in tahta çıkışının anısına yapılan tek tip beton, yalıklı çeşme; spor kulübü binasına

dönüştürülen eski gömütlük; soyadsız dönem de kullanıcılarını lâkaplı adlarıyla ezberlediğim kahvehane; bakkaliye; kiliseden dönme cami; 2 cümbez ağacı, tüm görkemiyle taş, metal külahlı minare, kooperatif bakkaliyesi; cami altındaki kemerli tek penceresi, taş merdivenin ilk basamaklarına bakan berberin minik mekânı; zemin katında kutsal kitap silah ve bayrak üzerine el koyarak gerçekleşen mücahitlik yemini törenseline yer aldığı 2 katlı ilk ilkokul binası; ayakkabı dükkânı; terzihane ve diğer ufak tefek binacıklar hep bu meydana, meydandaki işlevlerin akışkanlığına bakarak var olduklarını fark ediyorlardı.

Küçük dükkânında berber ile derinlemesine sohbete dalan babamla beraberdik. Herkesin dilinde öldürülen 16 yaşındaki delikanlı ve onu kasabamıza getiren yüzündeki iç paralayıcı benzersiz acının ifadesiyle dikkat çeken babasıydı. Her ikimizin de 16 yaşında olmamız, bu olayın

A. Cemal Poyrazer arşivi (1960'lı yıllar)

B. Latif Ali arşivi (1980'li yıllar)

beni herkesten daha çok etkilemesine yetti. Acaba ben de aynı şekilde öldürülecek miyim kuşkusu/varsayımı, olayı duyumladığım andan itibaren içimi titretmeye başlattı. Başımın belâsı karanlık oldukça koyulaştığından berberle vedalaşıp tam eve gidecekken berberin kardeşi müezzin, dar ve alçak kapıdan içeri girdi. Berber, yeni gelene bakarak bana:

B

“Yukarıdan bir iskemle kap da gel!” demez mi!!!

Ben içimde depreşen korkuyu örtbas etmek için hemen ayağa kalkıp yerimi yeni gelene verdim. Aynı anda delikanlılık, erkeklik damarımda dolaşan kan, korkunun kol gezdiği kılcal damarlarıma hızla karışmaya başladı. Dışarıdaki ve üst kattaki karanlığı sadece hayâl etmek bile korkunun egemenliğine yeterdi. Hızla çoğalan korkumdan renk vermemeye çalışarak kendimi basık, dar kapının dışında buldum.

Gölgesindeki taş dibeklerde ahşap tokmaklarla iki kişinin, düğünlerin baş tacı döğ- me pilâvı (herse) yapmak için ıslak buğday döğdüğü, kılıç-kalkan ve ip çekmede yarıştığımız devasa çınar ağacı, ancak birkaç saniyelğine oyalayabildi beni.

Altı rıhtlı taş basamaklara henüz daha yönelmeden yaşım gereği harekete geçen hayâl gücüm, iskemlelerin bulunduğu yerdeki tabutu gözlerimin önüne getirdiğinden olduğum yerde çakılıp kaldım. Yoğunlaşan korkudan bacaklarım titremeye, birbirine dolanmaya başladı. Ama içimdeki 16 yaş ruhu ve erkeklik duygusu, “Hayır. Getirmem. Çünkü korkuyorum!” dememi önlemekle kalmadı, beni yavaştan kapının önünden ilk basamağın karşısına sürükledi. Korkuluksuz taş basamakları tırmanmaya başlamadan önce yine kısa bir anlığına döğme pilâvına takıldım! Dibeklerde dövülmeye başlamadan önce omuzlarda, küçük tahta teknelerde, pembe tülle örtülü olarak gelen ıslak buğday anılan basamaklara ve iki merdiven kolunu birleştiren sahanlığa dizilirdi. Basamak yerine bu teknicikler içindeki ıslak şişmiş buğdaya basar gibi hissettim kendimi bir anlığına...

Taş sahanlığa ulaşına dek akla kararı seçtim. Sahanlıktan ana giriş kapısına ulaşmak için taş bir basamak daha çıkmak gerekirdi. Kemerli sabit başlığı ile yeşil boyalı ahşap iki kanatlı kapı, sonradan eklenen geniş giriş bölümüne açılıyordu. Kapının sağ kanadını aralayıp içeri girdiğimde karanlık ve korkum yoğunlaştıkça yoğunlaştı. Her an tabutun içine düşebilirim, cesede dokunabilirim kaygısıyla hasır kaplı tahta iskemlelerin ve tabutun bulunduğu yere doğru ellerimi öne uzatarak santim santim ilerlerken yüreğim ağzıma gelmişti. ZAMAN, yoğun bir bataklık gibi dizlerimden yukarı doğru yavaşça yükselip beni boğmak üzereydi. Sağ ayağım dokunur dokunmaz hareket eden ve tabutla ilişkisi olmadığı belli olan iskemleyi kapıp taş sahanlığa çıkmam, altı rıhtı uçarak inmeme, alçak dar kapıdan içeri dalmam bir oldu. Korkmadığımı, erkekliğimi, delikanlılığımı; bir maske gibi yüzüme ve vücut dilime geçirirken içimdeki ölüm korkusu dinmemiştii.

C

Bir yandan eve gitmek için can atarken öbür yandan da yarın öleceğim sanısıyla her köşesinde bir yaşanmışlığım olan camiyle, meydanla evimiz arasındaki güzergâhı son bir kez daha tatmak istiyordum.

Taş beşik tonoz çatısı, freskleri alçı ile kapatılan duvarları, birinin mihraba dönüştürüldüğü iki cümbez ağacının gölgelediği bahçeye bakan kemerli pencereleri ile kilise; korkuluksuz iki sütunlu iki kollu taş merdivenin, minarenin, yeşil boyalı ahşap minberin, kadınlara ayrılan asma katın, kemerli pencere kapılı giriş bölümünün eklenmesiyle camileşme

C. Kıbrıs Gazetesi 14.05.2021

sürecini tamamlamıştı. Bayramdan bayrama götürüldüğüm camide kışın duvarlardaki çatlaklarda biriken, boncuk gibi parlayan su damlacıklarını, alçı altındaki çarşıya gerili İsa'nın, kucagında bebeği ile Meryem Ana'nın, 12 havarinin, kanatlı güzel kızlara benzeyen meleklerin gözyaşları sanırdım. Namaz sonrası ellerim açık imamın duasını dinlerken gözlerimle kulaklarım pencereden dışarıya kayar, cümbezin eliptik yapraklarının titreşmesine, serçelerin cıvıldaşmasına dalardım. Bayram namazının iki rekât olduğunu ezberlemiştim ancak okunacak sureleri bilmediğimden, hata yapmamak için ya önümdekini ya da yanımdakini taklit ederdim en azından hareketlerim doğru olsun diye. Duvara çakılı çivilerdeki, metal/ ahşap tespihliklerdeki zeytin çekirdeğinden, boncuktan yapılmış rengârenk tespihler yeterli olmadığında cami müdavimlerinin başparmağını diğer parmaklarının boğumlarına ritimle dokundurarak tam 33'e ulaşma becerisini hayranlıkla izlerdim. Altına sazdan kamıştan örülmüş hasır serili, dokuma parça halılar üzerindeki karmaşık renkli desenlere dalar gider, herkes secdeye varmışken ben halâ ayakta kalırdım.

Caminin sağ tarafındaki taş istinat duvarının pekiştirdiği, iki cümbez ağacı ile gölgelenmiş toprak alancık, hamam ve köşedeki küçük ayakkabıcı dükkânı ile sınırlıydı. Berber dükkânı önünden istinat duvarı boyunca ilerlerken ayakkabıcıya varmadan sağdaki terzihanedekilerle, ben ağaçta cümbez yararken onlar ütü yaparken yüksek sesle şakalaşırdık. Ayakkabıcıdan sola dönerek henüz asfaltlanmamış taşlı, kayalık, çok dik Hamam Yokuşu'nu tırmanırdık. 1963'lerde mücahitlerce tutukevi olarak kullanılan soldaki hamama küçük yaşlarda nenemle gidişimi, küçük iki

kubbe altında yoğunlaşan su buharını, renkli cam kırıkları ile doldurulmuş tavan deliklerinden sızan gökkuşağımsı ışık şeritlerini bilerek anımsadım. Az ilerleyince yine solda kalan, çok basamaklı bir girişi olan, aynı yıllarda karargâha dönüştürülen tek katlı öğretmen evi – Hamam ve Caminin arka duvarları –Hamam Yokuşu'na koşut su evleği boyunca yükselen demirli beton perde duvarı arasındaki dev badem ağacını bilerek anımsadım. Gece nöbetinde uykuda yakalanan bazı toy mücahitlerin ayaklarından dalına asılıp cezalandırıldığı ağacı... Yokuşun başında solda küçük bir şelâle gibi akan suyun sesi, karanlığı unutturan ışığa dönüşürken dikiş-nakiş okuluna dönüştürülen müdür evi ve meydandaki çeşmenin aynısı dikkat çekerdik. Kasabamızın her mahallesinde benzeri bulunan bu çeşmeden tenekelerle su taşıdığımızı, hayvanlarımızı yalağında suladığımızı bilerek anımsadım. Mahallemizdeki hanaylı tek ev dedemindi ve bizimki de geniş ahşap iki kanatlı bir yüklük kapısı ile onunkine bitişikti. Dedem evde olmadığında nenemle çıktığım hanayın üç penceresinden de körfezin sürekli değişen rengine bayıldığımı, yazda her taraf cayırcayırcı yanarken kerpiçten, alçı sıvadan, mertekle kamışlar üzerine serilmiş toprak, döşemesi ak 30x30x1 cm doğal mermer kaplı namsiyeli iki kişilik, metal dört direkli yatağı, bir sediri, bir komodini ve iki hasır iskemleden ibaret mefruşatı ile bu orta boy odadaki serin meltemle mest olduğumu bilerek anımsadım. Yatağıma girene dek korkularımı babama çaktırmayım diye!

Kapıları sundurmaya açılan iki odadan küçük olanında ben, diğerinde ise annem, babam, benden küçük üç kardeşim yatıyordu. Onlar uykuda gezinmeye, babam horlamaya başladığı halde ben bir türlü uyuyamıyordum. Tavandaki mertekleri, kamışları kaç kez saymama, evimizin taş temelini yalayarak akan evlekteki suyun müzikaline takılmak istememe, her türlü duayı okumama karşın uyku benden kaçarken yerini korku dolduruyordu...“Beni de böyle öldürecekler çünkü ben de 16 yaşındayım.” saplantısı, çıldırtıcıydı. Babamın horlaması bu yangına benzin serpiştiriyordu. Sabahleyin komşuların bizim avluda toplanarak, kurşun eritip başımın üstünde tutulan kalbura dökerek, anlamadığım dualar okuyarak tamamladıkları korku çıkarma törenseline dek korkudan kıvrınmayı sürdürdüm. Çünkü korkunun artçı depremleri dinmek bilmiyordu. (Kahramanmaraş'ta vücut hacminden daha dar bir yere sıkışıp kalanların korkusu önünde utanarak yazıyorum-06.02.2023 saat 04: 17). Uyuyamayınca yine caminin içine dalıyorum. Minareye çıkıyorum. Gözümün ulaştığı her yeri şerefeden seyrediyor, 16 yaşımın biraz gerisine gidiyorum korkudan kaçmak isteyen

bilinçaltımla. Üçgen taş basamaklarından döne döne çıkarken arada bir durarak dikey, minik havalandırma deliklerinden merakla çevreye baktığımı, şerefeye soluk soluğa ulaştığımı, zirveye ulaşmanın verdiği kıvancı yeniden yaşıyorum. Şerefede, sırtımı minarenin dairesel taş yüzeyine dayaya dayaya parapet korkuluğa başım döner aşağı düşerim korkusuyla dokunmadan şerefeye çıkan minimal kapıya ulaştığımda gözlerimle çektiğim ve halâ özel albümümde sakladığım dairesel fotoğraf tamamlanırdı. Çok uzaktaki Trodoslar Torosları çağrıştırırken küçük kasabamızın adını taşıyan körfez, mahalleler, bu fotoğrafta yer kapmak için adeta yarışlılardı. Körfez yönüne doğru eğimli sokaklarının iki yanına dizili çoğunluğu tek katlı ak evlerin bittiği yerden sahile dek yayılan bereketli ova, ileride küçük kasabamızın yeni adında pay sahibi ve Türkiye'deki benzer adlardan dolayı tatlı karışıklıklara neden olacaktı.

D

İngiliz egemen bölgesindeki kumu az, çakılı bol sahil şeridi; yazın yerli halktan çok İngiliz ailelerinin (Birleşik Krallık' tan gelen İskoçlara, Gallilere, Kuzey İrlandahlara, hatta Hint kökenli Gurka askerlerine de biz İNGİLİZ derdik!) tadını çıkardığı henüz kirletilmemiş tertemiz bir plâjdi. Bisikletle veya yaya, ergenlik hayâllerimizle gittiğimiz bu yerde güneşin batmasına

D. Cihan Kombos arşivi (1950'li yıllar)

yakın denizin yüzeyinde sabitlenmiş yapay bir hedefi yapay bombalarla bombardıman eden İngiliz savaş jetlerini, ışıldayan metalik gümüşi rengiyle barış güverciniymiş, deneme bombasının yarattığı ses kirliliğini de Ramazan topuymuş gibi algıladık....

Bir bayram namazı sonunda anılan cenazenin bir geceliğine istirahat ettiği ve benim rahatımı kaçırdığı giriş bölümünde, bir süreliğine rahmetli dedemin metresi olduğunu yıllar sonra öğrendiğim, istemeyerek şeytana uymasını bağışlatmak için dua etmek yerine ölene dek kendini caminin genel temizliğine adayan Hatice Halayığın bana beni yiyecekmiş gibi sadece gözleri ile değil dudakları ile de bakışını; dedemle çok özel yaşadıklarını o an sanki benimle de denemek arzusunun gizlenemeyecek denli gözlerini kararttığı şeklinde algılayıp yorumlamıştım.

Ulusal günlerden birini kutlamak için meydana dolan halka son olarak İstiklâl Marşı şiirinin okunacağını duyurmuştu müdürümüz. Taş sahanlıkta iki sütuna gerilen ipteye hışırdayan kâğıttan bayrakların altında şiiri kıvançla bitirecekken son üç dizeye geldiğimde Şinasi'nin Ebullaklara rolünü üstlendiğim oyunundaki rol arkadaşım kızın gözlerine takılıp kaldım. Meydana ölümcül bir suskunluk çöktü. Öğretmenim cami kapısı arkasından dizeleri fısıldadığı halde, sınavlarda hiç kopya çekmediğimden bu yardımı kopya diye algıladığımdan öylece beklemeyi yeğledim. Çınar bile ne yaprağını kimıldattı ne de serçeleri öttürdü. Müdürün "Hade alkışlayalım!"ından sonra gelen alkışlar buram buram burukluk kokuyordu. Beni ipten alan, musalla taşına dönüşen sahanlıktan indiren müdürün sesi halâ kulaklarımda çınlamakta...

Benzer talihsizliği ilk iki sınıfı okuduğumuz meydana bakan birinci kattaki eski binada yaşamıştım. Yılsonu akşam etkinliğinde BABA şiirini okuyacaktım. Okul sıralarının birleştirilmesiyle oluşturulan sahnede "Babacığım evimizin direğisin, gözümüzün bebeğisin!" gibi dizemsi tümcelerin ortasına geldiğimde bu kez de babamın gözlerine takılıp kaldım. Öğretmenim perde gerisinde şiirin kalan kısmını fısıldarken babamın gözlerinin çapı büyüyor, bakışlarının derinliği artıyordu. Yarı ağlayarak fısıldananları mırıldanıp sahneyi uçarak terk ettim ve babamın gözlerindeki derinliğe düşmekten kurtuldum...

Sahanlıksız ahşap korkuluklu taş merdivenden inerken; sünnet törenimde

benim, kılıç-kalkan oyununda dayımın ödünç olarak kullandığımız al fesi al sarığı kara dizliği bordo kuşağı ile şamışici geldi usuma: Eski gömütlüğün istinat duvarı önünde taşlardan oluşturduğu ocakta sabah sabah sıcak zeytinyağında kızarttığı ve bir İngiliz kuruşuna sattığı nar kabuğu kızılığındaki şamışileri ağzımın suyu akarak anımsadım...

... Dr. Küçük Parkı çoktan geride kalmış, eve doğru yürüyordum. Homojen bir yüzeyi olmayan, gelişigüzel ekilmiş ağaçların dallarına takılmadan yürünemeyen kaldırımlar taşıtlarla işgal edildiğinden hep bozuk asfaltta yürümek zorundaydım. Eve vardığımda mum alevinin titreştiği, mutfak penceresinden görülüyordu. Kapıdan girer girmez onaltısına merdiven dayamaya çalışan, ev ödevlerini erteleyen iki oğlum paçalarımın, kollarımdan çekiştirerek, yalvararak her elektrik kesintisinde olduğu gibi salondaki üçlü kanepenin ortasına oturtular beni. Biri sağıma öbürü soluma yerleşirken:

“Hade baba masalımızı anlat!” diyerek yakarmaya başladılar.

“1 varmış 1 yokmuş

1 varmış 2 yokmuş

2 varmış 3 yokmuş...” diye uzattıkça uzatınca ve sabırları taşma noktasına gelince... 16 yaşında yaşadığım karanlıktaki delikanlılığı masallaştırarak defalarca anlatmamdan sıkılmamaları bir yana mum ışığında mutfakta cebelleşen eşimin elektrik gelsin diye dualar ve of-puf’lar mırıldanması ile çocukların bir ağızdan ters yönde sevinç çığlıkları atması arasında sıkışıp kalarak bir ömür boyu hep bocaladım.

Elektrik gelince sevinç el değiştirdi, masallaştırılan anlatı yarım kaldı.

NEJLA KILINÇ KÖPRÜDEN GÖZLERİM

Kentin Sesleri

Buraların sonbaharını, yaprakların hışırtıları anlatır en çok. Kimisi yerlerde, kimisi dallarda, çoğunlukla sert esen rüzgâra direnemezler. Günlerdir öyle esti, öyle esti ki, son yapraklar da koştular. Hepsi aynı telaş içinde, konfeti gibi döküldü dallardan. Bütün gece, insana kendisini korku filmi sahnesinde hissettiren uğultusuyla hiç uyutmadı. Hep onu düşündüm, rüzgâra rağmen gelir miydi? Onu fark ettiğimde, yazın son güneşli günleriydi. Küçük odada kalmaya alışmanın zorluğu, kâh açıp kâh kapatırken pencereyi, dalgın, yorgun ama hevesle, sanki bir yere ulaşmaya çalışır gibi, her gün aynı saatte geçen yaşlı kadın ve elindeki beyaz baston. Artık, sadece pencereyi açmak için değil, geçiyor mu diye onun yolunu gözlemek için camdaydım. Sanki buralarda gizli bir tanıdık gibi sevdim onu. Her seferinde, ikinci kattan tutabileceğim gibi, tökezledikçe uzandım. Beyaz bastonuydu gözleri...

Rüzgâra karışmış bomba sesleriyle, toz duman içerisinde, bazen onu görürdüm rüyamda. Küçüküktü, koşuyordu. Küçük bedeninin üstünde aynı yorgun yüz. Yine saçları beyaz, bu kez bastonu yok... Her atılan bombanın tozundan, bir diğerinin patladığı yere, oradan oraya koşuyor. Elleri uzanmış, yakalamaya çalışıyor. Yerle bir olmuş fabrikanın yıkıntıları içerisinde arıyor, bi’sey arıyor... Tozdan açamadığı gözlerinde, donmuş birkaç damla yaş... Her gün evde kalması için defalarca kapı eşliğinde durdurup öptüğü babası mıydı, yüzündeki kanların içinde yarı açık gözlerle kendisine bakan? Son gördüğü yüzdü bu, artık hiçbir şeyi görmemek üzere kapatırken gözlerini... Sadece gündüzlerimin değil, rüzgârlı gecelerimin de konuğu, yedi yaşında bir yaşlı...

Savaştan Barışa/ Tank Fabrikasından Üniversiteye

- “Bütün buralar yıkıldı. Öyle ağır bombardıman altında kaldı ki, neredeyse şehir yok oldu. Binlerce ölü, binlerce yaralı ve evsiz... Hayat yeniden

Kassel Üniversitesi (Almanya)-2022

başladı. Bu gördüğün binalar, tank ve silah fabrikasından kalan yıkıntılara yapıldı” dedi okulun görevlendirdiği tutor.

- “Tamam. Artık biraz yalnız kalabilir miyim?” dedim.

Onca seyredilen film, okunan kitap, şimdi hepsi bu geride kalan vagon ve önündeki heykellerle birlikte üşüştü, zihnim karmaşa içinde. Ama hemen sonra bu karmaşa, bir ip yumağı gibi çözülürdü. İçeriden öğrencilerin sesleri fısıltı halinde geliyor. Artık vagon yok, tank yok, silah yok... Tahtada şekiller, amfide öğrenciler, aynı mekân, aynı binalar. Ya hemen girişteki son sınıf öğrencilerinin maketleri, bir an bugüne döndürüyor beni. Mimarlık Fakültesi'nin önünden sakın akan dereyi takip ederek yürüyorum. Kaçınca kez geldiğimi anımsayamadığım köprünün üzerindeyim. Yok, bugün iki yakayı birleştirmiyor sadece bu kafes giriş köprü. Bugün, savaşı barışla birleştirdi, beni II. Dünya Savaşı'ndan yok olarak çıkan bu kentte umutla birleştirdi.

Artık yıkık eski bir şehir değil, bu mavi köprünün bugünle birleştirdiği, bütün dağılan parçalarını topladığı bir şehir... Korkuluklarından o kadar

sıkı tutunmuşum ki kızarmış avuçlarım, yüzüme çarpan rüzgâr, alttan akan derenin kabaran sesiyle yeniden an'a bağlayan ah bu mavi köprü...

Köprüden hemen sonra eve giden yokuşun başındayım. Kısacık bu yokuş, bazen beni ne zorluyor, çıkışa başlamadan derin derin nefes alıyorum. Bir tıkırtı ile düşüncelerimden sıyrılıverdim. İlk kez karşılaştık onunla, hep camdan görürdüm, şimdi karşımda. Daha yıpranmış bir yüz, çizgiler daha derin, seksenin üzerinde duruyor. Yorgun yüzüne inat adımları kararlı, hızlı; tıpkı diğer günlerdeki gibi... Ama karşılaştık mı? Yok. Sadece ben farkındayım, yanımdan geçip gitti, beyaz bastonunun tıkırtılarıyla.

Pişmanlık mı hissettiğim, merak mı? Takip mi etseydim? Nereye gider her gün?

Köprüden Gözlerim

Hafif hafif sallantıyı hissediyor insan, asma köprülerde. Bazen, sırf seyretmek için gelirim buraya. Sadece, nehri geçmek için kullanıldığını düşünenler yanılıyor oysa ben Fulda'nın gri yeşilini görmek için gelirim. Tam ortada dururum, ne karşıya geçerim ne geri dönerim. Aslında, ne çok şey demekmiş bir köprü... Bazen, sadece bakarm, görmeden seyredirim suları, kafamdaki düşüncelerdir aslında gördüklerim, bazen de, hiçbir düşünce önüne geçemez şu uçsuz bucaksız nehir sularının. Bir anda gözlerim olur bu sallanan asma köprü. Neler olmuştu düşünürüm geçip giden günlerde, kim bilir şu küçük kentte. Bir köprü, ne çok şeymiş...

Cılız akan küçücük derelerin üstünde özenle inşa edilmiş köprüleriyle bu küçük kent ve yalnızlığında habersizce bana arkadaş olan yaşlı, alışmışın ikinize de... Saat yaklaşıyor, birazdan gelir, biraz daha hızlanmalıyım. Kampüste geçtiğim üçüncü köprü bu. Hızla pencereye koştum, işte mavi kapıdan giriyor, her geçişte çarpar bastonunu, bu tıkırtı onun sesi benim için, her gün yeni bir şey söyler gibi bana:

- “Yorma kendini”,

- “Havalar soğudu kalın giyin,”

- “Haa sonbahar yağmurları şiddetlidir buralarda, şemsiyeni unutma”,

Alma Deresi Mavi Köprü/ Kassel Üniversitesi-2022

- “Hoşça kal, geç kalmayayım” ...

Sahi, nereye gider her gün?

Önceden geçip gittiğim köprülerin her birinde, bazen saatlerce kalıyorum. Boşa geçiyor, savurganca harcıyorum zannettiğim dakikaların artık hiç önemi yok. Her bir ağacı, her bir binayı, çiçeği, uçan kuşu, akıp giden dereyi saatlerce seyrediyorum. Bu kenti mi arıyorum, yoksa her bakışta kendimi mi arıyorum, bilmiyorum? Ne dönmek istiyor insan, ne kalmak... Oysa bir geçişin sembolleri değil miydi köprüler? Öylece kalakalıyor insan, tam orta yerinde...

Tekerleklerin Üzerinde

Bugün çok kararlıyım, onu takip edeceğim. Nasıl olsa görmeyecek

Fulda Nehri Asma Köprü-Unterneustadt Mahallesi/ Kassel-2022

arkasından gittiğimi, nereye her gün bu yolculuk, keşfedeceğim. Neden saklanıyorum? Sessizce dursam yetecek ama bu heyecan, bu kalp çarpıntısı, gizli bi’şey yapacak olmanın telaşı. Hah... Tamam, tıkırtısını duydum, “geldim” der gibi. Öyle heyecanla çıktım ki duvarın arkasından, çarpınca fark ettim orada olduğunu. O da bir yıldır üniversitenin konuk evinde kalıyor. Doktora öğrencisi... Sadece ellerini kullanabiliyor. Bacakları bir tekerlekli sandalye. Hayranlıkla onu hep izlerim. Tek başına burada, memleketi Arnavutluk’tan uzaklarda... Özür diledim, sohbet başladık. Yüzünde, yine aynı muzip ifade, arada, yol boş olunca drift atar şarjlı tekerlekli sandalyesi ile...

Bu bakış! Yine yapmış. Onu gördüğünde, bir anda insanda ne dert kalıyor ne tasa. Konuştukça konuşuyor, kesemiyorum. Kahve davetini bir bahane reddediyorum.

Ama kaçırdım. Yine bilmiyorum. En iyisi, yukarı çıkmak. Seviyorum bu binayı, onlarca yabancıya yuva oluyor. Geniş camları ile içerideyken dışarıda gibi hissettiren, insana el kol, ayak olan dost bir bina. Bu bağ nasıl kuruldu fark etmeden, küçücük odasına alışıyorum galiba.

Köprü Üstü Geçmiş Zaman

Önlü arkalı yürüyoruz. Kışı aratmayan keskin ayaz, bastonu tutan eli soğuktan kızarmış. Uzanıp tutuversem, ısıtsak ellerimizi... Yokuşun sonundan sağa döndük, biraz daha hızlandı. Yaşına tezat bir ataklık. Mavi köprünün orta yerinde durdu. Okşar gibi dokunuyor. Yavaşça bastonunu yere bıraktı, sanki görüyor gibi bakıyor, göz göze geldik, yüzüm kızardı, yakalanmanın utancı. Oysa görmüyor ki, ama öyle canlı bakıyor ki. Hafifçe eğildi, bir şeyi dikkatle dinliyor. Kafasını gökyüzüne kaldırdı. Sanki hafif hafif mırıldanıyor, duyulmaz bir müziğin ritmini tutar gibi. Öylece duruyoruz. Neyi dinliyor, neyi arıyor, görmeyen bakışlarla neyi söylüyor? Bekliyorum. Dakikalar geçti. Neredeyse bir saattir buradayız. Geldiğinden beri öyle bir huzur oturdu ki yüzüne. Bembeyaz teni, masmavi gözleri ve beyaz saçları eski Yunan tanrıçaları gibi, nasıl güzel...

Uzandı ve bir anda tutuverdi kolumdan. Hafif şaşkınlık çığlığı...

- “Korkma, birlikte dinleyelim derenin şırlıtısını” dedi. Orada olduğumu biliyordu. Kafamı eğdim, keskin ayazda terledim bir an.

- “Dinleyelim” dedim. Bir cesaret söyledim.

- “Başka ülkeden geldim. Sizi her gün görüyorum. Uzaktaki annemi hatırlıyorum.”

Elimi sıkıca tuttu.

- “Bütün görüntüler gitti. Bütün sesler yok oldu. Çocukluğumdan bir tek bu ses kaldı. Bu köprü benim gözlerim, dereyi dinlemeye gelirim. Babam buradaki fabrikada çalışırdı. Onu son gördüğüm andan beri hiçbir şeyi görmüyorum. Ama bu köprüde dereyi dinlerken, özlediğim her şeyi görüyorum, annemin, babamın sesi şırlıtların arasında, bak dinle, iyi bak, yüzleri orada. Ahhh... Ya bu köprü olmasaydı. Nasıl bağlanırdım?” dedi.

Sesler

Sesin gücüydü ona doğayı yaşatan, suyun melodik şırlıtısıydı özlemlerini gideren. Artık bir kentte sesi yaşatmanın sorumluluğunu daha çok hissediyorum. Ruhların onarılması için ne kadar önemliymiş, bir kez daha anladım.

Sakin akan derenin melodik şırlıtısı... Bu köprü onun gözleriydi. Ve öğrendim ki, bu köprüde geçmişine gidiyor, suyun sesini dinliyor, ona karışan rüzgârın sesini, kuşların ötüşünü... Doğanın ezgisini... Her şeyi görüyordu.

Yine her gün yolunu bekliyorum. Bütün bir hafta görünmedi, merak içerisindeyim. Oysa geldiğinde hemen incek artık beraber dinleyecektik. Bugün de yok. İçimi kaplayan bu derin sızı, neyi anlatmak istiyor bana?

Yine yalnızım köprünün üstünde. Ah! İşte yine sakın melodik konuşması karışmış derenin sesine.

Hevesle sesleniyor bana,

- “Gökyüzüne bak, ilk kar taneleri” ...

ECER BULDAN

BİRAZ UZAK, BİRAZ YAKIN

O zamanlar kendiliğinden geliştirdi sokaklar. İnsanın, ağacın, kuşun, kedinin ihtiyacına göre şekilleniverirdi. Giriş katlar geriye çekilirken sokakta insana, arabaya yol açarken, üst katlar sokağın üzerine taşar, yaşama yer açardı. Yoldaki döşeme taşlarından bazıları unutulurdu, yağmurda kuşlara su biriksin diye. Ağaçlar ama en önemlisi ağaçlardı. Çünkü onlar hep vardı, onlara dokunulmazdı. Kendiliğinden, organik gelişen sokaklar herkese yeterdi böylelikle. Sonra ne mi oldu? Sonra insanlara bir haller oldu o sokaklarda, doğayla insanın iç içe geçmiş, beraber büyüyen, yayılan, genişleyen ilişkisinde dengeler değişmeye başladı. İnsanlar, makinaların yardımına fazla güvenmiş olmalı ki, kolayca üstünlüklerini ilan etmeye başladılar. Yine konuya ortasından girdim değil mi? Bu kadın neyden bahsediyor acaba? Eminim ki bir kısmınız anlamıştır lafın nerelere varacağını. Evet evet, son yüz yılın adımlarını anlatıyorum, tepeyi dönünce ikinci yol ayırımındaki evin çatısından bakarak anlatıyorum hem de. Sokağa ait olan her şeyin nasıl da farkında olmadan, bilmedikleri bir mücadelenin içinde olduklarını tüm detaylarıyla anlatmak istiyorum size. Öyle ya şehirdeki savaş, benim yaşadığım tepeye kadar çıktı. Anlatayım ki durdurmam için yardım edin bana, beraber mücadele edebilelim.

Aslında tüm bu hikâye, yüz yıldan da önce başladı. Şimdi sizin şehir olarak gördüğünüz yerde, eski zamanlarda, tabii hatıraları eskitebilenler için zamanlar da eskir, bende durum pek böyle değil. Sanki tüm zamanları aynı anda yaşıyor gibiyim. Gözlerimi kapattığımdaki şehir, gerçek hayata döndüğümdeki şehir birbirine karışıyor bazen. Neyse efendim, konu ben değilim, zaten derdim de konunun sadece insan olmadığını anlatmak değil miydi?

Eski ve yeni kent planları karşılaştırılması yaptığınızda ya da bir şehrin bugünkü planına baktığınızda eski yerleşim yerlerini ya da şehrin ilk kurulduğu noktayı hemen keşfedersiniz. Yollar kavislidir, yapıların küçük ve birbirine yakın kütleleri vardır. Yapı kütlelerinin, açık mekânların ve yeşilin birbiri içinde kayboluşunu çok rahat izlersiniz haritaya uzaktan bakınca,

Görsel yazar tarafından üretilmiştir (2023).

zaten bir de benim yaşadığım tepeden o halini görebilirsiniz. Haritanın içine girince kendinizi birden o dar sokakların birinde buluverirsiniz. Başınızın hemen üstünde bir cumba olmalı, ahşap payandaları siz de görebildiniz mi? Siz ne düşünüyorsunuz bilmem ama yanınızdaki evdeki yaşam bana uzunca süre bilinmez gelmişti. Çünkü solunuzda sadece yağma taş bir duvar bir de tam ortada içeri açılan ahşap iki kanatlı bir kapı görüyorsunuz. Kapının önünde iki bilemediniz üç basamak merdiven vardır. E duvar da yüksek tabii. İşte o kapı yaşam kapısı, hayata açılıyor. O dar sokakta her evin hem aile ahalisini hem de misafirlerini karşılayan hayat kapılarını görüyorsunuz şu anda, o yüzden içeriyi görebileceğiniz bir pencere aramayı boşuna.

Ama içiniz rahat olsun. O kapılar herkese açıldı bugüne kadar. O yüzden tıklatıp girin içeri, problem yaşamazsınız. Etrafa bir göz attıysanız, şimdi önünüze bakarak yürümenizi rica edeceğim, çünkü yollar biraz girintili çıkıntılıdır. Malum Arnavut kaldırımı, geziye daha yeni başladınız takılıp düşmeyin hemen. Tabi size şimdi biraz konforsuz geliyor ama yağmurda çamurda rahat edersiniz, o çıkıntılar sizi düşmekten, kaymaktan kurtarır. Biraz daha ilerleyince köşedeki evin biraz daha geri çekilmiş olduğunu göreceksiniz, yol sizi oraya yönlendirmeye çalışıyor. Dediğim gibi bunların hepsi zaman içinde kendiliğinden gelişti. Ev sahibi hiç dert etmedi kaybettiği iki metrekare alanı, sahip olmak bonkörlüğü de beraber getiriyordu belki o zamanlar, sahi hangi zamanlardı o zamanlar?

Diğer tarafa dönsem ne vardı acaba diye merak ediyorsanız, dönüp bir bakın bakalım. Yol biraz daha bozuk değil mi, çıkmaz sokak orası, sonu evle bitiyor. Merakınız gittiyse size yol açan ev sağımızda kalacak şekilde devam edelim. O kadar dar sokaktan geçip, malum yol genişliği iki metre kadardı, bu kadar büyük bir açıklığa çıkacağınızı tahmin etmiyordunuz değil mi? Evet evet, doğru gördünüz orada bir kavak ağacı var. Nasıl buradaki evlerin hayatına o ahşap kapıdan giriliyorsa, bu mahallenin hayatına da bu kavak ağacının altında girebilirsiniz. Tercih sizin tabii ama bence bir çay söyleyin kendinize. Mahallenin bakkalı, muhtarı, kahvesi, manavı kendilerini ağaca yakın yerleştirmişler. Demedim mi ben size en önemlisi ağaçlardır diye başta. Mahalleli de ağacın altında kahvede oturuyor. Ne demek burada hep erkekler var, e kadınları görmediniz mi sokakta, kapı eşiklerinde merdivenlere oturmuşlar sohbet ediyorlar, iş yapıyorlar. Buranın kültürü de böyleymiş, yıllardır süren kültür üretilir mi, dayatılır mı yoksa kendiliğinden mi oluşur sorularını çayımızı içerken düşünmeye devam edebiliriz. Yan masadakiler, önünüzden geçenler size biraz tuhaf bakıyor olabilir, neticede buralarda yabancısınız. Bir kendinizi tanıtmak bakalım. Tehlikeli değilseniz hemen yanınıza bir sandalye çekip sohbete devam ederler. Konuşmasanız da olur, yüz yüze ilişkiler önemli burada, duygu aktarımı gözlerinizden sağlanmıştır muhtemelen.

Laf lafi açtı derken, ben gözlerim kapalı anlatmışım size her şeyi, siz de hiç uyarılmıyorsunuz. Biriniz de çıkıp nerede o kavak ağacı demiyor. Yoksa siz de mi görmek için gözlerinizi kapattınız? Tamam, hadi uyanıyoruz şimdi hep beraber. Biraz önce ziyaret ettiğiniz sokaklar, hâlâ var haritada. Ama artık böyle bir yaşam göremeyeceksiniz muhtemelen. Orada yaşayanlar yavaş yavaş şehrin yeni yapılan binalarına taşındı, birazdan orayı da ziyaret edeceğiz ama hazır buradayken çevreye bakalım biraz. O ahşap kapılar artık sallanıyor, genelde bir kanadı açıktır, ya da arkasına sandalye falan çekilmiştir kapalı kalsın diye. Bu sokaklar, nasıl ki zamanında inşa edilen ilk yerleşim yeriye şehirde, şimdi de şehre ilk göç edenlerin, şehirde yaşamak için ilk kez gelenlerin yaşam alanına dönüştü. Bir yerde anlamını koruyor tabii. Geçiciliğe ev sahipliği yapan kalıcılık mekânı gibi.

Şimdi haritadan tekrar uzaklaşıyoruz, deniz kenarına doğru ilerleyelim bakalım. Kıvrımlı yolların yerini, bulvarların ve keskin hatların aldığı dokuyu buldunuz mu? Şimdi oraya doğru yaklaşıyoruz. İçine girince, on metre genişliğindeki bulvarın kenarında bulacaksınız kendinizi. Beş ya da altı kat yüksekliğinde yapılarla karşılaşmış olmalısınız. Giriş katlarında kolonlar ve kolonların arkasında kalan dükkânlar göreceksiniz, taş duvarlar

yerine içini tamamen gösteren bir saydamlık. Gizlilik sona erdi, artık rahatım diyerek bir nefes aldığınız, bilin ki o nefesi rahat veremeyeceksiniz. Çünkü artık kendi kendinize dolanıp, istediğiniz yerde durup dinlenebileceğiniz bir ortamda değilsiniz. Durağanlık yerini hareketliliğe, mekaniklik ise dinamikliğe bıraktı. Artık nerede çay kahve içeceğiniz, nerede işinizi halledebileceğiniz, bulvarın hangi yakasında yürüyeceğiniz, hatta yürürken kimlerle karşılaşabileceğiniz bile belli. Şimdi terzinin iki dükkân ilerisinde bir kafe var, oraya geçip de biraz etrafa bakalım, kaldırımın ortasında apartmanlara bakarken insanlara çarpmaktan kurtuluruz böylelikle. Ne de olsa, artık derdimiz yürüdüğümüz yolun girintili olması değil, etrafımızdaki kalabalık ve durmamıza izin vermeyen şehir hayatı. Siz bir de kameranızı çıkarıp insanlar geçsin de fotoğraf çekeyim diye mi bekliyorsunuz? Zaman geriye doğru aksaydı belki başarabilirdiniz bunu.

Şimdi tekrar oturup düşünme zamanı, elli yıl önce kavak ağacının altındaki yabancılık mı, yoksa burada kimsenin sizi görmüyor oluşundaki yabancılık mı daha tuhaf hissettiriyor? Aslında tam olarak şu an yağma taş duvarın iç mekânlarla aranızda keskin sınırlar koymasından muafsiniz. Ayrıca üst katlarda cephe boyunca devam eden açıklıklardan içeriye nüfuz edebiliyorsunuz. Ama sanki o görmediğiniz içeriye olan aidiyetiniz biraz daha fazla değil miydi? Hoş geldiniz modern dünyaya. Zarıflığına bayıldığımız ama bizlere yaşam alanı sunmayan yerleşim önerilerin için sana teşekkür ederiz. Birden tüm dünyayı ele geçirip, kendiliğinden oluşumu sekteye uğratsan da pür pak, temiz duruşunla uzun yıllar burada kalacak gibisin.

Bir orta yolu yok mu diyeceksiniz şimdi? Birbirinden bağımsız, iki çok uç sokağı anlattım sonuçta. Orta yolu var aslında. Turgut Cansever, Cengiz Bektaş, Behruz Çinici, tüm bu mimarlar, modern mimarlığı kendiliğinden olan, akışta, tüm canlılara yer açarak uyguladılar. Ama onlar emek vererek, yaşama saygı duyarak ilerlerken, ardı arkası kesilmeyen apartman inşaatları da yerinde durmadı. O mimarları örnek gösterdik, ama örnek almadık. Ağaca, kediye, insana, en son da kendimize saygımızı kaybederek makineler arasında kaybolduk. O kadar çok sahip olduk ki, sahiplendirildiğimizi asla anlayamadık.

Şimdi haritadan tekrar uzaklaşalım, gözlerimizi tamamen açalım. Ama bu sefer yakınlaşarak haritan içeri girmiyoruz, uzaktan şehrin ışıklarını izlemek bugünlerde daha güzel ne de olsa...

ELİF ÖZGEN

GÖZLERİM KAPALI

Yatak odasında yatağın tam yanına uzanmışım. Bacaklarım kendime çekili ve gözlerim kapalı. İçimde tarif edemeyeceğim bir duygu var. Daha önce benzerini bilmediğim için hangilerinin karışımı ya da yeni bir şey mi bilemediğim. Ayağa kalkıyorum ve terliklerimi giyiyorum. Banyonun spot lambasını açıyorum. Üç banyodan biri olan odama en yakın ıslak hacme yöneliyorum. Tezgâh üstünde yer alan iki koca çanaktan her zaman olduğu gibi sağdakine yaklaşıyorum. Sıcak suyla yüzümü yıkıyorum. Dişlerimi fırçalayıp, devasa lavaboya tükürüyorum. Uzun duvar kâğıdı kaplı koridordan mutfığa geçiyorum. Sigaram mutfak masasının üzerinde. Masa ise büyük parçalı, şaşırtmalı yerleştirilmiş damarlı beyaz granit üzerinde. Aslında bembeyaz ve geniş mutfak, evin en sevdiğim yeri. Genişçe balkonun tamamına açılan uzun pencereden bakabileceğim bir pozisyonda sandalyeye oturuyorum. Balkonum Ankara'daki evimin salonu büyüklüğünde. Yıkaması yaz aylarında yarım saatimi alırken, dışarıdaki kar ve soğuktan ötürü hiç rahatsız olmuyorum. Günün ilk sigarasını ocağın ateşiyle yakıyorum. Karşımdaki kalabalık apartman bloklar arasında Yeşilyurt'un alçak katlı yığma evlerinin bacalarından çıkan dumanı izliyorum. Arka planında karlı dağları izleyerek ve bulutlar arasından sızan güneşin varlığını hissederek. Aslında defalarca baktım bu manzaraya. Çoğunlukla bilinçli. Yine çoğunda sigaram elimde, bu manzaranın hep aklımda kalacağını bilerek...

Buraya nasıl taşındığımı hatırlıyorum. Çocukluğumu geçirdiğim bu kentten çıkmalı yıllar olmuş. Seneler sonra tüm ailem taşındıktan sonra buraya yolumun düşeceği, hatta çalışma hayatımın burada devam edeceği aklıma bile gelmezdi. Hatırladığım şehir iki katından fazla büyümüş. Yeşilyurt'a giderken uzunca bir yoldan geçerken ulaştığımız aradaki tüm arazi, yüksek katlı, cepheleri yeni ve pahalı gösteren malzemelerle kaplı pek çok binayla dolmuş. Ülkedeki tek ve dümdüz iki yolu birbirine bağlayan bulvar, şehrin göz bebeği olarak anılıyor. Ben durumu çok sonra kavradım. Görece küçük şehirlerde insanların hangi muhitte oturduklarının, oldukça önemli olduğunu da görerek ve üzülenek algıladım. Ortada kocaman bir refüj, dört

şeritli eksiksiz bir asfalt ve tüm bulvar boyunca uzanan kocaman ve yüksek katlı bloklar. Hiç bisikletli görmeme ve bu şehirde bir ulaşım aracı olarak kullanılmamasına rağmen tüm bulvar boyunca uzanan mavi bisiklet yolu. Karşılıklı uzanan büyük, havalı sokak lambaları...

Kentin imajını yeniden belirlemeye teşne bulunan bu caddeden, yirmi kilometre uzaktaki işime giderken ise, çok kaza gördüm. Kapı önüne atılacağını bilerek çok mama bıraktım. Apartmanın deposunda gizlice kediler besledim. Ama yaşayacak yer bulamayan sokak köpeklerini; annelerini, bebeklerini koruyamadım. Onlar için kavga ettim, ama caddenin devasa refüjünün mantığını çözemedim. Bu durumun bahsedilen imaja zarar vermemesini ise aklım hiç almadı.

Hep süslü, oldukça büyük metrekareli, dış cephenin rengârenk aydınlatıldığı, tüm malzemelerin birinci kalite olduğu sokağın en güzel apartmanının kapalı garajına park ettim. Kimseyle ilişki kurmamak için, dolu asansörü hiç çağırmadım. Hani kapım da hiç komşular tarafından çalınmadı... Meraklı izleyiciler gördüm sadece. Doğuda bir şehirde böyle bir caddede yalnız bir kadının oturması akıl alacak iş değildir çünkü.

Altın yaldızlı, mermer zeminli asansörde beni tek başıma yakalayan komşularım, evli olup olmadığını sordular. Sonraki seferlerde sırayla gereken tüm özel soruların cevaplarını beklediler. Nasıl bir işte çalışmalıyım ki, onlar gibi şehrin en güzel caddesinde barınma imkânı bulabileyim diye düşünüp durdular.

Asansörde yalnızım. Altın rengi kapılardan apartman boşluğuna oradan kapıya yöneldim. Kapıyı sessizce kendime çekerek açtım. Kapı çelik, kolu aynı asansör gibi altın varaklı. Ayakkabılarımı giriş holünde granitlerin üzerine çıkarttım. Gündüz gece yanan mavi sensörlü lambalar eşliğinde mutfaktaki her zamanki yerimi aldım. Gözlerim kapalı. Açmaya neden korktuğumu anlamıyorum. Binlerce kez bilinçsizce tekrar ettiğim eylem neden bu denli ürkütücü bilmiyorum. Gözlerim kapalı. Gözlerim kapalı... Zifiri karanlık. Yalnızca sesler duyuyorum. Daha çok çocuk sesleri... Vücudum kaskatı, yıllanmış bir ağaç kadar hareketsiz. Elimde tuttuğum sigara beni yakar mı anlamaya çalışıyorum. Ama elimde bir şey tutuyor muyum onu bile anlayamıyorum.

Aklımda anlamsız sorular yankılanıyor. Sahanlığın yerini alabilen yeni bir

şey buldunuz mu? Onun kadar naif ve anlamlı. Yoksa sokak hayvanlarına yaptığınız gibi, tüm bu şahane yapıllı çevrede yer almaması gereken şey'lerden biri de bu mu?

Gözlerim kapalı. Dondurucu soğuğa rağmen balkonun kapısını açıyorum. Alışkanlıkla kapının kolunu buluyorum sanki. Kapıyı iterek kenara çekiyorum. Duvara geçen gün çivi çakarak astığım tablo titriyor. Kapının açılmasıyla maruz kaldığım beni kendime getiren bir soğuk değil, aksine içime işleyen ve beni öldüren bir soğuk. Kapı her zamankinden ağır. Ya da ben eskiye nazaran hafifim bilmiyorum. Kapının önündeki masada, soğukta kalması gereken yiyecekler ağzı kapalı biçimde üst üste sıralı. Annemin geçen hafta gönderdiği kurabiyelere uzanmaya çalışıyorum. Annemin sesi kulaklarımda:

- Kurabiyeler dışarıda kalsın, evde çabuk bozulur. İçeri alma kızım.

Ne güzel söylemiştin canımın içi. Her geldiğinde yaptığın gibi, sen gittikten sonra neler yiyebileceğimle ilgili hararetle bir çalışmaya başlamıştın. Tüm evi mutfaktan gelen mis kokular doldurmuştu. Senin gelmenle, yatmadan yatmaya geldiğim konutu ev gibi hissetmeye başlamıştım. Nevresimlerim bile ütülü. Dokunduğum her şey sıcacık.

Anne beni duyuyor musun? İyi misin?

Anne iyi misin?

Gözlerim kapalı. Ağzımda kurabiyenin tadı... Annemi otopara ben bıraktım ve otobüs kaybolana kadar arkasından el salladım. Her ayrıldığında ağladığını görürüm. Bana çoğu zaman anlamsız gelir bu durum. Her seferinde nasıl böyle hissettiğine anlam veremem belki de. Bugün seni gönderiyor ve arkadan ben ağlıyorum.

Tek başına olmak mı iyi, kalabalık mı? Birinin yanında olduğunu hissetmek mi yoksa birine ulaşamayacağının korkusuyla sıcak evinde kara saplanmak mı? Çocuk yapmadığına mutlu olmak mı gerekir, bir aile kuramadığına üzülme mi? Seni arayacak birileri olur mu diye sorgulamak mı, araman gerekecek insanların başına gelebilecekleri düşünmek mi?

Gözlerim kapalı. Vücudum kaskatı. Yüzüme vuran toz toprak, hareket eden çatırdayan, çarpıp duran eşyaların sesleri... Duvara çivilediğim tablonun paramparça olma sesi. Derinleşen çatlak. Sağır olmak daha mı iyi?

Kız kardeşimin eli beni dürten. Gözlerim kapalı. Uzanmak ve dokunmak böyle güç değildi oysaki önceden. Kısa kâkülle, suratında her zamanki ciddiyet. Kokusu tarifsiz kardeş kokusu! Bebekliğini bildiğin, hep boynundan öptüğün, kokladığın kız kardeş.

- Ne zaman geldin sen kuzum? Neden haber vermedin ben seni almaya gelirdim.

Gözlerim kapalı. Üzerimde dünyanın yükü... Kardeşim beni ne zaman terk etti?

Çalışma odamdayım. Masa üzerinde çalışma lambam her zaman olduğu gibi açık. Lambası sarı ve oldukça kısık. Yetiştirmesi gereken yazılar, okunması gereken kitaplar üst üste yığılı. Düzensiz ama kendince düzenli yığın arasında hangisiyle başlasam diye düşünüyorum. Her biri birbirinden önemli ve yetiştirmesi gereken "şeylerin" arasından en acil "şeyi" bulma çabası. Baktığım her kelime bulanık. Her kâğıt elimde dağılıyor. Masamın yanındaki yıllanmış masif kesona ayağımı çarpıyorum. Tarifsiz bir sızlama. Kımıldatamıyorum, hareket edemiyorum. Tansiyonum düşüyor. Gözlerim kararıyor. Kendimi yavaşça rengârenk Isparta halısının üzerine bırakıyorum. Gözlerim kapalı. Ellerim halıya sıkıca tutunmuş. Babam sesleniyor.

- Bu halıyı seçmek lazım kızım, ne çok gösterişli ne de sönük. Tam olması gerektiği gibi ölçülü.

Hayatın tam olması gerektiği gibi, bizim halımız da ölçülü. Bir memur ailesinin vermesi gereken imaj gibi ne parlağz ne mat. Ne öndeyiz ne geride. Halıyı babamın üstünü tutar gibi kavriyorum gözlerim kapalı. Babam ayağa kalkmama yardım etmiyor. Hiç böyle yapmazdı. Öylece kalakalıyorum.

Tırnak diplerim acıyor, saçlarımı önümden çekemiyorum. Burnumdaki tüm güzel kokular beni terk etmiş.

Günlerden pazar, ayın kaçı olduğunu hatırlamadığım bir pazar. Ertesi güne beni bağlayan ama hayatla bağlantımı pamuk ipliğine dönüştüren gece. Sadece zifiri karanlık içinde, zihnimin bilinçaltıma dair yansımalar beni muaf tuttuğu, hatıralardan kesitler sunduğu bir gece... Sanırım uyuduğum son gecem bu. Zihnimin bomboş olduğu son gecem de. Hatta huzurlu hissettiğim son anda, uykuya daldığım bu gece.

Dövülerek uyanmışsınız hissini zihninizde canlandırabilirsiniz sanırım. Ama dürtülerek ya da seslenilerek değil, dövülerek. Gözümü zihnimdeki zifiri karanlıktan saniyeler içerisinde yatak odasındaki zifiri karanlığa yönlendirmek zorunda bırakıldım. Gözüm açık ama kör. Bu sefer seslenmeme gerek olmadığını kavıyorum. İnsanın yalnız olduğunda bağırmağa gerek duymadığımı, seslenecek kimsesi olmadığını bugün bulunduğum yer ve zamanda anlayabiliyorum... Birbirine seslenenleri duyuyorum, adımları hiç işitmedim.

El fenerlerinin altındayım. Yakamdan tutularak çekiliyorum... Dünyaya çekiliyorum...

Hangisi daha vahim bilmiyorum. Hala gözlerim kapalı, aslında sanırım herkesinki gibi kara bir delik gördüğüm. Ailenle bir arada olduğun yer'in mesken olduğunu hiç zannetmiyorum. Etrafımda gördüğüm, günlerdir arabada yaşayan insanlar için bu araçlar geçici barınak sayılabilir mi? Günler sonra gelen çadırlarda yaşayan aileler için mekânsal gereksinimler sığır iner mi? Haliyle hava koşullarından etkilenmediğiniz bir yer'in konut olmadığına eminim. Yuva zannettiğiniz yerden bir kayıp yaşadığınızda tekrar yuvaya sahip olabilir misiniz? Bilmiyorum. Ruhunuzdan bir parça sizi terk ettiyse; yaşayacağınız bir şehir, akraba yanı ya da dünyanın en güzel evi size hala anlam ifade edebilir mi?

Yaşanılanlar; mesken yapan zihinlerde, yalnızca müteahhit olma ve karlı çıkma baskı ve hırsını dindirir mi peki? Mekâna ilişkin toplumsal değişimler, dönüşümlere kaynaklık eder mi? Murat Menteş'in de dediği gibi "Gömülmenin neresinden dönsek kârdır." Gözlerim kapalı ve dinleyecek mecalim de kalmadı.

Kaynaklar

Menteş, M. (2019). Ruhi Mücerret. April Yayıncılık, İstanbul.

OSMAN KURT DAR ALANDA DARALAN GÜNLER

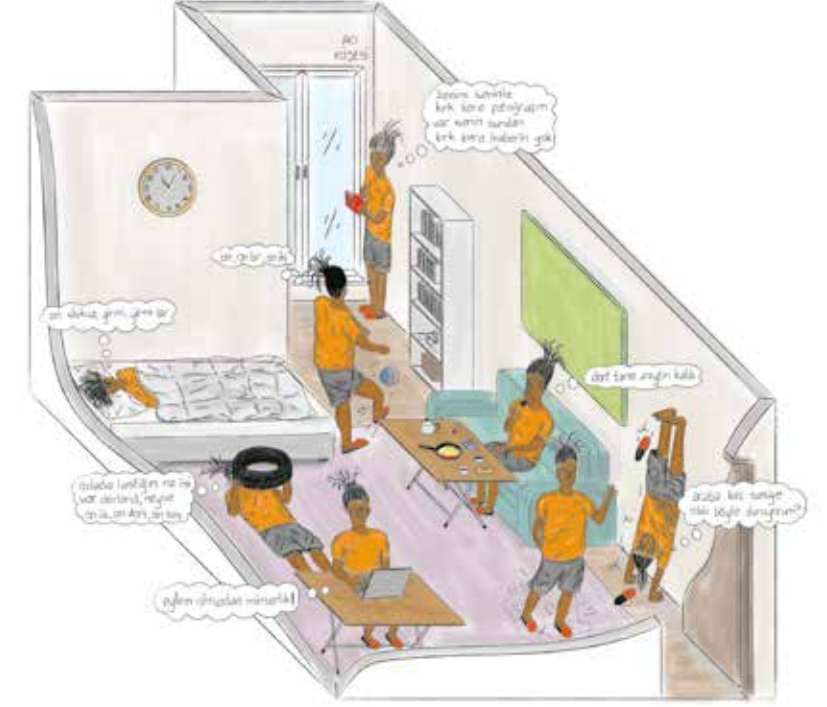
Sol tarafımda bulunan, yalnızca çınar ve akasya ağaçları olan parkı görüş alanımda tutmaya çalışarak, metal oturma elemanına oturduğunuzda metalin soğukluğunu iliklerinize kadar hissettiğiniz otobüs durağına doğru, ev arkadaşımınla beraber desensiz bir halimin üzerinde gidiyoruz. Sağ tarafımızda arazilere tıksık tıksık doldurulmuş dört ve beş katlı beton yığınları var. Yeşili çok sevdiğimden beton yığınlarının olduğu yönü görüş alanımın dışında tutmaya gayret ediyorum. Durağa varınca, desensiz halimizi bir ağaca bağlayıp otobüsü beklemeye koyuluyoruz. Doğada göz gezdirmeyi seven ve bundan müthiş haz duyan gözlerim henüz bozulmadılar. Bu sebeple, bulunduğumuz yerden beş yüz metre mesafeden bize doğru bir rakam ve bir harften oluşan koduyla, gün doğumu turuncusu renginde, bineceğimiz otobüsün geldiğini arkadaşımın söylüyor. İkimiz de indirimli otobüs kartlarımızı cebimizdeki kumbaralardan çıkarıyoruz. Kalabalığın içinde otobüsün duracağı yeri tahmin etmeye çalışarak çim yola doğru yaklaşıyoruz. Tahminimiz doğru çıkıyor ve otobüs çimlerin üzerinden ilerleyerek tam önümüzde duruyor, otobüse biz ilk biniyoruz.

Otobüs, iki koltuk hariç tamamen dolu. Boş koltukların biri en önde diğeri ise en arkada. Ben öndeki koltuğa uzanıyorum, arkadaşım da arkadaki koltuğa geçip uzanıyor. Koltuklarımız birbirinden uzak olduğu için yol boyunca birbirimizle konuşmuyoruz. Ama olsun, kırk iki saniye süren bu yolculuğumuz bu sefer ayakta geçmeyecek. Nihayetinde otobüsün tekerleri dönüyor, saniyeler geçiyor ve yol bitiyor. Bir dağın eteğinde bulunan, içerisinde tropikal bitkilerin ve vahşi hayvanların da barındığı yeşil mi yeşil kampüsümüze varıyoruz. Dersin başlamasına kırk saniye var, bu zamanımızı kantinde geçirmeye karar veriyoruz ve kantinin bulunduğu, cephesi kuş tüyü kaplamalı binaya doğru yürümeye başlıyoruz. Kantinin kapısını açtığımızda yüzümüze çay ve simit kokuları çarpıyor. Kantinin zemini, yağmur yağdığında yollara taşan sular gibi yaklaşık otuz santimetre derinlikte sıcak çayla dolu. Kartondan çizmelerimizi sıcak çaya daldırıp derinliğin çizmelerimizi aşırıp aşmadığını kontrol ediyoruz ve adım adım

ilerliyoruz. Kantin tıklım tıklım dolu ve oldukça havasız, ayrıca tek bir boş masa var. Masanın yanında dört tane olması gereken sandalyelerden yalnızca bir tanesi duruyor. Arkadaşım, benim oraya geçip oturmamı istiyor, kendine sandviç ve granül kahve alacağını söylüyor, benim de bir şey isteyip istemediğimi soruyor. Ben de bir tane granül kahve istiyorum. Arkadaşım siparişleri verip ceylan derisi kaplamalı tezgâha yaslanarak siparişlerin hazırlanmasını bekliyor. Derken bir ses işitiyorum: “Sandviç hazır!”.

Sonra sanki bir megafondan çıkıyormuş gibi bir ses daha işitiyorum: “Ekmekçi geldi ekmekçiii!” etrafıma bakıyorum, sesin nereden geldiğini ne yöne baksam da göremiyorum ve kantinde böyle bir sesin neden var olduğunu anlamlandıramıyorum. Ses giderek yaklaşıyor. Derken gözlerim hafifçe aralanıyor, odamın yer yer sararmış beyaz boyalı tavanını kısık gözlerle görüyorum. Üstümdeki yorganın ağırlığından, odamda olduğumu ve gördüklerimin bir rüya olduğunu anlıyorum.

Bu odadan çıkmayı epeyce bir zaman geçti. Bir zamanlar okula gitmek, arkadaşlarımla buluşmak, dışarıda bir şeyler yiyip içmek gibi rutin olan bazı eylemleri yapmayı çok özledim. Bu özlemin zihnimde yarattığı etkiyle rüyalar görüyorum ve zihnim eziliyor, kırışıyor, büzülüyor. Bu ezilme, kırışma ve büzülmeyle birlikte yatağımdan doğruluyorum, odamın penceresinden sokağa baktığımda ekmekçinin gün batımı turuncusu rengindeki arabasıyla sokakta dolaştığını görüyorum. Hayatım boyunca sokakta birçok şeyin satıldığına şahit oldum; sebze, perde, halı... Ekmek satıldığına ilk kez tanıklık ediyorum. Pencereden sarı bordürlü, gri taş kaplamalı, oldukça dar kaldırımın olduğu sokağı izlemeye devam ediyorum. Sokaktaki her şeye göz gezdiriyorum ve zaten buradaki her şeyi ezber biliyorum. Dış cephesi kiremit renginde ve balkonları beyaz boyayla boyanmış karşı apartmanın bahçesinde yalnızca bir tane kiraz ağacı var. Tam da pencereimin karşısında kalıyor, sokağa her baktığımda her şeyden önce onunla göz göze geliyorum. Kiraz ağacına bakıyorum ve gözlerimi birkaç dakika kiraz ağacının gövdesinde, dallarında, yapraklarında, açmış olduğu çiçeklerinde takılı bırakıyorum, hangi mevsimde olduğumuzu kiraz ağacının yapraklarından, çiçeklerinden anlıyorum. Çiçeklerin durumundan ilkbahar çoktan geldi diyorum kendime. Sayıyorum dallardan fişkıran bembeyaz çiçekleri...bir, iki, üç...

Not: Çizim yazara aittir.

Sonunda gözlerimi sokaktan ve ağaçtan ayırıp tekrar yatağıma dönüyorum, tavanı izlemeye koyuluyorum. Gördüğüm rüyayla, içinde bulunduğumuz ve içinden bir türlü çıkamadığımız durumu düşünüyorum. Pandeminin başından beri bu odadayım, bu odamın her köşesini, bütün yüzeylerini, bütün kusurlarını, alçı ustasının nerede iz bıraktığını, boya ustasının hangi duvarı iki kat boya ile boyadığını artık biliyorum. Çünkü günlerdir aynı odada ve aynı güne uyanıyorum. Karşı apartmanda bulunan evler saat kaçta perdeleri açıyor, kaç tane penceresi, kaç tane balkonu var biliyorum. İçimden, ferforje pencere korkulukların demir çubuklarını sayıyorum... dört, beş, altı...

Bütün şehir, hatta ülke şu anda evden ve odadan çıkamadığımız bir tutsaklık hali içerisinde. Sokağa çıkmak yasak. İçeride kalmak zorunlu. Bir an için bugün bu odada yapmam gereken işlerimin olduğunu anımsıyorum, tavanı izlemeyi bırakıp tekrar yatağımdan doğruluyorum. Bu sefer gözlerim kitaplığında bulunan şerit metreme ilişiyor, yapmam gerekenleri unutup kitaplığımdan metreyi kapıyorum ve odamın duvarlarını ölçmeye

koyuluyorum. Odam; L plan formunda bir oda, en uzun duvarı beş metre, en kısa duvarı üç metre uzunluğunda. Bütün eksiltmeleri yaptığımda on üç küsur metrekare alanı olduğunu hesaplıyorum. Bu işlemde sonra kendimi saatlerdir şantiyede çalışan ve öğle paydosu yaklaşan bir işçi gibi hissediyorum. Bu hisle eş zamanlı olarak karnımın guruldadığını fark ediyorum. Evde ekmek kalmadığı için az önce sokaktan geçen ekmekçiye durdurup ekmek almadığıma üzülüyorum. Eskiden sadece turistlerde ve sağlık çalışanlarında gördüğüm, şimdilerde yüzümüzün bir parçası haline gelen cerrahi maskemi takıyorum. Asansörü kullanmadan, on sekiz basamaklı sahanlıksız merdivenlerden inerek balkonu olmayan bu apartmandan dışarıya çıkıyorum. Aşağıda kiraz ağacına selam veriyorum. Sokaktaki diğer apartmanların balkonları var, onları sayıp iki yüz otuz beş adım uzaklıktaki ekmek fırınının yolunu tutuyorum. Yirmi beş gündür evden uzaklaşabildiğim en uzun mesafe ekmek fırınına gitmek, gördüğüm tek yüz ise ekmek aldığım fırıncının yüzü, o da cerrahi maskelerin ardından görebildiklerimizle sınırlı. Şimdi kahvaltıda yemek için bir tane, akşam yemeği için bir tane olacak şekilde iki tane ekmek alıyorum ve balkonu olmayan apartmanı görene dek, tekrar aynı yoldan, adımlarımı sayarak eve dönüyorum...yedi, sekiz, dokuz...

Benim odamla ev arkadaşımın odası arasında mutfak var. Bu arada, ev arkadaşım virüs şüphesiyle yirmi gündür hastanede karantinada, onun odasının boş oluşu ve içinde bir insanın olmaması, beni kendi odamda daha da içinden çıkılmaz bir yalnızlığa sürüklüyor. Onun odasındaki boşluk, içimde başka boşluklara dönüşüyor. Mutfakta tavaya üç tane yumurtanın içindekilerini boca ediyorum. Buzdolabında bulunan hazır kahvaltılıkları alıyorum ve odamdaki katlanır ahşap masaya koyup kahvaltı yapıyorum. Kahvaltı yaptıktan sonra odamdaki plastik topla bir süre top sektiriyorum ve sayı saymaya devam ediyorum...on, on bir, on iki...

Bu sayı saymalarım son bulunca odamda başka bir eyleme geçiyorum. Odama, çok amaçlı olarak kullanacağımı düşünüp getirdiğim ve bunu odamda gören arkadaşlarımla bunun odada olmasına bir türlü anlam veremediği araba lastiğini, halıya uzanıp göğüs hizamda, kollarımla kaldırıp indirmeye başlıyorum. Bir de araba lastiği, yolda olmanın, hareket etmenin sembolüdür benim için. Bazen bu lastiğin üzerine binip hayali yolculuklar yapıyorum. İnsanlar: “Odada araba lastiğinin ne işi var?” diyorlar ben ise saymaya devam ediyorum...on üç, on dört, on beş...

Kollarımı kaldıracak gücümün kalmadığı anda, duvardaki bozuk saat dikkatimi çekiyor. Saatin on bire beş dakika kaldığını görüyorum, ders çalışmanın vakti geldi diyorum kendime. İçinde bulunduğumuz bu zor günlerin başlarında, üzerine çeşit çeşit kahvaltılıklar dizdiğim, az önce ise çok az çeşitle kahvaltı yaptığım katlanır masamı çalışma masasına çeviriyorum. Bilgisayarımı, kalemlerimi, defterlerimi masaya yerleştiriyorum. Projemi anlattığım raporu yazmaya devam ediyorum. Okuduğum kitabın bir cümlesinden de alıntı yaparak yazdığım raporumda Bernard Tschumi: “Eylem olmadan mimarlık olmaz...” diyor. Raporu yazarken klavye tuşlarının tıkırtıları bir süre sonra dikkatimi dağıtıyor. Bu dağınıklıkla birlikte, gözlerim, her birini bir şeye benzettiğim tavan sararmalarında geziniyor. Burada çalışmayı bırakmam gerektiğini anlıyorum. Saate baktığımda da zamanın epey ilerlediğini görüyorum. Ayağa kalkıp odamın duvarından destek alıp amuda kalkıyorum ve ne kadar süre bu pozisyonda durabildiğimi hesaplamaya çalışıyorum. Sayıyorum...on altı, on yedi, on sekiz...

Kalbimden bedenime pompalanan kanım en çok kafamda toplandığını hissediyorum. Bu eylemim diğer eylemlerimden kısa sürüp sona eriyor. Bilgisayarımın, dans edebileceğim bir müzik açıyorum ve hoparlörden bir orkestra fişkırıyor odama, böylece dans etmeye başlıyorum. Herhangi bir dans kategorisine ait olmayacağını düşündüğüm, yeni dans figürleri icat ettiğim, özgürce vücut hareketleri yapıyorum. Bununla kendimi daha iyi hissediyorum. Yine saymaya başlıyorum...bir adım ileri, iki adım sağa, bir adım sola, bir, iki, üç, dört, hop hop hop...

Gün boyu sayılarla işim bitmiyor. Bilgisayardan günlük vaka sayılarına bakıyorum. Bu sefer sayıları onlar saymış...yüz, on iki bin, üç bin...

Yirmi sekiz pencere, on dört balkonlu karşıdaki apartmanın çatısının ardından görebildiğim kadarıyla güneş bataklı epey oldu. Nihayetinde günün bittiğini hissediyorum. Gecenin ilerleyen saatlerinde kitaplığımın bulunduğu, maketlerimi yaptığım, saatin sabaha karşı dört olduğunu ilk kez burada gördüğüm, bir niş şeklinde odamın ana kütesinden ayrılan acı köşesine doğru çekiliyorum. Perdeyi çekmiyorum, sokak lambasının cılız sarı rengi ışığıyla aydınlatıldığı sokağa bakıp bir şiir kitabıyla şiirler okuyorum. Okuduğum bir şiirin bir dizesinde şöyle diyor şair: “...benim

seninle kırk kere fotoğrafım var senin bundan kırk kere haberin yok...” O da saymış olmalı.

Dans bitti, gün bitti, şiir bitti ama odam ve sayılar yerinde duruyor. Odamın her bir köşesi bir eylem için var oluyor ve zihnime işliyor. Yatağa doğru ilerleyip uzanıyorum. Uzunca bir süredir hayatımız birtakım sayılarla geçiyor. Bir odaya kaç eylem sığar? Bütün eylemlerimiz için kaç metrekare alana gereksinim duyarız? Bir oda sadece dört duvardan mı oluşur? Odamın bir duvarını eksiltsem ne olur? Bugün pandeminin kaçınıcı günü? Sokağa çıkma yasağı, evde kalma zorunluluğu daha kaç gün sürecek? Akşam yemeğini yedim mi? Bütün bu soruları düşünerek tavanı izliyorum. Hiçbir sorunun cevabını bulmuyorum. Kendimi uyumaya zorluyorum ve gözlerimi kapatıyorum. Şimdi de çitten atlayan koyunları sayıyorum uyumak için...on dokuz, yirmi, yirmi bir...

Kaynaklar

Kömürcü, S. (2012). Dünya Lekesi, Everest Yayınları

Tschumi, B. (1996). Mimarlık ve Kopma, Çev.: Alp Tümertekin, Janus Yayıncılık

SENA NUR ÇOKKAHRAMAN NE BOŞLUĞUN DİBİNDE NE DE VARLIĞIN ZİRVESİNDE BİR YER

“Beni bırakın!”, “Baba! Beni bırakma burada!”, “Canımı yakmayın!”, “Lütfen bana dokunmayın!” çığlıkları atıyordum kollarımdan ve bacaklarımdan bir sedyeye kelepçelenmeye çalışılırken. Darp raporu için kontrol odasında takılan kelepçe, bileğime en küçük ayarında bile büyük gelmişti. Elimi kolayca çıkarıyordum içinden, kaçmaya çalışıyordum. Plastik kelepçe devreye girdi mecburen. Sırt çantamı boşaltıyorlardı bir yandan içeri incelemek için. Hiçbir şeyimi almadılar benimle içeri.

Herkes şaşkınlıkla izliyordu o kadar sakinleştirici iğneye rağmen hala nasıl inatla ellerinden kurtulmak için tepindiğimi. Canım babam, keşke bunlar hiç yaşanmasaydı diyemiyorum ama keşke, beni o halde görmeseydin. Ağlayamadın. Ben de ağlayamadım, ne ağlaması? Duygularımı ilaçlarla söküp aldılar benden. Bir süre düşünmeyi dahi beceremedim.

Sakinleşmeyeceğim anlaşılınca beni bir odaya aldılar. Bu anlaşılma süresi çok uzun sürmüyor. Kimse sizi zapt etmek için fazla uğraşmıyor, doğru tespit odasına yolluyor. Tesit odası. Orada sadece bir yatak var. Nevresimsiz, boş bir yatak. Kenarlarında eller ve ayaklar için dört velcro bant kelepçe var. O yatakta sakinleşmem için beni bir sağdan bir soldan kollarımı çekiştirerek yerleştirdiler. Canım yandı. O anda bile eleştiriden geri durmadım. Neden Small, Medium, Large ölçüleri yoktu da her şey standarttı? Sonradan öğrendim ki hastanın kriz seviyesine göre daha sıkı ya da serbest bağlanması gerekiyordu. Son bir gayret biraz daha çırpındım, direndim. Yalvardım sesimi duysunlar, gelip beni çıkarsınlar buradan diye. Tabi ben yorgunluklar, kızgınlıklar, dehşet verici korkular içinde uykuya dalana kadar kimse gelmedi. Bedenim de artık pes etti.

Gözlerimi kaç gün açamadım bilmiyorum. Bir ara kolumdan birileri tutup beni bir odadan diğerine yerleştirmeye çalışıyordu. Odayı su basmış sanırım, hayal meyal birilerinin seslerini hatırlıyorum. Uyandığımda açık renklerle döşenmiş, beyaz nevresimli bir yatağı, çok geniş bir penceresi

olan, ondan dolayı da apaydınlık bir odadaydım. Hastane gibi değil, otel değil, hapisane mi acaba? Türkiye standartlarına göre o da değil. Temiz ve tertipli, malzemeler de yıpranmamış. Neyse, şimdi hiç odanın içiyle ilgilenemezdim. Direkt kapıya yöneldim. İçeriden açma kolu yok, gözetleme penceresi vardı. Fakat bilmiyorum hangi ülkenin beden ölçülerine göre konumlandırılmış. Bir şey göremedim. Alışmıştım bir kere avazım çıktığı kadar bağırmaya. Çıkarın beni diye bağırmaya başladım. Hiçbir sonuç vermeyeceğini idrak edemiyordum o haldeyken. Kafam doğru düzgün çalışmıyordu. Ama dur, bunlar daha iyi günlerimdi. Ayık, uyanık halimdi bu.

Neyse ki yaşam alanım sadece bu konforlu zindan odası olmayacakmış, bunu da sonradan öğrendim. Daha bunun gibi sıralı bir sürü oda vardı; kendi tasarımlarıyla sonu baştan belli olan hikâyeler gibi duran. İçinde bulunduğum odaysa evet, gayet konforlu ve sıcak döşenmiş bir odaydı burası. Hiçbir sivri kenar ya da köşe yoktu. Üzerime kilitli bir kapı, zırh gibi kalın ve kanatsız bir pencere camı, onun yanında hava almak için minik kare delikleri olan çelik bir menfez olmasa burayı otel ya da hastane odası zannedebilirdim. Yatağın karşısına duvardan duvara sabit bir masa yerleşmişti. Bir kenarında yere kadar açık iki raf vardı. Bir an öyle geldi ki sırt çantamı, içindekilere dokunmadan odama getirselerd, gündüzleri odalara girmek yasak olmasaydı ben kitaplarım ve defterlerimle burada uzun süre idare edebilirdim. Masanın önünde sandalye yoktu. Fark ettim ki odada insan eliyle hareket ettirilebilecek herhangi bir mobilya da yoktu. O andan sonra hiçbir şey ahşap gibi gelmedi gözüme, sanki hepsi daha sert, daha sağlamdı. Masanın diğer yanında tavana kadar uzanan yine açık raflar vardı. Kıyafetlerimi büyük bir intizamla katlamaya başlamıştım.

Çünkü eşyalarımı koyabileceğim bir tek raflar vardı. Hiçbir yerin kapağı yok, her yer açıktı. Ayrıca çamaşır katlamak, yatağımı toplamak ve kendi kişisel bakımım dışında hiçbir iş yüküm de yoktu. İşsizlik zor işti vesselam. Kişisel bakım dediysem bu odaya öyle plastik ya da yumuşak olmayan herhangi bir şey tabi ki giremiyordu. Portakalı bile hiç bıçak kullanmadan elimle soymayı öğrendim. Banyoda el duş başlığı yoktu. Tepe başlık konmuştu oldukça yükseğe. Herhangi bir yerde ayna olmadığı için tadilat yüzünden personellerin tuvaletini kullandığım güne kadar neredeyse hiç kendimi görmedim. Yüzüm hatırımda kalmıştı fakat bu gerçekten ben miydim? Bütün bu güvenli tasarımların sebebini, bir kadının kriz anında

kendine zarar vermek için tavandaki floresan lambayı elleriyle söktüğünü öğrendiğimde idrak ettim.

Peki tamam, her yer güvenliydi ama bir bahçeden ne zarar gelirdi? Ortak alanda tüm kapıların oraya açıldığı, oramnsa hiçbir yere açılmadığı 40 metre karelik beton bir avluyla, burası bir hapisaneye benzemek zorunda mıydı? Cep telefonlarımızla fotoğraf çekip sosyal medyaya yükleyemeyeceğimiz için mi özel tasarımlar ve bezemeler yoktu? Bir kişinin görmesi ve ona iyi hissettirmesi yeterli değil mi tasarımcı için?

Ortak alanda “Ben burada şu amaç için yapıldım” dercesine bakan odalar sıralıydı; volta atabileceğiniz bir koridor, onun etrafında dizili televizyon odası, yemek odası, sigara içme odası, ziyaretçi odası ve bir de eğlence odası vardı. Koridorun en sonundaysa güvenliğimiz, mahremiyetimizden daha önemli olduğu ve sadece acil durumlarda kapının görevliler tarafından dışardan açılacağı tasarım teknolojisine sahip olmadığımız için kilidi olmayan bir tuvalet vardı. Bir odadaysa sadece sandalyeler vardı ama hiç kullanılmıyordu. Belki de bir zamanlar toplu terapi seansları yaptılar orada filmlerdeki gibi. Filmlerdeki gibi benzetmesi ne basit, ne komikti artık benim için. Eğlence odasında langırt, havalı hokey masası ve masa tenisi vardı. Odanın hemen girişindeki koşu bandı, kazalardan dolayı fişi çekildiği için bir heykel gibi bekliyordu sadece. Aynı benim gibi işe yaramaz hissediyordu, ait değildi buraya. Masa tenisini görünce bir an Forrest Gump gibi dünya şampiyonu olacağımı sandım ama topu kaçırmaktan kimseyle uzun süre oynayamadık. Herkesin zevk aldığı ve en kolay olan oyun masa hokeyiydi. Fakat bir süre sonra hokey masasının çalışırken çaldığı müzik kafamı şişirmeye başladı ve bu odaya girmek istemez oldum. Televizyon odasında sık bir satranç takımı vardı. Oynarken oradakilerin kafalarından kurallar uydurmalarına müsaade ediyordum. Odadaki koltuklar siyah, deri, minimalist herkesin bildiği hastane refakatçi koltuklarıydı. Uyumak, gündüzleri yasak olsa da sadece uyumak istiyordum bu rahatsız koltuklarda bile.

Hiç girmedim ama tüm kapılar cam ve sensörlü olduğu için sigara içme odasını da gördüm. Diğer her yerde olduğu gibi PVC kaplama zemin, beyaz duvarlar ve duvara plastikle sabitlenmiş bir çakmak. Bu kadardı. Bu isteyen istediği zaman hiçbir görevliden ateş isteme zahmetine girmeden sigara içebilmesi için dev bir hizmet, ülkemizin ruh sağlığı için ihtiyaç duyduğumuz en önemli, değerli ve kolaylaştırıcı tasarımdı.

Ziyaretçi odasının, hapis mahkûmlarının aileleriyle görüştükleri odalardan farkı yine daha açık renkler geniş pencereler, aydınlık bir ortam ve camdan sensörlü kapılarıydı. Odada yaşanan senaryolarsa tamamıyla aynıydı. Bu odaya bir gün beni ziyarete gelen annem ve babamın yanına görevli hemşire de geldi. Sanırım o gün gelmişti. Heyecanla bekliyordum artık buradan çıkabilirsin demesini. Fakat beklediğim olmadı.

— Hanımefendi, kıyamet kopmadı. Biz sizin zihninde yarattığınız senaryonun oyuncularını değiliz. Siz mahalle arasında aşırı hız yaparak bir kişiye çarptınız. Ve çarptığınız kişi hayatını kaybetti. O yüzden buradasınız. O an hatırladım. Her şeyi olmasa da paramparça olmuş araçtan kaçışımı, beni ambulansa doğru sürüklerlerken gökyüzünün petekten yapılma üst kapaklarının açılmasını ve beni taşıdıkları sedyeyi dev kancaların yukarı çekmesini beklediğimi hatırladım. Sinemada izlemiştim bu sahneyi. Başta çıldıracağımı sandım. Sonra çıldırmamış da olabileceğime inandım. Yer ve mekân yok olurken ben dünyayı kurtaracaktım. Kafamın içinde bunları yaşarken gerçek dünyada çok farklı şeylere sebep olmuştum, anladım.

Bipolar neydi, sanrı neydi, psikoz neydi, Yüksek Güvenlikli Adli Psikiyatri Servisi neydi, öğrendim. Psikolojik rahatsızlıklardan bahsetme tabusuyla savaştım. Ve hiçbir şey bu kadar acı olmasa da boşuna da değildir. Ben, bir mimar olarak projenin tasarım değil deneyim sürecini geçirdim YGAP'ta. Beni iyi etmek gibi bir amaçları olmadığını gördüm yaşadığım kadarıyla. Tasarım problemi ve kullanım senaryosu, hastayı zapt etmekten ibaretti. Kütüphane yoktu. Kitap, kâğıt ve kalem özel olarak istediğimde veriliyordu. Enstrüman çalmayı boş verin, televizyon kanallarındaki diğerden başka müzik dahi duymadım. İnsanlarla sohbet etmek, hikâyelerini dinlemek istiyordum fakat hava ve su haricindeki şeylerden bahsetmek yasaktı. Başka bir dost arasam hiç hayvan görmedim gökyüzündeki kuşlardan başka.

Çeşitli testler cevapladım, soyut resim kartları yorumladım. Yazdıklarım doktorlar tarafından inceleniyordu. Tüm hareketlerim güvenlik kameralarından takip ediliyordu. Hiçbir doktorun haftalık raporlar için beni dinlemek dışında bir telkini olmadı, şüphe ve tedirginlik içinde izlendim. Burayı beni oyuna sokmadıkları bir yedek kulübesine, bekleme salonuna benzetebilirdim. Ama bana ne yapacağımı anlatan yoktu. Beş hafta gözlem

altında kalan biri için çok fazla şey mi istedim? Orada benden çok daha uzun süre kalan ve kalmaya devam edecek gibi gözüken insanları gördüm. Belki ılık bir rüzgârın altında biraz dingin suların sesini dinlemek, hepimize iyi gelebilirdi. Daha doğru bir tasarım, görevlilerin de hapishanedeki bir gardiyan gibi hissetmemesi için yardımcı olabilirdi.

YGAP'ta yaşamak, bir ağaç gibi tek ve hür, orman gibi kardeşçesine yaşamak değildi evet ama psikolojik değilse de biyolojik olarak sağlıklı şekilde hayatta kalmak ve oyalanmak için gerekli şeyler vardı. Bu yüzden yüksek güvenlik kısmı tamamı fakat psikiyatri hastanesi kısmından emin olamıyorum. Elbette bu ülkede daha kötü şartlara sahip kapalı kurumlar da var, biliyorum. Boşluğun dibi diyemiyorum orası için. Ama varlığın zirvesi de değildi.

Kaynaklar

Dâvet, Nâzım Hikmet Ran

SILA TOPLAR

BI | AN // VIŞNE AĞACI

Hiçbir şeyin seçilemediği o bulanık havada oraya nasıl gittiğimi hatırlamıyorum.

Vücudumun sol tarafı bilemediğim bir sağlamlıktan destek aldığı için ayakta durabiliyorum. Karşımda birbirinden ayrılmış grilik ve siyahlık görüyorum, tanıyamıyorum.

Soğumuş ellerimi gözlerime basturdım. Acıyla yanan gözlerim nefes aldı ve bulanıklık akıp gitti. Bilemediğim bir karanlık, birbirinden ayrı ağaç gövdelerinden olma bir tavanın arasından sızan lambanın azalıp artan ışığıyla aralandı.

Günün ve lambanın ışığı alanın dört bir tarafına ancak ulaşabiliyordu. Bir tarafı, birbirinden farklı renk ve biçimlerde olmasına rağmen uyumlu bir araya gelen taşlardandı. Toprağın rengine yakın kahverengilikte olan taşlardan birinin üzerine aile çizilmişti. Resimde el ele tutuşan dört kişi vardı. Bir kız çocuğu, biri diğerinden daha uzun olan iki kadının ortasındaydı. Uzun olan kadının elini tutan daha uzunca bir adam resmin en solundaydı. Yanındaki beş taşı geçip iki sıra aşağı bakınca toprağa bulanmış gri kaya taşında bir kısmı silinmiş isimler görünüyordu. Bir zamanlar burada yaşayan birileri varlıklarını bir şekilde kanıtlamayı dilemişti.

Taş duvarın yanında kalan taraflardan biri topraktan bir sıva ile kaplanmıştı. Yer yer dökülen sıvaların ardında görünen taşlar sıvanın yeni olmadığını, tutuş gücünün zamanla azaldığını göstermeye çalışıyordu. Kerpiç tarafın ortalarında, yetişkin bir insanın kol hizasına gelebilecek bir noktadaki sıva kaybı ise belli bir düzendeydi. Bir çivi taşa sabitlenmişti ve çakılırken çevresini temizlemişti. İçerisindeki ekmek sıcak olduğu için terlettiği poşetiyle bu çiviye asılmıştı. Duvarın üst ve sağ köşesinde eklenmemiş bir taş ve yapılamamış bir sıva boşluğu kalmıştı. Burayı dirseğe takılmış soba borusu doldurmuştu. Taş duvarın yanında kalan diğer bir tarafta ise iki sıra odun istiflenmişti. Öndeki sıra okula başlayacak bir çocuk boyu kadar

kalmıştı. İkinci sıra ise ahşap tavana kadar uzanıyordu, ardını gizlemişti.

Üç tarafı birbirine bağlayan dördüncü taraf, odun ve kerpiç sıvanın arasında kalmış ve yarımdı. İnce ahşap tabakaların yan yana dizilmesi ile oluşturulmuştu. Ahşap tavan ile tabakalar arasında kalan boşluktan gökyüzü, vişne ağacının birkaç dalı ve daha geride kalan bostan görünüyordu. Ardını gösteren bu aralıktan içeriye gün ışığı ulaşsa bile gücü yeterli değildi ve lamba yakılmıştı. Soğumaya başlayan havada sıcak bir yer arayan sinekler ve kelebekler ise lambayı çevrelemişti.

Sıra sıra dizilen ahşap tabakalardan geniş yüzeyli olanı öne doğru açıldı ve bir gıcırdama sesi bu harekete eşlik etti. İri göğüslü ve kısa boylu yaşlı kadın içeri girdi. Derin bir nefes alıp gücünü topladıktan sonra yerdeki taşı ahşap kapının önüne bıraktı. Doğrulup sol tarafında kalan odunlara yöneldi. Fazlaca eğilmesine gerek kalmadan odun sırasından üç tane odun alabildi ve kapının çaprazında yer alan sobaya doğru küçük adımlarla yöneldi. Elindeki odunları eğilerek yere bıraktı ve sobanın üzerinde yer alan tencerenin kapağını açtı. Ortalığa taze fasulye kokusu yayıldı. Yaşlı kadın pişmesi için gerekli suyun tencerede olmadığını fark edince güğümde ağır ağır kaynayan sudan yemeğin üzerine ekledi. Ayaktayken acele acele nefes almaya başladı ve sobanın önündeki iskemleye çömeldi. Ağır taşımanın getirdiği yorgunlukla daha büyük bir nefes alıp yaşlı ve hasta bünyesini normaline ulaştırmak istedi. Gözlerini yavaşça kapattı, biraz dinlendi.

Yere bıraktığı üç odundan en kalın olanını gözüyle seçti, sobanın kapağını açtı ve köz haline gelen ateşe attı. Ateş harlanmaya çalışırken kalan iki odundan ince olanı aldı ve közü söndürmeyecek düzende diğer odunun üzerine yerleştirdi. Ancak elini geriye doğru çekerken ince odunda kalan minikçe bir budak yaşlı kadının kolundaki boncuk sarılı ipe takıldı. İnce odun da ipe takılarak geri geldi. Tüm mavi boncuklar ise bu harcanan güçten etkilenerek kopan ipiyle birlikte sobanın önüne döküldü. Kadın iç geçirerek toprak zemine baktı. Boncuklar zeminin aşınmasıyla oluşan minik bir çukurda toplanmıştı. Önce sobanın kapağını eliyle kapadı. Sonra dizlerini kırıp çömeldi ve çukura elini uzattı. Mavi boncukların bir kısmını sağ eliyle toplayıp sertleşmiş sol avucunun içine aldı. Doğrulup iskemlesine otururken boncuklar teker teker avucundan kaydı. Yaşlı kadının yüz ifadesi değişti, kırışıklıkları belirgin bir hal aldı. Arayan gözleriyle çevresine bakındı. Bakışlarına heyecanlı bir nefes sesi cevap verdi ancak kimse yoktu.

Nefes alış-veriş sesi ve hızı sürekli olarak artarken ilk merdiveni tırmanan bir kız çocuğu ikinci merdivende görüldü. Üstün gayretler göstererek yer yer çukurlaşıp tümsekleşen toprak zemine ulaştı. Küçük kız, örme taş duvara uzunluğunca sabitlenmiş ahşap oturağın sol ucunda sessizce yatan kediyi fark etti. Bacaklarını açarak ve dışa basarak kediye doğru yürüdü. Yüzünde yorgunluğunu silen bir gülümseme oluştu. Bacaklarını açarken hızlandı, ellerini açıp kapatıp birbirlerine çarptırırken koştu. Sarı ve sıkkin kedi, küçük kız yanına ulaşmadan hemen önce aniden fırladı, iki merdiveni tek saniyede geçerek zamanı eritti.

Kediyi kaçıran kız çocuğu alanın sağ tarafına yönlendi. Yaşlı kadına doğru adımlar atarken gülümsemesine ses ekledi. Tatlı bir neşe etrafa yayıldı. Kız çocuğu kadının oturduğu iskemleye yaklaştı ve onun eteklerine oturdu, içi güvenle doldu. Sobadan gelen ısıyı birlikte karşılarken kızın gözü zemindeki içi dolu çukura takıldı. Mavi boncukları gördü, tanıdı. Yaşlı kadının sol el bileğine baktı, aradığını bulamadı. Kafasını kaldırıp boncukları ipe takacağını anlatan bir gülüş bıraktı. Bacaklarını biraz daha açarak yere çömeldi ve yerdeki boncukları ve kopmuş ipi sarı yün yeleşinin ceplerine doldurdu. Yavaşça doğruldu ve kedinin bir ucunda oturduğu ahşap iskemlenin diğer ucuna doğru ilerledi. Önüne çıkan kütüğü de alıp iskemlenin önüne koydu. Bacaklarını kapatarak usulca oturdu. Cebindeki boncukları kütüğün üzerine bıraktı. Küçük kız boncuklar ile ilgilenirken yaşlı kadın sobanın önünde yer alan masaya baktı. Tabağı ve içerisinde kalan narları gördü. Uzandı ve tabağı kendisine yaklaştırdı. Tabağın içindeki narın kabuğunu bıçak yardımıyla ayırdı ve ayıklamaya başladı. Bacaklarını kapatarak oturan kız çocuğu ise cebindeki ipi çıkardı ve boncukları birer birer ipe dizmeye başladı. Ancak kız ipe baktığında hiç boncuk yoktu ve hayal kırıklığı ile yaşlı kadına baktı. Bacaklarına düşen boncukları tekrar yeleşinin cebine koydu ve kadına doğru yaklaştı. Ağlamaklı gözlerle bakan kızın ifadesini gören yaşlı kadının yüzüne ılık bir sıcaklık yayıldı. Ayıkladığı narı tabağa, tabağı da masaya bıraktı. Masanın üzerinde yer alan bez ile elini sildi.

Yaşlı kadın kızın elinden ipi aldı. Düğüm atmaya çalıştı. İlk iki denemesinde ipin ucunu oluşturduğu yuvarlaktan geçirememiş olsa bile üçüncüsünde geçirebildi. İpi kıza geri uzattı, kız ise mavi boncukları ipten teker teker geçirdi ve gururla kadının gözlerinin içinde takdirini aradı. Yaşlı kadın gülümseyerek elini uzattı. Mavi boncuklu ipi aldı. Kızın sol elini kavradı,

ipi iki tur döndürerek sardı. Ucuna sıkı bir kördüğüm atmaya ise tek seferde başardı.

Kız kütüğünü yaşlı kadının iskemlesinin yanına çekti ve birlikte nar ayıklamaya devam ettiler.

Ellerimi gözlerimin üstünden kaldırdım.

Sol kolumda bir batma hissettim, döndüm ve yaslandığım vişne ağacını gördüm.

Onları orada bıraktım.

ÖZLEM DELİKANLI GÜN 18.45 VAPURU

Tüh be... Yine mi?

Oysa ki bu sefer; otobüsten inip saat 18.45 seferine yetişmek için, adımlarımı daha da sıklaştırarak hatta koşarcasına yolun karşısına geçmişim. Neyse bir dahaki sefere...

Haftanın son gününün bitkinliği ve fazladan mesaiye kalmanın yorgunluğu birleşince vapuru kaçırdığımda hissettiğim öfke, o gün daha bir büyüktü sanki. Zaten karnım da guruldamağa başlamıştı. Biraz sakinleşip her vapur kaçırdığımda yaptığım gibi Mehmet abinin büfesinden bir simit, bir ayran, bir de gazete aldım. Diğer vapurun gelmesine yaklaşık yarım saat kadar olduğu için, denize karşı oturup kendime ayırabildiğim tek zamanımı bu şekilde geçirmeyi sevmeye bile başlamışım. Boğaz'ı izlediğim yöndeki bankların hepsi dolu olması sebebiyle bu sefer yol tarafındaki boş bir banka yöneldim. Oturup soluklandıktan sonra gazetenin başlıklarına göz atmaya başladım. Aceleci bir dolmuş şoförünün kornaya basmasıyla bir an dikkatim dağıldı ve istemsizce kafamı kaldırmış bulundum.

O anki yaşadığım büyülenmeyi anlatmaya kelimeler kifayetsiz kalır.

Karşımda tüm heybetiyle duran İskele Cami'nin bu güzelliğini, nasıl olur da şimdiye kadar fark etmemişim?! Önce şaşkınlık, sonra kızgınlık, ardından hayranlık... Duygular arası çok hızlı geçişler yaşıyordum. Mihrimah Sultan Cami'ye herhalde en son şehre taşındığım sene, Üsküdar'da yanında geçici olarak kaldığım arkadaşımın bana İstanbul'u tanıtmaya gezileri sırasında gelmişim. Kemal'in evine uzun dik merdivenlerle çıkılan bir sokaktan geçerek varılıyordu. Gündüz Karşı'da bir hayli yer gezip çokça yorulmuş olmamıza rağmen burayı da görmemi istediği için avluya çıkmamız konusundaki ısrarlarına karşı koyamamışım. Hayal meyal şu anki Mihrimah Sultan Tıp Merkezi tarafındaki merdivenlerden çıktığımızı, avluda biraz gezinip caminin içini kısaca turladığımızı, seyir noktası gibi bir yerden de bir süre manzarayı izlediğimizi anımsıyorum. Ardından çarşıya yakın diğer kapıdan geçerek cami duvarına bitişik merdivenleri adeta

tırmanmıştık. O yorgunluğun üzerine bir de devasa merdivenler eklenince – o gün gözüme daha da çok gelmişti – merdivenlerde 5-10 dakika oturup dinlendikten sonra eve gittiğimizi hatırlıyorum. Ne yorucu ama zevkli bir gündü... Hatta hafızam beni yanıltmıyorsa o gün gezerken fotoğraf bile çektiymiştik. Sahi nerede o fotoğraf acaba?

O zaman da çok eşsiz bulmuştum, izlemiştim, etkilenmişim. Ama bu sefer 'bir şeyler' daha farklı gelmişti. Ne değişmişti? Cami genel olarak dört yüz küsur senedir aynıydı ne de olsa, değişen ben olmalıydım. Yaşım, alışkanlıklarım, zevklerim? Belki... Ama bu sefer o şeyler beni, kendini aramaya davet ediyordu orası kesin. Sanki dinlemek isteyene başka şeyler söylüyor gibiydi.

Eve erken varmayı bir kenara bırakıp şimdiye kadar defalarca gördüğüm, efsanesini kulaktan dolma da olsa bir şekilde işittiğim, köşesine yaslandığım, yanında geçtiğim, Mimar Sinan'ın bu harika eserini 'gerçekten duymaya, görmeye, hissetmeye' karar verdim.

III. Ahmet Çeşmesi'nin yanındaki merdivenler adeta üst kattaki avluya beni çağırıyordu. İlk şaşkınlığı atmak için elimi yüzümü yıkamak üzere çeşmeye yöneldim. Bu kısa duraklama anıyla sanki algım açılmıştı, içinde bulunduğum dünyadan sıyrılıp hayatı başka görüyordum: Tezgahındaki ürünlerin satmaya çalışan seyyar satıcılar, bir yerden bir yere hızlı hızlı giden kalabalık, araba ve otobüs egzozları, martı seslerine karışan vapur sesi... Hülyalı bir edayla neredeyse hiç yemediğim simidim, yarım ayranım ve okuyamadığım gazetemle aheste aheste merdivenlerden çıktım.

Ne kadar da çok insan vardı: ellerinde topları, yakası ve düğmeleri açılmış önlüklükleriyle avludan geçen terli çocuklar, basamağa oturmuş namaz vaktini bekleyen amcalar, sırt çantaları ve şapkalılarıyla hızlı hızlı gezinen turistler, ağaçların altında heyecanlı bir sohbe dalmış gençler, duvara yaslanmış manzarayı seyreden genç bir hanım, şadırvanda abdest alanlar... Benim gibi iş çıkışı uğradığını kılık kıyafetinden anladığım bir beyefendinin yanında kendime yer buldum. Selamıma karşılık, tulumba tatlısı ikramını teşekkür ederek reddederek derin bir iç çekişle manzaraya doğru seyre dalıp – bu kez manzaram camiydi– düşünceler alemindeki keşiflerime devam ettim.

Avlu kimileri için ibadet öncesi hazırlık ve bekleme alanıken, kimileri için yoğun iş temposundan sıyrıldıkları yerdi. Kimileri içinse bambaşka

bir inanç ve kültür mozaiği. Herkes bu revakların altında kendine yer bulabilmiş ve keyif alıyor gibiydi. Aşağıda oradan oraya koşturan, sürekli bir yerlere yetişmeye çalışan insanlara hükmeden süratin, acelenin aksine; buraya dinginlik hakimdi.

Elimdekileri yiyemeden poşete koydum, küçük avluda adımlarken ellerim boş olsun istemişim, gazeteyi de koltuğumun altına aldım. Sanki öyle yapınca tarihi bizzat yaşayacakmışım gibi, yürürken duvarlara dokunmaktan kendimi alıkoyamadım.

Biraz ilerleyince türbenin başında ellerini açmış dudakları kıpırdayan bir teyze ve torunu olduğu sandığım bir çocuk vardı. Çocuğun elindeki tosta bir kedi niyetlenmiş, çocuğun etrafında dolanıp duruyordu. Yazık, çocuk korkup büyükannesi “kışt” edince, kedi de elimdeki poşete doğru yanaşmaya başladı. Sadece birkaç ısırik aldığım simidi küçük parçalara ayırıp ayrına buladım ama vermeden önce bir güzel sevdim kediyi. Artık sabırsızlandığımı anlayınca uzattım ayrılan simitlerini; önce yemeğini veririm sevdirmeyecek çünkü biliyorum.

Birkaç dakikalık ezan sesiyle mekânın atmosferi de bir anda değişti. Her şey sessizleşti ve artık çevredeki tek odak oydu. Gözlerimi kapatıp usulca o an’ı dinledim. Yıllar önce karşıyı seyrettiğimiz noktaya doğru yürüdüm ve uzun uzun güneşin batışını izledim. Bu defa ayrı bir haz alıyordum. O gün izlediğim karşının manzarası ilk günkü gibi hatırımdadır: Güneş kızıl renklerini hızlıca siyaha bırakıyor, yedi tepesi üstünde anıt camileriyle dillere destan İstanbul silüeti, ve daha nice büyüklü küçüklü kubbe ve minareler, bir yandan manzaraya eşlik eden martı sesleri...

Normalde namaz kılma alışkanlığım olmamasına rağmen o gün ezanın da etkisiyle maneviyatla dolmuştu içim. Şadırvanda abdestimi alıp namaza durmadan önce aşağıya inince atmak üzere çöpleri çantama sıkıştırdım.

Günü akşam etmişim, karnım da iyice acıkmıştı ama olsun; ruhum doymuştu.

İşte böyle başlamıştı benim günlük yarım saatlik “İskele Cami rutini”. Bazen sadece avludan geçiyor bazen birkaç saat kaldığım oluyordu. Bazen haftanın beşgünü art arda gidiyor bazen de bir hafta hiç gitmediğim oluyordu. Fakat düzenli olarak yarım saat de olsa uğramaya özen gösteriyordum. Her seferinde ayrı mutlu oluyordum orada bulunmaktan. En çok da

Görsel(1): Üsküdar İskelesi, 1970ler.

kitaplarla gelmeyi, buradan izlediğim yapıların tarihini okumayı severdim. Arada kitaptan kafamı kaldırırdım o yapıyı izler, hayaller kurar, okumaya devam ederdim. Akıp giden hayat seyrinde, huzurlu kısa molalarda benim için artık burası.

Sadece kendimin keyif alması yetmiyor sevdiğim de alsın istiyordum. Üsküdar’a geldiğimizde çarşı veya pazar alışverişi sonrası soluklanmak için büyükannemi de bu avluya getirirdim. Aldıklarımızdan bir iki ağzımıza atar biraz hoş sohbet eder, biraz da martıları izler öyle eve dönerdik. Memleketten eş dost gelince “Buraya uğramadan olmaz!” der, illa ki gezi rotamıza eklerdim.

Annen de sen gibi bu avluda koşturdu, balon uçurdu. Aşağıdaki seyyar satıcılarda ne varsa alır, bu avluya çıkar, yer içerdik. Annenden izlediğimiz silüetten bir yer seçmesini ister, seçtiği yerin geçmişini hikayeleştirerek anlatırdım. Hikayeler bitince de birlikte masallar uydurmaya başlamıştık. Ya evet, aynı seninle yaptığımız gibi...

O yüzden sevgili torunum anlayacağın şu ki, bu avlunun yeri bende çok başkadır. İlerde “büyükbabanız çok sevdi” diye sen de anlat çocuklarına olur mu? Anlat ki, anılarımız yaşatsın mekanları ...

Eh.. Vakit de epey geç olmuş... Yine günü akşam ettik, iyi mi? Hadi kalk bakalım yavrum, vapuru kaçırmayalım...

Kaynaklar

(1) Anonim.(2023). Link: <https://i.pinimg.com/originals/f4/3f/b2/f43fb236708dda6979d8701ed5871c22.jpg>. (Erişim tarihi:13.02.2023)

MERVE ULUKAYA

TAŞ BİNA'NIN HİKÂYESİ

Safranbolu'yu bilir misiniz?

16.yy'dan bu yana çehresi neredeyse değişmemiş, ince çizgiler halinde yolları simasına derince işlemiş, mazinin ayak izlerini takip ederek yolunuzu çizdiğiniz şehirdir Safranbolu. Yüzlerce yıllık hanları, hamamları, çarşıları ve evleri, masalsı bir dokunuşla bambaşka zamanlara taşır sizi, bir yerlerde unutulmuşsunuz gibi... Alışkın olduğumuz zihinsel kaoslarımız gibidir sokakları ancak alışlagelmişin dışında bir huzur vardır her bir asimetrisinde. Evlerin cumbaları, sohbet ederken başlarını uzatan insanlar gibi yakınlaşıp birbirine. Onca yıl yüz yüze bakar, onca yıl birlikte yaş alırlar. Bilinmez kaç kahvenin hatırını birlikte eskitmektedirler. Arastaları, camileri, çarşısının üzerini yer yer kaplayan asmaları, taş kemerli dükkânları, ahşap atölyeleri, kahvecileri, tabakhanesi, demir döven demircileri ile yaşayan bir tarih olan Safranbolu Çarşısı, çukurda yer alır. Şehir merkezinden kılcal kıvrımlar ile aşağıya doğru süzülerek bulursunuz Tarihi Çarşı'yu. İşte tam bu kıvrımlı yolun bir başında, önünde 4 tane çam ağacı bulunan, kendi ise bir çınar gibi yaşlı ama hayat dolu "Taş Bina" camlarını üzerine dikmiş gözetler Safranbolu'yu.

Üniversiteye yeni gelmiş, 18 yaşında bir gençtim onunla ilk tanıştığımızda. Yüzü taş, çehresi yumuşaktı. Zamanının onda bıraktığı izler seçiliyordu açıkça. Her bir iz, ayrı bir hayat gibiydi üzerinde. Ne çok yükü vardı kim bilir. Cüssesi kadar yüreği olmalıydı, 135 yıla şahitlik edebilmek için. Kaç hayat dokundu ona, beni büyüttüğü gibi kaç genç büyüttü bu güzel okul? Koskoca ahşap kapısının iki kanadı birden açıldığı zaman, bir annenin kucığına alışı gibi şefkatle çağırırdı biziz içeriye. Taş duvarların ardı ise sıcacık ahşaptı. Her adımında döşemelerin gıcirtısı eşlik ediyordu bana. Sanki benimle sohbet ede ede yürüyormuş gibiydi. Tam ortasında, heybetli ahşap merdiveni, onun kalbiydi. Naifçe çıkarıyordu bizi üst kata. Ellerim küpeştelere dolanırken, bunca zaman yüzlerce, binlerce hayatı nasıl taşıdığımı düşünüyordum. Bazen telaşlı koşturmacalar bazen de sakin ve ağır adımlar ezip geçerken üzerinden, kimi hayatın yükü ağır, kimi hayatın yükü tüy gibi hafif gelmiştir belki de ona. Derken kendimi üst katta bulmuştum.

Görsel 1.1. Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi
(Safranbolu Belediyesi Arşivi, 2008)

Görsel 2.1. Safranbolu Frengi Hastanesi Zemin Kat Müdahale Odası
(Safranbolu Belediyesi Arşivi, 2008)

Yüksek tavanları beni ezmiyor, aksine başımı okşuyordu. Bir baba ocağı gibi güven veriyordu. Büyük pencerelerinden süzülen ışık huzmeleri odalara akıyordu. İçim ısınmış, baka kalmıştım bir müddet, ışığın üzerinde dans eden toz tanelerine. Birden burada çok yeni olduğumu hatırladım sonra. O, yaşı ve taşıdığı hayatlar kadar tecrübeli iken ben henüz çocukluktan yeni çıktığım yaşlardaydım. Üniversite 1. Sınıf öğrencisiydim ve bu otoriter, yaşlı binanın ortasında yapayalnız kalmıştım. Ağır ağır aşağı indim

Görsel 3.1. Safranbolu Frenji Hastanesi Arka Cephesi (Safranbolu Belediyesi Arşivi)

Görsel 3.2. Safranbolu Frenji Hastanesi (Erhan KAPICI Arşivi)

merdivenlerden. Döşeme gıcırtilarını dinleyerek uzandım çıkış kapısına, başımı kaldırdım kapı ardına kadar açık, önümde harika bir manzara görünüyordu. Kapıdan çıktım, çam ağaçlarının altında bahçede oturdum. Çukurda öbelenmiş masalsı Safranbolu'yu izliyordum, bundan sonra ne olacak diye düşünürken üzerime bir karartı düştü. Güneş devrilirken taş binanın gölgesi üzerime uzanıyordu. Bundan sonra birlikteyiz mi diyordu?

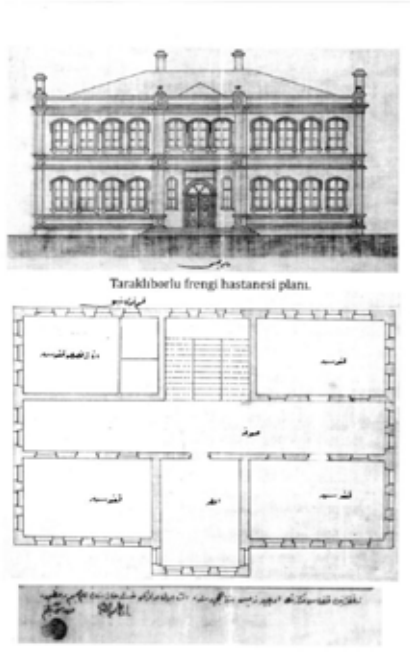

Görsel 4.1. Safranbolu Frenji Hastanesi Zemin Kat Müdahale Odası (Safranbolu Belediyesi Arşivi)

Görsel 4.2. Safranbolu Frenji Hastanesi Yatakhane (Safranbolu Belediyesi Arşivi)

Aile özlemi zamanla zihnimde paslanmaya başlarken, üniversiteye gelmem ile başlayan yeni hayatım her gün yeni uğraş ve amaçlar ile dolmaya başlamıştı. Okulum Taş Bina, mimarisi ve manzarası ile beni kendine hayran bırakmakla birlikte, bana kendisi ile konuşabileceğim hissini bile vermişti. Sanki beni dinliyordu. Ben bu binanın da bizimle birlikte yaşadığını hissediyordum. O zamanlar karton bardaklarda çayımız, kahvemiz ile koridorlarda dolaşır, bahçeye çıkardık. Öğle yemekleri bahçede

Görsel 5.1. Safranbolu Frengi Hastanesi Ön Cephe Çizimi (BARLAS,2015)

Görsel 5.2. Safranbolu Frengi Hastanesi 1.Kat Planı (BARLAS,2015)

Görsel 6.1. Safranbolu Frengi Hastanesi, Hekim Odası ve Ek Binası (Safranbolu Belediyesi Arşivi)

Görsel 6.2. Safranbolu Frengi Hastanesi Hekim Odası (Safranbolu Belediyesi Arşivi)

hocalar ile birlikte yenirdi, herkes birbirini görür, bilirdi. Burası bize sunulmuş bir armağan gibiydi. Hepimiz çok gençtik, bolca kahkahalarımız gülüşmelerimiz olurdu. Bizim sevincimizi enerjimizi soluyordu sanki bu bina. Yaşanmış yıllarının üzerine bizim zamanımızı inşa etmemize şahit oluyordu. Kendi günlüğünde yeni bir cilde geçmiş gibiydi. Yaşanmışlıklar ve yaşanmışlıklara şahit olan yapılara ilgim hep vardı. Ve Taş Bina da artık merak merceğim altına girmişti.

19. yy da yaşanan salgın hastalıklar sebebi ile Osmanlı Döneminde bu hastalıklara özel hastaneler açılması kararı alınır. Kastamonu vilayeti ve çevresinde etkisini gösteren frengi salgını sebebi ile Kastamonu, İnebolu, Bolu, Sinop, Safranbolu ve Çankırı da dönemin modern tıbbının da temsilcisi sayılabilecek salgın hastaneleri inşa edilir. İşte benim okulum Taş Bina, bu dönemde inşa edilmiş bir frengi hastanesidir. Takvimler 1887 yılını gösterdiğinde insanlığa hizmet için kapılarını açmıştır.

Görsel 7.1. Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi (Yazara aittir, 2008)

Boşuna başından beri anne kucağı gibi sarıyor bu okul demiyormuşum. Zaten ömrüne bir şifahane olarak başlamış. Bu bilgiyi ilk edindiğim anı hiç unutmam. Bir anda okulun duvarlarına bakışım değişti, etrafıma bir daha, bir daha ve her seferinde kafamda başka hikâyeler yazarak bakmaya başladım. Bu tavanlar da ölmeden önce göz gezdiren insanlar, çaresizlik içinde yatan, sevdiklerine hasret hastalar, koridorlarda koşutan doktor ve hemşireler, ölümler, yaşamlar, umut, kaybediş, hepsi... Hepsi zihnimde dönmeye ve başımı döndürmeye başlamıştı. Şimdiki atölyelerde zamanında bulunan karyolalar, hocaların odaları yerine ilaç dolapları ile dolu doktor odaları gözümde canlanmaya başlamıştı.

Safranbolu Frengi Hastanesi Osmanlı Devleti'nin genellikle kamu binalarında tercih ettiği neo-klasik üslupta, bir bodrum kat üzerine iki katlı olarak, kesme taş malzemenen yığma yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Binanın ana girişi yapının orta aksında bulunur. Binaya girdiğinizde tam karşınızda heybetli ahşap merdiven sizi karşılar. Geniş bir koridor aksi üzerine sıralanmış odalardan oluşur. Zamanında geniş bir bahçe içinde bulunduğu bahsedilen yapının, mutfak, çamaşırılık gibi bölümleri bahçede bulunan müştemilat alanı içinde çözümlendiği düşünülmektedir. Binanın orijinal projeleri günümüzde halen mevcut olup, Topkapı Sarayı Müzesinde muhafaza edilmektedir. Bu dönem inşa edilen salgın hastalık hastanelerinden yalnızca Safranbolu Hastanesinin mimarı bilinmekte olup

proje üzerin de bulunan “Mühendis Mahmut İzzet” mührü, bize proje müellifinin bir mühendis olduğunu göstermektedir.

Millet hastanesi olarak 1960’lı yıllara kadar hizmet verdikten sonra, mevcut binanın fiziki yetersizliği sebebi ile bahçesine Safranbolu Devlet Hastanesi binası yapılmıştır. Yaş almaya başlayan tarihi Taş Bina ise bu dönemden sonra bir süre istirahate çekilmiştir.

Boyutları 15m. x 25m. olan kagir yapının doğu ve batı cephelerinden merkezi iki girişi bulunmaktadır. Ön cepheden (doğu cephesi) ahşap kemerli kapı ile giriş yapılmakta olup, 1. katta öne çekilerek oluşturulan üçlü pencere düzeni ve taş kemer ile giriş vurgulanmıştır.

Ana kapı üzerinde iki blok halinde mermerden oyma kitabe mevcuttur. Ön cephe girişinde 5 basamaklı taş merdiven bulunmaktadır. Pencerelelerin her biri kemerli yapıda, ahşap giyotin penceredir. Taş söve ve taş denizlikler ahşap pencereleri vurgular niteliktedir. Çatısı kırma çatı olup, saçakları parapet yüksekliğinin arkasında kalmaktadır.

İnşaat esnasında kullanılan taşlar Safranbolu’nun Kart Köyünden getirilmiştir. Binanın taş kısımları Safranbolulu Rum taş ustalarınca yapılmış olup, ahşap ve yeydane kısımlar Bulak Köyü ustalarınca yapılmıştır. Binanın giriş kat planı geniş bir T koridor üzerine sıralanmış odalardan oluşur. Bu odalar ilk projede teşirhane, eczane ve koğuş olarak isimlendirilmiştir. Üst katta da yine geniş bir koridorda yer alan koğuş niteliğinde beş oda yer almaktadır. Dışarıda hekim odası ve ek koğuş binası olarak kullanılan yapılar günümüze ulaşamamıştır.

2002 senesi itibariyle ise bilge bina artık bir eğitim öğretim yuvası olmuştur. Kim bilir belki de o dönem yılların ataletini gençlerin deli kanı ile üzerinden atmıştı. Bence buraya en çok da okul olmak yakışmıştı. Ağır başı, olgunluğu, yaşanmışlığı ve birikimi, gelen öğrencilerin toyluğu, heyecanları ve hareketleri ile dengelemiş gibiydi atmosferi. İşte ben böyle bir hava da soludum bu binayı. Aşağıda yer alan fotoğraf 2008 yılına ait, mimarlık fakültesi öğrencileri, adı Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi olan Taş Bina’nın bahçesinde, Prof. Dr. Hüseyin YURTSEVER ve Prof. Dr. Suat ÇABUK ile.

Görsel 8.1. Taş Bina restorasyon öncesi ve sonrası (Yazara aittir 2018, İnternet Kaynağı)

Görsel 9.1. Taş Bina restorasyon öncesi ve sonrası (Yazara aittir ,2008,2018)

2002- 2015 yılları arasında Karabük Üniversitesi bünyesinde Güzel Sanatlar Fakültesi olarak faaliyet veren bina, onca hastaya şifahane, yüzlerce genç ilim yuvası olmuştur. Sonrasında ise, taş bedeninin yorgunluğu, ahşap damarlarının yaşlılığı hissedilir olmaya başlamıştır. Dimdik ayakta ama nice yılları daha eskitebilmek adına kendisinin yenilenmesi gerekmektedir. 2016-2017 yılları arasında sürececek olan restorasyon uygulaması için bu sefer Taş Bina'nın kendisi hasta sedyesindedir. Doktorları önünde soyunur tüm çıplaklığı ile ruhuna işlemiş onca anıyı hapseder belleğine ve yumar gözlerini yeni bir hayata uyanana dek.

İki yıla yakın süren restorasyon çalışmalarında; Taş Binanın, moloz taş yüzeyleri temizlendi, bozulan, çürüyen ahşap öğeleri aslına uygun şekilde yenilendi, çatısı ve kiremitleri özgün malzemeler ile onarıldı, doğramaları yenilendi, peyzaj düzenlemesi yeniden yapıldı. İçeride boyalı bazı yüzeylerde raspa uygulaması yapıldı, böylelikle; önceden içi tamamen sıva ve boyalı bazı yüzeylerin ardında ki taşlarda gün yüzüne çıkmış oldu. Giriş katın zemininde yer alan parlak yüzeyli mermerler kaldırıldı altından çıkan koca kütleli taş zemin korundu. Birinci kat ahşap döşemeleri temizlenerek korundu, ahşap tavan kaplamalarının boyaları temizlendi, ahşap koruyucu ile aslına uygun bir görünüm kazandırıldı. Ahşap pencere doğramaları yenilendi, yapının özgün halinde bulunan giyotin pencereler değiştirilerek açılır kanatlı doğramalar takıldı. Peyzaj düzenlemesi ile ana girişin önüne yapının hastane olarak kullanıldığı dönemde de bulunduğu bilinen süs havuzu yeniden yapıldı. Bahçe duvarları yenilendi. Önceleri yapının bahçesinden taşınmış olan tescilli özgün bahçe giriş kapısı yeniden yerine yerleştirildi.

Eskiydi ama çok da saç sakalına karışmış halde değildi bana kalırsa, yine de yeni halini görünce, berberden sakallarını kestirip gelen bir adam gibi gözüktü gözüme. Ten rengi ortaya çıkmıştı, ışıldıyordu. Çam ağaçları arasında küçük bir süs havuzu bile vardı artık. Narkozun etkisi geçmiş, kendinde gibiydi. Kemerli kapının önünde bu kez 18 yaşında ki korkaklığım ile değil bir mimar olarak duruyordum. Bir de üzerine Safranbolu Belediyesinde çalışmam sebebi ile buraya iskân kontrolü için gelmiştim. Beni saran, sarmalayan, kucaklayan, büyüten ve mezun eden, yeni bir şehre ilk defa gelen bir yabancıyken tüm korkaklıklarına kucak açan, gölgesini üzerimden asla çekmeyen Taş Bina'nın karşısında şimdi, onun içinde yetişmiş bir mimar olarak duruyordum. Kafamı kaldırıp onu

süzdüm. Bu sefer bahçe bomboştu, içerisi bomboştu. Ben gururluydum o mahcup, ikimizde de bir sızı vardı, ıssızlığın sızısı. Elinde karton bardaklar ile gülüşen, bahçeye inen gençler yoktu, bir köşe de konuşan hocalar, bahçe de jürilerimizi yaptığımız masamız da yoktu. Bahçe çok muntazamdı öyle ki hiç el değmemiş gibi, hiç hayat değmemiş, kimseler geçmemiş buralardan gibi.. Ses yok, yaşam yok, muazzam güzellikte bir bina, onunla meşk ede harika bir manzara ve rüzgar.. Başka hiçbir şey yok. Ahşap kapı iki kanadını da açtı yine, yıllar sonra bir kez daha içeriyi adımlıyorum, kimse yok ama neyse ki halen adımlarımla beni takip eden ahşap döşeme sesleri var. Bu beni bir nebze rahatlatı yine, eskisi gibi, onun bana eşlik ettiğini hissettim. Restorasyon mükemmel tamamlanmıştı. Aynı şekilde yeni dekorasyonu, avizelerinden perdelerine kadar çok özenliydi. Öyle özenliydi ki artık burada ellerinde maketler ile yetişmeye çalışan öğrenciler olmayacaktı. Okul değildi çünkü “Bilim Sanat Merkezi” olmuştu. Yılda birkaç etkinlik için misafirlerine ev sahipliği yapacaktı. İçim burkuldu. Önceden her gün hayat dolu iken, şimdi bayramda torunları ziyarete gelen dedeler gibi olmuştu. “Özel günler” de “özel etkinlikler” e ev sahipliği yapacaktı. Geri kalan zamanlar ona; hatıralarını anımsasın, hatırı kalan yılları yâd etsin diye sessizlik olarak sunulmuştu. Bilmiyorum bu istirahate kendisi razı mıydı? Bence gençler onun atar damarlarıydı, onu dinç ve değerli kılan her gün kapılarının güzel umutlar ile açılmasıydı. Bir vitrin süsü değildi, okuldu, üniversite binasıydı. Şimdi ise gündelik hayatın el süremeyeceği kadar “özel”! bir bina olmuştu.

Kamu binalarının restorasyon sonrası yeniden işlev kazandırılması adına işlevsizleştirilmesi, özellikle kültür merkezleri adı altında yılda 1-2 kez kapısı aralanan, atıl ve örümcek ağı kaplamış mekanlar oluşturulması beni oldukça üzmekte. Mekânı değerli kılan işlevi ve mimarisi ile birlikte; yaşanmışlıkları, şahitlikleri ve şahit olacaklarıdır. Anlamı ve anlam kattıklarıdır, hatıralarda ki yeridir. Taş Bina, biz öğrencilerinin her biri içi bambaşka hatıralar barındırır. O dönem mezunları anlatsalar, her birinin kaleminden farklı kelimeler ile satırlara dökülür Taş Bina. Daha eskiye gidelim, o hastanede yatan hastalar, dermansız derdi olanlar, toplumdaki izole sevdiklerini özleyenlerin ağzından bambaşka şekillerde dinleyebirdik burayı. Kendi hayat gözlüğümüzden bakıyoruz ve anlam katıyoruz yaşam alanlarımıza, onlarda yıl yıl ilmek ilmek işliyorlar hayat hatıralarımızı duvar aralarına. “Taş Bina”, seni yazmak beni fazlasıyla mutlu etti. Eskisi gibi olmasa da halen kapılarının arada aralanıyor olduğunu bilmek güzel. Daha nice hayatlara dokunman, kıymet bilen hikâyelerinde sana dokunması dileği ile...

Kaynaklar

Uğuroğlu, B. “Geleneksel Açısından Safranbolu Tıp Tarihine Bir Bakış”, Hilmi Barlas Eğitim Vakfı, 2015.

Erhan KAPICI, Fotoğraf Arşivi.

Merve ULUKAYA, Fotoğraf Arşivi.

İnternet : <https://www.360tr.com/browse-360-derece-sanal-tur-karabuk>

Safranbolu Belediyesi, Fotoğraf Arşivi.

MELİKE NUR SARAYLI

AVLUDA ZEYTİN AĞACI, ÜZERİNDE DELİKLİ TAŞ

Dedemin ve babaannemin yaşadığı köye, Ortaköy'e seksen altı kilometre uzaklıktan bakıyorum. Şimdi 2023 kışındayız, köyüm dokuz yıldan beri Büyük Melen Projesi'nin güçlü boru çemberi içinde uyukluyor. Kiremit kırmızısı ıslak yer ile atmosferin üzerine kapak oluşturan dumanlarla kaplı gök arasında kendi haline bırakılan köy, çamura saplanan tekerleriyle karıncalar gibi kaynaşan iş makineleri tarafından kuşatılmış. Ağır gri bulutlu ve yağmurlu havada dizleri ağrıyan dedem, zeytin ağaçları ortasında, çukurda öylece duran bu köyü, çekilmez ve pek bir gudubet bulurdu. Ta ki, kendi çocukluğundan bu yana, köy ahalisinde bir şehir efsanesi algısı yaratan baraj yapımı gerçek olana kadar. Tahliye kararıyla, köy sakinleri, belki bu yerlerin sular altında kalacak olmasını düşünecek halde bile değilken, yakınlarının mezarlarını başka başka yerlere taşıdı. Köyde bulunan ilkokul kapatılınca, taşınmalı eğitimle çevre köylere gönderilen bu kez de çocuklar oldu. Daha kendilerinin nereye gideceği belli değilken, sadece evler değil, arkada bırakılacak zeytin bahçeleri düşünüldü. Zamanla, bir, üç, beş derken, taş taş üstünde kalmayacak kadar her şey yıkıldı. Nihayetinde köylüler taşındı ve bir köy tarihe karıştı. Geride, su yaşamına yapay bir resif olan cami ve caminin köye tepeden bakanda yoksunluk hissi uyandıran minaresi kaldı. Dedemin tabiriyle, Sanki bölgenin tam ortasına bir çukur kazmışlar da, çukurun da tam "orta"sına Ortaköy'ü yerleştirmişler, dediği bu "yer", baraj hattı tarafından abluka altına alınıp "yerinden" edildi .

Yersizlik hırkasını sırtıma geçirirken, maailenin "büyük evi" olarak gördüğü bu evi ve şimdilerde birer anı olan içindeki tatlı günleri muhayyilede canlandırıyorum. Büyük dedesi üzerinden önce dedesine, sonra babasına ve daha sonra dedeme düşen bu ev, yuva olduğu gelmiş geçmiş herkesin suretini özümlemişti. Aynı çatı altında, birbirlerine eklemlenen yaşam halkalarıyla, durmadan farklılaşmıştı. Büyük dedenin doğduğu ev tek göz odalı idi. Oysa, dedesi, ebelik yapan komşu kadının çağrıldığı arka odada dünyaya gelmişti. Babasının göbeğinin kesilerek çaputa sarıldığı yer bir yan odaydı. Dedemin kendisinin çocukluğu ise oğlanlar evlendikçe yapılan eklentilerle, beş yatak odalı büyükçe bir evde geçmişti. Halbuki, bunların hepsi aynı evdi ama büyüklüğü ve yaşayanları durmadan değişmişti.

Taşın farklı açılardan görünümü, Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Benim evin torunu olarak yaşadığım zamanlar ise o kadar da uzak değil. Şayet çocukluğumdan kalan hatıralar, beni yanıltmıyorsa, çok tanıdık bir hissi vardı evin. "Camiyi geçince soldaki ilk ev" oluşuyla köy ahalisi tarafından da bilinirdi. Bu konumu itibariyle ev, köy okulunun, kahvenin ve bakkalın olduğu ve ramazanda toplu iftarların yapıldığı köy meydanından diğer yukarı köylere geçişe izin veren bir köprü gibiydi. Evin önünden, çıkardığı sestem dolayı "patpat" adı verilen, sabah ezanından itibaren önce gürültüsünün geldiği, sonra kendisinin görüldüğü traktörlerin yarıştığı asfalt yol uzanırdı. Bu yolda bir diğer tanıdık his, gecenin en kör saatlerinde kapı kapı dolaşarak tüm köyü arşınlayan ramazan davulcusunun yankılanan mani sesleriydi. Yolun diğer tarafındaki beş katlı zeytin deposu ise heybetli görünüşüyle, evin tam karşı merkezinde yer alırdı. Depodaki çuvallarının varlığıyla çoğalan ve açtığı her delikten bizim eve yerleşmeye çalışan farelerle içeride karşılaşmayı engellemek ne kadar mümkünse, bu durum o kadar engellenirdi. Evde dönem dönem, mayın tarlası gibi fare kapanlarına ve zehirlerine basmadan diğer odaya geçmeye çalışmanın mücadelesi verilirdi. Bir keresinde babaannemin, yerdeki paspasın altından geçen tıfil bir fareyi elindeki bastonuyla kovaladığını anımsıyorum. Ben de kocakarı soğuklarında nadiren kullanılan arka odalara geçerken, önce gıcırdayan bozuk tahta döşemenin üzerinde zıplayıp çıkardığım sesle, saklanan fareleri kaçırdığımdan emin olur, sonra o odaya girerdim. Daha da garibi, evin eski kara taşlı tuvaletinden fare çıkmasını diye, taşları beyazlatmakta etkisiz kalan çamaşır suyunun bidonu, tuvaletin kullanılmadığı her an deliği kapatır halde bırakılırdı. Böylece "Fareli köyü" aratmayan ve dahi müzikten de anlamayan çok sayıda farenin varlığı, evin esas kullanım biçimini belirlemiş oluyordu.

Öndeki asfalt yoldan ahşap bir çitle ayrılan avlu bölümüne, onların demesiyle "kuçuruk" adı verilen ahşap bir kapı ile geçilirdi. Bu kuçuruk, yalnızca şahsına münhasır ismiyle değil, dedemin "Demir kapı ağaç kapıya her zaman muhtaçtır." atasözünü hatırlatmasında kullandığı bir metafor

olarak da ilgimi çekerdi. Kapı eşiği, basamakları doğal taşlarla kaplı merdivenlerle aniden eve bağlanırdı. Merdivenin ilk basamağıyla çitin arasındaki bir karışık toprak alanda, pembeden maviye renk değiştiren ortancalar yer alırdı. Ortancaların ortasında da kocaman bir zeytin ağacı. En ileri yaşında yani ölümünden hemen önce, dedemin dedesi tarafından dikilen bu ağaç ilk meyvesini yedi yıl sona vermiş. "Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı, / yetmişinde bile, meselâ, zeytin dikeceksin." diyen Nâzım Hikmet'in dizeleri gibi, yaşama her daim bağlı kalınması gerektiğini öğretmiş adeta. İlk hasadını görmek umuduyla dikilse de kendisinden sonrakiler için salınmış durmuş evin avlusunda. Bir keresinde ağaçtan düştüğüm için babaannem avucuna koyduğu bir tutam tuz ile ekmeği, fısır fısır dualar eşliğinde tepemde çevirdikten sonra, onları kapıya gelen ilk satıcıya vermiş.

Evin merdivenin sahanlığından direkt oturma odasına açılan ve toz göstermesin diye koyu kahverengi yağlı boyayla boyanan ahşap kapısının üzerinde sonradan açılan bir delik bulunurdu. Bu delikten geçirilen naylon çamaşır ipinin bir ucu, bir buçuk kanatlı kapının demir sürgüsüne tutturulurken, diğer ucu ise kapının ev sahibine gerek duymadan dışarıdan çekilip açılması için boşta bırakılırdı. Bu, zaten herkesin birbirine uzaktan yakından akraba olduğu hısıma duyulan güvenin nişanesi gibiydi. Herkesi buyur eden öyle alelade bu girişin yanı başında, dışarı çıkarken kullanılan iki adet ahşap değnek ve içinde soba küllerinin biriktirildiği on kiloluk ağzı açılmış yağ tenekesi bulunurdu. Olur da uzak bir yere gidilirse, evin anahtarı bu tenekenin altına bırakılırdı. Evin kapısının açıldığı geniş salonda, ilk göze çarpan şey, yazın dahi ortada bulunan ve sıcaktan tenekesi inceldiği için her kış bir yenisinin alındığı kuzine sobasıydı. Sobanın üzerinde daima bakır güğüm ve büyük boy bir kazan durur, bunlarda abdest suyunun hazırlanmasından, pişmiş aşı katılmaya kadar birçok işte kullanılacak suyun sıcaklığı muhafaza edilirdi. Her namaz vaktinden önce, dedem mavi plastik bir ibriğin yarısına kadar güğümünden doldurduğu sıcak suyu, musluktan akan soğuk su ile ılıştırırdı. Kuzinenin fırınında haftada bir, gün darısı unundan yapılmış mısır ekmeği, üzerinde de kuyruk yağlı lahana sarması pişirilirdi. Sobanın simetrik iki yanında yer alan ve alttaki battaniye inceldikçe telleri sırta batan demir divanların biri babaanneme, diğeri dedeme aitti. Genellikle oturma ve yatma işlevlerinde kullanılan bu divanlar, aynı zamanda, altlarında yakacak odunların ve naftalin kokulu temiz kıyafetlerin saklandığı çamaşır dolabı görevi de görürdü. Dedemin

kırmızı kasalı, küçük parmak hareketleriyle frekans düğmesi oynatıldığında ibre çubuğunun istasyonları bir yakalayıp, bir kaçırdığı radyosu ise divanın yanındaki üç çekmeceli demir kesonun üzerinde baş köşede ydi. Kırmızı radyonun hemen yanında, bir süredir beklediği için zaten ağır olan kokusunun iyice yoğunlaştığı kan kırmızısı tütün kolonyası ve dedemin vazgeçilmezi menekşeli akide şekeri olurdu. Bu keson, öncesinde amcamın belediyede kullandığı bir demirbaş olsa da artık içi dedemin özel mülkiyetine hizmet eder durumdaydı. Dedem, çekmecenin gözlerinde her futbol sezonunda değişen fisktürler ile üzerinde yemek tarifinden, çocuğa koyulacak isme kadar her türlü bilginin varlığından dolayı hürmet duyduğu saatli maarif takvim yapraklarını biriktirirdi. Takvimlerin yüzlerine sağa eğik el yazısı ile "10 Kasım Atam'ın ölümü", "gurk tavuğun kuluçkaya yatırılması 4 Mart", "28 Eylül zeytin hasadının başlaması" gibi muhtelif notlar düşerdi. Salonun duvarında, "Ahiret Hava Yolları" üst başlığı atılan ve "Hareket yeri: Dünya, Varış yeri: Ahiret, Uçuş saati: Her an kalkabilir..." satırlarıyla devam eden ve ölümü, tuhaf mizansen olarak ele alan şiir, göze çarpardı. Duvardaki diğer dikkat çekici şey ise babaannemin çatallı şalvarı ile dedemin mintanının her zaman yanyana asıldığı çivilerdi.

Evin salonuna bitişik mutfağında duvara çakılan tahta tereklere, melamin tabaklar, emaye maşrapalar, sıcak suyun tahsis edildiği plastik ibrikler, komşununkiyle karışmasın diye babaannemin mavi yağlıboya ile altlarına kendince işaretler koyduğu hoşaf kaseleri dizilirdi. Tezgah altında ise el yapımı turşular, sirkeler, reçeller, yiyecekler böceklenmesin diye çiçekli keten erzak torbaları ve un çuvalları tutulurdu. Mutfaktan geçilen yarı açık depo alanında, yine onların demesiyle "arka bekmen"de eve buzdolabının girişiyle asıl işlevini yitiren ve içine fazla kap kacağın konulduğu tel mahmil (dolap) yer alır, alçak tavanlardan sarkan elekler ise buraya mistik bir hava katardı. Bu alandan içinde ahırların, kümeslerin, odunluğun, depremde yapılan barakanın yer aldığı büyük bir bahçeye inilirdi. Bu bahçede, yaz boyunca bostandan toplanan zerzevatların, uç uca eklenerek dikilen çuval örtülerin üzerinde güneşte bekletildiği görüntü, Halil İbrahim sofrasını anımsatırdı. Kümesten babaannemin elcağzları ile topladığı yumurtalar ilk sıcaklığını kaybetmeden, yanında yeni mayalanmış bir bakraç yoğurtla ara ara notları kırık olan babamın hocalarının kaldığı lojmana gönderilir, "Yavrurum Ülkü hocana da götür, selam söyle." diye öğütlenirken de mahcubiyet duyurulurdu.

Bahçenin arka kapısı, tüm köyün üzerine kurulu olduğu dere yatağına açılırdı. Çocukların sokakta oynama limiti olan akşam ezanıyla birlikte, ahıra dönen ineklerin başında duran dedem, köy yolunun alternatif rotası olarak, bu kapının açıldığı patikayı kullanırdı. Aynı zamanda ayaklarında çamura saplanan kauçuk lastikleriyle ve elinde taşlara takılan bastonuyla bu patikadan bağ evine varırdı. Patikanın sonuna geldiğinde, derenin karşı tarafındaki zeytin bahçesine geçerken, devrilen ağaç gövdesinden imece usulü yapılan tahta köprüyü kullanırdı. Yakın çevrenin yaşlı muhitleri arttıkça köprünün tek tarafına korkuluk eklendi, yaşlar ilerledikçe de derme çatma köprü yerini, güvenli olsun diye, beton köprüye bıraktı.

Dedemin ev ve bahçe arasında sabah akşam gidip gelmelerinin hikmetli bir tarafı vardı benim için. Çünkü o, dere kenarında ufak ufak yol alırken gördüğü garip biçimli taşları cebine doldurur, eve dönünce de onları önceden topladıklarının yanına eklerdi. Yıllardır bu işi yapmasına rağmen taşları biriktirmekten hiç vazgeçmezdi. Üstüne üstlük bir de üzerinde kendinden delik bulunan taşlara paslı tel parçası geçirip evin avlusunda yer alan ve üç kuşak boyunca neredeyse ailenin her ferdine tanık olan heybetli zeytin ağacına asardı. Belli bir yaştan sonra anca farkına vardığım bu durumun sebebini sorduğumda ise "Delikli taş yerde kalmaz." atasözüyle karşılık vermişti bir keresinde. Bundan kastettiği şuymuş: Kusurlu kişi bile boşta bırakılmaz, o da her halde bir iş başına getirilirmiş. Buradaki her halde ifadesini de olasılık içeren "herhalde" olarak değil, tüm koşullar anlamına gelen "her halde" olarak kullanmış. Dedemin kelimelerin yazı dilindeki doğru halleri hakkındaki bilgisi ne kadardı tartışılır ama bu iki farklı kullanım, benim ufkumu açmıştı. Yoldan gelip geçenler, zeytin ağacındaki işe yarar bu delikli taşları görsün de herkesin değerli olabileceğini düşünsün diye, ibreti-i alem için asmış bu taşları. Böylece iyi ve yararlı olmak için ille de kusursuz olmak gerekmediğini görmüş gelip geçen.

Bu "delikli taşlarla bezeli zeytin ağacı" hakkında tüm yaşanılanları içselleştirmem için yaşam itibarıyla biraz zamanın geçmesine ihtiyacım vardı, ben büyürken geçen zamanla birlikte anlamın demlenmesi gerekiyordu. Nihayetinde, verilenleri tam olarak almak isteyen, aynı yerde kalıp gizli manaların kendiliğinden ona doğru gelmesini beklememeliydi. Genelde, benim uzun arayışlardan sonra bulduğumu sandığım çoğu anlam, dedemin taşlarla ördüğü hayal dünyasında çoktan inşa edilmiş halde olurdu ve benim o inşayı anlamak için bütünü yapı taşlarını, tekrar

ve tekrar yapı sökümü uğratmam gerekirdi.

Dedem, birbirinin aynısı başlayan günlerin birinde, sabahın ilk ışıklarında, alışılmış günlük rotasında ilerlerken, yine bir taş ilıstiriyor gözüne. Bulduğu taş, ayırt etmeden bakıldığında dahi ötekilerine göre daha kolay kavranabilen ayrık duruşuyla, defalarca toplanıp günlük yaşam mekânlarına dâhil ettiği taşlardan en garibi, evet delikli taşlardan bile. Uzun yıllar nasırlı elleriyle zeytin kırmakta kullandığı bu taş, ölümünden sonra el değiştirerek bize kaldı. O andan bu ana evimizin bir parçası olan bu taş, aynı zamanda dedemden kendime eklemem gerekenlerle kendimden çıkarmam gerekenleri dengelemek üzere bir hatırlatıcı da oldu.

Diğerlerinden belirgin bir farkla ayrılan az rastlanır bir form yapısına sahip olan taş, eğrisel hatlara sahip düz bir yüzey üzerinden konik biçimde yükselirken orta kısma doğru daralıyor. Bu boğum, el tarafından birkaç farklı tutma ve kavrama hareketini gerçekleştirebilecek uygun bir pozisyon oluşturuyor. Bu kadarıyla bile, (sanki) salt olarak dedemin yaptığı gibi, zeytin kırmak için üretilmiş dahice bir şey gibi görünüyor. İçte katlandığı bu boğum noktasından tekrar açılırken, bu sefer de yuvarlak kenarlı bir başla son buluyor. Bu unsurları bir araya getirip düşündüğümde, bütün, kendisini oluşturan parçaların toplamından daha fazla bir anlam kazanıyor. İşte, dedemin ve sonra bizim yaşamımızda amaçlanmayan bir kullanıma hizmet eden bu taş, bana doğadan kopuk tahayyülün ve tasarımın olamayacağını hatırlatıyor. Doğa bir yandan taşı, varlığını sürdürebilecek kıvamda şekillendirirken, öte yandan doğal biçimlenişin kendiliğinden formu ve bulunduğu bağlamla ilişkisi de taşta kendi karakterini veriyor.

Gündelik yaşam döngüme eklenen bu taş, zihnimde yeni düşünceleri ıgıl ıgıl akıtırken, benim için ilham verici oldu ve fakat dedem kadar değil. İnsanlar daima ilhamları ile yaşarlar. Gerçek şu ki; ben de bir zeytin ağacı üzerinde, taşların öykülerini birbirlerine teyelleyen dedemin verdiği ilhamla yaşaracağım, tıpkı delikli taşlarla yeşeren zeytin ağacı gibi.

GÜLİZ ÖKTEM TAŞDEMİR KARINCALARIN BAŞKENT'TEKİ TARİHİ YOLCULUĞU

Kente geldim geledi bir telaşın içindeyim. Belleğimde, bu toprağa adım attığımız günü en yaşayan haliyle saklıyorum. Yer'imden ayrılmayı, yeniden yerleşmeyi, yolumu, yönümü, 'ev'im'i değil yuvamı bulmaya dair mücadelem hep baki! Belleğimde yeşeren geçmişle birlikte sırtımdaki yükün ağırlığı iyiden iyiye hissediliyor. Bulvar 'da yürürken, sağlı sollu pastaneler, postaneler... Takım elbiseli erkekler, tayyörlü kadınlar... Bana bir garip bakıyorlar; üzerimde ustamın eski takımını biraz diz izi yapmış. Olsun diz izi de olsa, takım giymelişin. Burası için savaş yorgunu der kimileri, kimileri ise yokluklar kasabası... İstanbul'a karşılık yepyeni bir yaşam önermiş benim Ankara'm. Hayatımı kurduğum bu şehir, ıhlamur kokan sokakları, ikinci yağmurları, yepyeni bir hayat mücadelesinin temsilidir! Ama nasıl hayat! Doğum yerim olan Erzurum'dan ayrıldığımız günü anlatarak başlayayım hikayeme. Çarıklı ayaklarımla, anne ve babamın peşinden koştuğumu hatırlıyorum. Yedi yaşlarındayım. Belli belirsiz konuşmaları kulağıma çalıyor. Çarığının çıkardığı 'hışır hışır' ses aklımda kalmış; bir de annemin endişeli yüz ifadesi. Beni ve kardeşlerimi kontrol etmek için ara sıra arkasına bakıyor. "Niye oyalanıyorsunuz? Haydi, treni kaçıracağız!" diyor. Onun da sırtında koca bir çuval, evimizi sırtlamış ağır aksak yürümeye çalışıyordu. Nadiren giydiği basma elbisesini giymişti. Oysa, üzerindeki elbiseyi konu komşuya misafirlğe giderken giyerdi. Annem, kendi ölçütlerinde gösterebileceği tüm özenle yeni yerleşkesine 'misafir' olarak gidiyordu. Sen karınca kolonilerinin doğadaki hareketini biliyor musun? Daha iyi bir yaşam ve beslenme olanağı elde eden karıncaları, başka karıncalar da takip eder. Ben ve ailem de yeni bir yaşantımızın izini karıncalar gibi takip ediyorduk.

Gara yaklaşmaya başladıkça, kara treni ve babamın övgüyle anlattığı istasyonu merak etmeye başlamıştım. Gülkurusu renkli taş bina ve devasa ahşap doğramalı giriş kapıları müthiş görkemliydi. Babam, bu binanın yapımından da öyle övgüyle bahsederdi ki! Kafa defterlerimizi,

Görsel 1. Dedemin kucagında ben, arkada annem ve kardeşlerim.

Görsel 2. Babamın vesikası.

vesikalarımızı belindeki kuşağa sıkıştırmış vaziyette, dev kapıyı açtı. Bizleri gar binasına buyur etti. Kardeşlerim ve ben, taş binanın içinde ufacık kalmıştık. Hepimiz hayranlıkla bakarken beklediğim kara tren göründü! Mesafeler ve zaman artık benim için sorun değildi, modernlik şimdiden beni sarmalamıştı; geri dönüşüm olmayacağına emindim.

Yolculuk saatler mi sürmüştü yoksa günler mi hatırlayamadığım bir zamandan sonra Ata'mın Şehrine vardık. Kardeşlerim heyecanla trenin buğulu camına yapışmış, dirsekleriyle camı temizleyerek dışarıyı görmeye çalışıyorlardı. Kalabalıklar arkasında Ankara'mın muhteşem gün batımı rengindeki taş bina görünüyordu. Düzgün giyimli insanlar peronlarına gidiyor; bazıları ise binaya giriyordu. Topuk sesleri bordürlü mermer zeminde ahenkli bir ritim tutturmuşken, ışıklar içindeki ana bekleme salonundan geçiyorduk. Annemin şimdi neden en güzel elbisesini giydiğini anlamıştım. İncecik camlı, grid ızgaralı tavan aydınlatmasına yaraşır bir tavırdı anneminki. Kapıdan çıkarken benden birkaç yaş büyük olduğunu tahmin ettiğim yatılı öğrenci grubunu, girişte sağdaki içerlek alanda gördüğümü ve çok özendiğimi hatırlıyorum. Mekânın anıtsallığında kaybolmuşlardı.

Restoranın içinden hafif müzikle karışık kalabalık insan sesleri yükseliyordu. Bir dakika kadar geçen sürede babam dışında hepimiz sanki bir ressamın eşsiz tablosuna bakıyorduk, capcanlıydı. Babamın arkadaşı bizi karşıladı; toparladığı gibi gece karanlığında yeniden yollara döküldük. "Gideceğimiz yer Kale'ye yakın ağabey, merak etme; yeni gelenlerin hepsi buraya ev yapıyor" dedi. Birkaç hafta içinde evimiz olacaktı. Babamla arkadaşı her

Görsel 3. Erzurum İstasyon Binası'na son defa bakıyorum.

sabah evden çıkar akşamları toz toprak içerisinde geri dönerdi. Meğerse kondu yapıyorlarmış. Bitkinliği yüzünden ve sessizliğinden hissedilirdi. Bir süre yoğun bir mesaiyle ondülin sac aradıklarımı ve bu arayışın akşam yemeğinin ana konusu olduğunu hatırlarım. Bütün mesele ise bağımsız bir tuvalet oluşturabilmektir. Günler geçtikçe yeni habitus benim için tanıdık bir 'yer'e dönüşmeye başladı. Mahalledeki hanelere alıcı gözüyle bakardım. Örneğin, komşumuzun evi zemin altında saklı, üzeri ondülin örtülü bir evdi. Çok zor günlerdi; işte ilk geldiğimiz gün ve yeniden yerleştiğimiz haftaların özeti bu...

Mikro ve Makro Organizma: Karıncanın Hafızası

Benim küçük, karınca kararınca hikâyem çok çalışmakla ve tutunmaya çabalamakla başladı. Pek bir çocukluk yaşadığımı söyleyemeyeceğim. Önceleri okurken üç aylık tatil döneminde çalışmaya başlamıştım. Anafartalar Caddesi, bizim mahallelinin, çoluğun çocuğun çalışma ve yetişme yeri, ekmek teknesiydi. Mesleğime kavuşma hikâyem de böyle başladı. Babam, 'eti senin kemiği benim' diyerek terzisine işi öğreneyim diye emanet etmişti. Böylelikle, Vakıflar İşhanı'nda tezgâhtar olarak işe başladım. Düşünsene! Yaşım on bir veya on iki idi. Kastamonulu terzi bir patronum vardı; bizleri ibrişim kordonu, terzi malzemeleri almak için koşturturdu. O vesileyle ben de orada malzemeleri tanıdım ve terzi malzemecisi oldum.

Yirmili yaşlarımda artık kendime bir dükkân tutmaya karar vermiştim. 1957 Yılında Kocabeyoğlu Pasajı ile yollarım kesişti. Buradan yer tuttuğumda, on dört lira gibi az bir birikimimin vardı ve tamamını harcamayı göze almıştım.

Görsel 4. Ankara İstasyon Binası Ana Salona Bakış

Görsel 5. Ankara İstasyon binası; "Hoşgeldi-m güzel Ankara'm".

Görsel 6. İstasyonda bekleyen çocukların yerinde ben de olmak istiyorum.

Nedenini soracak olursan, şöyle anlatabilirim... Serçe Sokak'taki ikinci ekmek teknemi bırakıp şehrin o günlerde canlılık kazanan merkezinden yer aramayı düşünüyordum. Esnaf arkadaşlarım da buralardan yer bulmaya niyetliydi. Yer bulmam dahilinde ortaklaşa harcama yapabileceklerini söylemişlerdi. Kızılay, Kızılay olduğu en canlı günlerini yaşıyordu. Bulvar, çamurundan kurtulmuş, ayak sesine kavuşmuştu. Kadın, erkekli, memuru, emekli, genci, yaşlısı...

Bulvar 'da karıncalar gibi akarsın dedim ya, karşılıklı iki geniş yol vardır. Hangi tarafta daha çok kar edeceğini gözlemek gerekir. Bunun için günlerce 'piyasa' yaptığımı bilirim. Burası bir apartmandır aslında; aile apartmanıdır. Öncelikle mikro bir yuva iken adeta bir karınca kolonisine dönüşmüştür. Yerin üzerinde, yapının bir bölümü gülümser kentliye. Bir kavak ağacının yüksekliğini aşmaz binanın kotu. Ancak yerin altına uzanan

Görsel 7. Evimizin olduğu Altındağ'a Bakış.

makro organizmadır, kentin uzantısıdır. Bir geçiş yeri mi desem? Tünel mi desem? Bir ara mekân mı desem? Tarifleyemediğim açıklık seni içeri zahmetsizce davet eder ve İzmir Caddesi'ne çıkarır. Zamanın akışı gibi sen de kentle birlikte akarsın burada. Bulvarla öyle seviyeli bir iletişimi ve ilişkisi vardır ki kendini en zamansız anda, Ankara ayazından korunmak amaçlı 'içlik' ararken bulursun. Belki de en ucuzundan çorap, çamaşır... Ya da ahbablarınla 'Orhan Plak' önünde buluşursun; saatler geçirirsin. Donny Osmond'un plağını bir tek burada bulabilirsin ekseriyetle. İzmir Caddesi'ne yönlendiğin açıklıktan çıkarken anneannenin ısmarladığı yünleri düşünürsün. Bir koşu yüncülere, kumaşçılara gidersin. Anlara gebedir, ihtiyaçlar ansızın buranın önünden, içinden geçerken veya önceden akıllara gelir.

Bugün, bir ben bir de noter, burası kadar eskiyiz. Yüzümüze bakmaz artık karıncalar. Yüz demişken, öyle değişti ki buranın yüzü. Ben bile tanımaz oldum. Açık pembe renkli duvarlar araç egzozuyla karardı. Pencerelelerin ahşap pervazını seçemez oldum, tabelalardan. Burayı biliyorsun işte sen de! Benim hikâyemin de Ankara'mın da kalbidir burası. Herkes bilir burayı! Ulus'tan gelen işportacı arkadaşlarımla yoktan var. Burası, bir pazaryerine benzer. Pazaryerini düşün; her açılışında tezgâh, o ürünlerin sıralaması değişir. Esnaf sabittir yalnızca. Burası da biraz böyle. Bulvardan içeri

Görsel 8. Ekmek Tekneme Bakış

akarken, dökme mozaikli merdiveni görürsün. Sağında pirinç levhayla 'Toygar Han' yazar. Bu apartmanın adı Toygar Han'dır. Merdivenden yukarıya yönelirsen apartman sakinleri, noter, bir de yazıhane vardır. Toygar Han'da apartman sakinleri bir yana dursun buraya bir de 'pasaj' dediler. Öyle ünlendi ki inanamazsın, Hergelen Meydanı hikâye olmuştur artık o yıllarda! Arka taraftaki apartman ile birleştirilince koca çarşı oldu; herkese unutturdu Ulus'u. Eskiden kimler vardı kimler! Sümerbank basma, halı satardı, radyo tamircileri lambalı radyoları tamir ederdi; çorap çektirme yapılırdı hanımlara, beylere. Benim pasajda yer tuttuğum günlerde pasaj nüfusu çok artmamıştı.

Ben burada ne işle iştiğalim efendim? Sorduğunu duyar gibiyim. Sof Beatris bilir misin sen? Türkiye'de dokunmazdı; İngiltere'den gelirdi. Sof, dut ağacından turlu iplikle üretilir. Beatris ise İngiltere'de bir hanım ismi. Oldu mu sana 'Sof Beatris'. İşte biz terzilere, İsmetpaşa Kız Enstitüsü'nden çıkan kadınlara bu malzemelerin satışını yapardık. Tabii terzilik bitti bugün; hazır konfeksiyon 'ipek astarın' önüne geçti. O zamanlar öyle miydi? Eskisi olmayanın yenisi hiç olmazdı. Eski paltoları tersyüz eder giyerdi hanımlar, çoraplarını burada çektirirdi. Benim arkadaşlar alırdı hanım, erkek çoraplarını, bir güzel yumurtaıyla yama yapar iade ederdi. Bu yumurta ahşaptan yontulmuştu. Benim raflarımı görüyorsun ya o raflar

Görsel 9. İsmetpaşa Kız Enstitüsü Hanım Arkadaşlarım

hızla tükenirdi; ürün yetiştirmezdik. Aynalı kolon ürünleri yansıtmasıyla kaybolurdu mekânda.

Verevine yerleştireceksin ki top kumaşları, elini bir rüzgârın hareketi gibi gezdirebilsin müşteriler kumaşların üzerinde. Benim dükkânımın zemini farklıydı, bir sınır mı tanımlardı acaba? Ben de dükkânımın düzeni, tertibi için özenli hareket etmeye çalıştım. Özel bir düzenleme düşünmüştüm; geriye çekilmiş bir bankonun arkasından yardımcı olurdum. Önce ürünlerim gelir, sonra ben yardımcı olabilirim. Pek çok çırağım ve çalışanım oldu sonraları. Burada iş yetiştirmek olanaksızdı; öyle yoğun çalışırdım. Hafta sonu öncesi özellikle dükkâna çeki düzen verip İstanbul'dan ürünleri almaya giderdim. Oradaki esnaf arkadaşlarım bile burayı sormaya başladığında epeyce ünlenmiştik. Bulvar 'da yürürken bir sürü bürokrat, profesör, memur buraya uğradı. Buraya uğradıktan sonra Anadolu Kulübü'ne veya İzmir Caddesi'ndeki pasaj komşularına geçerlerdi.

Patıska almaya gelen kadınlar yaz sıcağında çocuklarını da doluştururlardı pasaja. Çocuklar, dev tavan vantilatörleri altında serinlemeye çalışırdı.

Görsel 10. İzmir Caddesi Çıkışı Özka Çorap Önünde Tadilatçı Arkadaşlar

Görsel 11. 1980'li Yıllar.
Görsel 12. Dükkân, 2015 Yılı.

Yaramaz bir çocuk grubu da pasajın içinde mutlaka annesini, yolunu kaybederdi Esnaf arkadaşlarla tek tek pasaj sokaklarını gezer anne-çocuk kavuştururduk. Yer yön bulmak git gide imkânsızlaştı. Az önce anlattım ya Sümerbank basması için koşanlar, Beykoz ayakkabısını başucunda saklayanlar! Bir de inerdin daracık merdivenlerinden aşağıya, tam bir curcuna. Alt katın karanlığı ve büyüklüğü inanılmazdı. Yer yer kopan tavan kaplamaları içinden eski tavanın, alçı işlerini görebilirsin şanslıysan. Aynalı dev kolonlar orta açıklık içerisinde çıplak vaziyette dururken, yeni sokaklar oluşturmak için sessizce referans verirlerdi mekâna. Daha evveliyatında kimler mi vardı alt katta? Pulcular, sahaflar vardı bir kere. Onların da müdavimi çoktu. Şimdilerde aşağıda, in cin top oynar. Neden? Bulvarla, yürüme yoluyla çalışır burası. Bulvar üzerinde bugün karıncalar

Görsel 13. Fotoğrafi 2016 Yılında çekmiştim, yeşilliklerin arasından gülümsüyör.

sele kapılmış gibi akarlar.

Tipide, yağmurda ıslanan çocuklar, hanımlar, beyler koşarak içeri girerlerdi. Daracık koridorlarda açılan tezgâhlara, 'sergilere' göz ucuyla bakarken yağmurdan korunurlardı aynı zamanda. Zamanın nasıl geçtiğini, hava durumunu da anlayamazdın burada. Hele hele alt katta zaman mefhumun iyiden iyiye kayboluverirdi. Bir de lambalı radyonu tamire getirdiysen, koleksiyonersen, pullara meraklıysan iç sokaklarda dolanıp dururdun. Buradan ayrılırken bir bakardın hava kararmış, akşam olmuş. Sokak diyorum çünkü burada da sergilerin bazıları kepenkle kapanır gece vakti. İçerisi, dışarıyı karıştır zihninde, erir tüm eşikler.

Karnesini alan çocuklar karnesini gösterir kitabını alırdı. Bense hakiki koza ipeğinden 'ponje' dediğimiz erkek gömleği kumaşı satardım; kimi zaman sadece sof, tiftik kumaşı, terzi malzemeleri... Sonraları bir naylon furyası oldu ki sorma. En güzel günlerini yaşarken bulvar ve bu pasaj, ikinci el naylon ürünler gelmeye başladı yurt dışından. Düşünsene, nefes almayan ürünler, nefes almayan şehirleşme birden popüler oldu, kıymete bindi. Efendim bu çarşı da öyle. Elini gezdirdiğinde sıvanın pürüzlü dokusunu, çok yürünmüş, aşınmış dökme mozaığın parlaklığını göremez oldun. Hemen yeni malzemelerle iç yüzünü yenilediler. Ne zaman mı? 1980'lerin ortalarıydı... Büyük alışveriş noktaları popülerleşmeye, şehrin ulaşım araçları yayılım gösterdiğinde tenhalaşmaya başladı. Binanın yüzü

Görsel 14. Bu fotoğrafı ise Ocak 2023'te çektim. Yapının yüzünde dev bir gölge bulunuyor.

mü? Şehrin yüzü mü? İnsanların yüzü mü? Hepsi birlikte değişti, dönüştü, yumak oldu. Karmakarışık bir yumak! 90'larda birden azaldı buraya gelenler. Önceden memur kesimi, tayyörlü kadınlar, takım elbiseli erkekler gelirken öğle tatilinde, gelmez oldular; şehrin çeperlerine taşınmıştı işyerleri. Sele Kapılan Karıncalar

Binanın yüzü şimdi bambaşka. İşgal etti şimdi tabelalar. Her gün geçer birileri önünden. Her gün görür birileri yüzünü de bakar mı bilmem! Karıncalar için sıradan bir mekândır artık. Çoğunlukla Bulvarla iletişim halindeki zemin kattaki dükkânlar çalışır. Bir de benim gibi tek tük kalan iş kolları var. Onları da bilenler gelir, giderler. Sele kapılan karıncalar gibi akarlar bulvarda, akarlar pasajda...

Başını biraz yukarı kaldırıp içeride gezinirken eski yapının isli, solmuş sıvalı duvarlarını özlersin. Beykoz Ayakkabısı alabildiği için o gece sevinçten uyuyamayacak çocukların olduğu zamanları ararsın. Bugün, alışveriş yerlerine git sana veresiye bir şey verirler mi? O dönem ahbablık, tamışıklık, güven vardı; verirdik. Şimdi tüketmiyorlar, öğütüyorlar! Yaşamın, pasajın, kentin anlamlılık durumunu elekten geçirmiş gibiler.

Belki yapı yüzünün rengi değişmedi ancak onun dışında öyle çok dönüşüm oldu ki. Bodur bir maki gibi kaldı bina şimdi komşu yapıların arasında. Zaten ayrıştırdı İstanbul ve diğer yerleşkelerdeki örneklerinden. Kenti sarıp

sarmalar halen, hafızası da bir o kadar tazedir. Kentin ve benim hayatımın merkezindedir. Bugün sele kapılan karıncalar Bulvar ‘da yürümeyi unuttular. Bir omuz mesafesi olmaksızın yan yana akıyorlar. Hâlbuki Ankara’ın ürünüdür; yapıları, sokakları, bizleri birbirine ve tarihe bağlayan...

Kaynaklar

Küçüktaşdemir, G. (2018). Kentin iç mekânları: Ankara belleğinde pasajlar, (1950-1980). Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Programı, Ankara

Görsel 4. "Fotoğraflarla Yeni Ankara Gari", Salt Araştırma, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/195591>

Görsel 8. "Ankara Mola Otelİ İnşaatı, albüm 2 - Construction of Ankara Mola Hotel, album 2", Salt Araştırma, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/208871>

Görsel 10. https://www.flickr.com/search/?text=victor%20grigas&view_all=1

Görsel 12. Küçüktaşdemir, G. (2018). Kentin iç mekânları: Ankara belleğinde pasajlar, (1950-1980). Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Programı, Ankara

**Diğer görseller yazara aittir. Kişilerin yer aldığı buluntu fotoğraflar edebi kurgu kapsamında değerlendirilmiştir. Gerçekliği, kurgudaki kişileri yansıtmamaktadır. Bütün hakları yazara ait, buluntu envanterdir.*

ALPER USTACI YIK O DUVARLARI

Uyanır uyanmaz anlamıştım bir gariplik olduğunu. Oysa şafak sökmeden mırıldanmaya başlardı şehir odamın caddeye bakan penceresinden ve

- Haydi kalk! . Derdi, şefkatsizce.

İki bin yaşında o, bir sabah değişmeye karar veremez, belki hasta ve yaşlı ama asla susmaz; tıpkı eski karım gibi. Hızlıca yatağın çekim gücünden kurtulup, pencerenin kaba kumaşlı ışık geçirmez perdelerini iki yana sıyırdım. Endişeyle gelen ürpermeyi hissettim sokağın yoğun sis altındaki tenhalığını gördüğümde. Akranları kadar akıllı olmayan telefonuma sarıldım hemen, sinyal yoktu. Giyinirken endişe ile rahatlama arasındaki çizgide anlam aramaya başladım. Şehrin kalabalığından şikâyet eden sen değil miydin? Kendime 2. Tekil şahıs olarak soru sormamam gerektiğini söylemişti terapistim hâlbuki.

Apartmanın yüksek tavanlı ve kemerli giriş holünden dışarıya çıktığımda görmeme ek olarak tenimde de varlığımı hissedebildiğim hatta zihnimde ses olarak duyabildiğim sis beni kendi kaynağına davet ediyordu. Neden? diye sorarsanız tarif edemem ama bu davate karşı koymak söz konusu değildi.

Yürüyerek yaptığım bu yolculuk esnasında ilk andaki korku ve endişe yerini artarak çoğalan keşfetme enerjisine dönüştürmüştü. Kaynağa yaklaştıkça cadde ve sokaklar belirsizleşiyor, binaların geometrilerini anlamakta zorlanıyordum. Sınır çizgisini çizemem ama bir andan sonra şehir tanımlayan her şey kaybolmuştu ve ben sis yapının içindeydim.

Girer girmez anlıyorsunuz nasıl bir yerde olduğunuzu. Sınırları çok belirsiz, düşeyde ve yatayda hiçbir sınırlayıcı yapı elemanı yok yine de kendinizi içinde güvenli ve mahrem hissedebiliyorsunuz. Peki, büyüklüğü ne kadar? İhtiyacın kadar.. Her zaman senin için ideal sıcaklıkta. Şefkatli, sarıp sarmalıyor. Sürekli metamorfoz halinde, ne kesit ne de plan düzleminde

kağıda çizemezsiniz. Her duyumsayanın farklı tarif edeceği bir titreşimi var. Herhangi bir estetik kaygısı yok, sıradanlığı ile görkemli. Olduğu yerde olması gerektiği gibi.

‘Sınırları kaldır’ cümlesi çıkıyor istemsizce ve yapının bana anlatmak istediğini anlamaya başlıyorum. Düşün dünyamızda kendi sınırlarımızı bize öğretildiği şekliyle etrafımıza duvarlar örerek belirliyoruz oysa yaratım tekdüzelikten uzaklaşmak ister, devinmek ve başkalaşmak ister. Kendi zihinsel alanımızı çevrelediğimiz bu kalın duvarlar birbirimizle aramızdaki iletişimi de imkânsız hale getiriyor ve algı alanımızın oluşturduğu perspektif ancak duvarların içindeki alanı kapsayabiliyor. Kişisel maddi hırslar, kolektif bilince hizmet etmeyen yobaz düşünceler, diktatoryalar, tiranlar tam da bu dar perspektif içinde hayat bulabiliyor.

Yapının ana malzemesi olan sisin yavaş yavaş dağıldığını görüyorum hafif üşüyerek. Şehrin pekte davetkâr olmayan sesleri kulağımı tırmalamaya başlıyor gözlerimi açarken. Uçuşan perdelerden üşümemin sebebini anlıyorum ve gülümseyerek odamın duvarlarına bakıyorum.

Hepsini yıkacağım. Söz...

MUHARREM DUMAN DURMAK YASAK

1

Sanırım yürümek keyifli bir eylemdir bu koşuşturmalı hayat macerasında. Sanırım diyorum çünkü ben en son ne zaman yürüdüm sokaklarda, caddelerde amaçsız sadece keyfi bir şekilde? Bu acımasızlıktır bunu da biliyorum ve yüksek sesle söylüyorum acımadık kendimize. Yürümeye sadece birkaç ayak hareketiyle bir yerden bir yere varma dışında bir anlam yüklemelik. Bir anlam yüklemeye çalışmak da yersizmiş oysa, hayatın kısılcından kendinizi kurtarıp bir yere varmayı düşünmeden adımlarınızı atmaya başlayınca tüm anlamlar, tüm yorumlar yerli yerine oturuyormuş. Ben de böyle yaptım sadece yürüdüm, duraksadım, dinlendim ve sonra kalktım tekrar yürüdüm. Bu tüm problemleri çözme, gözleme hatta ve hatta bir canlılık belirtisi göstermekten öteye geçip yaşamın kendisi benim için.

Bugün şehrin en büyük ve görkemli bulvarında yürümeye başladım ama tedirginim. Adımlarımı atmak dahi bir tedirginlik saklıyor içinde. Yavaş yürümek ayıpmiş gibi hissettiriyor. Hızlı yürümeyenlerin burada yeri yokmuş hissiyatı ağır basıyor. Sakinlik ve yavaşlık kabul görmüyor burada. Dışardan bakanlar için bu boş bir yürüme gibi görünür ancak gören gözler için dopdolu bir yürümedir. Bulvarda sabah vakitleri işe yetişmek için koşuşturan insan kalabalığı... Biri, elinde pahalı markaların torbasında tuttuğu hamur işi kahvaltısını yaparak yürürken bir diğeri, seyyar satıcıdan aldığı simidi kuru kuru ısırpı yutkunmaya çalışıyor. Kimisinin bunları yapmaya dahi vakti yok. Sabah kahvaltısını yapmamak onlar için bir alışkanlık hatta kimi zaman bir üstünlük göstergesi. Kimileri geçiyor elinde karton bardaklarıyla... Öyle ki bu karton bardaklar bazıları için toplum içinde yer edinme biçimi.

Bu kargaşa içinde sırtında çuvala yürüyen bir mülteci cadde üzerindeki plastik artıklar için hedef kolluyor. Doğrusu itici bir hali var ama bir o kadar

da çevreci, biyonik bir adam. Caddede uçuşan bir reklam brandasının peşinden koşuyor, yakalıyor ve işine yarayan kısımlarını alıp kalan parçalarını salıyor caddenin üstüne. Çöpün çöpünü alıp kalan çöpünü salıveriyor rüzgarla. Bu caddede herkes işine yarar tarafından bakıyor her şeye.

Dedim ya görkemli bir cadde burası. Sahi görkem nedir? Bu sonu gözükmeyen, her biri bir şehir büyüklüğünde olan yapılar mıdır? Sahi bu, bir kent kadar kalabalık yapılar ne ara dolduruldu bu caddelere? Tek bir şehrin bir bulvarı içinde onlarca kent sığdırılmış. Sıkıştırılmış bir hayat bu. Her şey dakikalara, saniyelere bölünmüş preslenmiş bir hayat... Böylesine bir hayatta, insanlar üzerine yorum yapmak basit şekilde sistematize edilebilir. İş giriş çıkış saatleri gibi günün belli özel saatlerinde insanların nereye gittiğini tahmin etmek bir yöntem olabilir ancak bu yeterli gelmez. Örneğin insanların adım hızları belirleyici olur hatta ve hatta bir arada yürüyen insanların aralarında konuşması işin içine girince artık bu insanların nereden nereye gittiğine dair yorum yapma gücünüz daha da artar. Örneğin işe giden birkaç kişi genellikle kendi arasında konuşmaz ve adımlarının hızı yüksektir. Çünkü yanındaki insanla konuşabilmek zaman ister. Hem konuşan hem yürüyen insanlar ister istemez yavaşlar. Bu yerde yavaşlık istenmez hız, daha fazla hız... Yanındaki insanla konuşarak normal bir hızla yürüyen insanlar sıklıkla keyfi hareket eder ya da gideceği yere varış saatiyle alakalı bir problem yaşamayacağından emindir. Zaten bu tür insanlara rastlamak çok nadir görülür. Bunlar basit, ilk fırsatta sayılabilecek keyifsiz şeylerdir.

2

Güneşin yüzümüze vurmasını unuttuğumuz yerler oldu bu caddeler. Manzara, ufuk çizgisi ancak parayla satılan bir araca dönüştü. Güneşi görmek için özellikle gittiğimiz yerler haricinde kaç kişi tadına varabiliyor bu saydıklarımın. Yeryüzü parsellenmeye başlanıp belli güçlerin eline geçtiğinden beri en doğal hakkımız olan şeyleri nasıl da unuttuk. Otomatik bir makine gibi hayatlarımız. Gün doğmuş, gün batmış pek umurumuzda değil işin doğrusu. Yalnız bildiğimiz belli saatler var. İşe giriş çıkış saatleri, eve kaçta varırız hesapları, metroya, otobüse kaç dk kaldı vb. bir sürü hesap kitap işte. Eğlence hayatımız bile belli saatlere göre programlanmıştır. Örneğin bir sabah kahvaltısına gideceğiniz saat bellidir. Buluşma

saatinizden çok önce ve belirli parametreleri dikkate alarak çıkmalısınız evinizden. Geç kaldığınız zaman trafikte kalma kaygısı, yer kalmaz endişeleriyle gideceğiniz yere varıp ağzınıza attığınız birkaç lokma ve geri dönüşün dahi hesaplarının yapıldığı bir hayat bu.

Akşam eğlencelerinde de durum pek farklı değil. Belirli günlerde özellikle daha zor. Rezervasyon yapmadan gitmek neredeyse imkansız. Düşünüyorum da kapalı bir mekana gitmeden eğlenmek mümkün değil gibi. Zamanımı, belirli kapalı yerlerden başka kapalı yerlere koşturma içinde geçiren bir varlığın eğlencesi de elbette yine kapalı bir alanda olmalı ancak. Sokakta zaman geçirmek, yolda boş boş yürümek ve düşünmek bayağı güvensiz ve alt tabakanın yaptığı bir eylem gibi. Bu durum belleğimizde öyle bir yer etmiş ki halk arasında kaldırım mühendisi tabiri vardır örneğin. Zira bu dönemde insan, çalışmaktan para kazanmaktan başka meşguliyeti olmayan bir varlık. Hayatımız öylesine sayılardan ibaret bir haldeki evlerimizde bile metrekareler ve oda sayılarından başka hiçbir derdimiz yok. 2+1, 3+1, 4+1 kavgalarından başka bir şey önemsenmez olmuş. Nitelik ve nicelik ayırımı yapamaz halde sayılarla oynayan insan topluluğu... Yuva ne demek birçoğumuzu ilgilendirmeyen bir kavram. Bu insanların bir problemi daha var. Normalde olması gereken hayatlarına özlem çeken, bu hayatın onlara pazarlanmasından mutlu olan ve bu hayatı romantize edip kısa süreli duygusalıklar yaşayan ancak sonrasında yine makine hayatına dönen bir toplum var karşımızda. Ben bu hayatın bir neferiyim. Bunu nasıl çözeceğime dair çok fikrim olmasına rağmen, en yakınımından en uzağıma, yani yoldan geçerken hiç tanımayan hatta görmeyen insanın bile beni tanımlamasında avare ve serseri konumunda bir yerdeyim. Hayatı sorgulamak ve bu durmak bilmeyen çarkın dışına çıkmaya çalışmak delilik görülüyor. Çoğunluğun gözünde bir nevi işgüzarlık işte.

3

Bu tür yerlerde durmak neredeyse bir akıl tutulmasıdır. Oturacak bir yer arayıp durabilirsiniz. Size oturma imkanı ancak belirli işyerlerinin önünde sunulur. Kamusal alan sadece yoldur. Evet sadece yol... Bir yerlerde durmak ve boş boş oturmak gelip geçenler tarafından garip karşılanır. Bir dilenci, bir berduştan farksızdır insanlar gözündeki yeriniz. Oysa oturmak, dinlenmek, duraksamak, çevrenizi temaşa etmek insani bir eylemdir. Çocukluğunuzdaki gibi yanından geçtiğiniz binaların kat yüksekliklerini

saymak da imkansız bir eylemdir. Gözünüz bir yerden sonra kayar ve tekrar tekrar saymak istersiniz ancak doğru sonucu bulmak, bu basit matematiksel hesapta dahi zordur. En iyi ihtimalle onlarca kez denedikten sonra eksi-artı bir yanılarak sonuca varırsınız. Şöyle ki, belki de herkes bir dursa ‘yahu ne oluyor Allah aşkına’ demekten kendini alamaz. Birbiri ardına dizilmiş belli bir yükseklik ve oran kurgusu olmayan bu yapılara hangi yasa, hangi devlet izin vermektedir? Nedir bu çelişkili cam kutulardaki yasa koyucu unsur? Kime, neye ve nereye göre yapıldı bu binalar? Bu söylediklerimi düşününce belki de bu farkındalığı yaşamamak adına bu düzeni kuranlar bizi oradan oraya koşturup duruyor. Düşünmek ve durmak arasındaki sıkı bağda durmamalı ve düşünmemeli, insanlar sadece bir yerden bir yere yetişmeli durmadan.

Bu caddede cam fanuslardan ayrışan betonarme, 40-50 yıllık bir bina var. Diğer yapılara hiç benzemiyor. Onlardan olmadığı çok açık. Aslında bu yerde diğerlerinden daha eski, bir bakıma buraların yerlisi bile sayılabilir. Tüm caddeyi alan güç bu binaya el koyamamış gibi. Ancak bu düzen bahsettiğim yapıya da bir çözüm bulup tamamını çelik karkas ızgara ile kaplamış. Izgaranın üzerine binanın her yerini pencerelerini bile reklam brandasıyla kapatmış. İnsanın içini yakan duyarsızlık ve utanç abidesi... Binaya dışarıdan bakınca Ege kasabalarını anımsamamak neredeyse imkansızdır. Şehirlerden gidip o kasabaları rant kapılarına çevirip, paranın her şeyi yapabileceğine inananlar ve sonrasında yerli halkı beğenmeyenler bu fikir sahipleri değil mi?

Bu binanın camlarından diğer yapılara bakmak dahi mahrem sayılmış gibi. Binayı kaplayan reklam brandasının rengi de öyle sıradan seçilmiş bir renk değil. Yüksek yapıların renkleriyle uyum içinde. Bu brandada öyle her reklama da yer verilmez. Bu düzenin en büyük oyun kurucuları dışında kimse yer bulamaz. İnsanların başını kaldıramadığı, her saniye kendilerini hapsediği ve daha fazla anlam yüklemeye çalışmaktan geri durmadığımız bir cep telefonu markası görürsünüz mesela. Bu açık seçik bir tehdittir görmek isteyeneye. Bizden farklıysan ya bize benze ya da bize hizmet et...

4

Son günlerde tamamı brandalarla kaplı bahçe duvarları eski beton dökme yöntemiyle dökülmüş, üstündeki taş tanelerini açık seçik gördüğüm

binanın upuzun harpuştasında oturmayı keşfettim. Öğleden sonraları, ikinci vaktinde bu yapılar arasında güneş alan tek yer burasıydı. Özellikle soğuk havalarda daha da soğuk olan bu caddeye gelip burada ısınmaya çalışmak bir şükür ayini gibiydi. İlk başlarda beni garipseyen insanlar yavaş yavaş yanıma oturur olmuşlardı. İyilik bulaşıcıydı ve yanımda teyzeler, taksi bekleyenler yerini almıştı. Kimsenin birbirinin yüzüne bakmadan geçtiği bu caddede birbirlerinden çıkmak isteyenler, gideceği yerle alakalı soru soranlar olmaya başlamıştı. Birken iki, iki iken üç, üçken çok olmaya başlamıştık. Eğleşme, oturma ve koşuşturmaca içinde aykırı bir yer olmuştuk. Bu hız içinde düzeni bozan, duran ve soluk alan olmuştuk. Kurtarılmış bir bölge gibiydi gözümde. Bizler de bu harpuşta üzerinde ve önündeki dar kaldırımında eylem yapıp haklarımızı savunuyor gibiydik.

Bu caddede son yürüyüşümde yine aynı yerde durdum ama bu defa güneş çok da ısıtmıyordu. Reklam brandalarıyla kaplı binanın bahçe duvarının üzerindeki eski teller bakımsız ve kimi yerden kesikti. Başım eğik oturuyorken bir adam beni uyardı ve şöyle seslendi “Beyefendi burada durmak yasak, kalkabilir misiniz?” Cevap dahi veremedim. Çakılıp kaldığım bu yerden beni zorla uzaklaştırdılar. Yolun köşesinden uzun uzun bakmaktan başka bir şey gelmedi elimden. Oturduğumuz bahçe duvarlarını ve tellerini hızla reklam brandalarıyla kaplamaya başladılar. Oturacak tek yer bile bırakmadılar. Kurtarılmış bölgeyi, eylem alanımızı kaybetmiştik. Başka bir son düşünülemezdi zaten. Cadde boyunca durup oturmak için keşfettiğim tek yer onların nazarında bu görkemli caddeye aykırıydı. Durmak yasak!

BÜŞRA KARA

BANDABULİYA

Herkes ve her şey için bir yer. Böyle yazıyor içerideki tabelada. Suriçi'nin kalbinde, bedestenin karşısında, Selimiye Camii'nin yakınında, Bandabuliyâ, herkese ve her şeye sesleniyor. Duyuyorum. Bir süredir, buradan, bu pazardan, bu kişiler, şeyler, anılar ve duygular toplamından kentin kalbine ve belleğine açılan dehlize doğru çekiliyorum.

1930'lu yıllarda İngiliz idaresi tarafından kent merkezlerine kurulan ve bir zaman sadece taze et ile zerzevat satılan bu pazarların yerleştiği yeni alışveriş kültürü; zaman geçtikte dönüşen bu mekânın kucak açtıkları ile etrafında dönüştürdüğü şeyler hep aynı iştahla anlatılırdı. Lefkoşa'nın Bandabuliyâ'sı ise diğerlerinden ayrı bir yere konur, merkez niteliği defaatle vurgulanır; hem çevresindeki dükkanlar, tavernalar, kahvehaneler, kumaşçılar, bakkallar, camiler, kiliseler, hanlar, hamamlar hem de içerideki kalabalık yüzler, yerel dayanışmalar, gündelik detaylar neşeli muhabbetler eşliğinde çocuk kulağıma çalınırdı. Bunları duydukça, Bandabuliyâ bana şehrin kalbi gibi gelirdi. Fakat kahkahaların peşi sıra kendini gösteren kırık sessizlikten belliydi ki bazı şeyler değişmiş, Bandabuliyâ, buluşma, sosyalleşme mekânı olma niteliğini giderek yitirmiş, bir parça ıssızlaşmıştı. Yine de büyük bir keyifle dinlediğim hikayelerin arkasında süzülen bu belli belirsiz gölgenin sebebini anlayamazdım.

Bir kenti, bir mahalleyi, bir mekânı kendine özgü kılan şeyin yalnız topografyası, yapıları veya tek tek yapıtaşları olmadığı bilinir. Orada, yolları, günleri, yılları peşinde sürükleyerek kapanmayan daireler çizen bazı kent sakinleri, bu esnada biriktirdiği anılarla, hikayelerle, renklerle, imgelerle bir resim ortaya koyar. Bu resimler arasında kendiliğinden örülen ağ, kentin maddesi sayılabilir. Bu ağı göremezsiniz, ama ona takılırsınız, ona bulaşırırsınız ve onu yanınızda taşırsınız. Bandabuliyâ'nın da önemli bir parçası olan bu ağ, bir çocukla yüz yıl önce yaşamış birini kendi dilinde, kendi örgüsünde bir şekilde yan yana getirebilir, onları ortak bir tezgâhta, bir şarkıda, bir kokuda buluşturabilir. Zaman aşırıdır, mekânla kol koladır. Susan Sontag, "Zaman her şey bir anda olmasın, mekân ise hepsi bizim

başımıza gelmesin diye var" derken bunu mu kastediyordu bilmiyorum, fakat ben böyle anlıyorum.

Birtakım birliktelikleri kurmaya, genişletmeye, derinleştirmeye ve belki hafifletmeye aracılık eden mekânlardan biri, Bandabuliyâ. Bir gündelik yaşam ortaklığı tesis etmesinin yanı sıra; havada gezinen ince, kırık bir sisi içselleştiriyor ve tezgahlar arasında, sohbet arasında, çay kaşıklarının bardaklara vuran ince şıkırtısı arasında pay ediyor. Unutulan, hatırlanan, hasır altı edilen, apaçık görülen ve gizli gizli sezilen tüm paydalar, bugünün gündelik yaşamında bir sis gibi dolanıyor. Doğru söylüyorum. Somut bir şey bu. Titiz gözlerin dikkatinden kaçmayacak bir sis var havada. Geçmişin ve hiç geçmeyecek olan bazı şeylerin sisi, uçup gitmediği gibi çöküp de kalmıyor ve göz hizasında öylece süzülüyor. Belli belirsiz fısıltılar, benzer hikayeleri aynı alışıldık telaşla anlatmayı sürdürüyor.

Bandabuliyâ, çocuk yıllarımdan ve meraklı bakışlarımdan en iyi oyun arkadaşlarımdan biriydi. Kasanın arkasında oturup pazarın gündelik telaşını, gelen gideni gözlemlemekten tuhaf bir keyif alırdım. Gelen müşterilere, kılık kıyafetinden, yüzlerine oturmuş resimden, yürüyüş biçimlerinden, omuzlarının çöküklüğünden, adımlarının sertliğinden, sebze seçen ellerinin hareketinden nasıl bir hayat yaşadıklarını tahmin etmeye çalışırdım. Kendi kendime oynadığım bu oyunlarla kafamın içinde bir başka dünya inşa etmeye başladım. Neredeyse her gün gelip çayhanedeki aynı iskemleye oturan teyzenin omzuna serdiği mavi yazmadan öğle vakti pazarı bisikletle turlayan taticılara kadar dikkatimi çeken çok fazla şey, düşünülecek çok fazla hikâye vardı. Unutmamak için bunların bazen beceriksizce çizimlerini yapar, yanlarına ufak notlar alırdım. Bandabuliyâ, yüzlerce hikâyeyi taşıyor, bir o kadarına teğet geçiyordu. Hikayeler kuruyordu burayı, tezgahların üzerinde birikiyor, havaya karışıyor ve en az yapı birimleri kadar, beton ve ahşap kadar, onu ayakta tutuyor, bağlıyor, örüyordu. Her parçası farklı bir yapboz gibiydi burası. Her kenarından sürekli büyüyor, genişliyordu. Çözmek, tamamlamak, bitirmek mümkün değildi. Zaten çözmektense onun bir parçası olmak, içinde gezinmek daha cazipti. Sonra bu değişti.

Her sabah gibi bir sabah, her zamanki dalgınlığımla, her gün yürüdüğüm yolda yürüdüm, yolun usulca kıvrıldığı yerde durdum ve kendimi yine aynı kapının önünde buldum: Karşımda -bakışmayı o hep sevdiğim- ikonik 1932 yazısı, birkaç rakamdan oluşan bu işaretin bana hissettirdiği

zaman sarkacı, dünden bugüne bildik bir esinti taşıyan ve de bugünden düne baktıran bir hafıza mekânı, biraz da görmezden gelmeyi seçtiğimiz bir yıpranma payı... Erken saatlerin kendine has buğulu havası içinde, bu kapının önünde biraz durup içeriyi izlemek hoşuma giderdi. Her şey her zaman olması gerektiği gibi olurdu. Nasılsa, her şey hareket eder fakat hiçbir şey yerinden kıpırdamazdı. Yüzlerce kez buradan geçebilirdiniz ve o manav tam o esnada kasaları yerleştirmeyi bitirmiş olurdu. O sahaf, kitapları dizerken aynı dikkati takınmış ve aynı isimler aynı köşelerde sarı filtrelili sigaralarını yeni yakmış olurdu. O hasır sepetler yerlerini almış, şalların, peştemallerin sardığı o askılar dükkanların önüne çıkmış olurdu. O kediler, güzel ve tembel gövdelerini güneşin dokunduğu yerlere henüz sermiş olurdu. Hiçbir şey farklı olmazdı. O sabah orada dururken; yeni yeni kurulmaya başlayan tezgâhları, sakin telaşları, bir yandan esneyen yüzleri ve ne yaptığını iyi bilen hızlı elleri usul usul yatağını bulan bir ırmağı izler gibi izlerken; her gün gördüğüm bu manzaraya ünlü bir ressamın eseriymiş gibi bakarken, bir şey oldu. Bir şey kırıldı, bir şey çözüldü. İçimde bekleyen bir şeyler taşıtı, döküldü. Bir şeyler bana başka, belki yabancı göründü. Zihnimin bir köşesiyle biliyordum, o gün farklı bir gündü.

Bir mekânın anlamı neyle ölçülür? Kalbimizde, zihnimizde durduğu yerin koordinatları bilinebilir mi? Güneş nereden vurur? Rüzgâr yönü nedir? Pencere ne tarafa açılır ve yollar nereye uzanır? Kafamda kurduğum dünya için, bu soruların cevapları bellidir: Bandabuliyâ, bu dünyanın merkezlerinden biri olduğu için kıymetlidir. Güneş hep tepededir, kapılardan içeri sızar, zeminde kendince oyunlar oynar. Rüzgâr, zaman yönünde eser. Pencere hiç kapanmaz, ışığını gözlerimden alır ve yollar göğüs kafesime kadar uzanır. Gel gör ki, her şey günlük güneşlik değildir; depremler bu dünyada da olur, denizler burada da kabarır, toprak kayar, duvarlar yükselir, şeyler değişir. Öyle oldu; bazı kavgaların, çelişkilerin biriktirdiği ağırlık, bazı kayıpların yarattığı boşluklarla baş edemedi. İçimde bir şeylerin yeri değişti. Bandabuliyâ, bu kapı, hala çok önemliydi, fakat o gün yapbozun bir parçası, artık orada durmamayı seçmişti.

Düz bir yolda yürürken, ayağa takılan küçük bir taş, insanı tökezletebilir, belki düşürebilir. Minik bir taş, sokağın silüetinde hiç fark edilmezken, dönüp kendine nasıl baktıracağını bilir. Hatırlamak da bazen böyledir, insanın ayağına dolaşır, adımını karıştırır, yavaşlatır. Bugün, yıllar sonra aynı yolu yürürken; adımlarımı yola, bazen -çocukluktan gelen bir alışkanlıkla-

fark ettirmeden yakınımnda yürüyenlerin adımlarına, bazen kaldırımların büyüklüğüne, bazen ruh halime, üzüntüme, heyecanıma uydurmaya çalışırken; o tanıdık köşeye yaklaşırken giderek daha da yavaşlayışım tesadüf değil. Hatırlamak isteyen yavaşlayacağını, unutmak isteyen hızlanacağını söyleyen Milan Kundera, haksız değil. Bir araya gelmek istemeyen parçalar her ne kadar saklandıkları yerden itinayla bulunup çıkarılsa da, ortaya çıkan sonucun artık çarpık bir bütün olduğu söylenir. Öyledir, hatırlamak, bazı yıkıntıları beraberinde getirir. Çoğunlukla bir sığınak, romantik bir imge olarak resmedilen nostaljinin aslında ne kadar kırık dökük, tekensiz bir şey olduğu içten içe bilinir. Sevgi ve şefkati, öfke ve kırgınlıklarla bir arada eritmiş, esrarlı bir duyguyla çevrelenmiş, içinde gezinilmesi artık imkânsız bir evdir. Çürümüştür, aşınmıştır ve bastığın, dokunduğun her yer ürpertici bir gıcırtyla cevap verir. Uzun zaman sonra üzerinde durduğum aynı yumuşak köşede, aynı kapının önünde, aynı tarihe bakarken neyin yabancı olduğunu kestiremeyişimin bu hissi doğruladığı söylenebilir. Kuzey giriş kapısından gördüğüm şey, hatırladığımdan biraz farklıydı: Yenilendikten sonra değişen örtüsü, pazarın bir nevi yüzünü değiştirmişti. Fakat mimikleri bildik, gülüşü tanıdık. Keskin hatları, yalın çizgileri, sakin ve modern çehresi aynıydı. Suriçi'ni baştan aşağı boyayan sarı kesme taş aynıydı. Hissetmenin bir rengi varsa şayet, bu taşların yılanmış ama eskimemiş sarısı buna çok uygun olurdu. Adına da zaman sarısı derdim. Bir şeylere isim vermeyi eskiden beri severim.

Merkez kayması. Yaşadığım şeye verdiğim ve sonra ince bir gururla sevip sahiplendiğim isim de buydu. Bu şehirle aramdaki bağı kuvvetlendiren bir ortaklık yaratıyordu. Farklı zamanlarda ve farklı biçimlerde, ikimiz de bir merkez kayması yaşamıştık. Zamanında kentin tam da merkezine kurulan Bandabuliyâ, bir nevi kıyıda kalmış, duvarlara komşu olmuştu. Duvarın tüm katılığıyla, derinliğiyle, yerden yüksekliğiyle, geçirimsizliğiyle gündelik yaşamın orta yerinde, öylece duruyor olması çocuk gözlerime hep gizemli gelirdi. Kafamdaki hikayelerin bir öznesi de bu duvarın kendisiydi. Bunca zaman sonra içeride gezinirken, gözüm hala en çok ona takılıyordu. Ayırırken bağlayan, bağlarken koparan kudretli biri gibiydi. Çelişkileri netleştiren bir eşik, pazarın güney cephesinin yaslandığı bir sınırdı. Girişin ve çıkışın, burada ve orada olmanın koşullarını yaratıyordu. Kendini mekânsal olarak biçimlendiren sosyal bir gerçekti. Öte yandan, pazarda gezinirken göz göze geldiğinde gülen yüzler, selamlaşmalar, kucaklaşmalar yerli yerindeydi. Neticede hem kurulan köprülerin hem örülen kafeslerin

dilinden konuşabilmek, buradakilerin çok iyi bildiği bir şeydi.

Konumlandığı yerin merkezi niteliği biraz dönüşmüş ve geleneksel pazaryeri anlayışından eskiye nazaran bir miktar uzaklaşmış olsa da, burada, bir başka merkezden daha bahsetmek gerekir: Mekânın bağladığı sıradan ayrıntılar, bir araya getirdiği ayrıık yaşamlar, mümkün kıldığı akrabalıklar, büyük kavgalar, küçük hayaller, hikâyeler, sıraladığı alışkanlıklar, rutinler, eşyalar... Arkalarında bir merkez barındırır. Bandabuliyâ'nın avucunun içinde tuttuğu bu merkez devinir, yayılır, genişler, dağılır fakat hep orada kalır ve bir duyguyu taşır. Bu duygu, şeylerin arkasında gölge gibi durur, mekânın yaşam ile olan uyumunu çoğaltır ve bir derin anlam, bir niyet, bir manzara yaratır. Erken gelen akşamüstlerinde açılan titreşim ışıklarda, gidişattan şikayet eden esnafın sigara içerken takındığı tavırda, gözlerin uzaklarda sabit bir noktaya daldığında, her cuma aksatmadan pazara gelenlerin incelikli baş selamında veya çarşambadan çarşambaya uğrayanların ritmik topuk vuruşlarında, vakti gelen zerdalilerin yumuşak renginde, kimisinin koltuğunun altında sıkışan, kimisinin sepetinden, torbasından sarkan ebegümecilerin almaşık yapraklarında, ince bastonlarda ve ağır aksak yürüyüşlerde, telaşlı sohbetlerde, çalışanların hafif bir mırıltıyla ortalığa bıraktığı ezgilerde, şarkılarda, türkülerde, elma ile armudun, soğan ile lahananın, kavrulmuş kahve ile helvanın birbirine karıştığı, pazarın o kendine has kokusunda bir sis gibi dolaşır. Bu dolaşık manzaranın detayları merak uyandırır; çünkü arkasında kendini saklayan bir anlam vardır. Kirişler, taşıdığı yükün yanı sıra birbirine uzak, yabancı, ayrıık görünen tüm bu ayrıntıları birleştirmeye de yarar. Kolonlar, genel manzarayla geçici anlar arasında gidip gelmenin ayrıntıdır, ayaklarını yere kuvvetle basar. Bugün hepsi kullanılmıyor olsa da, kapıların yedisini de, pencerelerde olduğu gibi bu geniş manzaranın karanlık köşelerine ışık tutar. Çatıdaki ahşap makasların düzenli dizilişi, tüm parçaları bir araya getiren bir bakış kurar. Bu bakış, farklı zaman mekân ölçeklerinde salınan ve fakat mutlak bir şimdiki zaman duygusu içinde yaşanan bu mekâna tek taraflı bir parantez açar.

Beni, bunca zaman sonra tekrar buraya getiren sebebi de şüphesiz kuru bir nostalji duygusunda değil, bu anlamın yankısında aramak gerekir. Hayatta bazı sorular, cevaplardan önce değil, sonra gelir. Bazen yakın olanı daha iyi kavrayabilmek için biraz uzaklaşmak gerekir. Başlangıcımı yakalayamadığım ve sonunu göremediğim bu çembere, “Siz her öykünün

bir başı ve sonu olması gerektiğine mi inanıyorsunuz?” diyen Calvino hak verecektir. Gidişlerin, dönüşlerin, kalışların ve hep çok merak edilen başlangıçlar ile sonların berisinde, hikâyenin kalbi merkezinde atar, yollar oraya gider ya da oradan döner, kırılacak olan orada kırılır, çözülecek olan orada çözülür. Görülen o ki, bazen, bazı merkezler kayar, dağılır, genişler, değişir. Mekânlar değişir, kültür değişir. Kokular değişir, insanlar değişir. Kasaplar, manavlar, coşkular, telaşlar değişir. Yürüyüşlerin ritmi ve yaşamın hızı değişir. Bandabuliyâ'nın maddesi de herkes için değişir belki, fakat hiç şüphe yok ki, ağırlık merkezi, yine de gündelik yaşam ortaklığına karşılık gelir.

Kaynaklar

Calvino, İ. Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu, Yapı Kredi Yayınları, 2014.

Kundera, M. Yavaşlık, Can Yayınları, 2015.

Sontag, S. Satürn Yıldızı Altında, Everest Yayınları, 2022.

GENCAY ÇUBUK İLERİ GERİ

Az sonra penceremde akmaya başlayacak bozkır, başkente gidişlerimin az renkli, gevşek örgülü filmiydi. Önümdeki yırtıcı çıplaklıkta beliren kulübe, ahır, imalathaneleri saymak göz kapaklarımın ağırlaşmasına yardım ederdi. Hangisi kerpiçten, hangisi kavaktan, tahmin etmek... Sofalarda bir ışık, kameriye kenarlarında titrek bir duman görmekle yetinemediğim için oturduğum yerden yılan biçimli patikalarn, kötü giden evliliklerin, derisi yüzülmüş koyunların, sakatlık korkusu bilmeyen çocukların avına çıkardım... Mırıldanırdım sonra! Birazdan başkentte olacağım, derdim. Saatler sonra göreceklerimi düşünürdüm.

Ürkek kornaların önünden geçen eprimiş kepler, onları seyreden kurumlu kargalar... Üzerine banka kumbarası giydirilmiş bir saatin altında durmak, saate bakanlara bakmak ve onların bakışlarından, dikkatlerini en fazla bir isli kedi kadar çekebildiğim sonucunu çıkarmak, sevdiğim tekrarlardandı.

“Bu şehirde neler oluyor, düşünmeme müsaade var mı? Resimli dergilerde neler dönüyor? İnceleme girişimlerim turistik mi kaçtı?”

Anafartalar Caddesi'nin ardındaki Ankara Kalesi'nin cüssesiyle iş hanlarını nasıl sarmaladığını ilk kez, Ulus'taki o meşhur kuru yemişçinin duvarındaki tabloda görmüştüm. O gün ilk işim, kuru yemişçinin yanındaki kapıdan girip iş hanının dördüncü katına çıkarak tablonun doğruluğunu sınamak olmuştu. Kurum dolu bir el arabası üzerime devrilmişti ve Şengül Hamamı'na alınmamıştım. Güvercinlik'ten kalkan bir uçak tepemden uçmuştu, kolonya kuyruğundakiler bana acımayla bakmışlardı, bayraklarla kuşandığında dev bir çilekli pastaya benzeyen Ulus Meydanı'nda yürümüştüm... Işık takıntılı Jansen, kavşaksız bir Atatürk Bulvarı çizerken ne düşlemişti, düşünmüştüm. Beykoz Kunduracısı'nın önünden geçerken kurumlu ayakkabılarımdan utanmış, babama eşlik ettiğim her misafirliğin birbirine benzediğini aklımdan geçirmiş ve akşam vereceğim cevapları prova edeceğim bir kuytu bulmayı ummuştum. Hazırcevaplığın sonradan edinilmek istendiğindeki uçuculuğu, nankörlüğü... Eve varmadan dudaklarımı kanatmış, isli kan

tadını başkentin baş esansı yapmıştım. Susmalıydı artık o gün, o renkler, o tat... Ertesi gün de gecikmeliydi!

Başkentteki misafirliklerimizde dayımda kalırdık. Tavandaki küf halkalarının, sarı lekelerin egzotik birlikteliğinden habersiz dayımda. Seramik saksılardaki, ilaç kutularındaki, tel dolaba yapıştırılmış hatırlatma kâğıtlarındaki âlemlerden geçmiş sarılığın hayat albümünün son çeyreğine fon etmiş dayımda! Hemen hepsi Ankara'dan alınmış, ünlü bir bonmarşenin vitrinini doldurmaya yetecek sayıdaki cam misketi, kurşun askeri, şimşir topacı, düdüklü testiyi, kestane fişegini, teneke kayığı, ardiyesinde küflü yüzleriyle saklayan o evde... Hatta bazen öyle uzun kalırdık ki... Ayrılırken, oyuncakların cümbüşünü değil, o cümbüşü hiç eden buyrukları, suçüstüleri, esirgeyişleri alırdım yanıma.

Dönüş yolunda, babamın sohbet konuları, çanağın sınırlarını çizen doruklar, dar bükümler, doğudan kuru soğuk getiren gezgin basınç, yağışların kestiği soğuklar, kavaklara bakan kavaklar olurdu. On küsur kavağın söküldüğü dev aralıktan, köy kütüphanesinin yanı başına bir kazancının dükkân açtığını görürdü babam mesela. Çocuk Esirgeme ile Yardımseverler Kurumu'nun tek bina yapıldığından, düz damlı evlerin türediğinden bahsedirdi. Cumhuriyet Bulvarı'nın sayılı camekânları hakkında sözlü yapardı bana: Çanak Kuru Yemişçisi yaldızlı çingırağını kapısından ne zaman kaldırmıştı? Jozef'ten aldığı bordo parfüm şişesi neden artık Foto Sabri'nin vitrininde değildi? Tuzcu İsmet'e hediye ettiği çakı nereye kaybolmuştu? Kurmay Binbaşı Baron von Vincke'in çizdiği topografik haritada Ankara Kalesi, neden Tournefort'un meşhur gravüründekinden bambaşka, neden zehirli bir örümcek gibi görünüyordu? Kara gözleri surlarla çevrelenirken dev ağzıyla çatılara rüzgârlar üflüyordu demek kale! Paşa Sarayı'nı kök boyasıyla renklendiren tuzcu, İncesu Deresi'ni neden çini mürekkebiyle taramıştı? Neden haritadaki dünya bizi çağırıyor, çanaktan ayrılışlarımızı çizgi çizgi anlamlandırmıyordu?

İyiymi, hoştu babamın anlattıkları ama bana neydi bunlardan? Sıkılıyordum çanağa dönerken çanağı dinlemekten, biliyordu babam! Bana muzipçe bakarak anlattıklarına yön veriyordu sonunda: Çanaktan başkente kaçmanın kestirme bir yolu olarak, çanağın tuz mağarasına girmeyi öneriyordu! Orası, çanak içinde bir çanak daha değildi! Hayır! Gizli bir başkentti! Üstelik bir çocuğun sayısız merakını gıcıklayacak karşılayacak kadar zengin ve tuhaf bir başkent...

“Demek sen çok gittin... Beni neden götürmedin hiç?”

Bir gün, kendini kör delikten içeri bırakmış ve Yılan Hilmi'den aldığı tarife becerebildiği kadar uyararak ilk düzlüğe ulaşmıştı babam. Temkinli yürüyüşüne devam ederken iki vagonun, az ilerisindeki düzlüğü aştığını ve bir sonraki galeriye akan rayları inleterek durduğunu duymuştu. Kaya tuzunun bu vagonlarla lokomotiflere taşındığını, lokomotiflerden kamyonlara yüklendiğini ve sonunda, merkez girişindeki fabrikaya ulaştırıldığını... Madenin çeperlerinde, tuz damarlarının hâkim doğrultusuna dik yönde açılmış galerilerdeki ustalığın derecesinin, mağaranın depreme nasıl cevap vereceğinin de belirleyicisi olduğunu öğrenmişti. Oda-topuk sistemiyle, dinamitle patlatılan kayaların arasında kalan ve on metreyi bulan topuklar, mağaranın küçük ızgaralardan oluşan bir dantel gibi işlenmesini sağlıyordu demek! Küçük bir elma çapında, bir kulaçtan uzun deliklerin içine yerleştirilen dinamitler patlatılır ve hem daha iyi bir çözüm olmadığından hem de mağaranın bereketi gerekçe gösterilerek, patlayan kayaçların arasında kalan tuzun israfı önemszenmezdi. Nemli gözleri hızla aşarak en kuzeydeki küçük depoya varmıştı sonunda! Hırdavatı sınırlayan örtülerin arasındaki aralıktan geçerek ferah bir düzlüğe çıkmıştı: Uzakta, sanki unutulmuş, eğimli bir yan galeriye. Canavar sırtını andıran kayaca bitişik vaziyette yürümeyi sürdürmüştü. Önünde uzanan yolu yarılacağına ise sağında bir aralık görmüştü. İki işçi tuz yüklü vagonların köşesine oturmuş, sohbettedi. Görünmeyeceği bir köşede çömelerek onları dinlemeye koyulmuştu babam. Gitmek istiyordu işçiler çanakta ve kalmak çanakta... Kalmak istiyordu işçiler çanakta ve gitmek çanakta...

Eve vardığımızda düşünüyordum. Tuzdan sarkıtlar, nemli gözler, sürprizli galeriler, ara yollar, loş odacıklar ne işe yarıyordu öyleyse? Bu muydu cümbüş? Başkent'in yerine geçebilir miydi bir mağara? Ne büyük bir yalandı bu... Demek beni de bir gün götüreceksin ve çıkarken soracaktı babam: “Burayı sevdiğin mi?”

Bu iki cümleyi en son ne zaman duymuştum? Geçmişte bir gün ama ne zaman? Oracıktan doğumuma akan bir film oynatabilsen nereden başlamak isterdim? Başkentte bir yerden belki... Yayılar kılıflarına dönerken odamız sadeleşir, duvarlardaki motifler iki yıl önceki soframızın masa örtüsüne akardı. Ağzımızdan çıkan buharlı incik parçaları önümüzdeki

boş tabaklara, Kalecikkarası kadehlerden şişelere dolardı ve paltolarımızı kuşanır, Karpiç levhasından uzaklaşırdık. Hayat denilen bol bükümlü senaryodaki “acı” ve “can sıkıntısı” seçeneklerinden hangisini seçmem gerektiği ya doğrudan söylenmez ya da filmin ters akışında anlaşılmazdı ama ne önemi var; sofralarımızın tek meselesi olmadığını kısa zamanda kavrar, dedikoducu yakınlaşmaların bir kısmını kulüp açılışı gibi çerezlerin tetiklediğini anlardım. Masalardaki adamların, geçmiş ve geleceği bir beyaz örtünün üzerinde birlikte ele alabildikleri ölçüde büyük adam sayıldıklarını düşünürdüm.

O masadan kalkışımız, evlere süzülen arabalarımız, Maarif takvimine sayfalar takışımız, kısalan begonvillerimiz, kaybolan kırışıklıklarımız, beyazlaşan koyuluklarımız arasında, babamın fuardan getirdiği horoz biblosunun kırıkları birleşir ve biblo radyonun tepesine konardı. Bir kadeh alçalıp boşalırdı, salonumuzun tavanındaki sarılıklar beyazlaşırdı; devlet personelinin kundura ve ekmele ödüllendirildiği, Anıtkabir'in alacağı şeklin yarışma sonucunda kararlaştırıldığı, ekmeğin vesikaya bağlandığı kupürleri görürdüm... Ahşap katafalkın nasıl yapıldığını marangoza sorduğum sabahın ardından ulusal bir yas gününü seyredeceğimi anlardım. Elbette, tüm bunları yaparken, ileri-geri esprisinin bazı Garip özentilerinin elinde çoktan çarçur edildiğine hayıflanmakla, hâlihazırda pek çok roman ve filmde denenmiş bir yavanlığı tekrarladığıma üzülme arasında giderdim de!

Çanağı pek sallamayan, ancak yaydığı korkuyla pekâlâ sarsan Kırşehir depreminde de, İzmir 9 Eylül Panayırı'ndaki renkli anılarımızda da başımın konacağı yumuşak, sıcak tümseği arar, bulamaz, hızlanmayı ister, bu sefer de hızın doğuracağı ölümcül beyazlığa mahkûm kalmaktan korkar ve filmin devamını görebilme arzusuyla yavaşlardım. Kümes kokusuyla genzimi yakan sapsarı bir panayır çadırı kenarında yanımdan geçen yaylılar, bisikletler ve macunlu çubukları az sonra ufukta bırakmış olur ve aradığım her ne ise bir de arastada arardım. Cebime konan paralar, kısalan yaygılar, boşalan testiler... İşte! Annem oradaydı!

Onu görür görmez filmi olağan seyrine döndürmekten başka çarem kalmazdı; yerime çakılır kalırdım ve izin verirdim anıların aklımın içinde kıvrık, ayrık, yer yer isli ve irinli hâlleriyle çarpışıp durmalarına!

Mezuniyet buluşmaları, izciliğin tedavi edici yanları, güdük başparmaklı ilkokul öğretmenleri, çuhada küller, bir kapatıcı olarak parfümler, Kulüp Sineması'nda yalnız başına bir film daha... Başkente gitme heveslerime dair anda ve ufukta ne varsa... Hepsini koyardım bir kenara. İki ileri bir geri yürürdüm o sıcaklığa ve belki ona mağarayı bile sorardım, çanakta kalması için: "Burayı sevdiğin mi?"

AYTEKİN ERTEN ŞEHİR NE ZAMAN ÖLÜR?

06.02.2047/ Salı

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Şehircilik Konferansı
Dr. Mehmet Sait Yıldız / Şehir Ne Zaman Ölür?

Mehmet Sait Yıldız:

-Arkadaşlar merhaba, ben Muhammet Sait Yıldız. Akademik ünvanımı bir kenara bırakırsak kabaca şehir plancısıyım. Gerçi beni dinlemeye zahmet ettiyseniz en azından bu kadar bilgiye hakimsinizdir diye düşünüyorum. Bugün size derin makaleler içeren bir sunum yapmak isterdim. Planlama esasları bağlamında, sosyolojik ve fen bilimleri etmenlerini hesaba katarak dünyadan görsellerle planlama örneklerini inceleyebilseydik. Arada ülkemize, politikacılarımıza laf çaksaydık. Aslında öyle bir sunum da hazırlamıştım. Ben İstanbul Teknik Üniversitesi'nde lisans, Orta Doğu Teknik Üniversite'sinde yüksek lisans sonrasında da Münih Teknik de doktora çalışmalarım boyunca şehirlerin sosyolojik ve fiziksel alt yapılarının düzenlenmesine girdi sağlayacak saha çalışmalarına emek verdim. Çok gezdim, çok okudum, çok yazdım. Hayatımın son on sekiz yılı bunlara kafa patlatmakla geçti. Neden eğitim sürecim boyunca bu kadar gezdiğimi sunumum içinde aktaracağım. Ben buraya anlatıcı-dinleyici temelli bir eğitimin parçası olacak bir sunum yapmak için gelmedim. Hafızamı zorlamaya, duygularımı diriltmeye geldim. Doğduğum topraklara yıllar sonra gelmeye cesaret etmemin en büyük sebebi siz gençlersiniz. Beni aradınız, buldunuz. Hayır diyemedim. Yıllardır saklandığım kayanın arkasından kafamın ucuna çıkartan şey bu memleket kokusudur.

Evet arkadaşlar; bu bir söyleşi değil aslında. Bugün benim doğum günüm. Söyleşi için sözleştikten sonra takvim ve yer bilgisi için mail attüğünüzde fark ettim. Tüm sunumumu revize ettim.

Bölüm Başkanı Aysel Uktem:

- Aaa bilmiyorduk hocam, mahcup ettiniz bir pasta keserdik. (Oturduğu yerden samimiyetle gülerek.)

Mehmet Sait Yıldız:

-Nezaketinize teşekkür ederim hocam.(Nezakete gülerek.) Aslında pasta kesilen doğum günlerinden değil. Bugün benim tekrar doğduğum gün. Altı Şubat Maraş depreminden bir gün sonra enkazdan çıkarılan on altı yaşındaki Sait olarak yeniden doğduğum gün..

(Salonda derin sessizlik olur.) Tesadüfen, doğduğum Hatay topraklarındaki bu davetin tarihine bakınca memleketimin kokusu geldi burnuma. Yirmi dört yıl olmuş canlı canlı görmeyeli buraları... (Salonda minik fısıldamalar oldu.) Konuya minik bir girizgâh yaparak aralarda mesleğimizi ilgilendiren kısımlara değineceğim. Doğal olarak şaşırdınız. Memleketimin burası olduğunu bilerseniz de hikâyeme hâkim olmayabilirsiniz. Evet arkadaşlar Hatay'ı Mayıs 2023 ayında on altı yaşındayken terk ettim. Terk etmek durumunda kaldım.

Sömestr tatiliydi, hava da oldukça soğuktu. Yürümeği çok severdim küçük yaşlardan itibaren. Kardeşim Esat ile birlikte yürüyorduk. Karne hediyesi olarak, onu evimize yakın olan Arkeoloji Müzesi'ne götüreceğime söz vermiştim. Abi söz vermişti, gidecektik laflarını tekrarlayarak başımın etini yedi günlerce. Esat dokuz yaşındaydı. O söz verme işi de nasıl çıktı ? Nereden izlediyse mozaikleri görmüş oldukça merak ettiğini söylemişti. Ee dedim Esat, hemen yakınımızda müze var zaten, söz tatilde gideriz, çıkışta da marketten bir şeyler alırız evde çizgi film izleriz. Unutur mu unutmamış. Hürriyet Caddesi'ndeki evimizden Reyhanlı yolu oldukça yakındır, bilenleriniz vardır. Aylak aylak yürüdük Esat ile. O gün bir başka farkındaydık etrafımızın. Cadde boyunca ortalama üç katlı bitik binalar arasında müzeye geldik. Hepsinden farklı bir yapıydı, Esat neden bu bina diğerlerinden farklı diye sordu. Bu müzede önemli şeyler sergileniyor, devletin üstlendiği yapılar bunlar herhalde ondandır gibi laflar ettim. Müzeden içeri girdiğimizdeki o yükseklik Esat'ı çok şaşırtmıştı. Kendi mahallesindeki sarı tonlu cephelerin gölgesindeki sokaklarda koşuştururken, böyle cam cephe bir yapıyı atlamıştık. Anne ev hanımı, baba da gece gündüz çalışan fırıncı olunca ailece pek gezemezdik. Ara sıra dağa bayıra kuzenlerimizi de alarak pikniklere giderdik. Uçsuz bucaksız ova da, yer bezimizi serdiğimiz

alan artık mülkiyetimiz oluverirdi. Üstü, sağı, solu açık sadece toprağın üzerindeki bir parça bez, bize yeri tanımlardı. Şimdiler de hatırlayınca müzenin tavanındaki kaset döşemeler, beyaz renkli duvar, kolon ve girişlerin de etkisiyle o ferahlığı garipsemişti herhalde. Dışarıdan böyle büyükte durmuyordu aslında, camların önüne yatay çubukları yapıştırdıkları topluca bir binaydı nihayetinde. Esat gezdikçe merakı artıyor, gördüğü mozaiklere yakından bakmak istiyordu. Heykellerin bilgilendirme metinlerini okuyor, babamın karne hediyesi olarak verdiği eski telefonuyla resimlerini çekiyordu. Ben ise sadece kardeşimi memnun etmenin motivasyonu ile geziyordum. Müzenin her noktasını gezdikten sonra yorgunluğunu da gizleyemeden abi çok teşekkür ederim dedi. Kapıdan çıkar çıkmaz sert rüzgâr dengemizi biraz bozdu. Eve doğru dönerken markete uğradık. Market diyorsam da bugünün marketlerini düşünmeyin, toplasan 50 çeşit ürün var yok. Marketten bazı atıştırmalıklar aldıktan sonra yol üzerinde hediyeelik eşyalar satan bir dükkân gördük. Abi biraz bekleyebilir misin dedi. Beklerim ama hızlı ol, insanlar geliyor geçiyor. Daracık kaldırımlarda yol vermekten araç yolunda kaldım bak diyerek söylendim. İçeriden elinde minik bir poşetle çıktı. Ne lan bu Esat madem paran vardı bana niye aldırдың gofretleri diyerek takılırken kafasına yumuşakça şaplak attım. Eve geldiğimizde yemek hazır. Mutfağımız küçük olduğundan, eyvan gibi büyükçe yapılan koridorda yedik yemekleri. Geçen yaz babamla yapmıştık yemek masamızı. Meşe ağacını yontarak, çivisiz yöntemlerle, tutkal ile birleştirip ceviz rengi cilasını sürmüştük. Kasvetliydi renginden ötürü ama akşam yemeklerinden konuşulan her konuyu da kaldırabilirdi o masa. Şimdi bakınca koridorumuzun büyüklüğü Anadolu'nun hayatlı evlerinin, apartman dairesindeki kafa takıntularından biriydi herhalde. Anneme ve babama yemek boyunca gezdikleri yerleri, mozaikleri anlattı. Abimle şunu yaptık bunu yaptık derken telefonda çektiği fotoğrafları gösteriyordu. Babam çayını sigarasını alarak balkona geçti ama çoktan. Annem de çabuk bitirelim de bulaşıkları halledeyim der gibi bakarak dinledi. Yorulmuştuk ikimizde, ben yatıyorum diye odama geçince ben de yatıyorum zaten dedi. Aynı odayı paylaşırdık. Kapıdan girince solda onun yatağı, karşısında benim yatağım, camın altında nöbetleşe kullandığımız çalışma masamız ve ayak uçlarımızda gardroplarımız. Toplasan on beş metre kare değildi ama bize yetiyordu. Şuan sığamadığımız evlere bakınca garip geliyor. Tam yattım uyuyacağım, oda da poşetten çıkan hışırtı sesleri. Doğramaların silikonlarını yenilemişti babam ama tam halledememiş herhalde rüzgârın ıslık sesi ile poşetin sesi odanın içinde yarış ediyorlardı. Yatağın içine

saklamış yoldan aldığı şeyi, ne oluyor dedim. Abi ben sana teşekkür etmek için bir şey yapmak istedim ama ne alacağımı da bilemedim, bunu buldum. Ne gerek vardı oğlum, söz verdik yaptık işte derken poşetin içinden kar küresi çıktı. Esat bu ne? Bilmem güzel geldi abi, ileride masana koyarsın canın sıkılınca sallarsın. Garipsedim ama bir yandan hoşuma gitti, öylece uyuya kaldım. Gece uyku sırasında Esat'ın bağrımlarına uyandım, sanki evin altına canavarlar dadanmış binayı sallandırıyor. Annem ile babam da yataklarından fırladıkları gibi yanımıza koştu. Annem Esat'ı, babam beni sardı ve merdivene doğru hareket ettik. Esat'ın hediyesini nasıl olduysa odadan çıkarken elime almışım. Kapıdan çıkarken küre elimden kaydı ve almak için merdiven kovaşından kapı girişine yeltendiğim an tam anlamıyla kıyamet koptu ve bina çöktü. Ben evin antresinde kalırken annem, babam ve kardeşim ise merdivende. Bundan sonra belli süreyi hatırlamıyorum. Apartmandaki diğer komşularımızın seslerini duyuyorum, babamı duyuyorum falan ama meselenin şokuyla tepki veremiyorum. Kişisel hikayemi çokta uzatmadan... Akşamdan yorgun düşen annem masayı toplayamadığı için birkaç lokma ile iki buçuk litrelik plastik şişenin içindeki suya ulaşabildim. Korkumdan ne anneme ne de babama bağırımıyordum. Şans eseri girişteki portmanto üzerimde koruyucu vazife görerek hayat üçgeni oluşturmuş. Enkaz altındaki süre boyunca yarı akıllı vaziyette bir şeylerin son bulmasını bekledim. Sonradan öğrendiğime göre otuz beşinci saatte dışarıdaki sesleri duymuş ve o sese tepki vermişim. Kurtarma ekibine yardımcı olarak yedi saat kurtarma işlemini de hesaba katarsak kırk ikinci saatin sonunda enkaz altından çıktım. Hala belli belirsiz çok şey var o anlardan. Yatay ve dikeyde bölümlerden oluşan hacimler, nasıl oluyor da tek parçanın yığını olarak öbekleşiyor. O öbekleşmelerin arasındaki boşluklara nasıl sığabiliyorsun? Küçük gelen on beş metrekairelik oda dururken, bir metrekaire nasıl yeterli olabiliyor?

Bir haftalık hastane sürecinden sonra ilk iş yıkılan evimizin önüne gitmekti. İstanbul'dan dayım gelmiş o refakat ediyordu bana. Anneciğim, babacığim ve Esat'ımı oracıkta kaybetmişiz. Ağlayamadım. Etrafım o kadar ağlanacak karelerle doluydu ki tedavimden sonra bile ağlayamadım. Esat ile yürüdüğüm o cadde sanki üzerine atom bombası atılmış gibiydi. Alışveriş yaptığımız market, hediyelik eşya dükkânı, babamın çalıştığı fırın artık yoktu. Müze hiç zarar görmeden durduğu gibi duruyordu yerinde. Zaten biz demiştik diğerlerinden farklıydı diye. Oradaki sayısız dram ve insan hikayelerini zaten siz çok okumuş, izlemiştinizdir. Ben cenazelerimi

defin ettikten sonra dayımdan rica ettim gönüllü olarak kalmak için. Sağ olsun beni İstanbul'a götüreceğini söylemişti. Tamam kalabilirsin biraz daha ama en yakın zamanda aldıracağım seni de yanıma diyerek İstanbul'a döndü.

Arkadaşlar deprem sonrası yapılan yeni Hatay'ın sürüce sorunundan başka vakit bahsedebiliriz. Siz belki oraya yönleneceğimi düşünebilirsiniz ama o şuanın konusu değil. Hititlerden Pers'e, Roma'dan Abbasiler'e, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ev sahipliği yapmış halk mozaığının en iyi temsil şehirlerinden birinin kaderi bu mu olmalıydı? Bu şehircilik anlayışı su kaldırmaz bir felakettir. Binlerce yılda oluşmuş insanların mayasıyla, çürükte olsa inşa edilmiş dokuyu, baştan enkaz bir endüstriyel düşünceyle bir yılda inşa ederseniz ancak bu yapılırdı zaten.

Köyler, mahalleler, kentler kendiliğinden oluşan ya da çokta kurgulayabildiğiniz yerler değildir. Günün sonunda bir plan doğrultusunda da planlasanız, esası bireylerdir. Bireylerin alışkanlıkları, oluşturdukları kültürler, itirazlar mekanları ve mekanlar bütünlerini oluşturur. En basitini düşünelim. Siz geniş kaldırımlar planlarsınız. O kaldırımların altından altyapı sistemlerinin güzergahlarını belirler, yayaların işini kolaylaştırmayı öngörüyorsunuz. Ama günün sonunda orası kahvehanenin masasını koyduğu, esnafın tezgahlarını taşıdığı, deposuna araç yaklaştırmak için kullandığı araçsallıklara dönüşür. Kamusal bir kaldırımdan, yarı kamusal gibi davranan, adını da koyamadığınız mekanlara dönüşürler. Siz buna itiraz etmezseniz o kalıplaşır, itiraz etmek garip görülebilir. Planlama günün sonunda halkın kullanım alışkanlıklarıyla biçimlenir.

Deprem anından sonra ülkedeki stadyumların otoparkları, spor salonları, belediye binaları, firmaların bahçeleri birer lojistik merkezlerine dönüştü. Hatay da ayakta kalmış binalarda farklı farklı işlevlere büründü. Yemekhane, aş evleri, yardım depoları, yatakhaneler... Yolcu gemileri içinde kreş bile olan, depremzedeler için barınma ihtiyaçlarına uygun şekilde revize edildi. Stadyumların locaları, camiler, kiliseler barınma ihtiyaçlarını karşılamak için seferber edildi. Yüz metrekairelere sığamayan insanlar çadır kentlerde, konteynerleri evleri bellediler. Sokaklar açık hava aşevlerine dönüştü. Arkadaşlar bunların hepsi bir haftada oldu. Daha da saymadığım yüzlerce işlev değişiklikleri büyük bir afetin ardından hızlıca dönüştü. Mekân ya da şehir dediğiniz şey aslında birer sınırlardan ibaret. Ailece yaptığımız

1-Görsel Yapay Zekâ ile üretilmiştir.

piknikteki örtüden ne farkı var bunların. Sınırlar ve kararlardır mekanları var eden.

Ben bu felaketin ardından ailemi, arkadaşlarımı, öğretmenlerimi ve onlarla birlikte duygularımı da kaybettim. Hayata daha rasyonel bakabilmeyi hedefledim. İstanbul'a dayımlara taşındığım gün bir daha Hatay'a

dönmemeye yemin ettim. Üniversite sınavından sonra tercih dönemi geldiğinde dayımla konuştuk, ne yapabiliriz diye. Dayım ve yengem öğretmendi. Çocukları olmadığı için beni evlatları yerine koydular. Dayım beni biraz destekten sonra Hatay'ın yok olmasına ve yeniden yapılan şeylere olan isyanımı görünce, Mehmet 'cim o zaman tembel tembel itiraz etmiyoruz, söz veya proje üretiyoruz diyerek şehircilik ile ilgili araştırmalar yapmamı önerdi. Önerisine kulak verdim ve araştırdıkça sevdim, İTÜ maceram o şekilde başladı. Dayıma yük olduğumu hissettikçe ayrılmak istedim ve devlet burslarıyla biraz da çalışarak önce yüksek lisansa ODTÜ'ye, sonrada bu ülkeye yük olduğumu hissedince doktora için Almanya'ya taşındım. Bu ülkeye yük olmak ne demek? Her yanlış gördüğüne itiraz etmek ve o itirazların insanları rahatsız etmesi sevgili arkadaşlar. Burası itiraz istemiyordu. O sokak öyle olmaz, kafana göre imar planlarında oynama yapamazsın, deprem diye gerçeği arka plana atamazsın diye çırpındıkça öfkemin buralara yük olduğunu düşündüm.

Evet bugün neden buradayım? Doktoradan sonra akademi de çalışırken yine ülkemde deprem oldu. Yıllar önce benim için gelen dayıma bu sefer borcunu ödemek için ben geldim. İstanbul tanınmaz haldeydi ama beni zaten var eden şey bu yıkımlar olduğundan metanetime korudum. Dayım ve yengem Kadıköy Hasanpaşa'daki evlerinin enkazında hayatını kaybetmişti. Tekrar yıkıldım. Bir insanın kaç evi, kaç annesi, kaç babası ölebilirdi. Defini yapar yapmaz terk etmek istedim buraları. Kaçmak bu tür durumlarda en geçerli yoldu benim için. Enkazdan çıkan dayımın eşyalarını teslim ettiler. Cüzdanında sertçe bir kâğıda yazılmış notlar vardı.

Yıllarca odamdaki komodininin üzerindeki kar küresini merak ettiğimde hikayesini anlatmıştım. Almanya'daki göl manzaralı ofisimde masanın üstünde de görmüştü.

*Camdan bir kar küresi,
Alt-üst yaptığında kalkışan kar taneleri*

*Sağa sola savrulan beyazlar mı?
Yoksa canlanan tabiat mı?
Hangisiydi beni değerli kılan.*

*Birinin ellerinde var olan yapay bir sahne
Ya da alt-üst edilerek varlık kazanmak
Nasıl keyifli gözükebilir*

*Ve bu kürenin içindeki soğukları
Kim bilebilir?*

*İnsanoğlu neden bu soğuklardan habersiz
Nedir bu havalara onları hazırlayan
Kanımca, kendini kürenin dışında zannetmesidir*

*Derdi de
Gafleti de
Serveti de ...*

Evet arkadaşlar, bu aslında benim bu ülkeye dönüşümü tetikledi. Kaybedecek hiçbir şeyi olan ben, itirazlarımı ve bilgilerimi bu ülkede heba olması uğruna buraya taşındım. O 'Kar Küresi' benim en güzel hediyemdi, beni hayata tutan dal ve yine karşımdaydı. Yerle bir olmuş memleketimi öğrendiklerimle yükseltmeye uğraşmanın motivasyonu buradayım. O enkazı, içindeki soğukları, kim bilebilir?

O kürenin dışına çıktıktan sonra ısınamayacak çocukları kim bilebilir? Size tek tavsiyem; şehirleri var eden insanı hep yanınızda tutun.

Şehir Ne Zaman Ölür biliyor musunuz? İnsanın öldüğü yer de şehir de ölür.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim...

AYŞE AYŞİN KORKMAZ

ALACASI İÇİNDE BİR DÜNYA

Uzun ve çöl gibi bir yere uyanmışım, düz duvarlar sağdan sonsuzluğa ilerliyor gibiydi. Sanki dünya sonlanmış yeni bir dünya yaratılmış ya da yaratılan tepetaklak olmuştu. Bocalamanın içerisinde bir yerdeydim. Burası ortaoda mıydı? Biraz ilerledikten sonra çöl sanılan yerin sonunda bir orman görüldüğünü fark etmişim. Yavaş yavaş oraya yürümeye başladım, gözlerimin bulanıklığı açıldıkça etrafı fark ediyordum, çölle ormanın arasında görünen bir su birikintisi üzerine yansıyan güneşle daha da belirginleşiyordu. Uçsuz bucaksız labirent gibi duran bu havuz bakıldığında dümdüz içine girildiğinde ise derinleşiyordu; çizgisel bir şekilde tasarlanmış havuzun sonu yoktu. Nasıl aşım sonuna varacağımı düşündükçe suyun yüzmek için çok sığ, yürümek için ise derinliğinin fazlaca olduğunu ayağımı yavaşça daldırınca hissetmişim.

Oysa havuzun üzerindeki betonarme labirent yolun sonuna ulaştıracak şekilde dizayn edilmişti, yürüdükçe bir bilmeceyi çözer gibi her aşamasında hangi yönü seçeceğimi düşünürken, yanlış bir yönelim beni tamamen yolun başına döndürecek ya da geldiğim yolun bir çok adım gerisine götürecekti şekilde kurgulanmıştı. Bütün hesaplarımı yaparak bu karmaşık ve şaşırtıcı deseni aşmayı başarmışım. Labirentin sonunda ise başta seyrek sonraları sıklaşan bir orman karşıma çıkmıştı. Ağaçlara dokunarak yoluma devam ederken ilerde şatoya benzeyen bir yapı vardı. Dijital bir açıklıktan çıkmış gibi sinyaller gidip geliyor yaklaştıkça görüntü netleşiyordu. Sanki gözümü oraya çevirdiğimde kadifeden girintili çıkıntılı desenler, gotik alınlıklar ve yunan tarzı kapı sütunları ilk gözüme çarpan detaylardı. Asıl beni şaşırtan ise bordo ve kan kırmızı arasındaki kadife cepheydi. Sanki bu şato tamamıyla kumaştan örülmüş, dokunsam elimde yumuşacık bir his verecek gibiydi. Yanına yaklaşım dokunduğumda hem sapasağlam bir duvar hem de rahatlatıcı elimde kayan duvarlar, beni içerisine girmek için meraklandırmıştı.

Kapıyı açtığımda içeriden sesler geliyordu, geniş galerisiyle karşılayan bu mermer süslü zeminlerden oluşan şatodan. Biraz ilerlediğimde içeride

seviye farklarının olduğu birbirine geçmiş bir oda görüyordum, bu seviye farkları labirentin üç boyutlu hali gibiydi, alçaklı yüksekli döşemeler içerisinde bazılarında su birikintileri, bazılarında ise minderli oturma köşeleri vardı. Minderli oturma köşelerinde müzik aletleriyle sanatçılar kulağa bir şölen gibi gelen parçalarını çalarken, yüksek seviyelerdeki kademelerde insanlar dans ediyordu beyaz elbiseleriyle. Bu odayı daha fazla seyretmek istediğim halde şatoyu keşfetme ihtiyacı beni harekete geçirmişti. Diğer odanın kapısını yavaşça açtığımda ise sanki bir orta avluya girmiş gibiydim burada rengârenk insanlar buhardan oluşmuş gibiydiler, gökkuşağının bütün renkleri vücutlarında teşekkül ediyordu. Yanlarına gelip dokunmak istediğimde elim buharsı vücudun içinden çıkabiliyordu. Onlara yaklaşmamdan asla rahatsız olmayan mutlu bir canlı topluluğuyla karşı karşıyaydım, Bu sevimli ufak boylu, rengarenk canlılar minicik düşey düzlemde kurumuş rengârenk evlerde oturuyorlardı ve bu evler denizin tam kenarındaydı. Bu içerisine girdiğim avlu aslında koskocaman bir dünyaya açılıyordu. Minik evlere doğru yönelip onların içine girmeye karar vermişim.

Toplu iğnenin ucundaki bir şehir gibiydi burası, bir tepeye saplanmış yatay bir şekilde hizalanmıştı; en alttakine rahatlıkla girebilirdim. Adımımı attım ve küçük evin salonuna girmişim hemen karşımda bu evin bir arka bahçesi olduğunu görüyordum ve bu bahçeye doğru ilerledim; bir yanda altundan tarlalar bir yanda ise vişne ağaçları vardı, etrafında ise durmadan dönen rüzgar gülleri. Bunların hepsini özümsemeye çalışırken birden pespembe bir yağmur yağdığını görüyordum, yağmurun içinde ıslanırken gökyüzü hiç görmediğim kadar berraktı. İnce ince yağan yağmur, bu güzel tarla, minik evler beni büyük bir huzura kavuşturuyordu.

Burası gözü kapalı yürünen bir şehir, her soruya cevap bulunan bir mekândı, insanların ve farklı türden her canlının mutlu yaşadığı bir yer. İçindeyken lisanda anlamı olmayan hisleri tadarken, kinin ve öfkenin olmadığı huzurun hüküm sürdüğü bir bahçeydi. Cevapların olduğu dostların ülkesiydi burası. Alacası içinde bir dünyaydı. Tarlada delicesine koşup yağmurun tadını çıkarmak isterken birden ayağım kayıp yere kapaklanmış ve bayılmışım. Uyandığında hemşirenin serumu değiştirmek için geldiğini fark ettim, bana iyileşeceğimi söylediğinde ait olduğum ülkeden uzaklaşmanın verdiği huzursuzlukla gülümsemeye çalıştım.

SİBEL ÇAMURDAŞ ALTI ŞUBAT ANISINA

Gecenin tam ortasındayız. Saat 04:00 suları. Tüm şehir uykusuna dalmaya çalışıyordu, hatta tüm ülke. Bedenimde barındırdığım ve benimle aynı toprak üzerinde yükselip yaşayanlar da; birbirinden haberi olmadan sıcak yataklarında yavaş yavaş nefes alıp veriyordu. Kimi kırgınlıklarıyla kimi kızgınlıklarıyla kimi de varlığının olağanlığıyla uykusuna yenik düşmüştü. Böyle olmayanlar da vardı elbette. Hayatın koşuşturmacasına alışamayanlar, tüm varlığıyla yorulanlar, düşünceleriyle boğuşanlar, eşyle dostuyla sohpete dalanlar, yahut o saatte gözünü alçıpandan yapma şakaklarım dikip ağlarken, yastuğunu ıslatanlar da vardı elbette. Her biri, vücuduma ait bölmelerin bir köşesine çekilmiş, yaşamına dair birçok hisle boğuşuyordu. Ben bunların çoğuna şahit oluyordum. Hava epey soğuktu. Dışarıda yağın kara, yağmur da eşlik ediyor, bu ahenk dış dünyaya kendimi açtığım her pencereimde sarsıntıya neden oluyordu Bu sarsıntı, her gece bu vakitlerde uyanan Neriman teyzeyi uykusundan uyandırır. Vücudumun son boğumunda benimle yaşayan Neriman teyze bazı günler evini ısıtamayıp üşüyordu. Yine üşümüşü, uyanıp ışığı yakmadan vücuduma dokuna dokuna banyonun yolunu bulmaya çalıştı. Yavaşça suyu açıp abdest almaya başladı. Suyun soğukluğunu yüzünde hissettikçe kendine ve erkenden vefat eden çocuklarına dua ede ede burdaki işini bitirdi ve ardından uyuduğu odaya doğru yürümeye başladı. Odasındaki pencereye doğru ilerledi ve etrafta olup bitenleri izlemeye başladı. Neriman teyzenin penceresi karşı bloğu, hatta orada var olan hayatları da görüyordu. Karşı bloktaki yanan ışıklara bakarken yağın yağmuru izlemeye başladı. Yere ulaşmayı başaran kar taneleri birbiri üzerine tutunup beyaz ince bir tabaka oluşturuyor, var olduğum caddeden o saatte nadiren de olsa geçen her arabayı kaydırmakla tehdit ediyordu. Durum böyle olunca da arabasını köşeye çeken araç sahipleri varlığıma açılan kapının girişinde duruyor, kaldırıma çıkıyor, sigarasını yakıp içinde buldukları sorun için çözüm yolları üretmek üzerine düşünüyordu. Bir çözüm bulunca da, ne yanı başımda duran ıhlamur ağacına ne de bana bir hoşça kal demeden öylece çekip gidiyorlardı. Yağın hızlanmaya başlamış, pencerelerime takılan camlara vuran her bir damla tenimden yavaşça süzülüp mermerden olma

Görsel 1: Erişim Tarihi:13.02.2023

denizliklerimden aşağı süzülüyordu. Dünyaya ilk geldiğimde bu süzülüğü düşünebilmişlerdi de, her yağmur yağdığında bacaklarıma kadar batmama neden olan suyu düşünememişlerdi, ya da düşünmek istememişlerdi bilmiyorum. Şu anda olduğu gibi; birçok makinenin bulunduğu vücudumun en alt boğumuna, buraya inmeyi sağlayan merdiven basamaklarından su alıyordum. Ayaklarım, hatta bacaklarım üşüyordu, beni ayakta tutan iskeletim hastalanıyordu. Hastalıklı olarak bırakılan vücudumun bu bölümleri gittikçe daha çok şişiyor ve omuzlarıma binen yükleri taşımamı zorlaştırıyordu. İlk hastalığım değildi elbette bu.

Henüz dünyada yeni yeni varlığımı oluşturmaya başlarken vücudumun üst kısımlarına ulaşana dek, damarlarımdan su geçirilecek diye, kemiklerim delinmeye hatta acımadan kesilmeye başlanmıştı. Omuzlarıma binen her yük bu yüzden beni daha çok yormaya başladı. Halbuki çok yaşlı da değildim. Henüz dört yaşındayım. Ama yaşımdan çok daha yaşlı olduğumu hissediyorum. Vücudumu oluşturan kemiklerimin kesilmesi yetmezmiş gibi, olmam gerektiğinden çok uzun ve kiloluydum. Gittikçe daha da çok kilo alıyordum üstelik. Gittikçe kalabalıklaşıyor, misafir ediniyor ve beni, her bir bölümümü satın alan herkes burada yaşamaya başlıyordu. Benimle yaşamaya başlayan herkes, omuzlarıma biraz daha yük yüklüyor, iç bölmelerimde beğenmediği kısımları, usta çağırıp delik deşik ediyor, sonra da hiç bir şey olmamış gibi; altın yıldızlı kaplamalar, süslü, ışıklı takılarla,

oluşan kusurlarımı kapatmaya çalışıyorlardı. Bu durumla birlikte, bir yandan karşı blokla olan benzerliğimin bozulmasına sevinirken, bir yandan da ıhlamur ağacının karşısında bulunan ve boş araziye bakan, tek katlı Mir ailesinin taş evine özeniyordum. Hiç kimseyle kendini kıyaslamıyor, kısa olmasına üzülüyor, süslü şatafatlı olmaya özenmiyor ve onunla yaşayanların mutluluğuyla mutlu oluyordu. Hem bu evin bahçesi de vardı. Güneşli günlerde bahçeye çıkan aile, bir yandan evin yükünü hafifletiyor, bir yandan da her birkaç haftada bir taş ustası olan babalarının özenle oyup süslediği taşları evin kapısının üstüne yerleştirmesini izliyorlardı. Keşke ben de bu kadar sevilip benimsenebilsem diye düşündüğüm çok zamanlar oldu fakat bu dünyada var olduğumdan beri benimle yaşayanları beni hiç bir zaman bu denli sahiplenmedi. Hatta ayakta durmaya başladığım ilk günler, yanımdan geçen insanlar kafalarını kaldırıp uzunluğuma şaşırıyorlar, bu büyüklükten dolayı benden korkuyorlardı. Gösterişli giysilerimin giydirilip, dış yüzümün boyanmasının ardından, önceden fark edilen varlığım da farkedilmemeye başlandı. Çünkü ben de tıpkı hemen yan tararımda cadde boyunca sıralanan üç eş bloğun görünümüne bürünmüş, tıpkı onlar gibi olmuştum. Birbirimizden farklı olmadığımız için de yanımızdan geçen hiç kimse başını kaldırıp bize bakmıyor, varlığımızı dahi fark etmiyordu. Bu tam olarak, aynılaşmanın hatta yok oluşun hikayesiydi.

Her şey bir anda oldu...

Küçük bir çocuğun sıtmaya yenik düşmesi gibi, bedenim sarsılmaya başladı. Durmak bilmeyen bir sarsıntı bu... Bacaklarım, kollarım vücudumu ayakta tutan her neyse titriyordu. Bedenimdeki bu sarsıntı durmuyor; sarsıldıkça sarsılıyor, az önce yağmurun ıslattığı pencereler yerinden çıkmaya, tavanlar sökülmeğe, kollarım bacaklarım olarak saydığım kolon ve kirişlerim patlak vermeye başlıyordu. Bana ait olan parçaları birbiriyle birleştiremiyordum. Yükselttikçe yükselttikleri boyum artık dimdik duramıyordu. Kendimi güvenli hissedebileceğim yere, toprağa doğru düşüveriyordum.

Yerdeyim şu an, kalkamıyorum. Her parçam, kaç parçaya bölündü bilmiyorum. Soğuk, soluksuz betondan yapma kollarım, bacaklarım kırılıverdi. Süslenen tüm yüzüm, vücudum, ellerim tanınmayacak halde artık. Hala sallamıyorum sanki. Üstelik yığıldığım yerde; 32 numarada tek başına yaşayan Neriman teyze, kapıcı Rüstem ve ailesi, 2 numaradaki hukuk öğrencisi Ali, 7 numaradaki Müzeyyen hanım ve bebeği, 10

numaradaki Akif amca ve eşi, 18 numaradaki Hüseyin bey ve 6 çocuğu, 1,3,4,...31 numaradaki... onlarca beden var. Seslerini duyuyorum, tıpkı az önce uyurken nefes aldıkları gibi derin derin nefes almaya çalışıyorlar. Her taraf benim parçalarımla dolu. Bana emanet edilen bedenlerin yanında demirler, alçıpanlar, toz yığınları, taş ve moloz parçaları, beton kolon kırıntıları, düşen kapılar, pencere camları var. Ne yapacağım ben? Başka bir yana devrilemedim ki... Kaçacak hiç bir yerim yoktu. Olduğum yere yığılıverdim.

Hava olan bitenin acısıyla daha da soğumaya başlıyordu. Nefesler kesiliyordu tek tek. Bebekler ve çocuklar ağlıyordu. Köpekler ulumaya başlıyordu olan biteni haber vermek için. Caddede sıralanmış tüm ışıklar sönmeye başlıyor, elektrik devreleri patladıkça, üstüne bedenime ait parçaların döküldüğü çocukların çare aradığı gözlerinden başka her yer karanlığa bürünüyordu. Siren sesleri gelmeye başladı, duyuyorum. Ambulanslar, adamlar, kadınlar, çocuklar, çaresizce izleyen hayvanlar... Karşıdaki taş evde yaşayanlar koştu ilk başta yardıma. Yağmurun sesine uyanan Neriman teyzeyi buldular ilk başta. Daha sonra sarsıntıya uyanıp dışarı çıkmaya çalışan kapıcı ve ailesini üstlerine düşen molozların arasından çıkardılar. Müzeyyen hanımın sesi kesilmişti. Ben sallanmaya devam ettikçe, bebeği Asaf'ı almaya giderken Müzeyyen Hanım'ın bedeninin üstüne düşüp nefessiz bıraktığım için kendimi hiç affetmeyeceğim. Önceleri uykusundan uyandırdığı için ağlıyordu ama annesine sarılıp kaldığı için sustu şimdi Asaf bebek. Kimse görmüyor, duymuyordu ama ben görüyor ve duyuyordum; Asaf bebek çevresini izliyordu şu an sessizce. Uyuması için annesinin tavana astığı oyuncaklar artık elinin yanında, maması, bezleri, kıyafetleri bacaklarının ucundaydı. Yan daireye misafirlige gittiklerinde gördüğü koltuk takımları ters dönmüş ona bakıyordu. Üst dairedeki komşuları şu an hemen yanında uzanmaktaydı. Neden bu kadar yakınıydılar? 33 numarının akşam yemeğine pişirdiği artan ıspanağın kokusu diğer katlardaki yemeklerin kokusuna karışmış, elektrik prizlerinin yanmış kokusuyla birleşmişti. Ama hiçbiri etrafta var olan dumanın ve toz kokusunun ağırlığını bastıramıyordu. Asaf bebek, bir sürü molozun arasında karanlığın içinde öylece duruyordu. Başını kaldırıp baktığında tek bir ışık görüyordu. O ışık gecenin yaşattığı karanlığı aydınlığa çeviriyordu. Gökyüzünün görüldüğü tek yerdi ve insanların arayışta olduğunun seslerini duyuyordu. Onlar Asaf'ı duyuyor muydu?

Herkes birbirine çok yaklaşmıştı artık, herkes yere çok yakındı. Önceleri

insanların yanımdan geçerken devasalığımın korktukları bedenim, beni ben yapan ama hiçbir zaman bana ait olmayan malzemelerim, benimle yaşayan insanlar, yan bloktaki komşular, dolaplar, gizli saklı tutulan günlükler, paralar, cüzdanlar, köpekler, kediler, solucanlar, kitaplar...

Hepimiz toprağa ve “yere” çok yakındık şu anda. Yanyana yaşamayan, sabahları uyanıp asansörde karşılaşınca yabancı olarak saydıkları ve selam vermedikleri insanlarla şu an aynı yerde uyumaktaydılar. Çok boğumlu, çok bölmeli, çok katlı, çok hayatlı saydığım her bir çok farklılık tek bir düzlemde eşitlenivermişti. Bedenim bunca kişinin üzerine çömelerek yerle birleşmişti. Dünyada en yakın ve güvenli bulduğu yere... Toprağa.

Kaynaklar

Görsel 1 URL: <https://www.trthaber.com/foto-galeri/depremden-geriye-kalan-kareler/53860/sayfa-1.html>

Tarihin en bilinmeyen noktalarından bu yana, bizlerin anlam arayışının en somut karşılığını bulabileceği yer nerededir diye düşünüyorum. Dünyamızı kurduğumuz, ilerlediğimiz ve tekrar döndüğümüz o yer. Cevabı bulmak – en azından benim için – çok da meşakkatli olmuyor. Yuva.

Benim yuvam, beş bloklu bir sitenin B bloğunun üçüncü katındaydı. 7 no’lu daire, hayata gözlerimi açtığım yer. Hikâyem nasıl başladı tam olarak hatırlamasam da, ilk anımsadığım kareler tam olarak buradan. Ailenin en küçük kız çocuğu olmuş olmanın getirdiği bir sevgi tokluğundan mı bilmiyorum ama hissiyat olarak anımsayabildiğim en yoğun duygu kucaklanmak. En başta iki ablamla birlikte kullandığımız ranzanın alt katı tarafından kucaklanmak. Sonra bu ranzanın bulunduğu odaya her sabah süzülen ışık hüzmesi tarafından. Işık hüzmesinin sığıdığı odamız ise olabildiğince küçüktü. Odanın içinde bir ranza ve bir yatak vardı. Dolaplar ve çalışma masamız da eklenince hareket alanı kalmıyordu bile diyebilirim. Buna rağmen çocukluğumun en hareketli zamanlarının orada geçmiş olması da ne tuhaf değil mi? Ablalarımın beni dâhil etmemek için fısıldaşmaları ve benim de onlarla sürekli fiziki ve mental bağlantı içinde kalmak için bahsettiğim mavi yatağımızın üstünde zıplayışım hareketimin en hatırlayabildiğim betimlemelerinden biri olarak duruyor zihnimde.

Şimdi size neyden bahsetsem çok eksik ve biraz daha detay verirsem özel olacak. Odamızdan çıkıp muhtemelen standartları azami ölçüde sağlayacak genişlikteki koridordan geçip oturma odasındaki anılarımıza göz atıyorum. Televizyon karşısında geçirdiğimiz uzunca saatler ve saatlerce ettiğimiz sohbetler... Aile ve akraba toplanmalarımızda bize eşlik eden mavi yeşil çiçekli, o zamanlar gözümü çirkin gelen şimdilerde vintage diye adlandırabileceğim o çok rahat koltuklar, gülsarya motifli yer halımız, ahşaptan sehparamız ve bebekken içine girdiğimi söyledikleri çitçitli televizyon sehparamız. Tüm bu eşyalarla donanmış oturma odamızda ettiğimiz sohbetlerin sıcaklığı şuan bile yüzümü gülümsetiyor. Geçmiş

Dilek Sitesi, Ağır Hasarlı Bina Yıkım Anı (Kaynak: Faruk ÖNGEL, 2011, Van, Türkiye)

anlatan büyüklerimizin acı tatlı anılarına attığımız şen kahkahalar, birbirimize sarılmalarımız, ismimiz söylendiğinde canıgönülde can diye seslenişlerimiz. Düşünüyorum sahi, her şey ne kadar gerçekmiş. Ne sıcakmış ve ne güzelmiş. Oradan da çıkıyorum. Az önce bahsettiğim koridora dik ve aynı standartlarda bir koridorla şimdi de yuvamın en sevdiğim alanına yani mutfaktaki anılarıma geçiyorum.

Canım mutfak masası. 5 kişilik ailemin kare ama çok iş gören minicik ellerimle başında mantı bile büktüğüm, en kıymetli anıların biriktiği çok amaçlı eşyası. Sizde de öyle değil midir? Bizde herkesin yeri bellidir de. Birimiz ötekinin yerine geçtiğinde zorla kaldırılır. Kaldıran da her daim haklıdır. Çünkü evet, orası onun yeridir. Ve evet orada o oturmalıdır. Mutfakla ilgili de anılarımin bir kısmı sahne sahne gözümün önüne gelmeye başlıyor işte. Annemin işten gelip apar topar yemek yapmaya başladığını hatırlıyorum. O sırada ablam okuldan gelir ve hala üstünde bulunan okul üniformasıyla masada yerini alırdı. Ben de sitenin bahçesinde arkadaşlarımla oynamıyor veya içeride ders çalışmıyorsam bir merakla dinlemek için masada yerimi alırdım. Ablam hevesli hevesli bir şeyler anlatır, annem bir yandan dinler bir yandan yemek yapar ve ben de büyük bir hayranlıkla ikisini birden izlerdim. Annemin halledebilme ve yetişme çabasını, ablamın ise gözündeki

parıltıyı, hayata dair heyecanını. Bu zamanlar genelde günün akşama döndüğü dakikalara denk gelirdi. Belki de bu yüzdendir, hala en çok o vakitleri severim. Akşamüstlerini.

Bir gün yine o yemek masasının etrafında ailenin diğer üyeleri de dahil olmuş ve beşimiz birden otururken, bir sabah, o günün ve detaylı detaylı geleceğin planı yapıldı.

Sonrasında olanların vahamiyetinden mi bilmiyorum, o yemek masasının etrafında onca şey konuşulmuşken yıllar boyu, benim o sabah konuşulanları hala hatırlıyor oluşum beni bile şaşırtır. Evet, hepimiz başka başka şeyler yapmak için dağıldık o sabah, o masanın etrafından. Yine evimizi şenlendiren misafirlerimizle oldukça geniş, en çok büyük yapraklarından hatırladığım yeşil yeşil bitkilerin olduğu salonumuzda otururken, hayatımın dönüm noktalarından birini yaşadım. Çok hızlıydı her şey belki ama benim için zaman hiç o kadar yavaş geçmemişti.

Tarihten bildiriyorum: 23 Ekim 2011, saat 13.41. Her şey çok daha gürültülü bu tarihte. Avizenin tavana vuruşu ve yere dökülen camlara basmamak için gösterdiğimiz çaba. Çok yoğun dakikalardı. Bize bahşedilen canla yüz yüze geldiğimiz dakikalar. Sanki köşe başını dönüp de kendimizle karşılaştığımız, zamanla yarıştığımız, anlayamadığımız ve asla unutamayacağımız. Tasvir edemeyeceğim kadar karmakarışık aslında ama anlatmaya çalışacağım.

Binadan aşağı inerken yer yer çatlaklarla karşılaşıyorduk. Gördüğümüz çatlaklar adımlarımızı hızlandırıyor. Aşağı indiğimizde gözümü açtığımdan itibaren ailem olmuş komşularımın da gözlerinde derin bir korku gördüm. Hepsinin adımlarında telaş ve hepimizin az da olsa gelecekte olabilecekleri sezebildiğimize dair bir üzüntü. Sitemin oyunlar oynadığım avlulaşmış bahçesi herhalde ev sahiplerini hiç bu kadar kalabalık ağırlamamıştı. Ortasında bulunan dört kamelya “çığlık” adını verdiğimiz oyunu oynamak için kullanılırken, bu dakikalarda hiç duymadığı çığlıkları duymaya başlamıştı. Nereden bilebilirdik, bir daha hiçbirimiz birbirimizi öyle kalabalık görmeyeceğimizi? Hem bilseydik, belki telaşımızı bir anlık da olsa bırakır kafamızı kaldırıp şöyle bir tebessüm ederdik birbirimize. Çok severdik çünkü her birimiz bir diğerini. Karşı blokta camdan sürekli sitenin kapısını izleyip dedikodu yapan teyze bile çok severdi.

Şimdi de tarihten bildiriyorum: 6 Şubat 2023, saat 04.17. Her şey yine çok gürültülü bu tarihte belki benim duyduğumdan da çok. Avizeler yine tavana vurdu eminim. Hiç bilmediğim insanların kulaklarında o hışırtı oldu biliyorum. Çok yoğun dakikalardı. Onlara bahşedilen canla yüz yüze geldiler. Bilmediğim başka şeyler var ama bu kez. Köşe başını kim döndü bilmiyorum. Kim kendiyile yüz yüze gelebildi? Benim atabildiğim o koridora kim adım atabildi bilmiyorum. Kim koridorundaki çatlaklarla yüzleşti? Kimin için o saatten sonrası dümdüz bir karanlık ve sırtlarında hiç duymadıkları kadar bir ağırlıktı bilmiyorum. Kim yuvasının bahsettiğim alanlarında son kez nefes aldı bilmiyorum. Kim o masada en son ne konuştu yine bilmiyorum. Bahçelerine çıkabildiler mi onlar? Bahçeleri var mıydı? Kaçı sokağa çıkabildi? Kaçının sokağında yer vardı? Onlar birbirini duyabildi mi? En son hangi oyunu oynuyordu oradaki çocuklar? Boğazım düğümleniyor. İnsan bazen bildikleriyle, bazen de bilemedikleriyle acı çekiyor işte. Anlayabildiğim kadarını en derinden paylaşıyorum içimde.

Yine tarihten bildiriyorum: 13 Şubat 2023. Gözüm yine ekranda, insanların hangi acısını paylaşacaklarını inanın televizyon kanalları bile kestiremiyor. Herkesin canla başla bir şeyler yapma çabasını görüyorum. Herkesin bir fikri olduğunu bu konuyla alakalı, bir duygusunun olduğunu görüyorum. Bir de görünenin ardında ne görüyorum biliyor musunuz? Onların o yerlerde kaybettiklerinin sadece iki duvar üç eşyadan ibaret olmadığını. Yuvalarını kaybettiklerini görüyorum ben.

Unutmayalım artık acımızı. Unutmayalım sızımızı. Bu sefer alalım o dersi. Can deyişlerimiz daim olsun. Kurulan kalabalık sofralı yuvalarımızda, canlarımız sağ olsun.

Kaynaklar

Faruk ÖNGEL,2011, Van, Türkiye

MİMARLAR ODASI

www.mimarlarodasi.org

“**MEKÂN**
ANLATIMI
METİN YARIŞMASI 2022”

MİMARLAR ODASI

www.mimarlarodasi.org